

DOI: 10.15774/PPKE.BTK.2021.002

Gilányi Magdolna
Bőle Kornél OP kéziratosa visszaemlékezései

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Történettudományi Doktori Iskola
Iskolavezető: Dr. Óze Sándor DSc
Egyháztörténeti Műhely
Műhelyvezető: Dr. Perendy László PhD

Témavezetők: Dr. Szovák Kornél DSc, Dr. Zágórhidi Czigány Balázs PhD
Budapest, 2020

Tartalom

I. 1. Témaválasztás	5
I. 2. Historiográfiai áttekintés.....	8
I. 2. 1. Alapvető rendtörténeti kiadványok a kezdetektől.....	8
I. 2. 2. A domonkos rend történetével foglalkozó kiadványok a 19. századi rendi reformtól napjainkig	10
I. 2. 3. A magyar domonkos rendtörténet historiográfiája.....	12
I. 2. 4. A Szent Domonkos-rend vázlatos története (1857–1950)	18
II. Naplók és emlékiratok.....	26
II. 1. Történelem – emlékezet.....	26
II. 2. Egyházi kéziratosság a 20. század második felében: szerzetesi visszaemlékezések.....	29
II. 3. Az egyházi kéziratosság módszertana	33
III. Böle Kornél irathagyatéka	39
III. 1. Őrzési helyek.....	39
III. 2. Az irathagyaték leírása	43
IV. Böle Kornél kéziratossága visszaemlékezései.....	47
IV. 1. Egy biográfia születése	47
IV. 1. 1. Munkamódszer	47
IV. 1. 2. Műfaji kettősség	56
IV. 2. A kéziratossága visszaemlékezései jegyzékei.....	59
IV. 2. 1. Módszertani kérdések.....	59
IV. 2. 2. Az <i>Életemből</i> kronologikus kéziratái	62
IV. 2. 3. Az <i>Életemből</i> tematikus kéziratái	64
IV. 2. 4. Böle Kornél naplói.....	66
IV. 3. Böle Kornél első lourdes-i zárándoklatának kéziratái	67
IV. 3. 1. A kéziratok leírása és kapcsolódása	67
IV. 3. 2. A kéziratok tartalma és stílusa.....	70
V. Böle Kornél OP életútja.....	72
V. 1. Forrásadottságok	72
V. 2. <i>Életemből</i>	73
V. 2. 1. Várpalota–Kispest–Szombathely	74
V. 2. 2. Graz: noviciatus, klerikatus.....	79
V. 2. 3. Budapest, 1910–1920	87

V. 2. 4. Budapest, 1920–1944	99
V. 2. 5. Ostrom	119
V. 2. 6. Szombathelyi perjelségem az elhurcoltatásig	123
V. 2. 7. Máriabesnyőn, Szombathelyen	127
V. 2. 8. Pannonhalmán	133
VI. Összegzés	148
VII. Bőle Kornél műveinek válogatott bibliográfiája	152
VII. 1. Önálló kötetek	152
VII. 2. Tanulmányok	153
VII. 3. Cikkek, rövidebb írások	153
VII. 4. Fordítások	167
VII. 5. Beszédek	169
VII. 6. Versek	171
VII. 7. Filmfelvételek	173
VII. 8. Nekrológok	173
VIII. Forrás- és irodalomjegyzék	174
VIII. 1. Levéltári források	174
VIII. 2. Nyomtatásban megjelent források, forráskiadványok	177
VIII. 3. Szakirodalom	180
VIII. 4. Interneten elérhető források	192
VIII. 5. Sajtó	193
IX. Rövidítések jegyzéke	195
X. Melléklet	196
X. 1. Bőle Kornél kéziratos visszaemlékezései	196
X. 1. 1. Képanyag	196
X. 1. 2. Kéziratokkal kapcsolatos feljegyzések	199
X. 1. 2. 1. Klerikatus. Kispapi évek (1904–1910)	199
X. 1. 2. 2. Téged jöttünk köszönteni, mariazelli Szűzanya!	199
X. 1. 2. 3. Utaim	200
X. 1. 2. 4. Máriabesnyő	200
X. 1. 2. 5. Mirtuszbokréta	201
X. 1. 2. 6. Életem Pannonhalma Szent Hegyén	202

X. 1. 2. 7. Napló 1956.....	202
X. 1. 2. 8. Napló 1958	203
X. 2. Zárándokutam Lourdes–Róma Loretóba.....	207
X. 3. Kortárs emlékezések Böle Kornélról	209
X. 4. Képek Böle Kornélról	217
X. 5. Ábra- és táblázatjegyzék	220
X. 5. 1. Ábrák	220
X. 5. 2. Táblázatok.....	220
X. 6. Rezümé.....	221

I. Bevezetés

I. 1. Témaválasztás

Doktori képzésem ideje alatt (2011–2014) érdeklődésem középpontjában a nyulak-szigeti domonkos rendház okleveles anyagának feldolgozása állt. Az elsősorban gazdasági tartalmú források elemzését megelőzte a sziget domonkos épületeinek 19. századi újrafelfedezésével kapcsolatos források vizsgálata. A téma kutatási eredményeinek áttekintése nem csupán a Margitsziget korai története képi és írott forrásainak sokszínűségét tette egyértelművé,¹ hanem Árpád-házi Margit személye és szentté avatása körüli események, 20. századi kultusza is előtérbe került. Ezzel együtt pedig Böle Kornél alakja,² aki a kanonizáció előkészítését az 1930-as évektől mint *promotor* képviselte; tevékenységének sokoldalúságát mutatja, hogy sosem szűnt meg szolgálni ezt az ügyet missziós papként (határon innen és túl) beszédeiben, prédikációiban, íróként és fordítóként számtalan cikkben, kiadványban. Tehette ezt a két világháború közötti katolikus megújulás meghatározó alakjaként, részt vállalva (többek között) a szentévi magyar zarándoklatok (1925), a Szent Imre-év (1930) és a XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus (1938) eseményeiben is. A II. világháború végétől jelen levő, egyházi személyeket sújtó szankciók hatással voltak Böle életére is, így utolsó éveit a Pannonhalmi Szociális Otthon lakójaként kéziratának rendezésével, emlékeinek írásba foglalásával töltötte. Ezzel egy terjedelmes, műfaji változatosságot mutató hagyatékot hozott létre, mely – túlélve a Kádár-korszak egyházellenes intézkedéseit – jelenleg a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Levéltárában kutatható.

A műfaji szempontból rendkívül sokszínű hagyaték rendezésének tanulságai alapján, benyomást nyerve a gazdag, jól dokumentált életútról, kutatásaim a domonkos rend 20. századi története, s legfőképpen Böle Kornél tevékenysége felé fordultak.³ A címválasztással azt a kettős célkitűzést jelöltem, mely elsősorban a domonkos szerzetes hagyatékának feldolgozására irányult. Elsőként a kéziratok rendezése, értékelése volt a kutatás előzménye, illetve ez a folyamat fontos adalékkal szolgált a forrásadottságokkal kapcsolatban is. Kijelölte a disszertációban hangsúlyt kapó forrástípusokat, az én-dokumentumok közül a visszaemlékezést és a naplót. Ugyanakkor a kutatás tárgya – éppen a műfaji jelleg következtében – egyértelműen az életrajz irányába mutatott.

¹ *Gilányi Magdolna*: A Margitsziget 19. századi képeken. Bp. 2015.

² Rendtársai, kortársai által használt névváltozatokat – Böle, Böhle, Böhle – (szövegkörnyezetben) megőriztem, követve ezzel az eredeti szövegkorpuszt. Megjegyzendő ugyanakkor az is, hogy az egységesítést nem „támogatta” maga a domonkos szerzetes sem, aki ezekre sosem tekintett korrigálandó elírásokként.

³ Az eredeti téma módosítását szükségessé tették a Böle Kornél hagyatéka kapcsán megjelent publikációk is.

Az életút mélységét – a terjedelmi keretek és arányok megőrzése érdekében – az adott fejezetben, alfejezetben megjelölt szempontok alakították.

Jelen disszertáció kereteit meghaladná Böle Kornél irathagyatékának átfogó ismertetése, értékelése, ezért a több mint 80 doboznyi irathagyaték egyik legértékesebb részét kijelölve, a kéziratos visszaemlékezések rendezésére, jegyzékelésére és elemzésére vállalkoztam. Ezek a kéziratok nem csupán mint személyes dokumentumok bírnak jelentőséggel, hanem a domonkos rend történetének is fontos forrásai, nem utolsó sorban pedig az 1887 és 1961 közötti időszak kordokumentumai. Reményeim szerint észrevételeim, megállapításaim kiindulópontul szolgálhatnak a későbbi kutatásokhoz, s (főként) a domonkos rendtörténetírás számára is tartalmaznak adatokat. Ez alkotja a disszertáció első alapvető szerkezeti egységét (IV. Böle Kornél kéziratos visszaemlékezései). Hangsúlyt kapnak ezen belül a biográfia megközelítései – munkamódszer, kronológia, stb. –, továbbá a napló és emlékirat műfaji kettősségének bizonyítása (IV. 1. 1. Munkamódszer; IV. 1. 2. Műfaji kettősség).

Ezt előzi meg néhány bevezető fejezet; elsőként az alapvető rendtörténeti kiadványok áttekintése, különös tekintettel a magyarországi domonkosok történetével foglalkozó 19–20. századi publikációkra (I. 2. 1–3. Historiográfiai áttekintés).

Egy személyi hagyaték kéziratos visszaemlékezéseinek kutatása magától értetődő módon előfeltételezi az elméleti háttér tisztázását, illetve kiegészítését további példákkal (II. Naplók és emlékiratok), a módszertani megközelítések számba vételét (III. 3. Az egyházi kéziratosság módszertana). A forráscsoport megközelítéséhez elengedhetetlen a hagyaték őrzési helyeinek bemutatása, az irathagyaték szerkezetének/tartalmának rövid ismertetése (III. Böle Kornél irathagyatéka). Mindezek alapul szolgálnak a kéziratok tanulságainak további felhasználásához, illetve „előtanulmányként” a jegyzékek elkészítéséhez (IV. 2. A kéziratos visszaemlékezések jegyzékei). Utóbbi alfejezetet a kéziratos visszaemlékezések szövegszintű vizsgálatának egy kiemelt példája (IV. 3. Böle Kornél első lourdes-i zarándoklatának kéziratai) követi.

A forráscsoport jellegéből adódóan Böle Kornél pályaképének alakulása a kutatás másik fontos eredménye, ezért az erre vonatkozó összefoglalás alkotja a disszertáció második részét (V. Böle Kornél OP életútja). Böle életrajzának megírásakor figyelembe vettem az *Életemből* című gyűjtemény a szerzetes által meghatározott egységeit, így az V. 2. alfejezetek ezen a felosztáson

alapulnak, az alcímek (V. 2. 1–8.) is ennek megfelelőek. A Böle Kornél egyes kéziratainak rövid elemzéseit (exkuzusként) a főszövegtől *-jellel választottam el.⁴

Harmadik szerkezeti egységként szerepel Böle Kornél műveinek válogatott bibliográfiája (VI. 1–6.), a sor filmfelvételekkel és nekrológokkal egészül ki. A műfajilag sokszínű válogatás a domonkos szerzetes nyomtatásban megjelent műveit mutatja be tematikai csoportokban: önálló kötetek, tanulmányok, cikkek, fordítások, beszédek, versek.⁵ Teljességre e helyütt nem törekedhettem, már csak Böle írásainak jelentős száma miatt sem; ahogy maga is bevallja: „mire elkövetkezett az ezüstmise ideje, [...] cikkeim száma is ezernyi volt.”⁶ Így a válogatott bibliográfia az önálló köteteket és a domonkos kiadványokban megjelent közléseket gyűjti össze.⁷

A melléklet tartalmazza egyrészt a kéziratoss visszaemlékezéseket illusztráló képanyagot (X. 1. 1.) és a szerzői feljegyzéseket (X. 1. 2.); Böle Kornél egy kéziratának részletét filológiai megközelítéssel (X. 2.). A mellékletet záró két alfejezet Böle Kornél személyiségének árnyalására szolgál: az írott források (X. 3.) a kortársak emlékezéseiből válogatnak, míg az ábrázolások kiválasztásakor a forrás egyedisége, az eljárások változatossága volt elsődleges (X. 4.).⁸ Mind az írott szövegek, mind a képek sorrendjét keletkezésük/megjelenésük szerinti kronológia adja meg.

A disszertációt kiegészítő fejezetek: VIII. Forrás- és irodalomjegyzék; IX. Rövidítések jegyzéke; X. 5. Ábra- és táblázatjegyzék.

Szövegalkotáskor *A magyar helyesírás szabályai*⁹ című kiadvány legújabb, jelenleg érvényben levő kiadását vettem alapul. Egyházi kifejezések esetén a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia által kibocsátott útmutató volt az irányadó,¹⁰ emellett felhasználtam az egyházi fogalmakat tisztázó kiadványokat is.¹¹

⁴ Például Böle Kornél „Liberasti nos, Domine...” (V. 2. 2.) és 1916. évi jubileumi beszédének (V. 2. 3) elemzése, a *Napló 1956* és az *Aranymisés virágcsokor* kéziratok (V. 2. 8.) leírása.

⁵ A bibliográfia VII. 1–4. alfejezetei a megjelent írásokat évről-évre, azok belül ábécé-sorrendben szerepelteti, hogy ezzel Böle írásainak elemzésére nyújtson lehetőséget. A VI. 5. alfejezet beszédei az elhangzás időrendjében követik egymást.

⁶ Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Levéltára (a továbbiakban: DRGYL), Böle Kornél irathagyatéka (a továbbiakban: BK), Kéziratok, Mirtuszokréta 71.

⁷ A részleges névalakokat szögletes zárójelben tüntettem fel.

⁸ Böle Kornél életéről, munkásságáról 90 képből álló válogatást közöl az *Utaim* c. kötet. *Böle Kornél: Utaim. Egy domonkos szerzetes visszaemlékezései, 1887–1944.* (Magyar Domonkos Rendtörténet 3.) S. a. r. Gilányi Magdolna. Budapest–Vasvár 2018.

⁹ *A magyar helyesírás szabályai.* 12. kiadás. Bp. 2019.

¹⁰ Útmutató az egyházi kifejezések helyesírásához. Bp. 2006.; online elérhető változata: <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=450> (a letöltés ideje: 2019. szept. 28.)

¹¹ *Erdő Péter: Magyar–latin egyházi kishoztár.* (Studia Theologica Budapestinensia 6.) Bp. 1996.; *Krántz Mihály – Szopkó Márk: Teológiai kulcsfogalmak szótára.* Bp. 2016.³

A domonkos rend egyházkormányzati, szervezeti fogalmainál (elsősorban) a magyar nyelvű alakokat használtam,¹² kivételt képeznek ez alól az idézetek, továbbá a lábjegyzetben szereplő levelek megjelölései (szintén az eredeti forrás szerint). A domonkos rend tagjainak névalakjait aszerint egységesítettem, hogy az adott rendtag melyik rendtartományba tartozott. Az Osztrák–Magyar Rendtartomány osztrák tagjai esetén a német alak szerepel.

A szöveg hivatkozásai esetén a Századok erre vonatkozó (2019. szeptember 6-tól érvényes) formai követelményei szerint jártam el.¹³ Az VI. fejezet kivételével, ahol a kiadókat feltüntettem. A dolgozatban szereplő forrásközléseket az olvashatóság és értelmezhetőség érdekében egységesen javítottam.¹⁴

*

A domonkos szellemiség, ezáltal a rend működésének alapja a rendtagok folyamatos (ki)képzése. Ezt szolgálta az új rendház alapításának egyik feltétele, mely megkövetelte egy lektor (doktor) jelenlétét. Hasonlóképpen zajlott ez a disszertáció megírásakor, illetve az azt megelőző években is, amikor a lektori szerepet témavezetőm, Zágórhidi Czigány Balázs vállalta magára. Köszönet érte!

I. 2. Historiográfiai áttekintés

I. 2. 1. Alapvető rendtörténeti kiadványok a kezdetektől

Az 1936-ban Budapesten megnyílt domonkos rendi főiskola papnövendékei számára készített rendtörténeti jegyzet a következő észrevétellel kezdődik: „Mivel a rend inkább buzgó működésére fordított gondot, mint saját munkájának feljegyzésére, azért érthetően fogyatékos a rend története. [...] A középkor vége felé Meyer János is felsóhajt: a mi hanyagságunk igen nagy, azért ismerjük olyan hiányosan szentjeinket.”¹⁵ Johannes Meyer (1422/23–1485) nem csupán észlelte a rend középkori történetének feldolgozatlanágát, maga is hozzájárult az összefoglaló egyháztörténeti

¹² Leggyakrabban előforduló fogalmak: rendfőnök (*magister ordinis*), tartományfőnök (*prior provincialis*), perjel (*prior conventualis*), házfőnök (*vicarius domus*), háztanács (*consilium conventus*).

¹³ A Századok szerkesztési irányelvei és közlési szabályzata. <http://szazadok.hu/szerzoinknek/> (a letöltés ideje: 2019. szept. 28.)

¹⁴ Az eredetiben szereplő egyértelmű gépelési hibákat – betűcsere, elütés – jelzés nélkül javítottam. A hiányzó szövegrészeket (ti. betűk, szótagok) értelemszerűen kiegészítettem, a pótoltszövegrészeket szögletes zárójelbe tettem: [n]. Kurzíválva, szögletes zárójelben (*[n]*) szerepelnek a szöveg gördülékeny olvasását szolgáló kiegészítések, pl. szavak, felsorolás esetén elmaradt toldalékok, feloldott rövidítések.

¹⁵ Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Könyvtára (a továbbiakban: DRGYK), [*N. N.*] A Szent Domonkos Rend vázlatos története különös tekintettel a magyar rendtartományra. [főiskolai jegyzet, kézirat]

munkákhoz *Chronica brevis praedicatorum*¹⁶ című munkájával. Jóllehet Meyer műve valóban hiánypótlónak számított, nem volt előzmény nélküli. Szent Domonkos első követőinek egyike, Szászországi Boldog Jordán (1175/85–1237) a rendalapításról és a rend történetének kezdeteiről írt könyvecskét *Libellus de principiis Ordinis Praedicatorum (De initiis ordinis)* címmel.¹⁷ A 13. században több rendtag is foglalkozott rendtörténettel: Gerardus de Fracheto (1205–1271/1281),¹⁸ illetve Albertus Magnus tanítványa, Thomas Cantimpratensis (1201–1270), akit az utókor elsősorban természettudományos munkáiról – különösen az enciklopédikus jellegű *De natura rerum*-ről – ismer,¹⁹ végül Stephanus de Salanhac (12..–1291), akinek munkáját Bernard Guidoni (1261/62–1331) fejezte be.²⁰ A sort a 14. században Galvagnus de la Flamma (1283–1344)²¹ és Peter Arenys²² krónikái folytatták, előbbi az 1170 és 1330 közötti, utóbbi az 1349 és 1419 közötti időszakra vonatkozólag.

A domonkos rendben a 15. század során lezajlott rendi reform hatására született általános rendtörténeti kiadvány, az obszerváns Ambrosius Taegius (1482–1523) *Chronica maior* (1515) című műve,²³ melyet hasonló átfogó írásként követett Hernando de Castillo (1529–1595) spanyol nyelven írt munkája.²⁴

A rendtagok részéről is egyre inkább megfogalmazódott az igény rendtörténetük kritikus feldolgozására, jelenkori tevékenységük dokumentálására. Az utóbbi megvalósítását tűzte ki célul

¹⁶ *Johannes Meyer: Chronica brevis Ordinis Praedicatorum.* (Quellen und Forschungen zur Geschichte des Dominikanerordens in Deutschland 29.) Red. Heribert Christian Scheeben. Leipzig 1933.

¹⁷ *Jordanus de Saxonia: De initiis ordinis.* Opera ad res ordinis Praedicatorum spectantia. Ed. J[oachim] J[oseph] Berthier. Freiburg 1891.; *Jordanus de Saxonia: Libellus de principiis Ordinis Praedicatorum.* (Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica 16. [a továbbiakban: MOP]) Ed. Heribert Christian Scheeben. Roma 1935. 25–88. Magyar nyelvű kiadás: *Szászországi Boldog Jordán OP: Könyvecske a Prédikátorok Rendjének kezdeteiről.* Ford. Deák Hedvig OP. [H. n.] 1995.

¹⁸ *Gerardus de Fracheto: Vitae fratrum Ordinis Praedicatorum, necnon cronica ordinis ab anno MCCIII usque ad MCCLIV.* (MOP 1.) Ed. B[enedictus] M[aria] Reichert. Lovanii 1896.

¹⁹ Megjegyzendő, hogy Thomas Cantimpratensis vonatkozó műve, a *Bonum universale de apibus* (1259) sem tekinthető tisztán rendtörténeti munkának: a szerző a méhek közösségének működésén keresztül közelíti meg a domonkos együttélés ideáját.

²⁰ *Stephanus de Salaniaco et Bernardus Guidonis: De quatuor in quibus Deus Praedicatorum ordinem insignivit.* (MOP 22.) Ed. Thomas Kaeppli. Romae 1949.

²¹ *Galvagnus de la Flamma: Cronica Ordinis Praedicatorum ab Anno 1170, usque ad 1333.* (MOP 2/1.) Ed. B[enedictus] M[aria] Reichert. Romae 1897.

²² *A Fratris Petri de Arenys chronicon ordinis praedicatorum az 1349 és 1419 közötti időszakot dolgozza fel.* In: *Chronica et Chronicorum excerpta historiam Ordinis Praedicatorum illustrantia.* (MOP 7.) Ed. B[enedictus] M[aria] Reichert. Romae 1904. 51–92.

²³ *Ambrosius Taegius: Chronica maior.* Archivum generale Ordinis Praedicatorum XIV/3. fols 194r-194v.

²⁴ *Hernando de Castillo: Historia general de santo Domingo y su orden.* Madrid, Vallaëolid 1584, 1592.

az *Annales Ordinis Praedicatorum*, mely csupán egy kötetet ért meg,²⁵ míg a *Scriptores Ordinis Praedicatorum* sorozat kettőt.²⁶

Mérföldkőnek tekinthető a rendi privilégium-gyűjtemény (*bullarium*) kiadására irányuló kezdeményezés. A *Bullarium Ordinis Fratrum Praedicatorum* (1729–1740) kötetét Thomas Ripoll és Antonin Bremond rendezte sajtó alá.²⁷

E rövid áttekintés nem tartalmazza az egyes provinciák és rendházak történetére vonatkozó forrásokat, sem azokat a hagiográfiai alapmunkákat, melyek további történeti adatokat tartalmazhatnak. A felsoroltak közül csupán egy esetben tesztek kivételt: nem maradhat említés nélkül a Magyar Rendtartomány középkori története, Sigismondo Ferrari *De rebus Hungaricae Provinciae Sacri Ordinis Praedicatorum*-ja.²⁸ A szerző neve: Sigismundo Ferrari, latinosan Ferrarius, magyarosan Ferrari Zsigmond.)

I. 2. 2. A domonkos rend történetével foglalkozó kiadványok a 19. századi rendi reformtól napjainkig

A Henri Lacordaire (1802–1861) szónoki tevékenységén alapuló reformmozgalom folytatója Alexandre Vincent Jandel (1810–1872) volt, aki az obszerváns szellem meghonosítása érdekében kiadás alá rendezte a rendi konstitúciókat.²⁹ A vizsgált korszakban érvényben lévő konstitúciós kötetek Jandel 1867-es összeállításán alapulnak.³⁰

Quetif és Echard már említett kétkötetes munkáját (SOP) Rémi Coulon és Antonin Papillon egészítette ki az 1701 és 1750 közötti periódussal.³¹ A 12 részben közölt folytatás 1934-es lezárását követte egy újabb vállalkozás: a *Scriptores* további 4 kötetben látott napvilágot Thomas Kaepelli

²⁵ *Annalium Ordinis Praedicatorum. Volumen Primum*, Ed. Rev. F. Vincentii Mariae Ferretti. Romae 1756.

²⁶ *Scriptores Ordinis Praedicatorum I–II*. Ed. Jacobus Quetif – Jacobus Echard. Lutetiae Parisiorum 1719–1721. (a továbbiakban: SOP)

²⁷ *Bullarium Ordinis Fratrum Praedicatorum*. Ed. Thomas Ripoll – Antonin Bremond. Romae 1729–1740. (a továbbiakban: BOP)

²⁸ *Sigismundus Ferrarius: De rebus Hungaricae Provinciae Sacri Ordinis Praedicatorum*. Viennae 1637.

Ferrari műve a Bajor Állami Könyvtár (Bayerische Staatsbibliothek, München) digitalizálási projektje révén online elérhető: https://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10006437_00001.html (a letöltés ideje: 2019. szept. 28.)

Az 1637. évi megjelenés jelentősége, hogy az első magyar vonatkozású rendtörténeti kiadvány.

²⁹ *Constitutiones fratrum Ordinis Praedicatorum. Editio nova aucta, correcta, in meliorem ordinem redacta et AA. RR. PP. Provincialium examini proposita*. Pictavii 1867.

³⁰ *Constitutiones fratrum S. Ordinis Praedicatorum. Editio nova in qua insertae sunt ordinationes capituli generalis Lovanii anno 1885 celebrati. Pariis 1886.; Constitutiones fratrum S. Ordinis Praedicatorum Rev.mi P. Fr. Martini Stanislai Gillet eiusdem ordinis magistri generalis iussu editae*. Romae 1932.

³¹ *Scriptores Ordinis Praedicatorum*. Ed. Remigius Coulon – Antoninus Papillon. Paris–Rome 1910–1934.

kiadásában.³² Nem zárultak le a *Bullarium* munkálatai sem: Ripoll és Bremond 8 kötetét Vincent Ligiez és Pius Mothon folytatta,³³ akik a rend történetére vonatkozó további források regesztáit is megjelentették.³⁴

1893-ban indult a máig megjelenő periodika, az *Analecta sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum* (ASOP),³⁵ 1896-ban a *Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica* (MOP), utóbbi célja rendtörténeti munkák és rendi iratok közlése. A monografikus sorozat fénykorát élte 1898 és 1904 között, amikor 14 kötete jelent meg Benedictus Maria Reichert munkája nyomán, majd megújulva jelentkezett a Collegium Angelicum keretei között működő *Institutum Historicum Ordinis Praedicatorum* (IHOP)³⁶ felállítását követően. Martin Stanislas Gillet (1875–1951) általános rendfőnök a történelmi intézet létrehozásával (1929) kettős célt tűzött ki: egy fiatal domonkosokból álló történészi gárda kinevelését, továbbá a forráskiadások kritikai szabályzatának megalkotását. E kritikai elvek megfogalmazása az 1898-ban alapított, majd 1930-ban újjászervezett *Comissio Leonina* számára is elsődleges volt, a szervezet ugyanis Aquinói Szent Tamás műveinek kritikai kiadását végzi.³⁷

Az általános rendtörténeti munkákat gyarapította Angelus Maria Walz (1893–1978) *Compendiuma*, a terjedelmes alkotás máig az alapvető kézikönyvek közé sorolható.³⁸

Gabriel Théry és Étienne Gilson személyében francia történészgárda alapította az *Archives d’Histoire Doctrinale et Littéraire du Moyen Âge* periodikát 1926-ban, mely azóta (2018-ig) 85 kötetet ért meg. A Théry (1931–1936), majd Thomas Kaepelli (1936–1977) vezetése alatt működő IHOP folytatta a MOP köteteinek kiadását,³⁹ és elindult a rendtörténeti írásokat közlő *Archivum Fratrum Praedicatorum*.⁴⁰

³² *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi*. Ed. Thomas Kaepelli. Rome 1970–1993.

³³ *Epitome Bullarii OP*. Ed. Vincent Ligiez – Pius Mothon. Rome 1898.

³⁴ „Regesta romanorum Pontificum pro S. Ordine Fratrum praedicatorum ex Vaticanis codicibus aliisque fontibus decerpta”. Ed. Vincent Ligiez – Pius Mothon. ASOP 1897–1900.

³⁵ Az ASOP az *Archivum Fratrum Praedicatorum* megjelenéséig közölt történelmi munkákat; azóta rendi értesítőként működik.

³⁶ A történelmi intézet kiadványa – többek között – a *Dissertationes historicae*. Az IHOP múltjára vonatkozóan ld. *Augustin Laffay OP: The Dominican Historical Institut*. <http://institutumhistoricum.op.org/en/storia/> (a letöltés ideje: 2019. szept. 29.)

³⁷ A napjainkban is működő intézmény székhelye 1992 óta Párizs. Legutóbb megjelent kötet: *Sancti Thomae de Aquino opera omnia iussi Leonis XIII. P. M. edita cura et studio Fratrum Praedicatorum*. Tom. XLIV/1. Sermones. Ed. L[ouis] J[acques] Bataillon. Roma 2009.

³⁸ *Angelus Maria Walz O.P.: Compendium historiae Ordinis Praedicatorum*. Romae 1930.

³⁹ Legutóbb: *Petrus Ferrandi: Legenda Sancti Dominici*. (MOP 32.) Ed. Simon Tugwell OP. Romae 2015.

⁴⁰ Az *Archivum Fratrum Praedicatorum* 1931 és 2013 között évente jelentkezett egy-egy kötettel, 2016 óta megújult szellemiség jellemzi, melyet új szerkesztői gárda működtet.

Az 1990-es évektől az IHOP hangsúlyt fektet a konferenciaszervezésre, hogy ezzel elősegítse a domonkos rend történetével világszerte foglalkozó történészek közötti diskurzust. A kezdeményezés Simon Tugwellnek köszönhető,⁴¹ aki ennek támogatására angol nyelvű periodika szerkesztésébe fogott *Dominican History Newsletter* címmel.

I. 2. 3. A magyar domonkos rendtörténet historiográfiája

A domonkosok magyarországi történetét átfogóan Sigismondo Ferrari már említett műve, a *De rebus Hungaricae Provinciae Sacri Ordinis Praedicatorum* ismerteti elsőként. A domonkos rend belső válsága hozzájárult ahhoz, hogy a rend magyarországi történetének feldolgozása váratott magára az Alexander Vincent Jandel személyéhez kötődő obszerváns szellemiség megszilárdulásáig. A történelmi helyzet szolgál tehát magyarázatul arra, hogy a magyar rendtagok részéről alapvetően későn jelent meg múltjuk feltárásának gondolata, továbbá hiány mutatkozott képzett, szakmailag felkészült rendtagokból is.⁴² A rendtörténettel foglalkozó kiadványok szerzői éppen ezért nem kizárólag domonkosok (sőt!), ahogy a fenti historiográfiai áttekintésre alapozva ez feltételezhető lenne.⁴³

Ezt az adósságot igyekezett törleszteni a 700 éves jubileumra 1916-ban megjelent ünnepi kötet, *A szent Domonkos-rend multjából és jelenéből*.⁴⁴ A reprezentatív kiadvány egyik rendtörténeti tanulmányának bővített változata különkiadásként vált alapművé.⁴⁵ Szerzője, Pfeiffer Miklós kassai egyházmegyes pap freiburgi tanulmányai révén lett a domonkos rend híve (maga is harmadrendi domonkos, Tamás néven). 1921-ben, a Magyar Rendtartomány alapításának 700. évfordulójára kiadott *Emléksorok* célja – már csak a centenáriumi Album megjelenése óta eltelt

⁴¹ Simon Tugwell kezdeményezésének egyik kiemelkedő eredménye az *Early dominicans* tanulmánykötet. *Early dominicans. Selected writings*. Ed. Simon Tugwell OP. New Jersey 1982.

⁴² Ezt a hiányt háztörténetekkel igyekeztek pótolni, pl. Gerdenich Móric *A vasvári dominikánus kolostor vázlatos története* (1914), de a kézirat [A vasvári dominikánus kolostor vázlatos története] végül kiadatlan maradt. *Zágorhidi Czigány Balázs: A vasvári domonkos kolostor helyreállítása és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény létrehozása 1999–2009*. In: *Historicus Polonus-Hungarus. Księga pamiatkowa ofiarowana Ojcu Józefowi Puciłowskiemu OP w siedemdziesiątą rocznicę urodzin. Emlékkönyv Puciłowski József atya tiszteletére hetvenedik születésnapja alkalmából*. Red./Szerk. Tomasz Gałuszka – Pál Attila Illés – Marek Miławicki – Balázs Zágorhidi Czigány. Kraków 2010. 727–739. Digitális változat: http://www.okgyk.hu/inc/irasok/vasvar_z.html (A letöltés ideje: 2019. szept. 30.)

⁴³ Példaként említhető Ipolyi Arnold. Ld. *Ipolyi Arnold: Adalékok a magyar domonkosok történetéhez*. Magyar Sion 5. (1867) 7. sz. 481–497.

⁴⁴ *A szent Domonkos-rend multjából és jelenéből. A szerzet 700 éves jubileuma alkalmából...* Szerk. dr. Horváth Sándor. Bp. 1916.

⁴⁵ *Pfeiffer Miklós: A Domonkosrend magyar zárdáinak vázlatos története. Jegyzetekkel bőv. különkiadás. „A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből” c. emlékkönyvből*. Kassa 1917.; németül: *Nikolaus Pfeiffer: Die ungarische Dominikanerordensprovinz von ihrer Gründung 1221. bis zur Tatarenwüstung 1241–1242*. Zürich 1917.

idő rövidsége miatt is –, hogy „nagy vonásokban megismertesse a magyar néppel rendünket s magyar provinciánk múltját és jelenét.”⁴⁶ A domonkos rend tevékenységét bemutató kötetben Bőle Kornél írása foglalkozik a rendházak korabeli történetével; megjegyzendő, hogy a szerző már az Albumban rendtörténeti tematikájú írással jelentkezett.⁴⁷

A két világháború közötti időszak eredményei egy-egy rendház történetét feldolgozó kismonográfiák, például Wick Béla világi pap,⁴⁸ illetve Szalay János⁴⁹ és Fehér Mátyás szerzetesek kötetei. Harsányi András református lelkész kismonográfiájának előszavában⁵⁰ forrásul jelöli meg Iványi Béla által rendelkezésére bocsátott regesztákat.⁵¹

A Harsányi (és mások) által felhasznált cédulaanyag Iványi Béla 1927-es római tartózkodása során készült. Elsősorban a Domonkos Rend Római Központi Levéltárában kutatva Iványi a magyarországi domonkosokra vonatkozó adatokat gyűjtötte össze; figyelme leginkább a rendi generálisok regisztratúrákonyvei felé (IV. fondfőcsoport) fordult. A magyar vonatkozású (középkori) adatok kijegyzetelésével Iványi kiegészítette korábbi anyaggyűjtését. A regesztagyűjtemény hosszú ideig homályban maradt, értékére az elmúlt évtizedben figyeltek fel ismét a kutatók.⁵² Iványi jegyzeteinek ellenőrzésére Szőnyi Tamás vállalkozott (1999, 2002), további kutatásokat végzett Siptár Dániel is, aki a cédulaanyagon szereplő dátum alapján (Romae 1932) feltételezi, hogy Iványi később folytatta munkáját.⁵³ Iványi Béla máig a Domonkos Rend Római Központi Levéltára (*Archivio Generale dell’Ordine dei Predicatori*, AGOP) kiemelkedő kutatójának tekinthető,⁵⁴ ugyanakkor motivációja kevésbé tisztázott: talán rokona, a római tanulmányokat végzett Haynal András hívta fel figyelmét az értékes anyagra? A Levéltári

⁴⁶ A szerkesztő előszava. In: Emléksorok a Szent Domonkos-rendi Magyar Rendtartomány megalapításának hétszázadik évfordulójára. Szerk. Vörös László. O. P. Bp. 1921. 9.

⁴⁷ Bőle Kornél: A budapesti új rendház alapítása. In: Horváth S. (szerk.): A szent Domonkos-rend i. m. 347–357.; Bőle Kornél: Jelenlegi kolostoraink Magyarországon. In: Vörös László (szerk.): Emléksorok i. m. 34–76.

⁴⁸ Wick Béla: Adatok a kassai domonkosok történetéhez. Košice 1932.

⁴⁹ Szalay János: A szombathelyi Szent Domonkos-rendiek lelkipásztori működése 1638–1938. Szombathely 1938. A címben szereplő időhatárok ellenére a kötet jellemzően a 18. századi adatokra hivatkozik (a 20. századi működést alig érinti).

⁵⁰ Harsányi András: A domonkos rend Magyarországon a reformáció előtt. Debrecen 1938. 5.

⁵¹ Iványi Béla: A Szent Domonkos-rend római központi levéltára. Részletek a magyar dominikánus provincia múltjából. Levéltári Közlemények 7. (1929) 1–30.

Iványi megosztotta kutatásai eredményei tanítványaival, Harsányi Andrásal és Fehér Mátyással is, de teljes egészében nem publikálta ezeket.

⁵² Szőnyi Tamás: Iványi Béla domonkos rendtörténeti kutatásai. Tanítvány (2001) 2. sz. 96–105.

⁵³ Siptár D.: A Domonkos Rend Római Központi Levéltárának anyaga i. m. 22.

⁵⁴ Siptár Dániel: A pécsi domonkosokra vonatkozó források a Rend Római Központi Levéltárában (*Archivio Generale dell’Ordine Dei Predicatori*). In: A magyar egyháztörténet-írás forrásadottságai. Szerk. Varga Szabolcs – Vértesi László. Pécs 2006. 86., 87.

Közleményekben megjelent, az AGOP történetét és magyar vonatkozású iratok jegyzékét közlő írásában mindenesetre köszönő sorokat küld Angelus M. Walznak, Szabó Szádoknak és Haynal Andrásnak is.⁵⁵

A domonkos rend története iránti – nem lankadó – érdeklődésének bizonyítékai a domonkosok folytatódó kutatásai, és az eredmények publikációi.⁵⁶ A Batthyány-család körmendi levéltárában dolgozva Iványi elindította a Körmendi Füzetek sorozatot, első kötetében a gyűjtemény domonkos okleveleit bocsátotta közre Árpád-házi Margit születésének 700. évfordulója alkalmából.⁵⁷ Később rövid értekezésekben ismertette a szegedi⁵⁸ és a győri⁵⁹ domonkos rendházak történetét. Kéziratban maradt Vasvár-monográfiájában a domonkos rendház és templom múltjával röviden foglalkozott, ugyanis ezt a munkát elvégezte korábban Fehér Mátyás.⁶⁰ Az „első fecske”, vagyis a soproni domonkos konviktusban nevelkedett Fehér nevéhez fűződik egy másik rendtörténeti munka is.⁶¹ Ezek szakmai nívója erősen megkérdőjelezhető: a beregszászi domonkos konvent történetét feldolgozó monográfia számtalan hibás/fiktív adatot közöl,⁶² erre a jelenségre mutat rá Iványi is, amikor Fehér Vasvár-kötetének adatait idézi.⁶³

Figyelmet érdemel a debreceni kötődésű református történészek érdeklődése a domonkosok rendtörténete iránt. Harsányi András református lelkész mellett, kutatásaival azonos időben, Makkai Sándor erdélyi református püspök fia, Makkai László második munkája a milkói kun püspökséggel foglalkozik,⁶⁴ s így a pogány kunok térítésével megbízott domonkosokra is irányul.⁶⁵

⁵⁵ *Iványi B.*: A Szent Domonkos-rend római központi levéltára i. m. 9. [18. sz. lábjegyzet], 11. [22. sz. lábjegyzet]

⁵⁶ *Iványi Béla*: Geschichte des Dominikanerordens in Siebenbürgen und der Moldau. Siebenbürgische Vierteljahresschrift 62. (1939), 27–59., 241–256.; 63. (1940), 25–40.; Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde 50. (1941/44), 543–573.

⁵⁷ *Iványi Béla*: Dominikánus levelek és oklevelek a körmendi levéltárban/Epistolae et documenta historiam provinciae dominicanae Hungariae illustrantia et in archivo genus principum de Batthyány reperibilia. (Körmendi Füzetek 1.) Körmend 1942.

⁵⁸ *Dr. Iványi Béla*: A szegedi dominikánus rendház története (1318–1529). Credo! 13. (1935) 71–84.

⁵⁹ *Iványi Béla*: A győri dominikánus rendház története. (Főleg a dominikánus rend római központi levéltárának adatai alapján.) Győri Szemle 7. (1936) 76–88.

⁶⁰ *Fehér Mátyás*: A hétévszázados vasvári Szent Domonkos-rendi kolostor története 1241–1941. Bp. 1942.; Iványi Béla azóta kiadott munkája Vasvár történetének egyik legátfogóbb feldolgozása. *Iványi Béla*: A középkori Vasvár. S. a. r. Vizvári Zsolt – Zágórhidi Czigány Balázs. Vasvár 1992.

⁶¹ *Fehér Mátyás*: A beregszászi domonkosrendi kolostor története 1327–1556. Kassa 1944.

⁶² Fehér Mátyás monográfiájának forrásait, adatait Zágórhidi Czigány Balázs ellenőrizte. Ld. *Zágórhidi Czigány Balázs*: Domonkosok a középkori Beregszászon. Fehér Mátyás kritikája. In: *Németh Peter (szerk.): A nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve XLII.* Nyíregyháza 2000. 149–153.

⁶³ *Iványi B.*: A középkori Vasvár i. m. 31–33.

⁶⁴ *Makkai László*: A milkói (kún) püspökség és népei. Debrecen 1936.

⁶⁵ Köszönöm Zágórhidi Czigány Balásznak, hogy felhívta a figyelmemet a jelenségre, és rendelkezésemre bocsátotta kéziratát. Ld. *Zágórhidi Czigány Balázs*: Domonkos szerzetesek Debrecen katolikus életében, református történészek a domonkos történetírásban. [kézirat]

Rövid (elsősorban) magyarországi rendtörténetre vonatkozó írásokat tartalmaznak a domonkos rend által megjelentetett periodikák: a Rózsafüzér Királynéja (1885–1948) és a Credo (1923–1948).⁶⁶ Előbbi 1945 januárja és 1947 áprilisa között nem jelenhetett meg. A folyóirat újraindulásától a Rózsafüzér Társulatok Értesítője címmel jelentkezett, szerényebb kivitelben (12–15 oldallal, illusztrációk nélkül) Verebély Jácint szerkesztésében.⁶⁷ Az 1948. évi 1. lapszám – a cenzúra működése miatt – csak április végén került az olvasókhöz, a 2. (egyben utolsó) pedig fél évvel később. A 3. lapszám kinyomtatására már nem érkezett engedély.⁶⁸ A lap elnevezése alapításakor, majd Böle főszerkesztői működése alatt (1923–1942) Credo! volt. Feltehetően a lap irányításának átadásakor, az ezzel összefüggő terjedelmi, szerkezeti és tartalmi változások következtében törölhetők a címben szereplő felkiáltójelet.⁶⁹ A címmódosítás körülményei tisztázatlanságának oka, hogy egyik gyűjtemény, őrzőhely sem rendelkezik a Credo! összes lapszámával, s jellemzően éppen a vonatkozó évek (háborús lapszámok) hiányoznak.⁷⁰

A Rózsafüzér Királynéja szerkesztősége más kiadványok összeállítását, szerkesztését is végezte: a Rózsafüzér Albumok⁷¹ olvasói a rózsafüzér társulatok tagjai közül kerültek ki, továbbá rövid periódust élt meg Marton Bernát (1928–1932) és Márk Ágoston (1932–1938) szerkesztésében a Rózsafüzéres Képes Naptár (1928–1935). 1921-ben indult útjára a budapesti domonkos plébánia hivatalos közlönye, az Egyházközségi Tudósító.

A rendszerváltással lehetővé vált a domonkos rend újjászervezése: a templomukat, rendházukat (részben) visszanyerő szerzetesek megkezdték lelkipásztori működésüket. A legrégebbi, ma is álló domonkos kolostort jelölték ki rendtörténeti gyűjteményük elhelyezésére. A rendi iratok és a könyvtári anyag számára kialakított központi gyűjtőhely előzmény nélküli, a

⁶⁶ Mivel a Credo! elindítója és évtizedeken keresztül szerkesztője Böle Kornél volt, a periodika elemzésére később térek ki. Ld. V. 2. 4.

⁶⁷ A számonkénti engedélyeztetés miatt késve jutott el az olvasókhöz. 1947 májusától 6 lapszám jelent meg a 61. évfolyamban.

⁶⁸ DRGYK, Pro memoria a Rózsafüzér Társulatok Értesítője 1948. évi III. számához. 37–38. [kézirat]

⁶⁹ Ld. erről bővebben V. 2. 4. Budapest, 1920–1944 c. alfejezetet.

A disszertáció hivatkozásai és VI. Böle Kornél műveinek válogatott bibliográfiája megőrizték ezt a kettősséget, tiszteletben tartva az alapító-főszerkesztő szándékát és a magyar helyesírás erre vonatkozó szabályát. *Laczkó Kirsztina – Mártonfi Attila: Helyesírás*. Budapest 2005. 233. (Az állandó címek helyesírásának erre az esetre kitérő szabálypontja kapcsán az Osiris kiadásában megjelent helyesírási kézikönyvre hivatkoztam. Ugyan ez még *A magyar helyesírás szabályai* 11. kiadásán alapul, ugyanakkor a jelenleg érvényben levő 12. kiadás módosításai erre a pontra nem térnek ki, továbbá nem jelent meg ennek javított változata sem.)

A domonkos lap általános (időszakhoz nem kapcsolódó) megnevezésekor az eredeti címalakot használom.

⁷⁰ Ld. erről bővebben V. 1. Forrásadottságok.

⁷¹ Szűz Mária Rózsafüzér-albuma az 1900-ik jubileumi évre. A „Legszentebb Rózsafüzér Királynéja” szerkesztősége, Szombathely 1900.; Rózsafüzér Album. A „Legszentebb Rózsafüzér Királynéja” szerkesztősége [Szombathely 1908].

szerteszert 1950. évi feloszlata előtt a domonkos rendházak saját irattárral, könyvgyűjteménnyel rendelkeztek.⁷² A vasvári rendház átépítése és felújítása 1999-ben kezdődött el, kb. 10 évig tartott; kisebb átalakítások napjainkban is zajlanak. Zágorhidi Czigány Balázs, a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény (könyvtár, levéltár, múzeum) vezetője a kezdetektől irányította ezeket a munkálatokat.⁷³ Zágorhidi Czigány Balázs a domonkos rendtörténeti kutatások előmozdítója: tudományos tanácskozások, konferenciák szervezője, kiadványok szerkesztője, tudományos és ismeretterjesztő cikkek szerzője. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) Bölcsészettudományi Kara rendtörténeti konferenciák sorozatának *A domonkos rend Magyarországon* című kötetét⁷⁴ Illés Pál Attilával közösen szerkesztette.⁷⁵

Implom Lajos *Adatok a Szent Domonkos-rend magyarországi rendtartományának történetéhez* című kézírata a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény sorozatában, a Magyar Domonkos Rendtörténet első köteteként jelent meg. A két év alatt 4 kiadványt felmutató rendtörténeti sorozat apropója a domonkos rend alapításának 800 éves jubileuma volt. Hasonlóképpen sorozat indítását kezdte meg a 2016. évi jubileum kapcsán a Tanítvány folyóirat.⁷⁶ A negyedéves megjelenésű, a rendtagok által szerkesztett lap állandó rovatokkal (*Amikor imádkozol, Domonkos identitás, Istent keresve, Szépirodalom, Teológia*) rendelkezik, a sorozat első kötete ezekből ad válogatást.

A 2016. november 4-én Budapesten a Domonkos Rend Magyar Tartományfőnöksége, a Szent István Akadémia és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény szervezte jubileumi konferencia előadásából összeállított kötet a sorozat első darabjával párhuzamosan látott napvilágot *A 800 éves domonkos rend Magyarországon* címmel.⁷⁷ 2017-ben Böle Kornél *Utaim* című kéziratának kiadása gyarapította a sorozatot,⁷⁸ illetve az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Szent Domonkos

⁷² A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Könyvtárának kialakításáról ld. *Németh Katalin: A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény. Könyvtári Figyelő 57. (2011) 774–778.*; *Németh Katalin: Könyvtári menedzsment a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményben. Doktori disszertáció. Bp. 2013.*

⁷³ A gyűjtemény fejlődéséről ld. *Zágorhidi Czigány B.: Vasvári domonkos kolostor helyreállítása i. m. http://www.okgyk.hu/inc/irasok/vasvar_z.html (a letöltés ideje: 2019. szept. 30.); továbbá a DRGY honlapját: <https://www.dominicana.hu/> (a letöltés ideje: 2019. szept. 30.)*

⁷⁴ A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara által 2003. október 27–28-án *A domonkos rend kultúrateremtő szerepe az újkorban* címmel megrendezett konferencia előadásainak írott változataiból összeállított tanulmánykötet.

⁷⁵ *Illés P. A. – Zágorhidi Czigány B. (szerk.): A domonkos rend i. m.*

⁷⁶ *Domonkosok. A Szó emberei. (Tanítvány sorozat 1.) Szerk. Kostecki Andrzej OP. Bp. 2017.*

⁷⁷ *A 800 éves domonkos rend Magyarországon. A középkori provincia felbomlásától a közelmúltig. (Magyar Domonkos Rendtörténet 2.) Szerk. Barna Gábor – Zágorhidi Czigány Balázs. Budapest–Vasvár 2017.*

⁷⁸ *Böle K.: Utaim i. m.*

Rendi Nővérek Apostoli Kongregációja fennállásának 150 éves jubileumára készült, a kongregáció történetét bemutató tanulmánykötet.⁷⁹

Impozáns kiadványban kaptak helyet a 2016. november 2–3-án megrendezett *Az első 300 év Magyarországon és Európában* című nemzetközi konferencia előadásából készült tanulmányok és forrásközlések.⁸⁰

Összefoglalva elmondható, hogy a domonkosok magyarországi története iránti érdeklődés a 2000-es években erősen megélénkült. Zágorhidi Czigány Balázs 2006-os publikációjában – még jogosan – mutatott rá a magyar rendtörténet feldolgozatlanságára: „Hiányoznak a biográfiai feldolgozások is, nincs a rendnek történeti névtára,⁸¹ de nem készült részletesebb életrajz Szabó Szádokról, Horváth Sándorról, Badalik Bertalanról vagy Bőle Kornélról, hogy csak a legjelentősebb XIX. század végi–XX. századi személyiségeket említsük.”⁸² Az elmúlt évtizedek tudományos kutatásai, publikációi enyhítettek a felsorolt hiányokon: Horváth Sándor teológiai munkásságával foglalkozik Kuminetz Géza;⁸³ a domonkos rend újkori történetének kutatója Siptár Dániel;⁸⁴ *Badalik Bertalan O.P. veszprémi püspök (1949–1965) politikai és társadalmi szerepe* címmel írta diplomamunkáját Soós Viktor Attila, aki azóta Badalik pályájának állomásait több

⁷⁹ Az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővérek 150 éve (1868–2018). (Magyar Domonkos Rendtörténet 4.) Szerk. Deák Viktória Hedvig – Zágorhidi Czigány Balázs. Budapest–Vasvár, 2018.

⁸⁰ *Az első 300 év Magyarországon és Európában. A Domonkos-rend a középkorban.* Szerk. Csurgai Horváth József. Székesfehérvár 2017.

⁸¹ Szerzetesrendi névtárak példái (megjelenésük rendjében): A pannonhalmi Szent Benedek-rend névtára 1802–1986. Összeáll. Berkó Pál – Legányi Norbert. Pannonhalma 1987.; *Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666–1997.* Szerk. Léh István – Koltai András. Bp. 1998.; *Bikfalvi Géza: Magyar jezsuiták történeti névtára 1853–2003.* (METEM Könyvek 53.) Bp. 2007.

⁸² *Zágorhidi Czigány Balázs: Rendi élet a XIX–XX. század fordulóján* Glasics Egyed OP krónikája nyomán. In: *Illés P. A. – Zágorhidi Czigány B. (szerk.): A domonkos rend i. m. 148.*

⁸³ Vonatkozó (magyar nyelvű) tanulmányok a teljesség igénye nélkül: *Kuminetz Géza: A jogrend filozófiai megalapozása* Horváth Sándor O. P. műveiben. Veszprém 2000.; *Uő: A katolikus ember részvétele a közéletben* Horváth Sándor O. P. társadalombölcselete fényében. In: *Porta patet. A 60 éves Török József köszöntése.* Szerk. Perendy László. Bp. 2007. 115–144.; *Uő: A tomista állameszme* Horváth Sándor O.P. értelmezése szerint. In: *Teológiai tanulmányok I.* Szerk. Kozma Gábor. Bp. 2007. 73–115.; *Uő: Horváth Sándor OP és a tomizmus.* Tanítvány (2013) 2. sz. 33–59.; *Uő: Ártó erők a kozmoszban és az emberi társadalmakban, avagy a világban tapasztalható rosszról – katolikus szemmel.* In: Horváth Sándor O.P.: *Angyalok – démonok.* Bp. 2015. 5–17.

⁸⁴ Ld. *Siptár Dániel: A domonkos rend római központi levéltárának magyar vonatkozású és eredetű anyaga.* Levéltári Szemle 55. (2005) 2. sz. 14–38.; *Uő: A pécsi domonkosok i. m. 83–101.*; *Uő: A magyarországi domonkosok a XVI. században.* In: *Barna G. – Zágorhidi Czigány B. (szerk.): A 800 éves domonkos rend i. m. 13–24.*; *Uő: A domonkos rend visszatérési kísérlete Erdélybe a 18. század elején.* Levéltári Közlemények 83. (2018) 69–129.

alkalommal ismertette;⁸⁵ végül Bőle Kornél biográfiájának összeállítása a célja jelen dolgozatnak is. Badalik Bertalan és Bőle Kornél amerikai misszióinak feltárását Máté Anita végzi.⁸⁶

A hivatalos rendi névtár (*Schematismus Patrum et Fratrum Ordinis Praedicatorum*) a Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményben fellelhető példányai (Birodalmi Rendtartomány: 1859–1904; Osztrák–Magyar Rendtartomány: 1906–1921, 1925, 1927, 1928, 1930–1938; Magyar Rendtartomány: 1939–1944, 1948) online elérhetők a gyűjtemény honlapján.⁸⁷ A *schematismusok* adatait gyűjti össze *A Szent Domonkos-rend Birodalmi, Osztrák–Magyar és Magyar Rendtartományának összesített névtára (1857–1950)*;⁸⁸ adatainak ellenőrzése, javítása, a kézirat kiegészítése (végül publikálása) az elkövetkezendő évek legfontosabb feladatai között szerepel.⁸⁹

I. 2. 4. A Szent Domonkos-rend vázlatos története (1857–1950)

A domonkos rend modern kori története szorosan összekapcsolódik a belső reform elindulásával. A 19. század elejére a szerzetesrend a hanyatlás jeleit mutatta, melynek forrásai voltak a belső fegyelem hiánya és a felvilágosodás szerzetesrendeket érintő intézkedései. Az európai rendtartományok jószérivel felszámolódtak, mikor Henri Lacordaire (1802–1861), a párizsi Notre-Dame ismert szónokának fellépése révén megkezdődött a francia rendtartomány újjászervezése. Lacordaire-t olyan nemzetközi híró rendi szónokok követték, mint Jacques Monsabré (1827–1902), Henri Didon (1840–1900), Joseph Ollivier.⁹⁰ A lakosság körében szerzett ismertség a szerzetesi életpályát is népszerűvé tette, de a prédikátorok rendjének tudományos tevékenysége is felívelő korszakba lépett. Elismert szakmai tekintélynek számított Albert Maria Weiss (1844–

⁸⁵ Soós Viktor Attila: Badalik Bertalan O.P. életútja. Domonkos Szemle. Tanítvány 11. (2005) 8–95.; *Uő*: 50 éve mozdították el Badalik Bertalan veszprémi püspököt. In: A Magyar Katolikus Egyház XX. századi történetéből. Badalik Bertalan veszprémi püspök elhurcoltatásának 50. évfordulójára. (Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola Konferenciasorozat 7.) Szerk. Trosits András. Veszprém 2007. 19–37.; *Uő*: Az állambiztonsági szervek iratai Badalik Bertalanról. In: Trosits A. (szerk.): A Magyar Katolikus Egyház i. m. 39–51.; *Uő*: Badalik Bertalan OP veszprémi püspök internálása. In: Illés P. A. – Zágórhidi Czigány B. (szerk.): A domonkos rend i. m. 192–215.; *Uő*: A püspök és a besúgó – Badalik Bertalan és Klempa Sándor kapcsolata az államvédelmi és állambiztonsági iratok tükrében. Miles Christi Évkönyv. 2012. 127–177.

⁸⁶ Máté Anita kutatásáról, publikációról a későbbiekben esik részletesebben szó.

⁸⁷ <https://www.dominicana.hu/rendtortenet/adattarak> (a letöltés ideje: 2019. okt. 1.)

⁸⁸ A Szent Domonkos-rend Birodalmi, Osztrák–Magyar és Magyar Rendtartományának összesített névtára 1857–1950. Összeáll. Drimmer László, szerk. Zágórhidi Czigány Balázs. Vasvár 2014. [kézirat]

⁸⁹ Zágórhidi Czigány Balázs: A magyar domonkosok történeti névtára (1857–1950). In: Barna G. – Zágórhidi Czigány B. (szerk.): A 800 éves domonkos rend i. m. 69–90.

⁹⁰ Dunarich Károly: Szent Domonkos rendjének rövid története. In: Horváth Sándor (szerk.): A szent Domonkos-rend multjából és jelenéből i. m. 120–124.

1919), akinek a politikai gazdaságtannal foglalkozó, társadalmi kérdéseket tárgyaló munkái rendkívül modernnek számítottak.⁹¹

A rendi megújulás záloga egyértelműen a Santa Sabina-i rendi központ iránymutatása volt, elsőként szervezeti szinten: Vincent Jandel rendfőnöksége alatt (1855–1872) megtörtént a tartományok visszaállítása. 1857-ben létrejött a Birodalmi Rendtartomány (*Provincia Imperii*), mely a cseh-morva, osztrák és magyar területeken fekvő rendházakat fogta össze. 1905-ben cseh rendházak kiválásával az Osztrák–Magyar Rendtartomány (*Provincia Austriaco-Hungarica*) Bécs központtal működött.

A Magyar Rendtartomány (*Provincia Hungariae*) visszaállítására – a korabeli szerzetesrendeknél tapasztaltakhoz képest – későn került sor (pl. a magyar jezsuitáknál már 1909-ben), jóllehet több kísérletről is tudunk. Tommaso Anselmi (1830–1890) tartományi vikáriust Vincent Jandel rendfőnök azzal bízta meg, hogy az Osztrák–Magyar Rendtartományban az obszerváns reform szellemiséget elterjessze. Pfeiffer Miklós a domonkosok magyarországi történetét (vázlatosan) bemutató munkájában ezt az időszakot a rend legutolsó korszakaként határozta meg, hiszen ekkor állt helyre a magyar rendházak és a római központ kapcsolata.⁹²

Anselmi intézkedései a szerzetesi fegyelmet erősítették,⁹³ az igehirdetés, az apostolkodás megújítását szolgálták. A reformok eredményeképpen a rendtagok száma kezdetben csökkent, a magyarok közül sokan inkább az egyházmegyei szolgálat mellett döntöttek, a szigorú szabályok meghatározta életforma helyett. Az 1880-as évektől a rendtagok számának intenzív emelkedése volt észlelhető, 1905-re pedig a tartomány szerzeteseinek száma megkétszereződött.⁹⁴

1869-ben Anselmi megkísérelte Szombathelyen a magyar noviciátus felállítását.⁹⁵ Az intézményi háttér kiépítése (noviciátus, *studium generale*), a rendtagok és konventek száma, a megfelelő számú lektor az önálló rendtartomány állításának tényezői között szerepeltek, jóllehet

⁹¹ Botos Máté: Egy domonkos közgazdász: Albert Maria Weiss OP. In: Illés P. A. – Zágórhidi Czigány B. (szerk.): A domonkos rend Magyarországon i. m. 483., 484.

⁹² Pfeiffer M.: A Domonkosrend magyar zárdáinak vázlatos története i. m. 30.

⁹³ Ide tartozott a közös élet elemeinek visszaállítása, pl. vagyonközösség, böjt, közös zsolozsma. Magyar Marietta Mirjam OP: A domonkos rendi reform és a kongregáció megalapítása. In: Az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővérek 150 éve (1868–2018). (Magyar Domonkos Rendtörténet 4.) Szerk. Deák Viktória Hedvig – Zágórhidi Czigány Balázs. Budapest–Vasvár, 2018. 22.

⁹⁴ Illés Pál Attila: Az „osztrák–cseh–magyar” domonkos provincia a XIX. század második felében. In: Illés P. A. – Zágórhidi Czigány B. (szerk.): A domonkos rend Magyarországon i. m. 117., 118.

⁹⁵ Magyar M. M.: A domonkos rendi reform i. m. 20., 21.

nem beszélhetünk egységes feltételrendszerről.⁹⁶ Egyedi esetek ezek, melyekre gyakran a politika is hatással volt: például az I. világháborút követően a Magyar Rendtartomány kérdése azért válhatott újra aktuálissá, mert a Szentszék és az osztrák állam konkordátuma értelmében a rendtartományokat az országhatárokhoz tervezték igazítani.⁹⁷ Magától értetődő módon támogatta a magyar rendházak kiválását Horváth Sándor tartományfőnök (1918–1921).⁹⁸ A rendi kormányzat működése értelmében erről a magyar rendházak tanácsainak véleményét is ki kellett kérni, ezért kelt útra tartományfőnöki megbízással Böle Kornél 1919 januárjában mint socius. „Budapesten 11-én ült össze a tanács, jan[uár] 16-án pedig Kassán. Mindenütt megvolt az egyöntetű óhaj a szétválasztásra. De a tüstént megtörténhetést nem látták valószínűnek, illetve le[h]etségesnek.”⁹⁹ A jelöltek száma 1903 és 1919 között is csupán bizakodásra adott okot (1. táblázat), hiszen évente 1-3 novícius közül jellemzően 1 nem kezdte meg a felsőbb tanulmányokat, s az 1905., 1909., 1914. és 1918. évben nem volt magyar jelentkező. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a jelöltek kiválasztását komoly procedúra előzte meg, mely során a szerzetespapok törekedtek minél sokrétűbb vizsgálatot lefolytatni, hogy a lemorzsolódást megelőzve valóban a szerzetesi pályára leginkább alkalmasabbak jussanak el Grazba.

Az 1919-ben csupán körvonalazódó jövőkép öt rendházon alapult. A vizsgált korszakban plébániai feladatot látott el a vasvári rendház kis létszámú közössége, az előbbihez hasonlóan középkori eredettel bírt a kassai, az újkori (Batthyány Erzsébet-féle) alapítások közé tartozott a szombathelyi (Szent Márton Plébánia) és a soproni közösség.¹⁰⁰ A rendi obszervancia megindulásakor – igazodva a városok nagyságához, a hívek körében kifejtett lelkipásztori szolgálathoz – a szombathelyi és kassai rendházak szerzetesi közössége volt a legnagyobb. Nem véletlen, hogy a budapesti alapításkor (1903) a kassai rendház biztosította a szükséges kölcsönök egy részét, s a ház annak vikariátusa volt. A domonkosok korábban Pesten két helyen is megtelepedtek: az 1230 körül benépesült Szent Antal kolostort – a Szent Miklós kolostorhoz

⁹⁶ Az önálló tartomány állításának feltételeit rögzítő összefoglalással kutatásaim során nem találkoztam. Utaim c. kéziratoss visszaemlékezésében Böle megjegyzi: „Miután az Osztrák–Magyar Monar[c]hia részeire hullott, fel[me]r[ü]lt a kérdés, mi leg[y]en a magyar [pr]ovinciarész önáll[ó]s[á]g[á]val. Régi vágyunk volt amúgy is az önállóság. Hanem ezt nem lehetett máról holnapra megval[ó]sítani. Hiányoztak azelőfeltételek: létszám, konv[e]ntek, tan[á]rok, studiumház stb.” *Böle K.*: Utaim i. m. 91.

⁹⁷ A Szent Domonkos-rend vázlatos története i. m. 40., 41.

⁹⁸ Horváth Sándor 1909. évi felszentelését követően a fribourgi egyetemen folytatott tanulmányokat (filozófiai doktorátust szerzet), majd 1914 és 1918 között Grazban, a rendi főiskolán tanított. *Zágorhidi Czigány B.*: Domonkos-rend névtára i. m. 53.

⁹⁹ *Böle K.*: Utaim i. m. 92.

¹⁰⁰ *Pfeiffer M.*: A Domonkosrend magyar zárdáinak vázlatos története i. m. 42. 63., 64., 66., 67., 69.

hasonlóan – 1541-ben elhagyták a szerzetesek, s az épületegyüttes a török hódoltság alatt megsemmisült.¹⁰¹ Ezen a telken, vagy ennek közelében emeltek Szent Mihály tiszteletére templomot és rendházat a 17.

század végén. II. József rendelete (1784) értelmében a távozó domonkosokat a pálosok követték, akiknek helyét 1787-ben vették át az angolkisasszonyok.¹⁰² (Az eredetileg domonkos használatban levő, Váci utcai épület elnevezése ma Angolkisasszonyok temploma vagy Belvárosi Szent Mihály templom.)

Belépés éve	Magyar novíciusok száma/grazi noviciátus összlétszáma	Adott év novíciusai
1903	3/7	Bőle Kornél, Horváth Sándor, <i>Tömör Kiprián</i>
1904	2/?	Scholtz Dalmát, Vörös Fülöp
1905	0/3	
1906	1/3	<i>Pál Alfonz</i>
1907	2/4	Marton Bernát, Szóka Imre
1908	5/5	Badalik Bertalan, Malártsik Ignác, <i>Rakiás Mihály</i> , Szalay János, <i>Szeidl László</i>
1909	0/1	
1910	3/5	<i>Horváth Róbert</i> , Jenei Rafael, Nusser Péter
1911	3/3	Juhász László, Maurer Szilveszter, Szalai Efrém
1912	1/6	Szulló Gyula
1913	2/5	Bachstädter Róbert (?) , Huszka Bertrand
1914	0/0	
1915	1/3	Vlasits Adalbert
1916	1/1	Lexmann Miklós
1917	1/1	Holló István
1918	0/2	
1919	1/7	Haynal András

1. táblázat Magyarok a grazi noviciátusban, 1903–1919¹⁰³

¹⁰¹ Bőle K.: Jelenlegi kolostoraink i. m. 43., 44.

¹⁰² Az Angolkisasszonyok budapesti Sancta Maria Intézetének története 1770–1937. Összeáll. M. Richter M. Sarolta. Az Angolkisasszonyok B. M. V. Intézete, Bp. 1937. 40., 44.

¹⁰³ Az 1. táblázat adatainak forrásául a Magyar Rendtartomány névtárai (*Catalogus conventuum et fratrum Provinciae Hungariae Ordinis Praedicatorum*) szolgáltak a következő évekből: 1904, 1906–1920.

<https://www.dominicana.hu/rendtortenet/adattarak> (a letöltés ideje: 2020. május 25.)

A kurziváltam azoknak a novíciusoknak a neveit, akik nem kezdték meg a studiumot. Félkövérrrel szerepelnek a kassai rendházba került szerzetesek, akik később kikerültek az Osztrák–Magyar Rendtartományból.

Anselmi Kassát jelölte ki a magyar rendházak „mintakolostorául”, a rendi reform központjául, az osztrák rendházak esetén pedig Grazot,¹⁰⁴ ahol a Birodalmi, az Osztrák–Magyar és 1935-ig a magyar rendtagok képzése (noviciátus, klerikátus) folyt. A kassai konventnek szánt feladatokat mégis a budapesti alapítás vette át, melynek oka (többek között), hogy a kassai rendház helyzete több alkalommal változott. 1922-ben a Cseh Provinciához csatolták, miközben közvetlenül a rendfőnök joghatósága alá tartozott,¹⁰⁵ majd 1938-ban visszakerült a Magyar Rendtartományhoz.

1938. május 8-án, Szent István király centenáriuma és az eucharisztikus kongresszus évében érkezett meg Martin Stanislas Gillet rendfőnök okirata a *Provincia Hungariae* visszaállításáról.¹⁰⁶ A domonkos rend addigra jelentős eredményeket mutatott fel. A magyar rendházak összesen 90 tagot számláltak: 41 szerzetespap, 19 klerikus hallgató, 7 novícius, 22 laikus testvér, 1 laikus novícius.¹⁰⁷ 1935 őszén kezdődött az első tanév a rendi főiskolán Szombathelyen, majd a következő tanévtől már az erre a célra átépített budapesti rendház vált az intézmény székhelyévé.¹⁰⁸ A rendi utánpótlás – már Anselmi számára is sürgető – megoldása biztosította a rendi fegyelem helyreállítását és a rend jövőjét is. A domonkos rendbe lépők motivációjának adatszerű vizsgálata nélkül is észrevehető a tendencia, vagyis a választások mögött a származási helyet, a rend tevékenységének közvetlen ismeretét sejtethetjük. Néhány példát említve: vasvári születésű volt Szabó Szádok, a Birodalom Rendtartomány utolsó tartományfőnöke és Molnár Márton, a szombathelyi rendház perjele. Szombathelyen folytatta középfokú tanulmányait Badalik Bertalan (később veszprémi püspök) és Böle Kornél. Kivételt jelentett Horváth Sándor tartományfőnök, aki egészségi okok miatt nem volt alkalmas ciszterci életre, s 1903-ban lépett be a domonkos rendbe.¹⁰⁹ A származást a rendtagok assignatiója során is figyelembe vették: a Felvidékről származó Szulló Gyulát és Lexmann Miklóst a kassai rendházba helyezték.

Közvetlenül ifjúságneveléssel az 1931-ben alapított, internátusként működő Szent Domonkos Konviktus (egyres forrásokban Szent Domonkos Ház) foglalkozott, igazgatója (a

¹⁰⁴ Illés Pál Attila: Az „osztrák–cseh–magyar” domonkos provincia a XIX. század második felében. In: Illés P. A. – Zágorhidi Czigány B. (szerk.): A domonkos rend Magyarországon i. m. 116.

¹⁰⁵ A Szent Domonkos-rend vázlatos története i. m. 41.

¹⁰⁶ DRGYK, Acta capituli provincialis Provinciae Hungariae Ordinis Fratrum Praedicatorum Budapestini in conventu Reginae SS. Rosarii diebus 24–27. Octobris 1938 celebrati. Budapest 1938. 3–5.

¹⁰⁷ DRGYK, Catalogus conventuum et fratrum Provinciae Hungariae Ordinis Praedicatorum simul et coenobiorum sororum ibi existentium. Bp. 1939. 15., 16.

¹⁰⁸ Zágorhidi Czigány Balázs: A Szent Domonkos-rendi Hittudományi Főiskola. In: A katolikus Budapest III. Oktatási és nevelési intézmények. Szerk. Beke Margit. Bp. 2019. 197.

¹⁰⁹ Fila Lajos: In memoriam Horváth Sándor. In: Horváth Sándor OP emlékkönyv. Örök eszmék Aquinói Szent Tamásnál. Összeáll. Dabóci Mária – Fila Béla – Fila Lajos. Bp. 1985. 11.

kezdetektől 1948-ig) Nusser Péter volt.¹¹⁰ A soproni intézet növendékei a Széchenyi István Állami Gimnáziumból és a Szent Asztrik Bencés Gimnáziumból kerültek ki, a szellemi és lelki nevelés az iskolaidő után folyt. Az intézmény iránti érdeklődés növekedése miatt 1943-ra készült el az új épület, a Julianeum.¹¹¹ Elsődleges cél volt a jó tanulmányi eredményekkel rendelkező, példamutató magatartású (hithű) diákok megszólítása: a leendő hivatásokat a Szent Domonkos Műve támogatta.¹¹²

Az intézményi keretek kiépítése, az intenzív lelkipásztori és missziós munka az 1920-as és főként az 1930-as évekre esett, és rendkívüli népszerűséget hozott a domonkos rendnek. A két világháború között újszerű kezdeményezéseket programjuk részévé tettek, ilyen volt az amerikai mintán alapuló Credo Egyesület– mely vallásos férfiakat szólított meg – megalapítása, de sikerrel éltek a megújult sajtó nyújtotta lehetőségekkel, hírnevet szerezve az olyan modern műfajokban is, mint a rádiópédikáció. Feléledtek a hagyományosan domonkos irányítású Rózsafüzér Társulatok, széles körben elterjedt, népmozgalommá vált Árpád-házi Margit tisztelete. Nem elhanyagolható ugyanakkor, hogy a rendi vezetés „jó érzékkel” osztotta meg a rendtagok között a különféle feladatokat és funkciókat, odafigyelve az adott szerzetes képességeire és személyiségének vonásaira.

Az 1930-as években (szokatlan módon) egymás után két magyar tartományfőnök irányította a provinciát: Szabó Szádok (1930–1934) és Badalik Bertalan (1934–1938). Az 1934. évi electio azért is tekinthető rendkívülinek, mert Badalik Bertalan személyével egy „gyakorlati” múlttal rendelkező egyházi vezetőt iktattak hivatalban.¹¹³ Hagyományosan a megválasztott rendi előljárók a freiburgi, római domonkos intézeteiben végzett tudós tanárok voltak, jellemzően a rendi szervezetről szerzett tapasztalatok nélkül. A megválasztásakor 33 éves Horváth Sándor tartományfőnökségét (1918–1921) megelőzően csupán néhány évet töltött a grazi katedrán, Szabó Szádok első tartományfőnökségét (1898–1902) 27 évesen kezdte meg.¹¹⁴

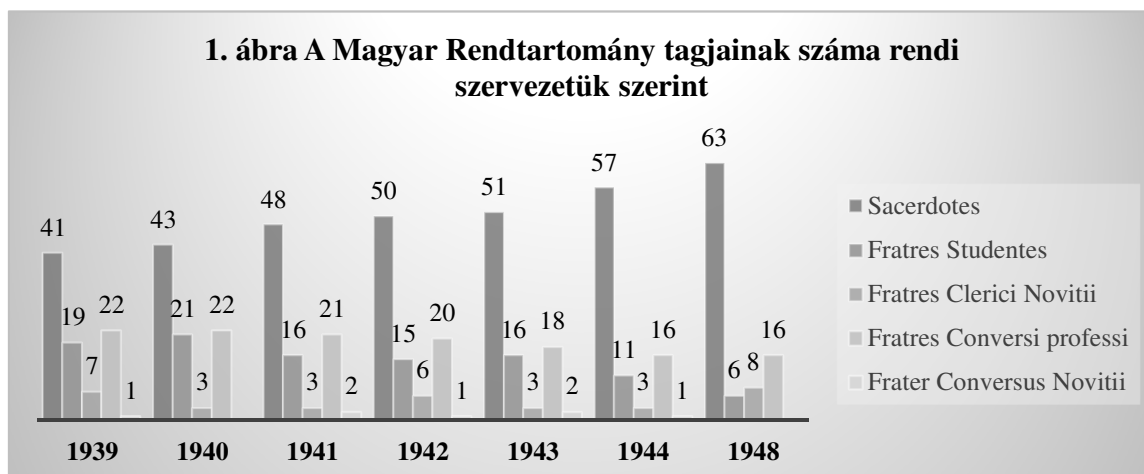
¹¹⁰ *Zágorhidi Czigány B.*: Domonkos-rend névtára i. m. 102.

¹¹¹ *Marx Gyula*: Nusser Péter (1889–1952). Egy domonkos szerzetes életútja. Vasvár, 2003. 11., 12.

¹¹² Bővebben ld. V. 2. 6.

¹¹³ Badalik Bertalan 1930 és 1934 között plébános volt Szombathelyen. *Zágorhidi Czigány B.*: Domonkos-rend névtára i. m. 5.

¹¹⁴ *Zágorhidi Czigány B.*: Domonkos-rend névtára i. m. 53., 141.

Budapest lett a Magyar Rendtartomány tartományfőnökének székhelye, jóllehet Badalik Bertalan az Osztrák–Magyar Rendtartomány tartományfőnökéeként (1934–1938) már 1934-től a magyar fővárosból intézte a tartomány ügyeit.¹¹⁵

A névtárak tanúsága szerint a Magyar Rendtartomány tagjainak száma 90 fő körül mozgott,¹¹⁶ mely számba beletartoztak a szerzetespapok (*sacerdotes*), a klerikatusi tanulmányokat végzők (*fratres studentes*), az újoncidejüket töltő novíciusok (*fratres clerici novitii*), a laikus testvérek¹¹⁷ (*fratres conversi professi*), a próbaidejüket töltő fráterek (*fratres conversi novitii*). A szerzetespapok számának növekedése a studiumot befejező klerikusokkal magyarázható,¹¹⁸ miközben jól látható a főiskolai hallgatók számának csökkenése (1. ábra).¹¹⁹ Az Aquinói Szent Tamásról elnevezett hittudományi főiskola az 1941/42-es tanévben történetének legmagasabb, 27 fős hallgatószámát mutatott fel, majd a következő tanévtől megkezdődött a csökkenés, az utolsó tanévben (1948/49) már csak 15 fő végezte tanulmányait.¹²⁰

A növekvő szerzetesrend kihasználta a magyarországi terjeszkedés lehetőségeit. Az 1940-es évek új alapításai közül a Debrecenbe történő letelepedés Badalik Bertalan előjáróságának idejére

¹¹⁵ Ezt igazolják tartományfőnöki levelezésének keltezései, továbbá az általa használt hivatalos levélpapírok is.

¹¹⁶ A névtárak adatai szerint: 1939 – 90 fő, 1940 – 89 fő, 1941 – 90 fő, 1942 – 92 fő, 1943 – 90 fő, 1944 – 89 fő, 1949 – 93 fő.

¹¹⁷ A domonkos rend szervezetében a laikus testvérek a közösség nem felszentelt tagjai, akik jellemzően a ház körüli munkákat végezték, de kivették a részüket más típusú feladatokból is (pl. beteggondozás, adománygyűjtés). A segítő testvérek neve előtt az fr. (frater) rövidítés szerepel.

¹¹⁸ Az 1943. és 1948. évekből származó adatok esetén a szerzetespapok számához a felszentelés előtt álló, az utolsó tanulmányi évet (1943/44) megkezdő hallgatókat (*patres studentes*) is hozzászámolták.

¹¹⁹ Az 1. ábra adatainak forrásául a Magyar Rendtartomány névtárai szolgáltak. *A Catalogus conventuum et fratrum Provinciae Hungariae Ordinis Praedicatorum* példányai online elérhetők a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény honlapján. <https://www.dominicana.hu/rendtortenet/adattarak> (a letöltés ideje: 2020. május 25.)

¹²⁰ *Zágorhídi Czigány Balázs: A Szent Domonkos-rendi Hittudományi Főiskola.* In: *A katolikus Budapest III. Oktatási és nevelési intézmények.* Szerk. Beke Margit. Bp. 2019. 198.

Megjegyzendő, hogy a főiskola hallgatói adatai nem egyeznek teljes mértékben a rendi névtárban szereplőkkel.

esett.¹²¹ A Szent László-plébánia létrehozásával (1942. október 11.) négy domonkos atya telepedett le a városban.¹²² A második gyulai megtelepedés (1948) előmozdítója a rend korabeli tartományfőnöke, a kétszer megválasztott Implom Lajos (1946–1950, 1950–1956) volt. Személyével – válságos történelmi helyzetben – ismét egy tudós szerzetes került a rend élére. A domonkosok gyulai jelenlétének kísérlete eredménytelen maradt, Debrecenben ma is működik domonkos plébánia.

1950-re a domonkosok a közepes nagyságrendű szerzetesrendek közé emelkedtek. Közel fél évszázad belső fejlődésének eredménye a provincia helyreállítása (közel 100 fővel) új alapításokkal (budapesti, debreceni, gyulai rendházak) és intézményrendszerrel (noviciátus, rendi főiskola), továbbá olyan kiemelkedő személyiségekkel, mint Szabó Szádok, Horváth Sándor, Badalik Bertalan. Amelyben a rendi pozíció szempontjából is olyan másodrendű tagok is működtek, mint Böle Kornél országos szónok.

A novíciusok számának növekedése mellett a rendtagok képzettségében is történt változás: az 1900 után születettek között egyre több volt a tanári pályára alkalmas jelölt, pl. Csertő György, Dániel Ernő, Haynal András, Mehrle Tamás, Szigeti József. Az idősebb tudós generáció tagjai közül a neoskolasztika szaktekintélyének számított Horváth Sándor, de nemzetközi hírnévnek örvendett Szabó Szádok is, aki a római rendi főiskola, az Angelicum régense (1909–1927) volt. Renden belüli elismertségére utal, hogy három alkalommal választották tartományfőnökké.¹²³ Napjaink egyháztörténeti kutatásai elsősorban Prohászka Ottokár püspök index-ügyében játszott szerepe alapján ítélik meg és állítják negatív megvilágításba, ugyanakkor a rend érdekében kifejtett tevékenysége – hazai és nemzetközi viszonylatban is – kiemelkedő.¹²⁴ A domonkos rend magyar egyházon belüli megbecsültségének legbeszédesebb bizonyítéka Badalik Bertalan veszprémi püspökké történő kinevezése volt.

¹²¹ Badalik Bertalan három alkalommal viselte a tartományfőnöki tisztséget: egy alkalommal az Osztrák–Magyar (1934–1938), két alkalommal a Magyar Rendtartományt irányítva (1938–1942, 1942–1946).

¹²² *Catalogus conventuum et fratrum Provinciae Hungariae Ordinis Praedicatorum*. Budapest, 1942. 8., 10., 11.

Az ünnepélyes bevonulást követően megkezdődött az küzdelmes munka: a felújítást és hozzáépítést a városvezetés nem támogatta, de a hívők bizalmáért is meg kellett küzdeni, hiszen szívesebben láttak volna a szerzetesek helyett világi papokat. *Havas Lászlóné: Domonkosok Debrecenben (1942–1950)*. In: *Barna G. – Zágórhidi Czigány B. (szerk.): A 800 éves domonkos rend i. m. 148–153.*

¹²³ *Zágórhidi Czigány B.: Domonkos-rend névtára i. m. 141., 142.*

¹²⁴ Az index-üggyel kapcsolatban ld. *Adriányi Gábor: Prohászka Ottokár és a római index*. Bp. 2002; *Tusor Péter: Prohászka Ottokár a római Sacra Congregatio Consistorialis előtt (1911–1913)*. In: *Prohászka-tanulmányok, 2015–2017*. Szerk. Mózessy Gergely. Székesfehérvár, 2017. 268–319.

II. Naplók és emlékiratok

II. 1. Történelem – emlékezet

Történelem és emlékezet összekapcsolódásának gondolata a 2000-es években fejtette ki hatását a magyar tudományos életben. A nemzetközi kérdésfelvetés, az első elméleti hozzászólások Paul Ricœur és Pierre Nora nevéhez fűződnek. Ricœur *Emlékezet – felejtés – történelem* (1997) című esszéjében mutatott rá a történettudomány fogalmi eszköztárának viszonylagosságára, a „történelemcsinálás” problematikájára. Elmélete szerint a történeti módszertan vonatkoztatási pontok nélkül vizsgálja a múltat, éppen ezért csak kiegészítheti a „még életben lévők, illetve elődeik és utódaik emlékezetét”.¹²⁵ „Az emlékezet maga az élet, melyet élő csoportok hordoznak, [...] A történelem mindig problematikus és tökéletlen rekonstrukciója annak, ami már nincs. Az emlékezet mindig időszerű jelenség, megélt kötődés az örök jelenhez; a történelem a múlt megjelenítése” – állítja Pierre Nora, majd a francia historiográfiai törekvések (romboló) hatását mutatja be. Fejtegetését folytatva az emlékezet tárgyi nyomait őrző levéltárak, a „levéltári emlékezet” kártékony voltát hangsúlyozza,¹²⁶ kimondva az ítéletet: „Ma a magánvállalatok és a közhivatalok adják ki a levéltárosoknak a »mindent-megőrzés« parancsát, míg azok azt tanulták, hogy a szakma, lényegét tekintve, az ellenőrzött pusztulás művészete.”¹²⁷

Miközben Magyarországon az 1990-es években elindultak és zajlottak a levéltári állományok digitalizálását célzó projektek,¹²⁸ Gyáni Gábor egy, a Levéltári Szemleben megjelent írásában – Nora utáni megnyilatkozásokra hivatkozva¹²⁹ – vetette fel a levéltárak, az ott folyó kutatások problematikáját.¹³⁰ A *Levéltári kánon és történetírói tapasztalat* vitaindítónak vált: levéltárosok, történészek (levéltáros történészek) – Nagy Sándor,¹³¹ Katona Csaba,¹³² Bolgár Dániel,¹³³ Takács

¹²⁵ Paul Ricœur: Emlékezet – felejtés – történelem. Ford. Rózsahegyi Edit. In: A kultúra narratívái. (Narratívák 3.) Szerk. N. Kovács Tímea. Bp. 1999. 53.

¹²⁶ Nora korábbi írása a levéltár-fogalomról, az intézmény problematikájáról, ld. Pierre Nora: Küldetés és kihívás a levéltár a mai társadalomban. Ford. Bojti Ferenc – Lukács Anikó. Levéltári Szemle 56. (2006) 1. sz. 4–6.

¹²⁷ Pierre Nora: Emlékezet és történelem. Ford. K. Horváth Zsolt. Aetas (1999) 3. sz.

https://epa.oszk.hu/00800/00861/00012/99-3-10.html#P10_119 (a letöltés ideje: 2019. okt. 11.)

¹²⁸ A közgyűjteményekben zajló digitalizálás eredményeként létrejövő digitális levéltárakban nem tudnak érvényesülni az intézmény rendszerezési elvei. Rácz György: Történetírás és levéltár. Századok 151. (2017) 1. sz. 53.

¹²⁹ Pl. Wolfgang Ernst, Pierre Chaunu, François Furet hivatkozott tanulmányai.

¹³⁰ Gyáni Gábor: Levéltári kánon és történetírói tapasztalat. Levéltári Szemle 58. (2008) 3. sz. 4–9.

¹³¹ Nagy Sándor: Levéltárak és használói igények. Levéltári Szemle 59. (2009) 1. sz. 25–28.

¹³² Katona Csaba: Szeriális történetírói kánon és levéltári tapasztalat. Levéltári Szemle 59. (2009) 1. sz. 29–40.

¹³³ Bolgár Dániel: Levéltári kánon és egy tapasztalatlan történetíró. Hozzászólás Gyáni Gábor: *Levéltári kánon és történetírói tapasztalat* című tanulmánya nyomán kibontakozó vitához. Levéltári Szemle 59. (2009) 2. sz. 52–60.

Tibor¹³⁴ – reflektáltak a kérdésre. A hozzászólások tartalmi ismertetését mellőzve érdemes megjegyezni, hogy a posztmodern történetírói szemlélet azóta bőven túllépte a szakmai folyóiratok kereteit, a történeti diskurzus része maradt, és ráirányította a figyelmet a történelemelméletre, teret adva az új történelemfilozófiai vélekedéseknek.

Az Új Történelem (*New History*) irányzata – Ewa Domanska fogalom-meghatározása szerint – a „nem hagyományos történetírás” (*unconventional history*) kutatási területei közé sorolta (többek között) a művészeti alkotások történelmi forrásokként történő értelmezését és az alternatív történetírást¹³⁵ is. A szemléletben bekövetkezett változás szükségsszerűvé tette az akadémikus (hagyományos) történetírás alapvető fogalmainak újradefiniálását (továbbá ezen kifejezések egymáshoz való viszonyának meghatározását), így elméleti megfontolás alá estek (többek között) a történeti hitelesség, történeti narratíva, valóság és fikció terminusok. A narratív-diskurzus odáig merészkedett, hogy egyes modern történészek antinarratív formát alkalmaztak a cselekmények megjelenítésekor.¹³⁶

A magániratok, magánlevelek, naplók, emlékiratok, fényképek stb. több vonatkozásban kapcsolódnak a fentebb felvetett témakörökhöz. Egyrészt, ezek a típusok az állami levéltárakban ritkán fordulnak elő, jóllehet az elmúlt évekből – egyes nemzeti évfordulók, települések jubileumai kapcsán – számos példa említhető, mely ezek összegyűjtését (részben publikálását) célozta meg. 2016-ban Zalaegerszeg Megyei Jogú Városa felhívást intézett egykori és jelenlegi lakosaihoz, hogy a zalaegerszegi közgyűjtemények összefogásával Egerszeg első említésének 770. évfordulójára várostörténeti kötetet jelentethessen meg a személyes jellegű dokumentumokból.¹³⁷ Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára Jász-Nagykun-Szolnok megye forradalmi relikviáinak összegyűjtésére vállalkoztak Szolnok közgyűjteményei,¹³⁸ hasonló célt

¹³⁴ Takács Tibor: Sancho Panzától az Álmodók palotájáig: néhány megjegyzés a levéltárról. *Levéltári Szemle* 59. (2009) 2. sz. 61–68.

¹³⁵ Szélpál Livia: A történelem jövője: bevezetés egy nem hagyományos történetírás (*unconventional history*) elméletébe. *Aetas* 22. (2007) 1. sz. 135–136.

Gavriel Rosenfeld a kontrafaktuális (*counterfactual*) történelem műfajaként kategorizált alternatív történetírás kifejezés szóhasználatával kapcsolatban az *alternate/alternative history*, *allohistory* (*allohistorical narratives*), *counterfactualism*, *virtual history*, *uchronia* változatokra is felhívta a figyelmet. Rosenfeld, Gavriel: Why Do We Ask „What If?” Reflections the Function of Alternate History. *History and Theory* 41. (2002) Dec. 90–103. (Magyarul: Gabriel Rosenfeld: Miért a kérdés, hogy „mi lett volna, ha...?” Elméletek az alternatív történetírás szerepéről. Ford. Szélpál Livia. *Aetas* 22. [2007] 1. sz. 147–160.)

¹³⁶ Hayden White: A narrativitás értéke a valóság megjelenítésében. In: *Hayden White: A történelem terhe*. Bp. 1997. 104., 105.

¹³⁷ [N. N.]: Felhívás várostörténeti dokumentumok gyűjtésére – Zalaegerszeg története képekben.

http://mnl.gov.hu/mnl/zml/hirek/felhivas_varostorteneti_dokumentumok_gyujtesere (a letöltés ideje: 2019. okt. 12.)

¹³⁸ [N. N.] Felhívás 1956 emlékeinek gyűjtésére.

tűzött ki a Kecskeméti Katona József Múzeum – felhívásában kiemelve a „személyes emlékek (tárgy, fotó, egyéb dokumentum) és visszaemlékezések gyűjtését”.¹³⁹ 2014-ben a XX. Század Intézet országos felhívásában az első világháborús családi emlékek gyűjtőkörének meghatározásakor kitért az írott forrásokra, melyek lehetnek „életutak, személyes történetek, visszaemlékezések, naplók”.¹⁴⁰

Szerencsés módon az első világháború centenáriuma számos személyes történet publikálását tette lehetővé.¹⁴¹ Ettől függetlenül a Szépműves Könyvkiadó működésének eredménye a 19–20. századi visszaemlékezések folyamatos kiadása.¹⁴² Tagadhatatlan azonban a kéziratok hozzáférhetőségének változása: a közgyűjteményi kutatás vagy a nyomtatott forma mellett egyre nagyobb teret kapnak a digitális változatok is, melyeken nem csupán a magyar levéltári anyagokat tartalmazó digitális adatbázisok értendők,¹⁴³ hanem a blogok, közösségi oldalak, különféle fórumok is.¹⁴⁴

Az emlékiratok, naplók az emlékezet sajátos dokumentumai, melyekre Nora a „lieu de mémoire” (*loci memoriae*) kifejezést használja, mivel ezek a rögzült emlékezet forrásaiként annak átalakítását szolgálják. A „lieu de mémoire»-oknak nincsenek referenciái a valóságban. Vagy inkább csak önmaguk referenciái, tisztán jelek, melyek csak önmagukra vonatkoznak.”¹⁴⁵

http://mnl.gov.hu/mnl/jnszml/hirek/felhivas_1956_emlekeinek_gyujtesere (a letöltés ideje: 2019. okt. 12.)

¹³⁹ [N. N.] Felhívás: Kecskeméten is gyűjtik az 1956-os eseményekhez köthető relikviákat.

<https://keol.hu/kecskemet-bacs/felhivas-kecskemeten-is-gyujtik-az-1956-os-esemenyekhez-kotheto-relikviakat> (a letöltés ideje: 2019. okt. 12.)

¹⁴⁰ [N. N.] Felhívás – Első világháborús családi emlékek gyűjtésébe kezd a XX. Század Intézet.

<http://www.elsovilaghaboru.com/centenariumiemlekbizottsag/hu/felhivas> (a letöltés ideje: 2019. okt. 12.)

¹⁴¹ Ld. például *Bihari Péter*: 1914 – A Nagy Háború száz éve. Bp. 2014.; *Hajdú Tibor – Pollmann Ferenc*: A régi Magyarország utolsó háborúja, 1914–1918. Bp. 2014.; Egy magyar úr a XX. században. Ney Ákos tartalékos tüzér főhadnagy első világháborús emlékezései és családi levelezése, 1914–1918. Bp. 2014.; *Farkas János*: Bakanapló, 1881–1918. Bp. 2013.

¹⁴² Ld. legutóbb: *Márkosfalvi Barabás Miklós*: Önéletrajz. Bev., jegyz. Bíró Béla, szerk. Hevesi Judit. Bp. 2019.; *Mindszenty József*: Kommunista arcélek. S. a. r. Kovács Attila Zoltán – Soós Viktor Attila. Bp. 2019.; *Bethlen Béla*: Visszaemlékezéseim. S. a. r. Kovács Attila Zoltán. Bp. 2019.

¹⁴³ Ld. AdatbázisokOnline <http://adatbazisokononline.hu/> (a letöltés ideje: 2019. okt. 12.); Európai Levéltári Portál <https://www.archivesportaleurope.net/hu> (a letöltés ideje: 2019. okt. 12.); Europeana Collections <https://www.europeana.eu/portal/hu> (a letöltés ideje: 2019. okt. 12.)

¹⁴⁴ Pl. Nagy Háború blog külön rovatban közli a visszaemlékezéseket. <https://nagyhaboru.blog.hu/> (a letöltés ideje: 2019. okt. 12.)

¹⁴⁵ *Nora, P.*: Emlékezet i. m.

Az önmagukért tanulságos én-dokumentumok hazai kutatása reneszánszát élte a 2000-es években. Ld. a Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Program keretein belül (NKFP 5/077/2004) az „Identitás, csoportkohézió, társadalmi hálózatok a személyes források tükrében” részfeladat, publikációira vonatkozóan ld. *Aetas* 23. (2008) 3. sz. Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok (T 034 300) keretében a publikált naplók, visszaemlékezések összegyűjtése.

II. 2. Egyházi kéziratosság a 20. század második felében: szerzetesi visszaemlékezések¹⁴⁶

Jóllehet a szerzetesrendek számára az 1950. szeptember 7-i dátummal¹⁴⁷ kezdődtek meg a kényszerű elnémulás évtizedei, már 1945-től megmutatkoztak ennek jelei a katolikus sajtót ért diszkriminatív döntésekben. Jelentette ez a korábbi lapok (Uj Nemzedék, Nemzeti Ujság) újraindításának elutasítását, a Magyar Népiünk című orgánus elindításának negligálását, a megjelenések engedélyhez kötését (lapszámonkénti cenzúrával).¹⁴⁸ A domonkosok esetén a Rózsafüzér Királynéja és a Credo lapok, továbbá kiadványuk megszűnését.

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának megbízottai és a római katolikus püspöki kar között folyó tárgyalások egyikén (1950. június 28.) Czapik Gyula egri érsek kiemelte: „A kényszerszertartózkodásra ítélt szerzetesek írógépei, bútorai, legszükségesebb holmijai adassanak vissza.”¹⁴⁹ Czapik érsek kijelentésében az internált szerzetesek számára kért javak sorában kiemelt helyen szerepel az írógép mint a tudományos munka, a kapcsolattartás (levélírás) és az önkifejezés (napló, emlékirat) eszköze. „Épp úgy kezdtem dolgozni fordítási, jegyzetelési munkáimon, mintha otthon volnék. Csak hogy kölcsönírógéppel, vagy ha az nem volt, kézzel”¹⁵⁰ – emlékezett vissza Böle Kornél máriabesnyői internálásának első napjaira.

Vivian Boland, Bruno Cadoré rendfőnök sociusa 2018 októberében Szombathelyen tartott homíliáját egy evangéliumi részlet és az írógép kapcsolatának gondolatával kezdte meg. A kép kibontásában az írógép mint Isten országa szabad hirdetésének szimbóluma jelent meg, hiszen eszköze volt domonkos nővérek apostoli, tanítói és hitoktatói munkájának egyaránt az 1948 és 1989 közötti időszakban.¹⁵¹

Negyven évnyi kényszerű hallgatás követte az 1950. évi eseményeket. Az ezekre, illetve a megelőző évtizedekre történő visszaemlékezés jellemzően az idősebb szerzetesi generáció

¹⁴⁶ Az alcímben szereplő meghatározás kiegészítésre szorul, ugyanis a szerzetesrendek és a visszaemlékezések nagy száma miatt csupán néhány példán, egyes folyamatok ismertetésén keresztül mutatom be a forrástípust.

¹⁴⁷ Az ezen a napon hatályba lépett törvényerejű rendelettel megszűnt működési engedélyük a Magyar Népköztársaság területén. Az 1950. évi 34. számú törvényerejű rendelet a szerzetesrendek működési engedélyéről. Közli: *Balogh Margit – Gergely Jenő: Állam, egyház, vallásgyakorlás Magyarországon, 1790–2005. II. 1944–2005.* (História Könyvtár Okmánytárak 2.) Bp. 2005. 197. sz., 947., 948.

¹⁴⁸ *Paál Vince: A sajtószabadság lehetőségei a koalíciós korszak idején (1944–1948).* In: *A sajtószabadság története Magyarországon 1914–1989.* Szerk. Paál Vince. Bp. 2015. 297., 299., 300.

¹⁴⁹ A tárgyalások első fordulója (1950. június 28.), 7. Az 1. jegyzőkönyv. In: *Gergely Jenő: Az 1950-es egyezmény és a szerzetesrendek felszámolása Magyarországon.* (Dokumentumok) Bp. 1990. 37.

¹⁵⁰ DRGYL, BK, Kéziratok, Máriabesnyő. 3.

¹⁵¹ Vivian Boland OP homíliája (Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Szent Domonkos Rendi Nővérek jubileumi szentmiséje), elhangzott: 2018. okt. 13., Szent Márton-templom, Szombathely. [kézirat] Ezúton köszönöm Zágórhídi Czigány Baláznak, hogy felhívta a figyelmemet a jubileumi beszédre és Deák Hedvig nővérnek, hogy rendelkezésemre bocsátotta Vivian Boland homíliájának kéziratát.

időtöltésévé vált. Nem véletlen, hogy a papi szociális otthonok egyikébe kerülő szerzetesek között gyakori tevékenység volt a személyes és adott szerzetesrendre vonatkozó dokumentumokkal való foglalkozás. Csak néhány példát említve a Pannonhalmi Szociális Otthonból: Holovics Flórián jezsuita szerzetes itt folytatta a magyar rendtartomány történeti iratainak gyűjtését.¹⁵² Kovács Kamill ferences szerzetes megírta önéletrajzát,¹⁵³ Kovács Arisztid bencés szerzetes jellemzően A5-ös méretű, vonalas füzeteket választott napi feljegyzései számára, megjegyezve: „Minek ilyen idős korban naplót újrakezdeni? Csak magam miatt. Jólesik néha visszaemlékezni a régi eseményekre. [...] Tapasztaltam már sokszor, hogy régen leírt dolgaim úgy hatnak, mintha nem is történtek volna meg. Csak alapos visszagondolás után – az írás nyomán – hamar visszaalakul a múlt: »Ahá! Csakugyan, most már emlékszem.«.”¹⁵⁴

A szerzetesrendek 1950. évi feloszlata meghatározó választóvonal a rendtörténeti munkák keletkezésében. A kényszerű hallgatás idejét a domonkos szerzetesek közül többen arra használták, hogy rendjük történetét írásba foglalják. Az „alapító és számkivetett provinciális”, Szabó Szádok terjedelmes (kb. 1500 oldal) kéziratát műfaji keveredés (memoár, történeti monográfia, biográfia, szerzetesi vezérkönyv) jellemzi, tartalma és célkitűzése miatt Zágorhidi Czigány Balázs az eredetileg cím nélküli kéziratot *A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja (1857–1905)* címmel látta el.¹⁵⁵

Implom Lajos, a Magyar Rendtartomány utolsó tartományfőnöke előzetes tapasztalatok nélkül, talán egyéni érdeklődését követve alkotta meg a magyarországi rendtartomány középkori történetét feldolgozó kéziratát az élete során gyűjtött rendtörténeti adatok és a rendtartomány egykori levéltárának segítségével.¹⁵⁶

¹⁵² Holovics Flórián. Jezsuita névtár. <http://jezsuita.hu/nevtar/holovics-florian/> (a letöltés ideje: 2019. szept. 3.), Id. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára (a továbbiakban: JTMRL), VI. 54. 1. Holovics Flórián történeti anyaggyűjtése.

¹⁵³ Kovács Kamill testvér kalandozásai a XX. században. Fr. Kovács Kamill ferences testvér önéletrajza. Szerk. Sinkó Ferenc. Bp. 1989.

¹⁵⁴ Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár Kézirattára (a továbbiakban: PFKK), BK 674/I. Kovács Arisztid: Naplók, feljegyzések 1931–64, 6. Napló feljegyzések 1957–58. 1.

¹⁵⁵ Zágorhidi Czigány Balázs: Szabó Szádok visszaemlékezése a Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformjáról. In: Laborator assiduus. A 70 éves Zombori István köszöntése. Szerk. Somorjai Ádám OSB – Somorjai Gabi. Bp. 2019. 237., 238.

¹⁵⁶ Zágorhidi Czigány Balázs: Bevezetés. In: Implom Lajos: Adatok a Szent Domonkos-rend magyarországi rendtartományának történetéhez. A rendtartomány alapításától 1526-ig. (Magyar Domonkos Rendtörténet 1.) Vasvár 2017. 12–13.

Marton Bernát lappangó kéziratát említi Böle *Életem Pannonhalma Szent Hegyén* című visszaemlékezésében. A rend prédikatori-szónoki tevékenységéről összeállított kéziratot Marton Bernát két évig dolgozott, halálakor hagyatéka somlóvásárhelyi rokonságához került.¹⁵⁷

Az 1950 után írt, személyi hagyatékokban megőrződött kéziratok (újra)felfedezése, részletek vagy teljes szövegek közlése napjainkban is folyik. A rendszerváltást követő forráskiadások első példái között szerepel Mónika ciszterci nővér naplójának publikálása (rendtársa, Tímár Ágnes visszaemlékezése a 2000-es évek elején jelent meg).¹⁵⁸ Az üldöztetés éveinek történetét, saját és közösségük életét feldolgozó két dokumentum sorában érdemes említeni Lénárd Ödön *Erő az erőtlenségben* című művét, mely a történeti időt tekintve az előzőekkel azonos. Műfaji szempontból azonban nem követi a visszaemlékezések megszokott kettőségét (Mónika kéziratának műfaja napló, Tímár Ágnesé emlékirat), ugyanis felismerése szerint a „magyar kereszténység tudatos felórlásának a korát” kettős forrásanyaggal lehet megközelíteni: az egyéni emlékeket levéltári dokumentumokkal kell kiegészíteni. Ezt a gyakorlatot követte tehát: élményanyagát elrejtett börtön-jegyzeteivel és a személyét érintő négy per anyagával egészítette ki.¹⁵⁹

Az 1950 előtti időszakot megörökítő szerzetesi visszaemlékezések átfogó ismertetésére nem vállalkoztam, mégis fontosnak tartom a II. világháború éveit érintő néhány kiadvány nevesítését, ugyanis az elmúlt évek megjelenései alapján az olvasói érdeklődés számon tartja ezeket. Az *Ostromnapló* a Szociális Misszióstarsulat nővéreinek krónikája, akik ezt az időszakot a Krisztina körúti anyaházuk óvóhelyén töltötték.¹⁶⁰ 1944. december végétől 1945. március végéig írt naplót Hildegard Gutzwiller, a Sacré Cœur svájci származású főnöknője, aki a budapesti Sophianum Leánygimnázium épületében vészelte át rendtársaival a vészterhes hónapokat.¹⁶¹ Király Kelemen

¹⁵⁷ Böle K.: Pannonhalma i. m. 84., 85.

¹⁵⁸ Mónika naplója. Egy szerzetesközösség élete az üldöztetés éveiben. Bev. Tímár Ágnes. Bp. 1990.; Hívás és küldetés. Tímár Ágnes visszaemlékezése. Bp. 2001.

Tímár Ágnessel élettörténeti interjút készített Bögre Zsuzsanna. Ld. *Bögre Zsuzsanna: Hétköznapi ellenállás, reziliencia, generativitás.* socio.hu (2019) 1. https://socio.hu/uploads/files/2019_1/31_bogre.pdf (a letöltés ideje: 2019. okt. 13.)

¹⁵⁹ Lénárd Ödön: *Erő az erőtlenségben.* Bp. 2008. 7., 8.

¹⁶⁰ *Ostromnapló. Szerzetes nővérek a halálkatlanban 1944. március 19-étől 1946. február 16-áig.* Szerk. Fodor Eszter. [Budapest] 2014.

¹⁶¹ Közli: *Jörg Gutzwiller: Szelíd erő. Hildegard Gutzwiller – egy bátor keresztény, aki zsidókat mentett meg.* Bp. 2015. 32–51.

a világháború utolsó éveit Csongrádon töltötte, így naplója a szovjet csapatokkal szembeni helytállás, az egyházüldözés korai szakaszának dokumentuma.¹⁶²

Fontos forráscsoportot alkotnak a külvilág felé intézett megnyilatkozások. Ezek megvalósulhattak levelezés útján – a szerzetesek rendtársaiknak,¹⁶³ rokonaiknak,¹⁶⁴ lelkigyermeküknek küldött üzeneteiben; másrészt beszélgetések, interjúk révén. Utóbbi első példái az *...evilágból...* és a *...kövek fognak kiáltani...* kötetek, az 1980-as évek végén lejegyzett szerzetesvallomások gyűjteményei.¹⁶⁵ Ugyanebben az évtizedben Hetényi Varga Károly gyűjtött adatokat az üldözött szerzetesekről, a két kötetet kitevő életrajzok a *Szerzetesek a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában* címet kapták.¹⁶⁶

Szerzetesekkel készült interjúkat 2009-től közöltek az Új Ember és a Keresztény Élet folyóiratok, a beszélgetések később két kötetet töltöttek meg.¹⁶⁷ 2010-ben – a magyarországi szerzetesrendek szétszórásának 60. évfordulóján – Bögre Zsuzsanna és Szabó Csaba állított emléket az interjúkötettel, melyben 34 nővér tanúságtétele olvasható.¹⁶⁸

Végezetül két példa a digitálisan elérhető visszaemlékezésekre: az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővérek honlapjukon jelentkeztek egy sorozattal 2018-ban a kongregáció alapításának jubileuma alkalmából. A *Domonkos nővérek a kommunizmus árnyékában* megszólaló nővérei egyes szám első személyben mesélik el történeteiket; az anyag összeállításakor Farkas Imelda nővér – Lénárd Ödönhöz hasonlóan – az interjúk mellett más (rendőrségi) dokumentumokat is használt.¹⁶⁹ Legújabbán az 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra készülve idézi több mint húsz szerzetes az 1938. évi Eucharisztikus Kongresszuson átélteket.¹⁷⁰

¹⁶² P. Király Kelemen OFM: Naplóm 1944–1947. Bp. 2018.

¹⁶³ Böle Kornél kérésére foglalta írásba emlékeit Szegedy Ilona másodrendi domonkos nővér. DRGYL, BK, Levelezés, Szegedy Ilona levele Böle Kornélhoz [1955]

¹⁶⁴ Márk Ágoston OP levelei Varga Géza Ernőhöz. Közli: Varga Géza Ernő: Emlékezés P. Márk Ágoston O. P. Szt. Domonkos-rendi atyára 1903–1964. DRGYL, Márk Ágoston hagyatéka (részletei: X. 3. 6.)

¹⁶⁵ Külön kötetben jelentek meg az apácák és az első rend tagjaival készült interjúk. Kulics Ágnes – Tölgyesi Ágnes: *...evilágból...* Bp. 1989.; Kulics Ágnes – Tölgyesi Ágnes: *...kövek fognak kiáltani...* Szerzetesvallomások 1988–1989. Bp. 1991.

¹⁶⁶ Hetényi Varga Károly: Szerzetesek a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában. I–II. Bp. 1999–2002.; a domonkosokra vonatkozóan: Hetényi Varga K.: Szerzetesek I. i. m. 343–362.

¹⁶⁷ Őrizték a tüzet. Szerzetesek vallomásai. Szerk. Papp Tamás. Bp. 2010.; Rózsásné Kubányi Andrea: Hűséggel a megpróbáltatásokban. Szerzetesek életútja a szétszórattástól napjainkig. Bp. 2014.

¹⁶⁸ Bögre Zsuzsanna – Szabó Csaba: Törésvonalak. Apácasorsok a kommunizmusban. Bp. 2010.

¹⁶⁹ Domonkos nővérek a kommunizmus árnyékában.

http://domonkosnoverek.hu/?page_id=14161 (a letöltés ideje: 2019. okt. 13.)

¹⁷⁰ Szerzetesek visszaemlékezése az 1938-as Eucharisztikus Kongresszusra. https://szerzetesek.hu/hirtegl/szerzetesek-visszaemlekezese-az-1938-eucharisztikus-kongresszusra?fbclid=IwAR1ATNf89_ILWPKO54SrCQtj2k0y85R_8T4oWhxxdd9xDqKXMKJfI-bXE4c (a letöltés ideje: 2019. nov. 13.)

II. 3. Az egyházi kéziratosság módszertana

A módszertani megközelítések példái előfeltételezik az egyházi kéziratosság fogalmának, fogalomkörének meghatározását. Kiindulva a felekezeti iratanyagokból, az egyházi levéltárak fondjegyzékei szolgálhatnak forrásul. Ide sorolhatók egyházkormányzati, intézményi, személyi, vagyis a felekezeti működés során keletkezett iratok. Ezek változatossága a magyarországi egyházszervezet jellege szerint alakult (pl. önálló levéltárral rendelkeztek a káptalanok), továbbá külön kategóriát jelentettek (többek között) a szerzetesrendi levéltárak, hiszen iratanyaguk – felosztásukat követően – a megyei, püspöki levéltárakba, az Országos Levéltárba kerülhetett.¹⁷¹ A domonkos rend esetén mindhárom gyűjteményi előfordulásra van példa (ld. III. 1.).

Az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ (1969) létrehozásával az egyházi gyűjtemények bizonyos fokú érdekképviselete megvalósult, s az intézmény munkatársai napjainkban is végzik az egyházmegyék műkincseinek leltározását.¹⁷² Az iratanyagok nyilvántartása, rendezése, elérhetővé tétele azonban az adott egyházi levéltár feladata. Ezeket fogja össze a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE); az együttműködés részeként az intézmények az E-kutatást támogató közös adatbázis kialakításán dolgoznak.¹⁷³

A vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény helyzete speciális, hiszen jelenleg is zajló rendezése (a szétszóródott levéltári anyag begyűjtése) miatt honlapján egyelőre nem érhető el online fondjegyzék. 2005-ös állapotot rögzít *A történeti Magyarország katolikus levéltáraival* foglalkozó oldal.¹⁷⁴ A domonkos rendtartomány iratanyagáról fennmaradt 1950 előtt (1948-ban) készült jegyzék, de az Implom Lajos hagyatékával a Prímási Levéltárba került gépelt kézirat csupán a középkori iratanyagot sorolja fel.¹⁷⁵

Emiatt is értékesek az adott egyházi gyűjteményeket bemutató publikációk, és azok a konferenciák, ahol a hangsúly ezekre a levéltári tartalmakra kerül. Utóbbira példa a Scriptorium-

¹⁷¹ Rosdy Pál: A magyarországi római katolikus egyház szervezeti felépítéséről és levéltári intézményeiről. In: A magyarországi katolikus egyház levéltári anyagának fondjegyzékei. 1. rész. Érsekségek, püspökségek, káptalanok és szerzetesrendek levéltárai. (Magyarországi Egyházi Levéltárak Fondjegyzékei II.) Szerk. Nagy Lajos. Bp. 1983. 9., 11. [kézirat]

¹⁷² Lovag Zsuzsa: Az egyházi műkincsek leltározásáról. *Ars Hungarica* 34. (2006) 1. sz. 438., 440.

¹⁷³ <https://matricula.hu/> (a letöltés ideje: 2019. dec. 3.)

¹⁷⁴ <https://leveltar.katolikus.hu/index.htm?https&&leveltar.katolikus.hu/domonkos.htm> (a letöltés ideje: 2019. dec. 3.)

¹⁷⁵ A jegyzéket közli: Rosdy Pál: A magyar domonkos rendtartomány levéltárának elenchusa. *Lymbus* 2. (1990) 23–32.

konferenciák sorozata,¹⁷⁶ ahol a főszerzők (Országos Katolikus Gyűjteményi Központ, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kara Klasszika Filológia Tanszéke) az egyházi kéziratosság műfaji (és tartalmi) változatosságának bemutatását is szem előtt tartják. Természetesen kerülnek elő a prédikációk (prédikációgyűjtemények), énekeskönyvek, kódextöredékek, bibliafordítások, káptalani statutumok, boszorkányperek iratanyaga, kántorkönyvek, úti rajzok stb., bizonyítva az egyházi kéziratosság sokszínűségét. Ez indokolja részemről azt, hogy – disszertációm témájához közelítve – az egyházi kéziratosságon belül elsősorban a visszaemlékezések (naplók, emlékiratok) kiadásának néhány példáját vegyem szemügyre.

Elsőként érdemes a 20. századi forráskiadással kapcsolatban megjegyezni, hogy bár a megjelenések szempontjából erősen felülreprezentált forráscsoportról van szó, a modern kiadás tudományos elveinek megfogalmazására nem került sor.¹⁷⁷ A Fons 20 évvel ezelőtti, a történeti források kiadásának módszertani kérdéseivel foglalkozó száma (az 1999. évi Levéltári nap előadásait közölve) a középkori és újkori forráskiadás módszertanát tárgyaló tanulmányok után ebben a kérdésben csupán Sipos Péter írását hozhatja fel példaként.¹⁷⁸ A kérdés már csak azért is időszerű, mert a rendszerváltással elinduló (jelentős számú) forráskiadvány színvonala változatos: a hirtelen jött lehetőséghez jutva részben sikerült a szakmai színvonal fenntartása, miközben számos „forráskiadványnak nem nevezhető, csak maximum betűkkel telenyomott, könyvnek álcázott papírhalmozok is elhagyták a nyomdagépeket.”¹⁷⁹

A Sipos Péter tanulmányában szereplő esetekkel, problémákkal magam is szembesültem Bőle Kornél *Utaim* című emlékiratának sajtó alá rendezése során. Arra törekedtem, hogy a kiadvány elsősorban egy tudományos forráskiadás szakmai feltételeinek feleljen meg¹⁸⁰ (különösen a

¹⁷⁶ Scriptorium-konferenciák: I. Vác (Püspöki Palota), 2017. máj. 11–12.; II. Pannonhalma (Pannonhalmi Főapátság), 2018. máj. 7–8.; III. Eger (Érseki Palota Turisztikai Látogatóközpont), 2019. máj. 22–23. Az első konferencia anyagát tartalmazó kötet 2019-ben jelent meg, ld. Litteris vincimur – Scriptorium I. Szerk. Boros István – Takács László. Bp. 2019.

¹⁷⁷ Korábban: A Magyar Történelmi Társulat Forráskiadási szabályzata. Századok 53–54. (1919–1920) [melléklet, 1–24.]

¹⁷⁸ Sipos Péter: A XX. századi forráskiadás problémái és ajánlás a forráskiadás szabályzatára. Fons 7. (2000) 171–184. (Sipos Péter előadására egy korreferátum érkezett Szűcs László részéről, illetve a vitában két hozzászólás.)

¹⁷⁹ Balogh Margit: Vannak-e még fehér foltok az egyháztörténet-írásban. Eredmények és hiányok a magyarországi keresztény egyházak 19–20. századi múltjának feltárásában. In: A 20. század egyház- és társadalomtörténetének metszéspontjai. Tanulmányok a pécsi egyházmegye 20. századi történetéből. (Séria Historiae Diocesis Quinqueecclesiensis VIII.) Szerk. Bánkúti Gábor – Varga Szabolcs – Vértesi Lázár. Pécs 2012. 26.

¹⁸⁰ Ti. a bevezető tanulmány érdemben tárgyalja a fondképző hivatal/szerv/intézmény történetét, tartalmazza az irathoz kapcsolódó személy életrajzát, ismertesse a forrást (esetleg a válogatás szempontjait), a szövegközlés legyen kritikai, és ne maradjanak el a különféle mutatók sem. Sipos P.: A XX. századi forráskiadás problémái i. m. 175., 178.

szövegállapot jelölésével, illetve a forrásban szereplő domonkos szerzetesek névtárának közlésével), mégis megfogalmazódott az a rejtett elvárás, hogy a kötet a laikus olvasók számára is közérthető legyen. Talán ennek hiányosságait érzem utólag az *Utaim* III. részének jegyzetelésével kapcsolatban.¹⁸¹ Feltehető a kérdés: milyen részletezettség jellemezze a tartalmi-magyarázó jegyzeteket? Szerepeljen az előforduló helységneveknél (lábjegyzetként) az aktuális geopolitikai helyzet? (Esetleg mutatóként jelenjen meg?) Milyen mélységig mutassák be az adott személy működését a jegyzetben közölt életrajzok?¹⁸² Soós Viktor Attila – Mindszenty József emlékiratainak megjelenése kapcsán – jogosan hívja fel a figyelmet a visszaemlékezések közlésének egy nagy hiányosságára: a tartalom vizsgálatára, s az esetleges szerzői tévedések „jegyzetszerű” javítására.¹⁸³ Pozitív példa Shvoy Lajos székesfehérvári püspök emlékirata: a kiadványban az egy-egy szavas tárgyi tévedések már a főszövegben javításra kerültek, az eredeti alakokat a lábjegyzetben tüntették fel.¹⁸⁴

A forrás publikációk Sipos Péter tanulmányában szereplő típusai közül az én-dokumentumok (megnyugtató módon) a „hagyományos, egy levéltári fondra építő forráskiadványok” kategóriájába kerültek.¹⁸⁵ Általánosságban (de nem kizárólagosan) helytálló megjelölés ez az egy személytől származó visszaemlékezések esetén, miközben az *oral history* kutatási módszerével készült életútinterjúk túlmutatnak a memoár és az autobiográfia keretein. Szalai Béla (egykori bencés diák) az 1956. október 23. és 1957. március 13. között Pannonhalmán történt események rekonstruálására vállalkozott. A bencés szerzetesek (8) és diákok (210) jellemzően levélben elküldött, a felkérést követően megfogalmazott visszaemlékezései mellett csupán két dokumentum keletkezett az eseményekkel egy időben. A változó terjedelmű visszaemlékezésekből összeálló

¹⁸¹ Szubjektív megjegyzésként itt kell egyetértésem Szűcs László észrevételével: „egy jó forráskiadványt megszerkeszteni semmivel sem könnyebb, mint egy tanulmányt, monográfiát megírni. [...] a forráskiadványok esetében viszont a szerkesztő nem kerülheti meg a dokumentumokban jelentkező adatokat, azokról, az események háttéréről számot kell adnia – s ez sokszor napokig, hetekig tartó rész kutatást igényel, nem szólva a szerkesztés, az anyagelrendezés más természetű gyötrelmeiről.” *Szűcs László: Korreferátum Sipos Péter előadásához. Fons 7. (2000) 185., 186.*

¹⁸² A feltett kérdések „megválaszolása” a kötet szerkesztőjének feladata. Pl. Apor Vilmos naplójának kiadásában a jegyzetek elkészítése nagy gondossággal történt. *Soós Viktor Attila: Apor Vilmos naplói I. 1915–1917. Győr 2005. 31.*

¹⁸³ *Soós Viktor Attila: Mindszenty József emlékiratai. Vasi Szemle 69. (2015) 893., 894.*

¹⁸⁴ *Mózessy Gergely: A forrásközlés szempontjai. In: Shvoy Lajos: Önéletrajz. (Források a székesfehérvári egyházmegye történetéből I.) S. a. r. Mózássy Gergely. Székesfehérvár 2002. 8.*

¹⁸⁵ *Sipos P.: A XX. századi forráskiadás problémái i. m. 173.*

„kollektív emlékkép” – Szalai Béla szavait idézve – nem teljes, azonban „nem járhat messze a valóságban megtörténtektől sem tartalomban, sem időpontban.”¹⁸⁶

Keletkezés szempontjából az emlékirat és az *oral history* határán áll Magyary Gyula visszaemlékezése.¹⁸⁷ Az 1955-ben elkezdett, német nyelven írt kézirat folytatását Magyary 1966–1967-ben hét hangszalagra rögzítette. A szövegkiadás nem követi a hangfelvételek sorrendjét, s nem közli azt teljes terjedelmében. Kimaradnak Magyary nem a *memoir*hoz tartozó, szerkesztésre vonatkozó megjegyzései, míg a visszahallgatást követő (szerzői) kiegészítések, módosítások (egyértelmű jelöléssel) az életpálya vonatkozó részéhez kerültek beemelésre. Fejérdy András (részletesen kifejtett) szerkesztési elvei azt a célt szolgálták, hogy a visszaemlékezés megőrizze a kronológiát, s közben a szerzői szándék is érvényre jusson.¹⁸⁸

Sajátos módon keletkezett Shvoy Lajos székesfehérvári püspök emlékirata 1964-ben: a püspök először egy összeállított tematikus lista szerint diktálta le emlékeit, ezt követően a háború utáni eseményeket évről évre haladva mondta tollba. Az elkészült szöveghez további oldalakat tűzött, illetve margináliákkal látta el a lapszéleket. A kiadvány munkálataikor Shvoy kéziratának felépítését megőrizték,¹⁸⁹ csak az értelmezés érdekében történt egyes szövegrészletek áthelyezése.¹⁹⁰

Endrédy Vendel zirci apát kb. 200 oldalas „egybefüggő feljegyzéssorozata” az Államvédelmi Hatóság börtönében keletkezett 1950 novemberében és 1951 tavaszán. A zirci apáttól a vizsgálati nyomozás során „kikényszerített” kézirat felépítését a feltett kérdések határozzák meg.¹⁹¹

A különféle szövegváltozatok jelölése különös jelentőséggel bírt Mindszenty József bíboros emlékiratainak legújabb kiadásában.¹⁹² A kiadvány ugyanis az eddig megjelent öt magyar kiadás alapjául szolgáló szöveg¹⁹³ mellett a kézirat szövegváltozatait, a „különféle idősíkbán keletkezett

¹⁸⁶ Szalai Béla: Pannonhalma az 1956-os forradalom idején. In: Örökség és küldetés. Bencések Magyarországon. II. (Rendtörténeti konferenciák 7/2.) Szerk. Illés Pál Attila – Juhász Laczik Albin. Bp. 2012. 605., 606., 610.; A kollektív emlékezés kötete, ld. Szalai Béla: Mozaikok. Pannonhalma 1956. Bp. 2010.

¹⁸⁷ „I was Francis Moly.” Magyary Gyula emlékezései egy titkos politikai-diplomáciai békemisszióra. Szerk. Fejérdy András. Bp. 2019.

¹⁸⁸ Fejérdy András: Magyary Gyula visszaemlékezései [A szövegkiadás elvei]. In: Fejérdy A. (szerk.): „I was Francis Moly” i. m. 74., 75.

¹⁸⁹ Ugyanígy ragaszkodtak a szerkesztők Bangha Béla naplórészleteinek közreadásakor az eredeti szöveghez stilsztika tekintetében is. Molnár Antal – Szabó Ferenc SJ: Bangha Béla SJ emlékezete Bp. 2010. 165., 166.

¹⁹⁰ Shvoy L.: Önéletrajz i. m. 7., 8.

¹⁹¹ Egy fogoly apát feljegyzései. Endrédy Vendel zirci apát feljegyzései az ÁVH börtönében. (METEM-könyvek 78.) S. a. r. Cúthné Gyóni Eszter. Bp. 2013.

¹⁹² Mindszenty József: Emlékirataim. S. a. r. Kovács Attila Zoltán – Soós Viktor Attila. Bp. 2015.

¹⁹³ Mindszenty József: Emlékirataim. Vörösváry István kiadása, Toronto 1974.¹ [illetve további – változatlan – kiadások]

szövegeket” fésüli össze. Külön apparátus jelöli az 1974-es (publikált) kézirat mint főszöveg és az 1973-as kézirat viszonyát.¹⁹⁴ Külön apropóul szolgálhat az újabb kiadására, ha újonnan megtalált szövegek kerülnek elő.¹⁹⁵

Mindszenty bíboros egyértelmű kívánsága volt, hogy a politikai szerepvállalása miatt nem kívánatosá vált Nagy Töhötöm ne térhessen vissza Magyarországra (1946-ban). A Dél-Amerikába (kezdetben Uruguayba) disponált jezsuita páter¹⁹⁶ életrajzi monográfiájához elsősorban az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában található személyi hagyaték szolgált forrásul (köztük az 1920-as évektől vezetett naplók). A hagyaték érdekessége, hogy a kéziratok sokszor eltérő tényanyagot tartalmaznak, így a biográfia rekonstruálásakor a szerző az alábbiakban határozta meg módszertanát: „főszabályszerűen saját narratívája mögé kérdeztünk, és az adott életeseményhez időben, helyzetben legközelebbi elsődleges forrást kerestem”.¹⁹⁷ Petrás Éva idézett szavai rávilágítanak arra, hogy a történelmi mesterség sokszor szükségszerű velejárója a forrásokkal szembeni kritika gyakorlása, a mérlegelés egy-egy tényszerű (vagy annak látszó) adat fölött.

„A történésznek joga – és kényszerű kötelessége is –, hogy munkája során tematizáljon: a sokarcú valóságnak csak a rendelkezésére álló keretekben befogható szeletét tegye vizsgálódásának tárgyává. Ugyanakkor nem tévesztheti szem elől a befogadó felkészültségét sem: tisztában kell lennie azzal, hogy a világ hajlamos a leegyszerűsítésre, az egyszavas címkézésre” – ezekkel a (történelmi felelősségről írt) gondolatokkal kezdi Mózessy Gergely Prohászka zsidóellenességéről írt hozzászólását.¹⁹⁸ Prohászkaéhoz¹⁹⁹ hasonlóan Böle biográfiájában is fellelhető a közvélemény számára elítélendő aspektus, amiről – lelkiismeretétől vezérelve – maga ad számot: „Megemlítek egy-két apróságot magam megszégyenítésére – szinte penitenciából. A

¹⁹⁴ Soós Viktor Attila: Bevezetés. In: *Mindszenty József: Emlékirataim*. S. a. r. Kovács Attila Zoltán – Soós Viktor Attila. Bp. 2015. 12., 19.

¹⁹⁵ Prohászka Ottokár naplóinak alapkiadása után (Soliloquia I–II. [Prohászka Ottokár összegyűjtött munkái 23–24.] Szerk. Schütz Antal. Bp. 1929.) a beszédek megjelentetésére nem csak a később felfedezett kéziratok miatt volt szükség (Schütz Antal bizonyos részek elhagyása mellett döntött munkálatai során). *Prohászka Ottokár: Naplójegyzetek 1–3*. Szerk. Szabó Ferenc – Frenyó Zoltán – Barlay Ó. Szabolcs. Szeged–Székesfehérvár 1997.

¹⁹⁶ Petrás Éva: Álarok mögött. Nagy Töhötöm életei. (ÁBTL Monográfiák) Budapest–Pécs 2019. 137., 138.

¹⁹⁷ Petrás É.: Álarok mögött i. m. 5.

¹⁹⁸ Mózessy Gergely: Prohászka Ottokár zsidóellenességéről. *Egyháztörténeti Szemle* 9. (2008) 4. sz.

<http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/mozessy-prohaszka.htm> (a letöltés ideje: 2019. dec. 4.) (A disputa másik résztvevője Fazekas Csaba.)

¹⁹⁹ Prohászka – háttérismerteket nélkülöző – (nem csak Magyarországra jellemző) negatív megítélése mögött három művének indexre tétele is áll. Legutóbb ld. *Tusor Péter: Prohászka Ottokár a római Sacra Congregatio Consistorialis előtt (1911–1913)*. In: *Prohászka-tanulmányok, 2015–2017*. Szerk. Mózessy Gergely. Székesfehérvár 2017. 268–319.

zsidókra való vadászás idején [az] egyik zsidó mérnök, aki nagy tűzhelyünket rakta nemrég, menedéket kért a szenespincében vagy valahol. Udvariasan, de határozottan megtagadtam, mert hogy nálunk nagyon sokszor keresnek zsidót, s mi lenne, ha megtalálnák. Bátrabbnak kellett volna lennem. Ismét más esetben egy szegény zsidó keresztény hívőnk kérte, hadd maradjon kis csomagja nálunk. Nem engedtem meg, nehogy kellemetlenségünk legyen [egy] esetleges razziánál. Ez sem volt helyes tőlem.”²⁰⁰

A fenti jelenetek nem tükrözik Bóle Kornél jellemét, csupán a történetek után érzett mély megbánás formájában. Személyiségének teljességét más mozaikok együttese alkotja: például az az éles kritika, amivel a náci Németországot illeti a compìegne-i fegyverszünetről értesülve 1940. június 27-i szentbeszédében,²⁰¹ vagy a határozott antikommunista hang „szovjetországi” mindennapjait élve (Szombathelyen).

²⁰⁰ DRGYL, BK, Kéziratok, Ostrom. 20.

²⁰¹ Az 1940. június 27-i rádiószentbeszéd kapcsán ld. V. 2. 4.

III. Bőle Kornél irathagyatéka

III. 1. Őrzési helyek

A magyarországi szerzetesrendek működési engedélyének megvonása súlyos következményekkel járt az olykor évszázados múlttal rendelkező szerzetesi gyűjtemények számára is. 1950 júliusában az elhurcolt, kitelepített domonkosoknak nem volt idejük, lehetőségük rendházaik javainak mentésére, így az értékes könyvgyűjtemények és levéltárak is szétszóródtak. Dóczy Zsigmond, a rendszerváltás után újjászerveződő rendtartomány tartományfőnöke így emlékszik vissza a pesti domonkos rendházban történetekre: „Próbáltuk menteni könyvtárunk értékesebb darabjait, de nem lehetett. Mindenütt őrsg állt, huszonnégy óra alatt el kellett hagyni az épületet.”²⁰² Hasonlóan sietve távoztak a szombathelyi rendház szerzetesei, köztük Bőle Kornél is, 1950. július 11-ről 12-re virradó éjszaka máriabesnyői internálási helyükre. Nem tudni, volt-e lehetőségük értékeik elrejtésére a rendházban, templomban. Jogosan merülhet fel a kérdés, hiszen évtizedekkel korábban, egy ehhez hasonló történelmi helyzetben Bőle maga is cselekvő résztvevője volt az eseményeknek. Ekkor (a Tanácsköztársaság első hónapjaiban) a budapesti rendház pénzét templomuk zsolozsmás kórusának kőkockái alá, illetve a padlás egy kevésbé hozzáférhető részén rejtette el.²⁰³ Az eldugott, később (az érintettek halála miatt) elfeledett tárgyak előkerülése évtizedekkel később sem volt szokatlan. Jól ismert eset kapcsolódik a gyöngyösi ferencesekhez: a közösség tagjai könyveket, templomi tárgyakat falaztak be templomuk használaton kívüli lépcsőfeljárója mögötti helyiségbe, melyekre az 1998. évi restaurálási munka során bukkantak rá.²⁰⁴ A szombathelyi Szent Márton-templom 2014-es restaurátori kutatásai azonban nem hoztak ilyen eredményt.²⁰⁵

Bőle hónapokkal később, 1950 szeptemberében fért hozzá a szombathelyi rendházban hagyott irataihoz.²⁰⁶ Szőrényi Gábor paritásos bizottsági tag közbenjárására juthatott be régi kolostori szobájába, és mivel ezt használták raktárnak a többi szerzetes könyvei, iratai számára,

²⁰² Idézet Dóczy Zsigmond a Magyar Rádió Vasárnapi Újság c. adásában adott interjújából. *Hetényi Varga K.: Szerzetesek* i. m. 344.

²⁰³ *Bőle K.: Utaim* i. m. 104.

²⁰⁴ *Fáy Zoltán: A Gyöngyösi Ferences Könyvtár.* Gyöngyös 2012. 81., 82.

²⁰⁵ *Szőrényi Zsuzsanna et al.: Restaurátori kutatások a Szent Márton-templomban.* Szombathelyi Szent Márton Plébánia, Tájékoztató Füzet. [Szombathely] 2015. 16–23.

²⁰⁶ A szombathelyi rendház egyházi anyaga és Bőle Kornél könyvtára ekkor a városi könyvtárba került, innen adták át egy egyházi megbízottnak. *Wix Györgyné: A szerzetesi könyvtárak sorsa Magyarországon, 1950–1952.* (Az Országos Széchényi Könyvtár Füzetek 11.) Bp. 1997. 62.

így „sajátjaként” menekített ki számosat ezek közül is.²⁰⁷ Nem egy szerzetes folyamodott ehhez a módszerhez, és saját holmijai között a rendi iratokat menekítette, vagy bízta az értékeket világi személyekre. A megmentett javak évtizedekkel később, a szerzetesrendek működésének újraindulásakor – akár az érintettek halála, akár más körülmények miatt – ritkán kerültek vissza a rend tulajdonába.

Szintén a feloszlatás után kerülhetett feltehetően Fehér Mátyás által, esetleg neki küldve a Domonkos Rend Római Központi Levéltárába az a 13 csomóból álló gyűjtemény, amelyet Szőnyi Tamás fedezett fel Iványi Béla 1927-es kutatása során készített regesztáinak ellenőrzésekor. Siptár Dániel vélekedése szerint ez az iratanyag a budapesti központi levéltár része lehetett.²⁰⁸

Bőle részéről a visszaszerzés felett érzett öröm átmenetinek bizonyult, ugyanis rendezéskor számos hiányt fedezett fel, a hiányzó anyag (feltehetően) az ÁVH-hoz került. Bőle írásairól jegyzéket nem készített, s ezek mennyiségét sem határozta meg; visszaemlékezése szerint egy halom könyv, irat, kézirat került a szombathelyi rendházból akkori lakhelyére, a szombathelyi Sarlós Boldogasszony-székesegyház plébániájára.²⁰⁹ Holmijait vitte magával a Pannonhalmi Szociális Otthonba, ahova 1953. december 17-én költözött be.²¹⁰ Megérkezése nem maradt észrevétlen az intézmény lakói számára: „Talpon volt a szociális otthon minden fegyverbe [fog]ható, azaz teherbíró tagja. Kézzel, saroglyával, kosarakkal hordták a teherautóról a könyveket, polcokat, asztalokat, edényeket, szerszámokat.”²¹¹ Kevésbé derűs bejegyzés olvasható Zsíros Ferenc jezsuita szerzetes, egyházi elnök naplójában: „9 órára megtaláltam Kornél a-t, [...] holmiját az alsó könyvtárba, padlásra, s majd a leendő szobájában helyezzük el. 2 teherkocsi tele van holmival. A rengeteg lim-lomot a folyosón, udvaron rakták le hirtelenében. Hogy mi lesz vele, majd meglátjuk.”²¹²

²⁰⁷ Bőle K.: Máriabesnyő i. m. 39., 40.

²⁰⁸ Siptár Dániel: A Domonkos Rend Római Központi Levéltárának magyar vonatkozású és eredetű anyaga. Levéltári Szemle 55. (2005) 2. sz. 14., 15., 23.

²⁰⁹ Bőle K.: Máriabesnyő i. m. 38–41.

²¹⁰ Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár (a továbbiakban: SZEL), I. Püspöki Levéltár, 1. Püspöki Hivatal iratai, a. Acta Cancellariae (a továbbiakban: I. 1. a.), 213/1953, Szörényi Gábor, az Egyházi Kegydíjasok és Betegtek Szeretetszolgálat vezetőjének levele Kovács Sándor megyéspüspökhöz, Budapest, 1953. dec. 18.

²¹¹ Bőle K.: Pannonhalma i. m. 2.

²¹² JTMRL, VI. 22. Zsíros Ferenc (1879–1961) hagyatéka, Diarium 1952. jan. 1.–1961. aug. 17. „Határidő napló 1953.”

A domonkos szerzetes számára oly értékes tárgyak között nagy mennyiségben voltak könyvek. Erre emlékezett vissza Kristóf Márta (Martina nővér)²¹³ Bőle Kornél pannonhalmi szobájának leírásakor: „ott volt az asztal, könyvek voltak a földön, most nem tudom, hogy egysoros-e. Mintha kétsoros lett volna... Bejött, elment az asztalhoz és leült. [...] ahogy bejött erre ment, itt is könyvek voltak végig. [...] Az egész szoba úgy nézett ki, hogy tiszta könyv volt minden.”²¹⁴

1961. március 25-én bekövetkezett halálát követően Bőle Kornél hagyatéka (könyvek, iratok stb.) visszakerült a szombathelyi (egykor domonkos) Szent Márton-plébániára. Martina nővér elbeszélése szerint az elhunyt szerzetesek holmijának sorsáról az otthonban élő rendtársak gondoskodtak. Arról azonban nincs adat, hogy akár Márk Ágoston, akár más domonkos szerzetes intézkedett volna ebben az ügyben.²¹⁵ A Pannonhalmáról Szombathelyre került hagyaték rendezetlen formában, a rendház egykori könyvtárának maradványaival keveredve hányódott az elkövetkezendő majd 50 évben. 2009-ben Bőle Kornél hagyatékának átszállításával – mintegy 2-3000 könyvvel, 50 doboznyi alapszinten rendezett, továbbá 10 ládányi rendezetlen hagyatékkal – jelentősen gyarapodott a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény állománya.²¹⁶ Az anyag kb. felét (41 doboz) a Szent Márton-plébánia híveiből, a szombathelyi domonkosok lelkigyermekéből alakult Domonkos Kör tagjai rendezték dr. Kiss Mária nyugalmazott levéltáros szakmai irányításával a következő főbb tartalmak szerint: 1. prédikációk, beszédek; 2. terjedelmesebb kéziratok; 3. Árpád-házi Szent Margittra vonatkozó anyagok (műfajok szerint).²¹⁷

E jelentős személyi hagyatékot kiegészíti a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára P szekciójából kiemelt és a rend számára 2007-ben visszaszolgáltató Szent Domonkos Rendi Tartományfőnökség Levéltára 1858–1949 elnevezésű irategyűttes (P 1572–1574).²¹⁸ A

²¹³ Kristóf Márta Martina nővérét, Kristóf M. Marcellát követte Pannonhalmára, kezdetben a konyhán segített, majd a betegeket ápolta. Bőle Kornél vette fel a világi harmadrendbe. *Farkas Éva Imelda OP: Domonkos nővérek a szétszórás idején.* In: *Deák V. H. – Zágórhidi Czigány B. (szerk.): A Domonkos Nővérek 150 éve* i. m. 148.; továbbá: Martina nővér visszaemlékezései. http://domonkosnoverek.hu/?page_id=15466 (a letöltés ideje: 2019. szept. 29.)

²¹⁴ Interjú Kristóf Márta Martina nővérrel. Budakeszi, 2019. febr. 14. [saját felvétel]

²¹⁵ 1959-ben Márk Ágoston beköltözésekor jegyzi meg Bőle: „Most tehát már van valaki a rendből, aki nemsokára bekövetkező halálom esetén mindent átvesz, mindenre vigyáz.” *Bőle K.: Pannonhalma* i. m. 208.

²¹⁶ Zágórhidi Czigány Balázs tájékoztatása a 2009. évi szakmai jelentés alapján.; *Zágórhidi Czigány B.: Vasvári domonkos kolostor helyreállítása* i. m. http://www.okgyk.hu/inc/irasok/vasvar_z.html (a letöltés ideje: 2019. szept. 30.)

²¹⁷ Az alapszinten rendezett 41 doboz tartalmáról kézzel írt jegyzék készült.

²¹⁸ A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárától átvett iratok (besorolás nélkül, egyelőre az eredeti levéltári rend szerint): P 1572 Rendházak 1858–1949 (5 doboz, 32 tétel); P 1573 Bőle Kornél (3 doboz, 26 tétel); P 1574 Rendtagok 1858–1948 (2 doboz, 9 tétel).

dokumentumcsoport P 1573-as fondja Bőle Kornél levelezését és egyéb dokumentumokat tartalmaz; a 3 doboz tételei a következők:²¹⁹ 1. doboz, 1. tétel Szombathelyi házfőnökség iratai; 2. tétel Bőle Kornélhoz írt levelek évröndben; 2. doboz, 3–12. tétel Bőle Kornél és Badalik Bertalan amerikai útjaival kapcsolatos levelezés; 3. doboz 13. tétel Bőle Kornél levelei különböző címzettekhez; 14. tétel Levelek különböző levélíróktól A-Z; 15. tétel Útleíró levelek, cikkek; 16. tétel Filmrendezéssel kapcsolatos levelezés; 17–20. tétel Országos Credo Központ iratai; 21. tétel Kéziratok a vasárnap megszentelésére indított országos társadalmi mozgalommal kapcsolatban; 22. tétel Cikk írásához gyűjtött bibliográfia és jegyzetek; 23. tétel Gyászjelentések A-Z; 24. tétel meghívók szórólapok; 25. tétel Szentképek; 26. tétel Fényképek. A P 1573-as töredékfond tételeinek (összefoglaló) ismertetését indokolja a forráscsoport heterogenitása, mely alapján egyértelműen kitűnik a tartalmi, műfaji változatosság.

Feltehetően a P 1573-as fondot alkotó iratcsoportba tartozott a Dóczy Zsigmond irathagyatékában található Bőléhez kapcsolható anyagok egy része:²²⁰ 1. tétel Fényképek; 2. tétel Bőle Kornél kultúrelőadásai a Pannonhalmi Szociális Otthonban (3 kézirat, 1955–1959); 3. tétel Árpád-házi Boldog Margit szentté avatására befolyt összegek elszámolása; 4. tétel *Vitae fratrum Ordinis Praedicatorum* (gépelt szöveg);²²¹ 5. Nyomtatványok.

A Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltárában (MNL VaML)²²² őrzött három doboz tartalmazza Bőle Kornél „másolatos levelezőkönyveit”. A római számokkal, pontos dátumokkal feliratozott füzetek évköre: 1930–1948, e szerint nem csupán Bőle a szombathelyi rendház tagjaként keletkezett leveleinek másolatáról van szó, hiszen ezek nagyobb részben (1930–1945) budapesti tartózkodásához köthetők.²²³ Az anyag a konvent államosításával egyidőben kerülhetett be a levéltárba: a fondtörzskönyvben a bekerülés körülményeiről csupán egy megjegyzés szerepel: „domonkos férfiszervezet”.²²⁴ A szombathelyi rendház levéltárának sorsáról Bőle is megemlékezik *Máriabesnyő* című kéziratában: „A levéltárunk először a régi, Szily János utca végi rendőrségi

²¹⁹ A felsorolásban megjelölt dobozszám a MOL jegyzékében eredetileg szereplő adat. A dolgozatban az új dobozszámokra hivatkozom.

²²⁰ DRGYL, DZS, Bőle Kornél iratai.

²²¹ *Fracheto, Gerardus de: Vitae fratrum* i. m.

²²² Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára (a továbbiakban: MNL VaML), XIV. 1. Bőle Kornél domonkos szerzetes iratai.

²²³ Az iratanyag jelentőségéről a későbbiekben (V. Bőle Kornél OP életútja) lesz szó, így ennek részletes bemutatását, értékelését is később végzem.

²²⁴ Köszönöm az adatot Kóta Péternek, a Vas Megyei Levéltár igazgató-helyettesének.

épületben volt, később a Vas Megyei Levéltárba került. Géfin Gyula dr., történész-prelátus látta is, többek között az én levélmásolataimat, Bőle Kornél korrespondenciája címen.”²²⁵

Összegzésül elmondható, hogy Bőle Kornél hagyatékának sorsával kapcsolatban számos homályos elemmel kell számolni. Nem ismertek a közgyűjteményekbe (MNL OL, MNL VaML) kerülés pontos körülményei, és a levéltári jegyzékekből egyértelműen megállapítható, hogy töredékekről van szó, ezért azok rendezését csak alapszinten végezték el. Bár a szerzetesi hagyaték nagyobb részben a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Levéltárában kutatható, annak rendezése, levéltári segédlet készítése a restitúció folytatásával válik lehetségessé.²²⁶

III. 2. Az irathagyaték leírása

Bőle Kornél irathagyatékának értéke az egyházi levéltárak fontosságán keresztül is érzékeltethető.²²⁷ Sőt, a szerzetesrendi gyűjtemények esetén az események rekonstruálása „intézeteikben folytatott pasztorális tevékenységük történetének átadásán” keresztül történik.²²⁸ Fontos megjegyzés ez éppen Bőlével kapcsolatban, aki a domonkos rend tagjaként misszióit *assignatió*jától függetlenül (országokat átszelve, kontinenseket maga mögött hagyva) végezte.

A fejezetcímben megjelölt hagyaték leírása a szombathelyi Szent Márton-plébániáról bekerült több mint 80 dobozra vonatkozik, mivel a fentebb röviden jellemzett egységek (MNL OL P 1573, MNL VaML XIV. 1. Bőle Kornél domonkos szerzetes iratai) tartalma a közlevéltárak által készített jegyzékek alapján kutatható.

A fond a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Levéltárába kerülése óta (2009) alapszintű rendezésen esett át, Horváth Hajnalka történész-levéltáros hallgató végezte el a feladatot gyakorlata során 2010/2011-ben (X. 1. 1., 1. kép). A fond később bővült három – a szombathelyi Szent Márton-plébániáról utólag bekerült – dobozzal. Bőle Kornél hagyatékának jelenlegi állapota a rendezés szerint (X. 1. 1., 2. kép):²²⁹

²²⁵ Bőle K.: Máriabesnyő i. m. 64.

²²⁶ Az egyházi levéltárakat érintő iratátadások kérdésében alapvető Koltai András a Magyar Levéltárosok Egyesülete vándorgyűlésén 2003. aug. 13-án elhangzott előadása. Írott változatát ld. *Koltai András: A katolikus levéltári restitúció Magyarországon 1993–2003. (Iratátadások az egyházi és a közlevéltárak között az elmúlt évtizedben)* <https://leveltar.katolikus.hu/index.htm?https&&leveltar.katolikus.hu/leveltarugy/koltai=restitucio.htm> (a letöltés ideje: 2019. szept. 30.)

²²⁷ A Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményben a fond elnevezésében az irathagyaték szó szerepel, függetlenül attól, hogy a hagyaték más típusú írásokat is tartalmaz. Egyes (indokolt) esetekben a fondra utalva ezt a kifejezést használom.

²²⁸ Az egyházi levéltárak szerepe a lelkipásztori életben. (Római Dokumentumok XI.) Bp. 1998. 9.

²²⁹ Az alábbi felsorolásban a tartalom megjelölését követően a dobozok számát zárójelben tüntettem fel.

- személyes iratok (1 doboz)
- írások Árpád-házi Margitról (1 doboz)
- prédikációvázlatok (1 doboz)
- levelezés (2 doboz)
- cikkek (3 doboz)
- kéziratos visszaemlékezések (8 doboz)
- prédikációk/előadások (7 doboz)
- fordítások (7 doboz)
- töredékek/jegyzetek (12 doboz)
-
- rendtörténeti dokumentumok másolatai (1 doboz)
- Árpád-házi Margit kanonizációjával kapcsolatos iratok (1 doboz)
- missziókkal kapcsolatos iratok (1 doboz)
- Mária-enciklopédia iratai (1 doboz)²³⁰
- Credo Egyesület iratai (1 doboz)
- rendházak (Budapest, Kassa, Szombathely) iratai (2 doboz)
- Bakacs Lőrinc prédikációi (1 doboz)
- Dunarich Károly kéziratai (1 doboz)²³¹
- Glasics Egyed kézirata (1 doboz)²³²
- Lovas Elemér kézirata (1 doboz)²³³
- Malártsik Ignác fordításának kézirata (1 doboz)²³⁴
- más rendtagok (Gerdenich Móric, fr. Németh János, fr. Varga Efrém) iratai (1 doboz)
- Némethy Lajos rendtörténeti vonatkozású kéziratai (2 doboz)
- imák és szentképek (1 doboz)
- fotók (1 doboz)
- kották (3 doboz)
- más szerzők Árpád-házi Margitról szóló írásai (9 doboz)²³⁵
- más szerzők vegyes írásai (9 doboz)
- Szombathelyről utólag bekerült anyag (3 doboz)

A felsorolás a dolgozat célrendszerének logikája szerint az irathagyatékot két részre osztja: elsőként szerepelnek a Bőle személyéhez szorosan kötődő dokumentumok (levelek, cikkek,

²³⁰ A szombathelyi egyházmegye Szűz Mária-emlékeire vonatkozó iratok. Az 1950–51-es felmérésről készült kézirat egyik verziója. A másik, azonos tartalmú tisztázat Kovács Sándor püspök hagyatékában található. SZEL III. Személyek iratai, 1. Püspökök hagyatéka, I. Kovács Sándor iratai, 37. doboz

²³¹ Dunarich Károly prédikációi, elmélkedései.

²³² Glasics Egyed eszperantó nyelven írt visszaemlékezése, az eredeti kézirat Bőle Kornél által 1930 és 1939 között lemásolt változata. A „Krónika” nemcsak személyes életútjának dokumentuma, hanem a rendtörténeti kutatások fontos forrása. *Zágorhidi Czigány B.*: Glasics Egyed OP krónikája i. m. 148–150.

²³³ Lovas és Bőle barátsága Árpád-házi Margit kanonizációjához kapcsolódik. 1923-tól leveleztek is, így kerülhetett Lovas kiadatlan kézirata, a *Carmen miserabile* Bőléhez. *Hegedüs Éva*: *Carmen miserabile*. Lovas Elemér kéziratban maradt regényének keletkezési háttere, sorsa, eszmevilága és cselekménye. In: *Örökség és küldetés*. Bencések Magyarországon. II. (Rendtörténeti konferenciák 7/2.) Szerk. Illés Pál Attila – Juhász Laczik Albin. Bp. 2012. 810., 813.

²³⁴ *J. P. Barthel*: *A Szent Keresztről Elnevezett Tiszt. Mária Dominika élete és zárdaalapítás*. A fordítás alapja: *J. P. Barthel*: *Mutter Maria Dominika Klara Moes vom hl. Kreuz und ihrer Klostergründung 1832–1895*. Luxembourg 1926.²

²³⁵ Tudományos, ismeretterjesztő írások, színdarabok, imák stb.

prédikációk, fordítások stb.), majd (szaggatott vonallal elválasztva) következnek a szerzetes tevékenységéhez kapcsolható dokumentumok (pl. Árpád-házi Margit promotoraként, a Credo Egyesület országos elnökeként keletkezettek). A második kategóriába tartoznak azok az irategyüttesek is, amelyek mára ismeretlen körülmények következtében váltak az irathagyaték részévé: rendtársak (Bakács Lőrinc, Dunarich Károly, Glasics Egyed, Gerdenich Móric, fr. Németh János, fr. Varga Efrém) iratai, rendházak iratanyagának töredékei (Budapest, Szombathely, Kassa). A későbbi rendezés feladata lesz ezek kiemelése az irathagyatékból.²³⁶

Az irathagyaték rövid bemutatása kapcsán megjegyzendő, hogy Bőle rendtársai között nem ment ritkaságszámba a tudományos igényű munkavégzés, még ha az érintett szerzetesek hagyatéka nem is őrződött meg olyan szerencsés módon, mint Bőle Kornél. Ide sorolható Szabó Szádok és Horváth Sándor hagyatékának hiánya.²³⁷ A magisterek elméleti munkásságának darabjai jellemzően idegen nyelven (németül és latinul) jelentek meg,²³⁸ Horváth Sándor részéről az utolsó 1954-ben.²³⁹ Badalik Bertalan számára a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Hejcét jelölték ki kényszerlakhelyül, ahol 1957. augusztus 15-től 1964 októberéig tartózkodott.²⁴⁰ A szociális otthonban dolgozott mariológiával foglalkozó kéziratán, melynek munkálatairól Bőle is beszámolt Hejcén tett 1958 júliusi látogatása kapcsán: „Tisztelgésemmel Pétery p[üspö]k úr szeretettel mutatta műveit, amiken dolgozik. Bertalan p[üspö]k is a készülő magyar mariológiáját. Felolvastattam magamnak a kedvesnővérrel, mert a szemem nem volt ehhez elég. Igen alapos, szép komoly munka lesz: papok számára való mariológia. Bár megérhetnénk megjelenését nyomtatásban.”²⁴¹

A fiatalabb generáció tagjai közül Fenyvessy Jeromos (1915–1970) személye említhető, aki emigrációban töltött éveit alatt nemcsak szervezőként, kiadóvezetőként volt eredményes, hanem

²³⁶ Bőle Kornél hagyatékának rendezése minden későbbi kutatás előfeltétele volt, ennek hiányában a hagyatékraól fondjegyzék nem készíthető. A proveniencia elve azért sem fenntartható, mert a hagyaték szállítása és tárolása miatt a keletkezés nem volt rekonstruálható, hanem azért sem, mert sok olyan anyag került bele, melyet Bőle Kornél a szétszórás miatt (a dokumentum megmaradása érdekében) vett magához.

²³⁷ Szabó Szádok iratanyagának töredéke Dóczy Zsigmond és Csertő György hagyatékában maradt fenn.

²³⁸ Horváth Sándor főbb műveinek rövid ismertetése a művek megjelenésének sorrendjében, továbbá Horváth Sándor O. P. művei. In: Horváth Sándor emlékkönyv. Szerk. Dabóci Mária – Fila Béla – Fila Lajos. Bp. 1985. 319–355., 356–357.

²³⁹ Alexander M. Horváth O. P.: Studium zum Gottesbegriff. (Thomistische Studien IV. Band) Fribourg 1954.

²⁴⁰ Soós Viktor Attila: Badalik Bertalan püspöki jogkörének megvonása és internálása. ArchivNet 7. (2007) 4. sz. http://archivnet.hu/politika/badalik_bertalan_puspoki_jogkorenek_megvonasa_es_internalasa.html (a letöltés ideje: 2019. okt. 24.)

²⁴¹ Bőle K.: Pannonhalma i. m. 182.; Badalik Bertalan mariológiájának megjelenése: *Badalik Bertalan: Istennek szent anyja*. Szeged 1991.

elsősorban irodalmi (lírai) alkotásai jelentek meg.²⁴² Az emigráns irodalom elfeledett alakjáról van tehát szó, akinek műveit (annak tartalmi jellegétől, minőségétől függetlenül) érdemes lenne összegyűjteni.²⁴³

Fehér Mátyás (1913–1978) tovább rontott a korábbi rendtörténeti munkáival szerzett kétes hírnevén az emigrációban írt domonkos vonatkozású kötetével.²⁴⁴ Az ún. Kassai kódexből származó részpublikáció eredetisége körül heves vita bontakozott ki az 1970-es években,²⁴⁵ végül egyértelműen bizonyítást nyert a forrás hamis volta.²⁴⁶

²⁴² *Ferdinandy György*: A lányosajkú apát. Fenyvessy Jeromos költészete. Forrás 46. (2014) 7–8. sz. 79., 80.

²⁴³ Fenyvessy Jeromos legfontosabb műveinek bibliográfiáját közli: *Nagy Csaba*: Emigráns magyar irodalom lexikona. Bp. 2000. 266., 267.

²⁴⁴ *Fehér M. Jenő*: Képek a magyar sámán-inkvizíciók történetéből. Ohio 1967., illetve *Fehér M. Jenő*: Középkori magyar inkvizíció. (Magyar történelmi tanulmányosorozat 2.) Buenos Aires 1967.; reprint kiadás: *Fehér M. Jenő*: Középkori magyar inkvizíció. Bp. 1999.

²⁴⁵ A kassai kódexszel kapcsolatos legfontosabb publikációk: *Szűcs Jenő*: „Gentilizmus”. A barbár etnikai tudat kérdése (Tézisek és vita). Történelmi Szemle 14. (1971) 188–211.; *Borsa Gedeon*: A „Kassai kódex” hitelességéről. Magyar Könyvszemle 88. (1972) 88–90.; *Borsa Gedeon*: Újra a „Kassai kódex” hitelességéről. Magyar Könyvszemle 90. (1974) 170–177.

²⁴⁶ *Zágorhidi Czigány Balázs*: Domonkosok. In: *Somorjai Ádám OSB*: Magyar szerzetes egyház- és rendtörténetek 1939 után. Sapientia 9. (2016) 103., 104.

IV. Bőle Kornél kéziratosa visszaemlékezései²⁴⁷

IV. 1. Egy biográfia születése

IV. 1. 1. Munkamódszer

Bőle Kornél munkamódszerével magyarázható, hogy kéziratosa visszaemlékezéseinek műfaja nem határozható meg egyértelműen. A domonkos szerzetes életét végigkísérte a „jegyzetelési szándék”, melyet rendjének szolgálatába állított.

Munkamódszerét jellemzi, hogy az adott nap eseményeit papírfecnikre gyorsírással jegyezte le,²⁴⁸ ezeket a cédulákat sokszor évtizedekig megőrizte számos más „emléktárggyal” (meghívók, jegyek, bizonylatok, fényképek, lepréselt virágok stb.) együtt. A gyorsírással lapocskák szolgáltak a későbbi kéziratok alapjául, amelyekbe gyakran beemelt szövegeket: legtöbbször saját, folyóiratokban megjelent írásait, máskor teljes leveleket, hosszabb műrészleteket stb.

A gyorsírással céduláknak köszönhető, hogy a máriabesnyői internálás alatt (1950. július 12.–szeptember 10.) eltűnt kézirat pótlása (ismételt megszövegezése) megoldható feladatnak bizonyult. Bőle 1953 közepére elkészült az *amerikai napló* (eltűnt) első kéziratával, a Badalik Bertalannal közösen vállalt első amerikai misszió krónikájával (1927. szeptember–1928. április), ezután hozzáfogott a második út (1932. szeptember–1933. szeptember) megörökítéséhez, és ezt 1954 folyamán fejezte be (X. 1. 2. 4., X. 1. 2. 6.).²⁴⁹ A kézirat nemcsak mint egyetlen újraírt szöveg különleges, hanem mert a leendő könyvhöz terjedelmes anyagot gyűjtött össze az Egyesült Államokban működő magyar plébániákról, a magyar bevándorlók származásáról, és ezeket a kézirat szerves részeként kezelte.²⁵⁰ Az izgalmas kézirategyüttest, mely várhatóan a Magyar Domonkos Rendtörténet sorozat tagjaként jelenik meg, Máté Anita, a téma ismerője és kutatója rendezi sajtó alá.

²⁴⁷ A témában megjelent korábbi kutatásai eredményeket ld. *Gilányi Magdolna*: „Krisztusért jártam mindenben követségben” – Bőle Kornél OP: Utaim. *Tunul* 88. (2015) 1. sz. 16–21.; *Gilányi Magdolna*: „Misericordias Domini in aeternum cantabo” – Bőle Kornél (1887–1961) kéziratosa visszaemlékezései. In: *Barna G. – Zágorhidi Czigány B. (szerk.): A 800 éves domonkos rend i. m. 91–104.*

²⁴⁸ A gyorsírással feljegyzések komoly feladat elé állítják napjainkban a forrásközlésre vállalkozó történészeket. Bangha Béla gyakran gyorsírással írt naplói kapcsán a jezsuita páter hagyatékát feldolgozó Nyisztor megjegyezte, hogy ezeket elolvasni már akkor is csak egy személy tudta. *Molnár A. – Szabó F.*: Bangha Béla i. m. 165.

²⁴⁹ *Bőle K.*: Máriabesnyő i. m. 40–42.; *Bőle K.*: Pannonhalma i. m. 18.

²⁵⁰ *Máté Anita*: Domonkos missziók az amerikai magyarok között. In: *Illés P. A. – Zágorhidi Czigány B. (szerk.): A domonkos rend i. m. 187, 188.*; továbbá: *Máté Anita*: Az amerikai magyar katolikusok és az óhaza (1918–1939). Bp. 2011.; *Máté Anita*: Bőle Kornél amerikai útinaplója – mint történeti forrás. *Tanítvány* 2013/4. 90–100.

A cédulák jelentőségét hangsúlyozza Martina nővér visszaemlékezése is: „Hát az asztalnál ülni igen [sic!]. Tiszta könyv. Tele volt az asztala ilyen papírcetlikkel. A nővérem takarított nála is. [...]. Úgyhogy nagyon érdekes, mindig ilyen cetlik voltak [sic!]. És mikor ment ki, mindig mondta a nővéremnek, hogy »kedves nővér, egy cetlihez se nyúljon, azt majd én letörlöm, mert a cetlik azok nagyon érdekesek.«”²⁵¹

Művei megszövegezését írógéppel végezte,²⁵² főként a Pannonhalmi Szociális Otthonban töltött évek során (1953–1961), napi rendszerességgel. Nem véletlen, hogy szobatársa, Nagy Lajos piarista szerzetes²⁵³ gyakran panaszkodott a már hajnalban elkezdődő kopácsolásra, és egy alkalommal így fakadt ki: „»Nem bírom, kimegyek.« Semmit sem szóltam, s tovább dolgoztam.”²⁵⁴ Böle maga is megörökítette azt a ragaszkodást, amely írógéphez (ezen keresztül a munkához) kötötte. Budapest ostromakor a Rózsafüzér Királynéja rendházat felkereső oroszok egyike tulajdonította volna el féltett kincsét: „Amikor az írógépet felkapta, hogy elviszi, kikaptam a hóna alól, hátba taszítottam, ki az ajtón. Hamar becsuktam az ajtót. Meglehetősen egykedvűen ballagott az én vitézem le a lépcsőkön. Írógép nélkül. Úgy látszik, azt gondolta – sebjaj! Majd lesz talán másutt!”²⁵⁵ Máriabesnyőn pedig kölcsönírógéppel ugyan, de folytatta éppen aktuális fordítói munkáját.²⁵⁶

Ismereteim szerint kéziratos visszaemlékezései közül a *Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba*, a *Vasvári tartózkodásom, 1917. VIII. 27.–IX. 23.*, továbbá a *Kirándulás Petrozsénybe és a szurdoki szorosba* (1919) autográf. Ennek oka a kéziratok keletkezésében keresendő: a *Zarándokutam...* 1912-re datált, mely időszakban Böle nem rendelkezett írógéppel, utóbbi kettőt pedig az eseményekkel majdnem egyidőben fogalmazta meg, így az utazás körülményeihez alkalmazkodva kézzel írt.

Kéziratait A5-ös formátumú lapok (általában) mindkét oldalára gépelte, gyakran készített duplumokat, bizonyos fejezetekből több azonos példány (akár kilenc) is fennmaradt. Ezek az indigóval készült másod- és harmadpéldányok a gépeléssel egyidejű másolatok. Szövegeinek

²⁵¹ Interjú Kristóf Márta Martina nővérrel. Budakeszi, 2019. 02. 14. [saját felvétel]

1958. nov. 28-i bejegyzése a szobák rendrakása kapcsán: „Az egészségügyi felülvizsgálók nem jöttek. De Lajos legalább egy napra rendet csinált. Én egy papírszeletet se mozdítottam meg.” *Böle K.*: Napló 1958 i. m. 212.

²⁵² Szombathelyen 1950 és 1955 között egy Underwood írógép szolgált. *Böle K.*: Máriabesnyő i. m. 44.

²⁵³ Nagy Lajos (1894–1974) piarista szerzetes; magyar-latin szakos gimnáziumi tanár (1919–1922, 1939–1945: Debrecen; 1923–1938, 1946–1948: Nagykanizsa), 1950-től a Pannonhalmi Szociális Otthon lakója. *Léh I.–Koltai A.* (szerk.): *Catalogus Scholarum Piarum* i. m. 269.

²⁵⁴ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1956. 3.

²⁵⁵ DRGYL, BK, Kéziratok, Ostrom. 40.

²⁵⁶ *Böle K.*: Máriabesnyő i. m. 5.

újrólvasásakor általában ceruzával jelezte a vétett gépelési (ritkán tartalmi) hibákat, a javítások keltét lapszéli feljegyzéseken vezette. Innen pontos kép kapható az egyes kéziratok keletkezésének körülményeiről.²⁵⁷ Elkészült kézirateit gyakran nagyobb egységekre, fejezetekre, bekezdésekre osztotta, indexszel látta el.

A kéziratok olvashatóságát nehezítik az elcsúszó, egymásra gépelt sorok, a lapszélig, lapaljig (és tovább) futó szavak, a (feltehetően) lemaradt szavak és sorok, az elhalványult írás. A felsorolt hibák Böle látásának 1957-től már jelentősnek számító romlásából adódnak, ezt olykor-olykor maga is felemlgette kézirateibaiban,²⁵⁸ híveinek írt leveleiben.²⁵⁹ Emiatt bizonyos kéziratok tisztázatának elkészítéséhez segítséget vett igénybe:²⁶⁰ feltételezhetően már 1956-tól küldött fejezeteket Budapestre Mártonffy Emmának gépelésre.²⁶¹

A Böle Kornélt ismerők számára magától értetődő volt, hogy pannonhalmi éveit tevékenyen tölti. Beköltözésekor (1953-ban) ez elveszett kéziratának pótlását, kiegészítését, rendezését jelentette. Élettörténetének írásba foglalására nem egyszer biztatták hívei, ismerősei. „Valamikor magam is gondoltam az emlékek megírására” – jegyzi meg Böle a tudatos döntés megszületésének évében, 1958-ban.²⁶² Számára ez sem számított újkeletű feladatnak, biztosan 1953 előtt keletkeztek a 2. táblázat kéziratoss visszaemlékezései.²⁶³ Megőrződött néhány a publikált írások közül is,²⁶⁴ arra azonban nincs magyarázat, hogy számtalan megjelent cikkének eredetije közül melyiket őrizte meg tudatosan, ahogy azt sem tudni biztosan, mennyi veszett el esetleg ezek közül.

Kézirat címe	Kézirat megkezdése	Kézirat lezárása
Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba	1912. augusztus 20.	nincs adat

²⁵⁷ Ezeket az információkat (kéziratok példányszáma, Böle ceruzás feljegyzései) a Böle Kornél kézirateit tartalmazó táblázatban rögzítettem, azonban a dolgozatban közölt jegyzékekben (IV. 2. 2–4.) – terjedelmi okok miatt – nem szerepelnek.

²⁵⁸ „Segítsen meg a Szűzanya a szemem világának jobbulásával! Vagy legalább hogy tovább ne romoljon.” DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1958. 32.; „Rossz szememmel csak fátyolosan láttam mindent.” *Böle K.*: Napló 1958 i. m. 133.; „[...] kifejeztem aggodalmamat, hogy nemsokára teljesen elveszítem szemem világát.” *Böle K.*: Napló 1958 i. m. 175.

²⁵⁹ DRGYL, BK, Levelezés, 849/1957, Böle Kornél levele [...] Marikához, Pannonhalma, 1957. dec. 18.

²⁶⁰ DRGYL, BK, Kéziratok, Mirtuszokréta. Aranymisés virágcsokor.

²⁶¹ DRGYL, BK, Levelezés, [iktatószám nélkül], Böle Kornél levele Mártonffy Emmához, Pannonhalma, 1957. dec. 6.; továbbá: „Mártonffy megküldött egy porciót. Egy még nála van másolásra.” *Böle K.*: Napló 1958 i. m. 59.

²⁶² *Böle K.*: Napló 1958 i. m. 6.

²⁶³ A táblázatba (a kéziratok keletkezési idejénél) csak a Böle által megjelölt dátumok, továbbá a megbízhatóan megállapított adatok kerültek. (Nem szerepelnek a táblázatban már publikált kéziratok.)

²⁶⁴ *Böle Kornél*: A montserrati Szűzanyánál. Rózsafüzér Királynéja 42. (1926) 295–302.; *Uő*: Boldog Imelda, az elsőáldozók patrónusa. Rózsafüzér Királynéja 43. (1927) 241–244.; *Uő*: Nefejejcsek a Vezúv tövéből. Credo 10. (1932) 1.a.; *Uő*: Szirmok Szent Erzsébet rózsáiból. Credo 16. (1938) 179–181.

Kézirat címe	Kézirat megkezdése	Kézirat lezárása
Vasvári tartózkodásom, 1917. VIII. 27.–IX. 23.	1917. szeptember 21., este 9 óra	1917. szeptember 21., este 11 óra
Fel a spanyol útra! Budapesttől Postumiáig	1926. július	1926. július
Postumia	1926. augusztus	1926. augusztus
[A Budapestre vivő utak]	1927. július 17.	1927. július 28.
Glossglockneri nefelejcsok. Kirándulás a Grossglocknerra	1936. július 15., reggel	1936. július 16., du. ¾ 2
Megy a gőzös...	1937. július 6.	1937. július 6.
Piszke, Süttő, Dunamocs, Lábatlan	1939. április 22.	1939. április 22.
[lourdes-i emlékek]	1947. február 11.	1947. február 14.
Egy szál nefelejcs Ábel barátom sírjára	nincs adat	1951

2. táblázat Böle Kornél 1953 előtt keletkezett kéziratos visszaemlékezései

Három önálló kötetben jelentek meg egyes útjainak visszaemlékezései. Elsőként a XI. Pius által meghirdetett jubileumi év első zarándoklatának (1925. március 23.–április 3.) „naplószerű története” *Szentévi nefelejcs. Uti emlékek az 1925-iki szentévi első magyar nemzeti zarándoklatról* címmel.²⁶⁵ Ennek egy példányát a második zarándoklaton (1925. április 21. – május 4.) személyesen adhatta át a Szentatyának,²⁶⁶ majd még ugyanebben az évben megjelent a második alkalom krónikája is a Credo kiadóvállalat kiadványaként.²⁶⁷ A *Spanyol földön* című útirajzot 1927 őszén adta ki a Szent István Társulat. Ebben Böle spanyolországi emlékeit dolgozta fel: 1926-ban a rendi egyetemes nagykáptalan résztvevőjeként kelt útra.²⁶⁸ Csupán a *Spanyol földön* tisztázata maradt fenn kéziratként az önálló kötetek közül,²⁶⁹ továbbá megőrződött néhány feljegyzés a munkafolyamatból is, például vázlatok (X. 1. 1., 6. kép), gyorsírási jegyzetek (X. 1. 1., 7. kép), autográf fejezet-töredékek (X. 1. 1., 8. kép).

A majd egy hónapon belüli két római utazás emlékei, a *Szentévi nefelejcsok* gyors egymásutánban jutottak el a hívekhez. A két beszámoló célja a szerző szavait idézve: „sokaknak leszek ezzel szívének, lelkének, minden gondolatának részint tolmácsolója, részint eszébe juttatója, s ezen sorok révén továbbvezérlője.”²⁷⁰ A magyarországi domonkosok *definitoraként*

²⁶⁵ Böle Kornél: *Szentévi nefelejcs. Uti emlékek az 1925-iki szentévi első magyar nemzeti zarándoklatról*. Bp. 1925.

²⁶⁶ Böle Kornél: *Második csokor szentévi nefelejcs. Uti emlékek az 1925-iki szentévi második magyar nemzeti zarándoklatról*. Bp. 1925. 104–106.

²⁶⁷ Böle K.: *Második csokor i. m.*

²⁶⁸ Böle Kornél: *Spanyol földön. Útirajz*. Bp. 1927.

²⁶⁹ DRGYL, BK, *Kéziratok, Spanyol földön*.

²⁷⁰ Böle K.: *Első csokor i. m.* 113.

Spanyolországot megjárt Böle *Spanyol földön* kötetének előszavában három indokot nevezett meg: „egyrészt hálámat akartam leróni mindazok iránt, akik utamban segítettek, [...] másrészt szolgálatot véltem tenni a lovagias és őskatolikus spanyol földnek, s ezzel tetteleges hitvédelmet gyakorolva hitünknek szolgálni [...]. Végül ez a könyv [...] nemes szórakozást nyújt.”²⁷¹

A kéziratos visszaemlékezések keletkezésében fordulópontot jelentett a már említett 1958-as év. Miután Böle befejezte az 1956-os és 1957-es év „naplójegyzeteinek” átírását, egy biográfia megszerkesztésének gondolata kezdte el foglalkoztatni: „Tegnap virradóra Sándor atyával²⁷² együtt voltam valahol. Kérdi, megvan-e írva az életem sora. Mondtam neki egy-két adatot. [...] Intésnek veszem, hogy az efajta munkával most már ne várjak.”²⁷³ Végül május első napjaiban fogott hozzá a munkához, s 1958. évi naplójában gyakran örököltette meg a munkafolyamat egyes szakaszait (X. 1. 2. 8.). Életrajzi gyűjteményének az *Életemből* címet adta. Kidolgozott koncepciója (X. 1. 1., 5. kép) szerint a biográfia nyolc részből áll a következők szerint: I. kötet: a Várpalotán, Kispessten és Szombathelyen töltött évek (1899–1903); II. kötet: a noviciatus és klerikatus évei Grazban (1903–1910); III. kötet: a budapesti és a vasvári rendház tagjaként (1910–1920); IV. kötet: ismét a budapesti közösségben (1920–1944); V. kötet: Budapest ostroma, majd az azt követő hónapok (1944–1945); VI. kötet: a szombathelyi rendházban eltöltött időszak (1945–1950); VII. a máriabesnyői internálás hónapjai, majd a szétszórátást követően Szombathelyen (1950–1953); VIII. a Pannonhalmi Szociális Otthonban (1953-tól). A kötetek tervezett tartalmát nézve az *Életemből* szerkezete Böle életpályája mentén halad, vagyis egy-egy meghatározó életszakaszt egy fordulópont zár le.²⁷⁴

Az 1958. május 1-jén kezdődő munka két síkon haladt: egyrészt „gondolatban”. Ennek tényét a május 1–5-i feljegyzésekben többször említi: „Ha nem is gépelek, hanem heverek, akkor is szövögetem a múlt szálait, emlékeit. Alig várom, hogy végleges formába öntsem.”²⁷⁵ Ezzel párhuzamosan megkezdődött a „tervek készítése” és a „jegyzetetés”. Először a „vázlatozási jegyzetek” készültek el a Várpalota–Kispest–Szombathely részhez május 10-ig.²⁷⁶ A hónap folyamán kronologikusan haladva a meglevőek újabb jegyzetekkel bővültek. Ezekbe beépítette

²⁷¹ Böle K.: *Spanyol földön* i. m. 3.

²⁷² Horváth Sándor OP 1956. március 4-én hunyt el Székesfehérvárott. Az egykori noviciustársakat életen át tartó barátság kötötte össze őket. Zágorné Czigány B.: *Domonkos-rend névtára* i. m. 53.

²⁷³ Böle K.: *Napló 1958* i. m. 75.

²⁷⁴ Hasonlóképpen járt el *Utaim* c. emlékiratának szerkezeti egységei esetén is. *Gilányi Magdolna*: *Utaim* II. Megjegyzések a kézirat kiegészítéséhez. In: Böle K.: *Utaim* i. m. 113.

²⁷⁵ Böle K.: *Napló 1958* i. m. 80.

²⁷⁶ Böle K.: *Napló 1958* i. m. 75., 76., 79., 83., 84.

már meglévő forrásait: a „pesti jegyzeteket” (hivatkozik rá „pesti naplójegyzetek”, „b[uda]pesti krónikás jegyzetek” megnevezéssel is),²⁷⁷ illetve a „predik[ációs] könyv”/„pred[ikációs] jegyzék”²⁷⁸ adatait is. Az első forrás azonosítása nehézségekbe ütközik; vajon Böle budapesti rendház *historia domus*ára hivatkozik,²⁷⁹ amelynek kötetei valóban vele voltak pannonhalmi évei során?²⁸⁰ A második forrás egyértelműen azonosítható, a prédikációs könyv Böle elhangzott beszédeit tartalmazó mutatókönyveket jelöli.²⁸¹ Augusztus 26-ra ennek „kivonatolása” lezárult, így szeptember 2-án megkezdte a gépelést. Kezdeti lendületében egy nap alatt 7 oldalt haladt, s határozott célja volt, hogy még abban az évben lezárja az *Életemből* munkálatait.²⁸² Jóllehet – június kivételével – ebben az időben munkája folyamatos, haladására hatással voltak a szociális otthonban végzendő apróbb munkák, a vendégek érkezése és az általa tett látogatások is.

Az *Életemből* köteteinek ezt követő létrejöttéről – későbbi naplók hiányában – a kéziratokon szereplő dátumok vallanak, továbbá Böle szövegekbe illesztett, keletkezésre utaló megjegyzései.²⁸³ Az *Életem Pannonhalmi Szent Hegyén* 1959. évre vonatkozó bejegyzései informatív megnyilatkozással indulnak: „Ebben az évben folytattam a múlt évben megkezdett *Életemből* címen írt emlékeimet. Eljutottam egészen a noviciátus végéig. Innen már a megőrzött naplóim mondják el a kispapi életemet egészen a felszentelésig. Onnét meg már könnyen eligazodom az adatokban, és ha Isten még időt és erőt enged, a Gondviselés iránt való soha el

²⁷⁷ Böle K.: Napló 1958 i. m. 87., 88.

²⁷⁸ Böle K.: Napló 1958 i. m. 88., 90.

²⁷⁹ DRGYL, *Chronica venerabilis residentiae Budapestinensis*. II. Volumen. Ab anno 1920 die 1 Jan. usque ad 16 Dec. 1928.; *Chronica venerabilis Conventus Budapestinensis*. III. Volumen. Ab anno Domini 1928 die 16 Decembris usque ad annum Domini 19...

A „házi krónika” első kötetét lappang/elvesztett. A III. (új) kötet kezdését egyértelműen a budapesti rendház priorságga emelése indokolta; a bejegyzések több kéztől származnak. A kötetek vezetése (rövidebb kihagyásoktól eltekintve) folyamatos, a III. kötet utolsó bejegyzése 1950. július 15-i. Mivel a forrástípust a feljegyzéseket vezető páter személyiségjegyei határozzák meg, ezért a szubjektivitás lehetőség szerint kontrollforrással ellensúlyozandó.

²⁸⁰ „A rendes házi krónika vezetését magamnak tartottam fenn, és lelkiismeretesen és kiadósan vezettem. Ez is velem van itt (Pannonhalmán).” Böle K.: Utaim i. m. 138.

²⁸¹ DRGYL, BK, *Szentbeszéddek tárgymutatója*, melyeket földi zárándoklásának minden napjaiban tartott. I. kötet: 1904-ből 1930-ig.

A tárgymutató a noviciátusban tartott első beszédgyakorlattól (1904. jan. 23.) kezdve éves leosztásban sorolja (és számozza) a beszédeket a következő információkkal: beszéd címe, elhangzásának helye, ideje (hó/nap) és nyelve. A beszédjegyzékek II. kötetét (Beszédeim és prédikációim jegyzéke az Úrnak 1931. esztendejétől kezdve) erősen sérült, jelenleg restaurálás alatt áll. Bár forrásra az első kötet címhasználatához igazodva hivatkozom. Böle K.: *Szentbeszéddek tárgymutatója* II.

Az 1931–1946 közötti évek beszédei (más forrásból) részben rekonstruálhatóak, ugyanis Böle másolatos levelezőkönyveiben havi rendszerességgel rögzítette szónoki tevékenységét (MNL VaML, XIV. 1. Böle Kornél domonkos szerzetes iratai.)

²⁸² Böle K.: Napló 1958 i. m. 162., 163.

²⁸³ Ld. melléklet X. 1. 2. Kéziratokkal kapcsolatos feljegyzések.

nem múltó hálából megírom majd a többit is. Íme, ez az írásom is ennek az adósságnak a törlesztgetése.”²⁸⁴

Bőle egy 1960. december 4-i feljegyzéséből ismert az *Életemből* fentebb összefoglalt koncepciója (X. 1. 1., 5. kép), mely a nyolc köteten túl tematikus kéziratokat és naplókat is kapcsol az életrajzi gyűjteményhez. Az I–VIII. köteteknél megjelöli az oldalszámokat is (2. ábra).²⁸⁵ A terjedelmi adatokat is tartalmazó ábra tanúsága szerint jelentősen reprezentált a rendbe lépés előtti időszak (248 oldal), s figyelemre méltó az is, hogy az 1944 októbere és 1945 októbere közötti időszak is 108 oldalas kézirattal van jelen.

Az irathagyaték rendezésekor az *Életemből* nyolc kötetének kéziratái (részben) előkerültek (3. táblázat). Lappang vagy elveszett az I. kötet kézirata; a IV. kötet 1920 és 1929 közötti emlékirata, az *Utaim* II. része;²⁸⁶ továbbá a szombathelyi éveket (1945–1950) megörökítő VI. kötet, de töredékek maradtak fenn a grazi időszakból is (II. kötet). A meglévő

2. ábra Az *Életemből* felépítése

VIII.	1953–1960	234
VII.	1950–1953	88
V.	1944–1945	108
IV.	1920–1944	362
III.	1910–1920	282
II.	1903–1910	51
I.	1899–1903	248

kéziratok jellemzően teljesnek mondhatók, az indexelés alapján csupán néhány oldalas hiányokra derült fényt.

Jól látszik az is, hogy Bőle egy-egy kötetet több egységre bontott: a II. kötet két egységét („Budapest, 1910. I. 3.–1920. I. 3.”; „Vasvár, 1920. I. 3.–IX. 5.”) tartózkodási helyének

²⁸⁴ Bőle K.: Pannonhalma i. m. 201.

²⁸⁵ A 2. ábra az *Életemből* gyűjtemény koncepcióján feltüntetett oldalszámokat jelöli.

²⁸⁶ Az *Utaim* II. részéből 9 pótlap őrződött meg. Bőle K.: *Utaim* i. m. 130–134.

változása indokolja: Horváth Sándor tartományfőnök a vasvári rendházba helyezte át, ahol 1920. szeptember 5-ig működött administratorként. A 362 oldalra tervezett IV. kötet 4 alegysége esetén is megfogalmazhatók lehetséges magyarázatok: az „1928. XII–1929” rész oka lehet a budapesti rendház priorsággá emelése, továbbá Böle kinevezése mint első perjel 1928. december 15-én.²⁸⁷ Arra azonban nem ad magyarázatot, miért kezdődik az *Utaim* III. része 1929. január 1-vel. Kérdéses az is, miért kapott utólag kiemelt szerepet az 1935. év. Lehetséges, hogy Badalik Bertalan tartományfőnökké választása,²⁸⁸ általa az Osztrák–Magyar Rendtartomány központjának Bécsből Budapestre történő helyezése indokolta ezt.

Talán a kötetkoncepció (1960. december 4-i) kidolgozásakor dönthetett Böle úgy, hogy az 1929. és 1935. évnek külön hangsúlyt ad, mivel ezek az évek jelentős változásokat jelölnek a domonkosok magyarországi történetében?

Kötet-szám	Tervezet	Kéziratcím
I.	„Várpalota–Kispest– Szombathely”	lappang/elveszett
II.	„Graz, noviciatus, klerikatus”	[első élmények Grazban] töredék „Klerikatus. Kispapi évek. 1904–1910”; töredék
III.	„Budapest, 1910. I. 3.–1920. I. 3.” „Vasvár, 1920. I. 3.–IX. 5.”	Utaim, I. rész lappang/elveszett
IV.	„Budapest, 1920. IX.–1928 vége” „1928. XII–1929” „[1929–]1935” „ 1935–44. október”	Utaim, II. rész; lappang/elveszett Utaim, III. Rész
V.	„1944. október–1945. október”	Ostrom
VI.	„Szombathelyi perjelségem az elhurcoltatásig”	lappang/elveszett
VII.	„Máriabesnyőn, Szombathelyen, 1953. XII.”	Máriabesnyő
VIII.	„Pannonhalmán”	Életem Pannonhalma Szent Hegyén ²⁸⁹

3. táblázat Az *Életemből* felépítése a kéziratok visszaemlékezések megnevezésével

²⁸⁷ Chronica II. i. m. [1928. dec. 15-i bejegyzés, oldalszám nélkül]

²⁸⁸ DRGYK, St. Dominikus-kalender 1935. Hrsg. Von P. Ludwig M. Borglie O. P. Wien [é. n.]. 89.

²⁸⁹ A kéziratához index nem készült, feltehetően befejezetlen.

A kéziratos visszaemlékezések keletkezésének sorrendje a következő:²⁹⁰ *Utaim*, I. rész – 1959. április 30.–?;²⁹¹ *Ostrom* – 1960. február 11–28.;²⁹² *Máriabesnyő* – [1960. március] –1960. március 27.;²⁹³ *Utaim*, II. rész – 1960. október 30.–?;²⁹⁴ *Életem Pannonhalma Szent Hegyén* – 1960. november 18.–?.²⁹⁵ Az életrajz szerinti haladás kronológiáját tehát Böle megszakította az *Ostrom* és a *Máriabesnyő* kéziratokkal. Jó indoka volt erre, az *Ostrom* kezdősorait idézve: „Éppen 1960. febr. 11-én este kezdem írni ostromi emlékeimet. 1945. február 11-én esett el Buda vára, illetve ekkor törtek ki a várból a bennszorult német és magyar katonák.”²⁹⁶ Nem kizárt, hogy a 10 évvel az események után az emlékezés hívta életre a máriabesnyői internálás és a szombathelyi évek rögzítését is.

Az *Életemből* nyolc kötete és a naplók mellett Böle tematikus kéziratokat is megnevezett: *Úrnapjaim*, *Húsvéti emlékek*, *Boldogok*, *Aranymisés virágcsokor*, *Cantabo*, *Jegyzetek sorsa*. Ezek közül az *Úrnapjaim* (109 oldal), a *Húsvéti emlékek* (107 oldal) és a *Jegyzetek sorsa* (11 oldal) kéziratok elvesztek vagy lappanganak. Az ismeretlen, többször hivatkozott *Úrnapjaimat* az *Utaim* I. részével egyidőben írhatta,²⁹⁷ gyorsírási jegyzetei korábbi évekből (1924, 1929, 1930, 1931) származnak (X. 1. 1., 10. kép).²⁹⁸ A felsoroltak közül az *Aranymisés virágcsokor*²⁹⁹ és a *Cantabo*³⁰⁰ keletkezése dokumentált. Az 1959–60-ban született, megbízhatóan keltezett kéziratokat jelölő ábra csupán egy részét tartalmazza Böle szorgalmas működésének (3. ábra)³⁰¹.

²⁹⁰ A felsorolásból kimaradnak a lappangó/elvesztett kéziratok, kéziratföredékek. A kéziratcímet követően a kézirattal kapcsolatos munkálatok kezdeti és záró dátuma szerepel.

²⁹¹ Böle K.: *Utaim* i. m. 27.

²⁹² Böle K.: *Ostrom* i. m. 1., 108.

²⁹³ Böle K.: *Máriabesnyő* i. m. 24.

²⁹⁴ Böle K.: *Utaim* i. m. 136., 137.

²⁹⁵ Böle K.: *Pannonhalma* i. m. 1.

²⁹⁶ Böle K.: *Ostrom* i. m. 1.

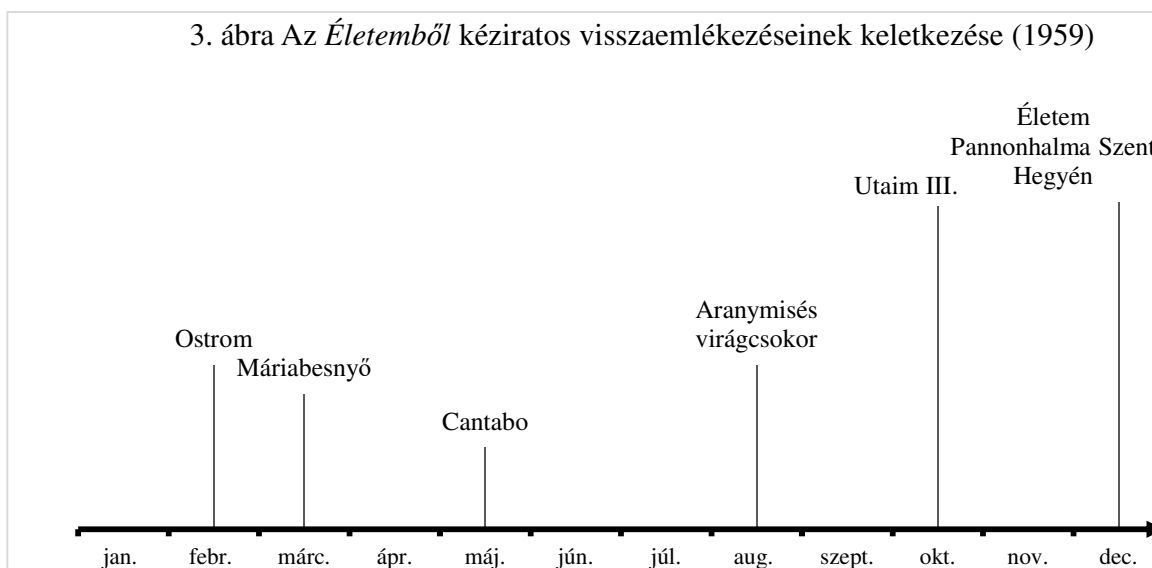
²⁹⁷ Böle K.: *Utaim* i. m. 136.; Böle K.: *Pannonhalma* i. m. 203.

²⁹⁸ DRGYL, BK, Kéziratok, Jegyzetek az *Úrnapjaimhoz*.

²⁹⁹ Az *Aranymisés virágcsokor* kézirat keletkezése: 1960. aug. 16–aug. ?, DRGYL, BK, Kéziratok, Aranymisés virágcsokor. 1., 108.

³⁰⁰ *Cantabo* kézirat keletkezése: 1960. máj. 7.–máj. 14., DRGYL, BK, Kéziratok, *Cantabo* 1., 54.

³⁰¹ A időgyenesre merőleges (függőleges) vonalak hossza a kéziratok terjedelmét (oldalszám) érzékeltetik.

IV. 1. 2. Műfaji kettősség

Bőle személyiségének, erős fizikumának, teherbírásának legendás híre volt Pannonhalmán, amely az őt személyesen nem ismerő bencés diákokhoz is eljutott.³⁰² Visszaemlékezéseiből kiderül, hogy ezeknek az éveknek az előre kijelölt feladatok (fordítás, másolás, jegyzetek, iratok rendezése stb.) elvégzése adott tartalmat. 1951-ben, egy hosszabb kórházi tartózkodás után jegyezte le: „Tüstént nagy betűhűséggel láttam neki az amerikai útleírás folytatásának. Azt mondanom sem kell, hogy mindennap megírtam naplójegyzeteimet.”³⁰³ Nem egyszer olvasható Bőlétől ilyen megjegyzés a papírcédulákra írt (fentebb tárgyalt) rövid feljegyzésekről, arra azonban egyelőre nincs határozott válasz, hogy tárgyalt munkamódszere élete során módosult-e, vagy esetenként született-e átírást nem igénylő naplóbejegyzése.

Az 1953 előtti naplók eredetije elveszett, csupán két töredék tanúskodik egykori létezésükről 1926-ból és 1942-ből,³⁰⁴ illetve egyes részletek, melyeket más kéziratokba beemelt. Ezekről nem állapítható meg, hogy a későbbiekhez hasonlóan átíratok, vagy az adott napon (ahhoz közel) lejegyzett, egykorú naplóbejegyzések. Pannonhalmán mindenesetre születik néhány kézirat, melynek címe a műfajmegjelölés és az évszám kombinációja, vagyis az adott év naplójáról van szó. Bizonytalan, hogy melyik pannonhalmi évhez kapcsolódott egy-egy ilyen kötet, ugyanis

³⁰² Maróth Miklós professzor, egykori bencés diák közlése (2019. máj. 23.).

³⁰³ *Bőle K.*: Pannonhalma i. m. 18.

³⁰⁴ Ld. IV 2. 4. Bőle Kornél naplója.

csupán az 1956. évi és az 1958. évi naplói őrződtek meg, az általa hivatkozott 1953. és 1957. évi naplók megsemmisültek vagy lappanganak. Említ még két további évet is,³⁰⁵ arról azonban a kész átiratok és a „naplójegyzetek” hiányában nem beszélhetünk, hogy megvalósult-e a szándék, vagyis létezett-e „Napló 1944” és „Napló 1945.” A két évet részben (1944. október 15.–1945. novembere eleje) fedi az *Ostrom* kézírata.

Klasszikus értelemben vett, napról napról születő feljegyzéseket tartalmazó napló vezetéséről Böle vizsgált kézíratai esetén nincs szó, csupán az eseményekhez közeli leírást igazoló egy-egy említésre van példa: a *Napló 1958* március 28. és április 12. közötti bejegyzéseit április 12-én fogalmazta meg;³⁰⁶ ugyanitt: „Naplóírás 6-tól máig [ti. november 25-ig – GM].”³⁰⁷ Bár a *Napló 1956* és *Napló 1958* kéziratokban valóban napi feljegyzések olvashatók, a szövegek keletkezése későbbi. Az 1956. évi kézirat „naplójegyzeteinek” (céduláinak) – Böle szavaival élve – „átírása” 1958. január első napjaitól nagyjából január közepéig tartott.³⁰⁸ Nem lankadó munkakedvvel tért át a következő évre. Bár ez az 1957. évi napló nem maradt fenn, tudható, hogy az „átírás” 1958. január közepétől január 28-ig tartott.³⁰⁹ Egy további kézíratról szükséges szót ejteni, a *Diarum Actorum...* ugyanis formailag ugyancsak napi bejegyzéseket (1937. november 12–30.) mutat, sajnos azonban a kézirat keletkezésének idejére és körülményeire vonatkozó adatokat nem tartalmaz.³¹⁰

A kézíratos visszaemlékezések másik csoportját az emlékiratok alkotják. A kéziratcímeket olvasva előtűnnek egy változatos életút állomásai, a sort az *Utaim* című emlékirat nyitja. Ez töredékességében is a legterjedelmesebb kéziratok közé tartozik, jóllehet a terjedelem függ – többek között – az időhatároktól: míg az *Utaim* történeti ideje Böle gyermekkorától, az 1890-es évektől az 1944. évi perjeli kinevezésig tart, addig a *Karácsonyi csillanások* egy-egy elmúlt karácsonyt idéz fel.³¹¹ Az *amerikai missziós naplók* időhatárai ugyan rövidek, itt azonban a hozzákapcsolt fejezetek, kiegészítések (pl. magyar plébániák adatainak kimutatása, bevándorlók származásának elemzése) növelik meg jelentősen az oldalszámot.

³⁰⁵ „Tegnap este úgy döntöttem magamban, hogy az [19]57 napló után átírom az 1944 és [194]5-öst. Aztán a többit is.” *Böle K.*: *Napló 1958* i. m. 14.

³⁰⁶ *Böle K.*: *Napló 1958* i. m. 68.

³⁰⁷ *Böle K.*: *Napló 1958* i. m. 211.

³⁰⁸ *Böle K.*: *Napló 1958* i. m. 1., 11.

³⁰⁹ „A naplómásolásokat befejeztem 1957-ről. Este fél 9-kor. Deo gratias!” *Böle K.*: *Napló 1958* i. m. 24.

³¹⁰ DRGYL, BK, Kéziratok. *Diarum Actorum Romae in Causa Canonisationis Beatae Margaritae ab Hungaria a die 12 Nov. 1937 usques ad diem 30 Nov.*

³¹¹ *Gilányi Magdolna*: „Karácsonyi csillanások”. Böle Kornél OP karácsonyai. Tanítvány (2016) 3–4. sz. 3–7.

Bőle egész életén át tartó Szűz Mária-tiszteletének egyik dokumentuma, az *Életemből* című gyűjtemény tematikus egységében szereplő *A boldogok*. Azon kevés számú kéziratos visszaemlékezések egyike ez, melynek több változata is fennmaradt: az elsőt Szedres név alatt közölte az 1928. évi Rózsafüzér Képes Naptárban,³¹² a második és a harmadik változat a szombathelyi évekre (1950–1953) datálható. A verziók közötti tartalmi különbség a mariazeili záródoklatok emlékeinek számában keresendő. A *Téged jöttünk köszönteni, mariazeili Szűzanya* 1956-ban édesanyjára, Bőle Erzsébetre emlékezve készült, az 1899 és 1926 közötti mariazeili záródoklatok egyes pillanatait eleveníti fel. Az európai Mária-kegyhelyek közül Lourdes Bőle életében betöltött szerepét több kéziratos visszaemlékezés létezése igazolja.³¹³

Papi jubileuma kapcsán született a *Ciklámenek és havasi gyopárok – Menetelés az aranymise felé...*, melyben papi működéséről vall a kezdetektől 1935-ig; majd a *Mirtuszokréta – Aranymisés virágcsokor* és a *Hejcei dáiák* az aranymisés esztendőt (1960), illetve papi pályájának jelentős állomásait dokumentálják.

Bőle utólag rekonstruáló munkamódszerével kéziratainak műfaját az emlékirathoz közelíti, hiszen ezek keletkezése – az átélt eseményekhez képest – általában jóval későbbi. Mégis, visszatekintve, a megfelelő távlat birtokosaként is csupán kis mértékben fedezhető fel értelmezés vagy értékelés, mely jellemzően az emlékiratok sajátja.³¹⁴ Bőle ehelyett később szerzett információkkal egészíti ki a képet. Például egy-egy kedves híve, ismerőse kapcsán kitér annak családjára, sorsának alakulására, ily módon szakítva meg a kronologikus szerkezetet. Bár utólag rekonstruál, de egykori feljegyzései segítségével teszi ezt, s ugyancsak a napló műfaját látszik erősíteni az is, hogy Bőle e személyes hangú beszámolóit a napló elnevezéssel illeti.

Ez a műfaji kettősség/átmenet, vagyis az emlékiratok „elnaplósítása” általában igaz az *Életemből* kronologikus és tematikus kézirataira is. Kivételt képez ez alól az *Életem Pannonhalma Szent Hegyén*, hiszen ez (a keletkezés idejét elérve) valóban naplónak válik.³¹⁵

A jegyzékekben (IV. 2. 2–4.) feltüntetett kéziratok címe sok esetben nem határozza meg egyértelműen a tartalmat: a későbbi rekonstrukció során feltoluló emlékek helyet követeltek

³¹² *Szedres [Bőle Kornél]: A boldogok. Képes Naptár az 1928-iki szökőévre. I. évf. Bp. [é.n.]. 101–106.*

³¹³ Ezek elemzésére vonatkozóan ld. IV. 3. Bőle Kornél lourdes-i kéziratai.

³¹⁴ *Katona Csaba – Kovács Eleonóra: A személyes emlékezet dokumentumai. Turul 87. (2014) 41.*

³¹⁵ *Kövér György: Biográfia és társadalomtörténet. Bp. 2014. 102. Továbbá vö. Philippe Lejeune: Hogyan végződnék a naplók? In: Önéletírás, élettörténet, napló. Válogatott tanulmányok. Bp. 2003. 210–225.*

maguknak. A működő emlékezet sokszor hívta elő ugyanazokat az eseménysorokat, melyek olykor módosulva kerültek lejegyzésre.³¹⁶

Bőle címválasztásai között gyakoriak a virágnevek; a megjelent és kéziratban maradt visszaemlékezései között önálló kötetként: *Szentévi nefelejcsék, Lourdes-i cyklamenek, Ciklámenek és havasi gyopárok, Mirtuszbokréta – Aranymisés virágcsokor, Hejcei dáliák*. Egyik utolsónak tartott kéziratában meg is jegyzi: „Írásaim közt vannak: útszéli virágok, hóvirágok, sóvirágok, márciusi ibolyák, nefelejcsék, gyöngyvirágok, margaréták, Szent Erzsébet rózsái és egyébek.”³¹⁷ Csokorba illesztett emlékek ezek, melyek rendezésére Bőleben megvolt a szándék: ezért születtek gyors egymásutánban kéziratot visszaemlékezései. 1961. március 25-én bekövetkezett haláláig Bőle Kornél domonkos szerzetes, missziós pap, országos hírví hitszónok és író híven teljesítette azt, amit 1910. július 17-i felszentelésekor papi jelmondatként választott: „Misericordias Domini in aeternum cantabo” – Bőle fordításában: „Az Úr irgalmasságait mindörökké éneklek.” (Zsolt 89, 2)

IV. 2. A kéziratot visszaemlékezések jegyzékei

IV. 2. 1. Módszertani kérdések

Bőle Kornél kézíratainak levéltári rendezésekor számos módszertani kérdés felmerült. Egyértelmű volt, hogy a kéziratok összegyűjtése, kiemelése az első feladat, az irathagyaték szisztematikus áttekintése mégis több évet vett igénybe. Ez az oka annak, hogy vonatkozó publikációimban szereplő egyes kutatási eredmények – jelenlegi ismereteim alapján – nem, vagy csak árnyaltabban, kiegészítve állják meg a helyüket. Jelentheti ez a jegyzékekben (és a főszövegben) szereplő, a kéziratok darabszámára és keletkezésére vonatkozó adatok pontosítását, az ebből levont következtetések módosítását is.

A kéziratok kiemelésével párhuzamosan szükség volt nemcsak az adott kéziratok rendbe tételére (oldalszámok szerint), hanem az elkallódott lapok, pótlapok eredeti helyének megtalálására is. Habár ebben az aprólékos munkában nagy segítséget jelentett a lezárt kéziratokhoz gyakran elkészített index, a lelkiismeretes szerzői munka ellenére előforduló el- és

³¹⁶ Ld. később 11. ábra Az elbeszélő idő és a kéziratot visszaemlékezések összefüggései.

³¹⁷ DRGYL, BK, Kéziratok, Mirtuszbokréta 1. A „gyöngyvirág” és a „margaréta” Árpád-házi Boldog Margit szentté avatási ügyének ugyancsak visszaemlékezésszerű feldolgozására utal: *Bőle Kornél: Gyöngyvirágok és margaréták Árpád-házi Szent Margit oltárán. Születése 700 éves jubileumának és szenttéavatásának ünneplése.* (Szent Domonkos virágoskertje 8.) Bp. 1944.

átszámozások, hibás oldalszámok, üres vagy betoldott lapok miatt olykor nem volt egyértelműen eldönthető, valóban teljes-e a kézirat. Az eredeti gépelésekor nagy számban születő további példányok, másolatok segítettek az első gépirat elkallódott oldalainak pótlásában.

A következő munkafázis a jegyzék elkészítésére koncentrált. Ehhez a kéziratok tartalmának ismeretére volt szükség: az anyag természete határozta meg a lehetséges kategóriákat. A jegyzékbe a könyvalakú, összefüggő kéziratok kerültek, a töredékek közül csak az egyértelműen azonosíthatóak; minimális terjedelmként az 5 oldalt jelöltem ki. Nem tettem különbséget az autográf, írógéppel készült, továbbá a publikált és a közöletlen szövegek között, de a megjegyzések rovatban ezek tényét jeleztem, az egyes kéziratok egyedi vonásaival együtt (pl. szerzői marginália). A kéziratok leírásakor példaként szerepelt előttem az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának gyakorlata,³¹⁸ erre alapozva követendőnek tartom a jövőben a regeszták elkészítését.³¹⁹ Szintén a későbbiekben hasznosítandó szempontokat találtam az MTA Könyvtár Kézirattárának katalógusaiban (a teljes hagyatéokra vonatkozathatóan is),³²⁰ illetve a kéziratok állapotáról a Petőfi Irodalmi Múzeum Jókai-katalógusa tartalmaz példaértékű külső jellemzést.³²¹

A kéziratosságra visszatekintések jellege alapján a következő alapvető kategóriák kerültek meghatározásra: 1. Életemből, 2. Naplók, 3. Kisebbségi utak, 4. Rendtörténeti írások, 5. Lelkiségi írások, 6. Egyéb (az előző kategóriákba be nem sorolható kéziratok).³²² Jelen dolgozat elsősorban az első kettőbe tartozó szövegekkel foglalkozik, hiszen ezek között szerepelnek Bőle biográfikus kéziratok. A kéziratosságra visszatekintések nagy száma miatt a kéziratok leírásakor a következő szempontokat érvényesítettem: kézirat címe,³²³ téma/tartalom, történeti idő, kézirat megkezdése, kézirat lezárása, oldalszám. (A disszertációban nem közölt – a kutathatóságot elősegítő, további szempontokkal kiegészített – jegyzék a Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményben lesz elérhető.)

³¹⁸ Kéziratossá források 1789–1867. Összeáll. az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának Munkaközössége. Bp. 1950.

³¹⁹ Vö. Repertórium – Levéltári regesztagyűjtemény, A-III Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának és Színháztörténeti Gyűjteményének iratairól készült regeszták.

<https://mi.btk.mta.hu/en/repertorium/48-regeszta-a-iii> (a letöltés ideje: 2019. okt. 6.)

³²⁰ Különösen Szabó Lőrinc kéziratossá hagyatékának rendezési elvei, mivel a költő Akadémiai Könyvtárba került anyaga (Bőle Kornél hagyatékához hasonlóan) gazdag és sokrétű. Ld. *F. Csanak Dóra*: Szabó Lőrinc kéziratossá hagyaték. Ms 6450 – MS 7405. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárának katalógusai 6.) Bp. 1973.; *Körmendy Kinga*: Szabó Lőrinc kéziratossá hagyaték II. Ms 2270–MS2287. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárának katalógusa 23.) Bp. 2007.

³²¹ „Egy ember, akit még eddig nem ismertünk”. A Petőfi Irodalmi Múzeum Jókai-gyűjteményének katalógusa. Szerk. E. Csorba Csilla. Bp. 2004.

³²² Ezúton is köszönöm Koltai Andrásnak a levéltári rendezésre vonatkozó tanácsait.

³²³ A cím nélküli kéziratoknál a tartalom ismeretében szögletes zárójelbe téve tüntettem fel a címjavaslatot.

A kéziratos visszaemlékezések besorolásának másik fontos szempontja volt Bőle Kornél szándékának, az általa meghatározott szerkezetnek a követése, elsőként műfaji szempontból az emlékiratok (IV. 2. 2., IV. 2. 3.) és a naplók (IV. 2. 4.) elkülönítése. Az emlékiratok összessége az *Életemből* koncepcióján alapul, melyet két alegységre bont a szerző által megjelölt nyolc kötet (IV. 2. 2.) és a tematikus kéziratok csoportja (IV. 2. 3.). Azonban a szerzői akarat figyelembe vételén túl szükség volt a további, eredetileg be nem sorolt kéziratos visszaemlékezések helyének kijelölésére, így ezek címe fett betűvel szerepel. Az egységesen szürkére színezett cellák a lappangó/elvesztett kéziratokat jelzik. Az *Életemből* tematikus köteteinek rendje a következő: egyházi ünnepekhez kapcsolódó kéziratos visszaemlékezések (1–4. tétel), a Mária-tisztelet emlékiratai (5–12. tétel), Bőle papi pályájával foglalkozó (13–15. tétel), egyéb kéziratok (16–18. tétel).

IV. 2. 2. Az *Életemből* kronologikus kéziratai

Kötet	Tervezet	Kézirat címe	Téma/Tartalom	Történeti idő	Kézirat kezdése	Kézirat lezárása	Oldalszám
I.	„Várpalota–Kispest–Szombathely						tervezett: 248
II.	„Graz, noviciatus, klerikatus”	[Noviciatus]	első élmények Grazban	1903. augusztus	nincs adat	nincs adat	tervezett: 51.; meglevő oldalak: 11–14., 23., 24., 35., 36.
		Klerikatus. Kispapi évek. 1904–1910		1904. szeptember	1961. január (?)		1–30., 33–41., 43., 44., 47–59.
		[A Budapestre vívő utak]	primicia, a grazi rendháztól a budapesti assignatióig	1910. július–augusztus	1927. július 17.	1927. július 18.	7
III.	„Budapest, 1910. I. 3.–1920. I. 3.”	Utaim, I. rész	Emlékirat	1890-as évek vége–1920. január 1.	1959. április 30., este 7	nincs adat	240 (tervezett: 236)
		Vasvári tartózkodásom, 1917. VIII. 27.–IX. 23.	vonatkozó hónap eseményei	1917. július 13.–szeptember 21.	1917. szeptember 21., este 9 óra	1917. szeptember 21., este 11 óra	15
IV.	„Vasvár, 1920. I. 3.–IX. 5.”	Vasvári utak					tervezett: 42
	„Budapest, 1920. IX.–1928 vége”	Utaim, II. rész	Emlékirat	[1920. január–1929. január]	nincs adat	nincs adat	tervezett: 150/240
	„1928. XII–1929”						

Kötet	Tervezet	Kézirat címe	Téma/ Tartalom	Történeti idő	Kézirat kezdése	Kézirat lezárása	Oldalszám
		Quoniam in saeculum misericordia eius. Mater misericordiae	amerikai élmények (Marczinkó Father)	[1932–33]	nincs adat	nincs adat	[8]
	[1929–] 1935	Utaim, III. rész	Emlékirat	1929. január 1.–1944. október 15.	1960. október 30., este 9		212 (tervezett: 210)
	1935–44. október						
V.	„1944. október–1945. október”	Ostrom	ostrom-élmények (Budapest)	1944. október 15.–1945. november eleje	1960. február 11., 23 óra	1960. február 28.	108
VI.	„Szombat-helyi per-jelségem az elhurcoltásig”						
		Egy szál nefelejcs Ábel barátom sírjára	Szigeti Ábel temetése	1949. május	nincs adat	1951	formátumtól függően: 6/7/8/9/11/12
VII.	„Máriabesnyőn, Szombat-helyen, 1953. XII.”	Máriabesnyő	internálás (Máriabesnyő, 1950. VII. 12–IX.10) szombat-helyi évek	1950. július–1953. december 16.	1960	1960. március 27.	89 (tervezett: 88)
VIII.	Pannonhalmán	Életem Pannonhalmán Szent Hegyén	pannonhalmi szociális otthonban eltöltött évek	1953. december 19.–1960.	1960. november 18., fél 11	[befejezetlen]	215 (tervezett: 234)

Kötet	Tervezet	Kézirat címe	Téma/ Tartalom	Törté- neti idő	Kézirat kezdése	Kézirat lezárása	Oldal- szám
		Az ezüstkanál. Pannonhalmi nefelejcs, 1954. jún. 14.	Szeher úti kórházban átéltek, kisebb balesetek felidézése	1950–1953, 1954. június 14.	nincs adat	nincs adat	12
		Tihanyi visszhang. Emlékezés 1957. jún. 29-re.	tihanyi kirándulás leírása	1957. június 29.	nincs adat	nincs adat	10

IV. 2. 3. Az *Életemből* tematikus kéziratai

	Kézirat címe	Téma/ tartalom	Történeti idő	Kézirat megkezdése	Kézirat lezárása	Oldal- szám
1.	Úrnapjaim					tervezett: 109
2.	Húsvéti emlékek					
3.	Karácsonyom Amerikában					tervezett: 45
4.	Karácsonyi csillanások	egykori karácsonyok a Pannonhalmi Szociális Otthon kultúrelőadásaihoz összegyűjtve	karácsonyok különféle évekből (1887–1956)	nincs adat	nincs adat	tervezett: 24
5.	Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba	zarándoklat elbeszélése	1912. július 29.–augusztus 13.	1912. augusztus 20.	nincs adat	14 (tisztázat : 6)

	Kézirat címe	Téma/ tartalom	Történeti idő	Kézirat megkezdése	Kézirat lezárása	Oldal- szám
6.	Zarándokutam Lourdes-Róma-Loretóba. A magyar nemzeti zarándoklattal 1912. júl. 29-től aug. 13-ig	zarándoklat elbeszélése	1912. július 29–augusztus. 13.	1955	1955. január 24., dél	176 (melléklet: 5)
7.	[A második lourdes-i zarándoklat]	második lourdes-i zarándoklat	1926. június 10–14.	1947. február 11.	1947. február 14.	51
8.	Második lourdes-i zarándoklásom 1926. jún. 10–14-ig. Lourdes-i cyklamenek a Pireneusokból	második lourdes-i zarándoklat	1926. június 10–14.	1955. március 10., de. 1/2 12	1955. március 20, de. 10	148
9.	Harmadik és egyben utolsó zarándoklatom a lourdes-i Szűzanyához	harmadik lourdes-i zarándoklat elbeszélése	1928. április 26–27.	1955. március	1955. március 21., de. 8.	40
10.	A boldogok	visszaemlékezés mariazelli zarándoklatokra	1. mariazelli zarándoklattól 1950-ig (az utolsó változatban)	nincs adat	[1950–1953]	változatokként: 8/11/14 (tervezett : 24)
11.	„Minket kegyelmedbe végy!”	életen át tartó Mária-tisztelet	1899–1953	nincs adat	1955. január 25.	10
12.	Téged jöttünk köszönteni, mariazelli Szűzanya!	visszaemlékezés mariazelli zarándoklatokra	1899–1926	1956. július 1.	1956. július 8., fél 12	74 (melléklet: 16)
13.	[Papi működés]	életének, papi pályájának fontosabb eseményei 1938-ig	keresztséggel felvétele (1887) – 1938	1960. június 30.		105

	Kézirat címe	Téma/ tartalom	Történeti idő	Kézirat megkezdése	Kézirat lezárása	Oldal- szám
14.	Mirtusbokréta Aranymisés virágcsokor			1960. augusztus 16., este 9	1960. augusztus	108, tisztázat: 98
15.	Hejcei aranymisém. Hejcei dáliák	hejcei szociális otthonban töltött napok	1960. szeptember 18– szeptember 27.			34
16.	Amerikai naplók ³²⁴	Amerikai napló 1927/28	1927. október– 1928. április	1952. január eleje (2. alkalommal)		[kb. 1200]
		„Észak- Amerikában. Második missziós utam élményei 1932. szept.– 1933. szept.”	1932. szeptember –1933. szeptember	1953 ősze	1954. augusztus 29.	[kb. 1000]
17.	Cantabo!	hanggal, énekekkel való Istendicséret		1960. május 7, este 8	1960. május 14., de. 3/4 12	54
18.	Jegyzetek sorsa					tervezett: 11

IV. 2. 4. Böle Kornél naplói

Kézirat címe	Téma/ tartalom	Történeti idő	Kézirattal kapcsolatos munkálatok kezdeté	Kézirat lezárása	Oldalszám
1926. évi naplóból (2 változat)	itáliai utazás (Siena)	1926	nincs adat	1926, 1947 (bővített változat)	5 (átirat: 7)

³²⁴ A kéziratgyűjtést Böle „amerikai naplók” elnevezéssel látta el, jóllehet ezek műfaji szempontból inkább az emlékirathoz állnak közel, így a besoroláskor a tartalmat vettem figyelembe. A fejezetek újakezdődő számozása, a beemelt szövegek miatt a terjedelem nem állapítható meg egyértelműen, ezért a táblázatban Máté Anita adatait jelöltem meg. *Máté A.*: Böle Kornél amerikai útinaplója i. m. 91.

Alius sic, alius sic... Egyik így, a másik úgy - ugyanazon célba (Naplótöredékek 1942. februárból)	Horváth Sándor egyetemi tanári kinevezése	1942. február 7–10.	nincs adat	bővített átirat: 1950. május 5.	9/8/15 (formátumtól függően)
1953					
1956	1956-os év naplószerű feljegyzései	1956. január 1.–december 31.	[1958. január első napjai]	1958. január 16., fél 5	109
1957	1957-es év naplószerű feljegyzései	1957. január 1.–december 31.	[1958. január közepe]	1958. január 28.	
1958	1958-as év naplószerű feljegyzései	1958. január 1.–december 31.	nincs adat	nincs adat	233

IV. 3. Böle Kornél első lourdes-i zarándoklatának kéziratai

IV. 3. 1. A kéziratok leírása és kapcsolódása

Csupán néhány kéziratot visszaemlékezésről állapítható meg, hogy Böle az elkészült szövegben változtatással élt. Ezek egyike volt a korábban említett, az első mariazelli zarándoklatoknak emléket állító *A boldogok* című írása. A rövid elemzésre kiválasztott kézirat, a *Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba* tehát nemcsak a szövegváltozatok miatt, hanem Böle Szűz Mária-tiszteletének dokumentumaként is ehhez kapcsolható.

Az 1912. évi lourdes-i nemzeti zarándoklaton való részvétel Böle Kornél édesanyjának óhaja volt. Az alkalom különös apropója, hogy a Kálvária-hegy X. stációja magyar adományokból épült fel, felszentelését Kohl Medárd püspök végezte.³²⁵ Az utazásnak emléket állító *Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba* kéziratát Böle az eseményekhez közeli időpontban, 1912. augusztus 20-án kezdte el írni.³²⁶ Kevés számú autográf kéziratának egyike 14 oldalas, az 1–5. oldalakon egy-egy kulcsszó aláhúzása fedezhető fel (X. 1. 1., 3. kép). A bekezdésekre osztott szövegfolyam az 5. oldal tetején megszakad, egyértelműen elválasztva az úti előzményeket az indulástól. Eseménytörténete 1912. július 29-i nappal folytatódik, és nem sokkal később, július 30-án, hajnali 3-4 között zárul (jóval a zarándoklat vége előtt).

³²⁵ [N. N.] Magyar Nemzeti Zarándoklat Lourdes-ba. Esztergom (1912) 20. sz. 5.

³²⁶ DRGYL, BK, Kéziratok, Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba.

Bőle első lourdes-i zárandoklatának eseménytörténetét egy későbbi kéziratában is feldolgozta, így összességében 2 kéziratról beszélhetünk, melyek az 1912-es és 1955-ös években keletkeztek. A két kézirat szorosan összetartozik, címük csupán kisebb eltéréseket mutat.³²⁷

Az 1955-ös változatnak Bőle a *Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba a magyar nemzeti zárandoklattal 1912. júl. 29-től augusztus 13-ig* címet adta, s korábbi autográf kéziratát két fejezetbe (*Felcsillan a lehetőség – Eltűnik a remény – Újra feltűnik – Biztos mehetek; Indulás* [1. *Elöljáróban* fejezet alfejezetei] és *A Monarchia határáig* [2. fejezet]) emelte át.³²⁸ Mivel autográf kéziratának tisztázata is fennmaradt, feltételezhető, hogy 1912-ben nem sikerült befejeznie emlékei rögzítését. Emiatt 1955-ben az eseményeket 1912. július 31-től egykori cédulái segítségével rekonstruálhatta (X. 1. 1., 9. kép).³²⁹ Genova híres temetője, a Campo Santo leírásakor tett utalását („Itt azonban ismét átadom a szót önmagamnak, ahogyan 1912-ben ezt a temetőlátogatást leírtam.”³³⁰) követő szövegközlés nem egykorú naplójából származik, hanem a Rózsafüzér Királynéja folyóiratban megjelent írásának másolata.³³¹ Később Lourdes városát megpillantva jegyzi meg: „Most újra megszólal egykorú írásom.”, inentől szintén a Rózsafüzér Királynéjában megjelent útirajzát közli részletekben.³³²

Az első lourdes-i zárandoklat első változatának korlátozott tartalma (és terjedelme) miatt a két szöveg összevetésére a július 29-i nap feljegyzései alkalmasak (X. 2. *Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba*).³³³ A két szövegrészlet vizsgálata rámutatott, hogy Bőle az első kéziratot kisebb változtatásokkal emelte be. A második kéziratban:

1. egyértelműsítette a névalakokat („P. Vikariustól” → „Dunarich Károly Vikárius atyától”, „dr. Turcsányinéval → dr. Turcsányi Lászlónéval”);

³²⁷ Bőle K.: *Zarándokutam* a. i. m., DRGYL, BK, Kéziratok, *Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba a magyar nemzeti zárandoklattal 1912. júl. 29-től augusztus 13-ig*. 5. (A címmegfelelés miatt a kéziratokat „a” és „b” megjelöléssel különböztettem meg.)

³²⁸ „Ennek a történetét megírni óhajtva, átadom a szót önmagamnak, vagyis az akkori egykorú írásnak és jegyzeteknek 1912-ből.” Bőle K.: *Zarándokutam* b. i. m. 17.

³²⁹ Igazolja ezt: „Egykorú jegyzetem lapidáris rövidséggel állapítja meg, hogy Szent Antal temploma »óriási kupolás templom.«” Bőle K.: *Zarándokutam* b. i. m. 30.

³³⁰ Bőle K.: *Zarándokutam* b. i. m. 36.

³³¹ Bőle K.: *Zarándokutam* b. i. m. 36–41.; forrása: Bőle Kornél: *A világ legszebb temetőjében. Rózsafüzér Királynéja* 28. (1912) 364–368.

³³² Bőle K.: *Zarándokutam* b. i. m. 49., 51., 56.; megjelent: Bőle Kornél: *A csodák városában, Lourdesban. Rózsafüzér Királynéja* 28. (1912) 302–305.

³³³ A két szövegváltozás összevetésekor alkalmazott szerkesztési elveket Mindszenty József emlékiratainak 2015-ös kiadásából vettem át. Soós Viktor Attila: Bevezetés. In: Mindszenty J.: *Emlékirataim* i. m. 19. (Részletesen ld. a 744. lábjegyzetben.)

2. kicserélt bizonyos szóalakokat („nekiindultunk” → „nekiláttunk”, „vasútba” → „vonatba”);
3. rokon értelmű párjára cserélte az eredetit („megindultság” → „meghatottság”, „ így múlt el” → „máris elröppent”);
4. változtatott egyes szavak szófaján („Beszélgettünk” → „Beszélgetés”, „kiszállva” → „kiszálltunk”);
5. módosította a szórendet („integettünk kifelé” → „mi kifelé integettünk”).

Található példa egy-egy mondat átfogalmazására,³³⁴ továbbá arra is, hogy egy-egy szóval, mondattal tért el a kiinduló szövegtől.

Az 1955-ös átszerkesztést bizonyító kijelentéseken kívül a későbbi keletkezést erősítik Böle kiegészítő megjegyzései, melyek évekkkel, évtizedekkel későbbi tudást tükröznek. Ezek kezdetét és végét Böle tudatosan – ferde vonallal (/) – jelölte. E rövid hozzászólások, „hozzátoldások”³³⁵ egy-egy információval, későbbi adattal járulnak hozzá a történethez. Jelentősebbnek mondhatók a kéziratba bekerülő, későbbi évekből származó folyóiratcikkek is.³³⁶ A mellékelt írárok beemelésekor azonban Böle az oldalszámozásban hibát ejtett,³³⁷ s a 137. helyett 129. oldallal folytatta a következő útszakasz emlékeinek felidézését.

Ugyanebben az évben, 1955. március 10. és 20. között foglalkozott a második lourdes-i zárandoklat (1926. június 10–14.) kéziratának munkálataival is. Jóllehet a zárandoklat krónikáját már 1947-ben írásba foglalta; a cím nélküli kézirat eszerint előzménynek tekinthető (X. 1. 1., 4. kép).³³⁸ A *Második lourdes-i zárandoklásom 1926. jún. 10–14-ig. Lourdes-i cyklamének a Pireneusokból* kéziratoss visszaemlékezés 2. fejezetében (*Áttekintés 1912–1925-ig életemből*) az események fonalát az 1912. augusztus 13-i nappal veszi fel, így az első lourdes-i zárandoklatról

³³⁴ „A vonaton ki voltak téve az ablakokra a számok: N. N. csoport.” *Böle K.: Zárandokutam a. i. m. 6.*

„A vonat ablakain ott lógtak a csoportok számai.” *Böle K.: Zárandokutam b. i. m. 36.*

³³⁵ Milánó kapcsán: „Talán még megadja Isten a kegyelmet, hogy újra láthatom mindezt. /Meg is adta 1931-ben, amikor Szent Margit szentté avatása ügyében utazgattam errefelé is./” *Böle K.: Zárandokutam b. i. m. 35.*

„Bernadette pedig figyel a Szűz szavaira. Belőlük csak annyit árult el, hogy a Szűz kívánsága egy templom a jelenés helyén /amely meg is lett;/” *Böle K.: Zárandokutam b. i. m. 85.*

³³⁶ *Molnár Márton*: Történnék még manapság is csodák. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 166–171.; *Molnár Márton*: Még egyszer a lourdesi csodás gyógyulásról. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 203–206.; [N. N.]

Rosamunda nővér gyógyulása teljes és végleges volt. *Lourdes* 29. (1944) 6. sz.

³³⁷ Ha a kompilációs szándékot maradéktalanul érvényesíti, a cikkek a 103-tól 136-ig tartanak. Itt tapasztalható

többféle típusú papír és gépelés is.

³³⁸ DRGYL, BK, Kéziratok, A második lourdes-i zárandoklat.

nem szól.³³⁹ Második alkalommal Lourdes városát az ocañai rendi káptalanról hazafelé tartva kereste fel: „Tizennégy éve láttam ezt a várost először. Azóta sokat jártam-keltem Isten kegyelméből. De mint a gyermek az édesanyjához, oly igaz, benső szeretettel siettem mennyei édes Anyámhoz.”³⁴⁰

Harmadik lourdes-i zárandoklatának (1928. április 26–27.) állít emléket az 1955. március 21-vel lezárt kéziratoss visszaemlékezéssel. A „villám-zárandoklatra” az első amerikai missziós útról hazafelé tartva kerítették sort rendtársával, Badalik Bertalannal: „Hódolattal és áhítattal imádkoztunk mindketten. És nagyon boldogok voltunk. Ez az igaz skyline! – mondtam magamban – Ez itt igazán felhőkarcoló szikla.”³⁴¹

A gyors egymásutánban (1955 januárja és márciusa között) keletkezett három kéziratoss visszaemlékezés a *Háromszor a lourdes-i Szűzanyánál 1912 – 1926 – 1928* összefoglaló címet kapta.

IV. 3. 2. A kéziratok tartalma és stílusa³⁴²

Bőle lourdes-i kézirateit értékelhetjük a korabeli zárandoklatokat leíró dokumentumként, így a hangsúly különféle szakrális eseményekre, az átélt élményekre kerül. Ebből a megközelítésből lourdes-i útirajzával Bőle egy már magyar előzményekkel is rendelkező hagyományt folytat.³⁴³ Jelent ez olyan tartalmi elemeket, mint a milánói székesegyház küllemének méltatása,³⁴⁴ a genovai temető fentebb idézett bemutatása, egy futó pillantás a marseille-i Notre-Dame de la Garde-ra,³⁴⁵ a lourdes-i himnusz magyar fordításának közlése,³⁴⁶ Lourdes város történetének rövid ismertetése.³⁴⁷ Egyedivé teszük a kéziratot – többek között – a sajátos látásmód, az egyéni emlékek: Bőle megörökítésre méltónak tartja egy zárandoktársuk, egy főrangú hölgy

³³⁹ DRGYL, BK, Kéziratek, Második lourdes-i zárandoklásom 1926. jún. 10–14-ig. Lourdes-i cyklamének a Pireneusokból. 4.

³⁴⁰ Bőle K.: Spanyol földön i. m. 462.

³⁴¹ DRGYL, BK, Kéziratek, Harmadik és egyben utolsó zárandoklatom a lourdes-i Szűzanyához. 1928. április 26., csütörtök déltől 27., péntek délig 12.

³⁴² Az alfejezetben az első lourdes-i zárandoklat két kézirateát vizsgáltam.

³⁴³ Az 1881. évi első nemzeti zárandoklatról készült gyűjteményes kötet. Ld. *Szemennyey Mihály – Wajdits Gyula: Emlékkönyv a lourdesi magyar zárandoklatról 1881-ben.* Nagykanizsa 1883.; későbbi zárandoklatokra vonatkozóan: *Purt Iván: Lourdes: visszaemlékezés az 1895-iki lourdes magyar zárandoklatra.* Budapest 1897.; *Benyák József: Lourdes-ba és vissza. Útirajzok.* Nyitra 1900.

³⁴⁴ Bőle K.: Zárandokutam b. i. m. 34., 35.

³⁴⁵ Bőle K.: Zárandokutam b. i. m. 45.

³⁴⁶ Bőle K.: Zárandokutam b. i. m. 65–68.

³⁴⁷ Bőle K.: Zárandokutam b. i. m. 71–73.

szivarozását, a fürdőzést Marseille tengerpartján, sőt azt is, hogy egy Lourdes-ban elköltött vacsora alkalmával a hárfával előadott lourdes-i himnuszt kíséri szájharmonikájával.³⁴⁸ A szerző nem zárkózik el a látottak kiváltotta lelkes felkiáltásoktól, de nem hiányzik belőle a vehemencia akkor sem, amikor a toulouse-i eretnekségről osztja meg gondolatait: „Igen, ez az az erdős, szeliden dombos vidék, itt voltak leginkább elterjedve az albi eretnekek. Csúnya, félpogány, kétszínű, ravasz, rosszéletű, istentelen eretnekség volt ez, igazi ördögi koholmány.”

Figyelmet érdemelnek az önjellemzés szavai, mondatai: „A város utcáin járva-elve néha gyerekek követtek bennünket. Bizonyára furcsák és érdekesek lehettünk nekik. Főként ez a természetes, még soha nem látott ruhában járó pap-bácsi, e sorok írója.”; „Hát nem mondom, érdekes látványnak is beillett a dominikánus ruhás atya meg a hárfázó francia.”; „Lourdes! Kiáltja egyszerre egy fehérbarát /e sorok írója/.”³⁴⁹

Elöljáró szavában megjelölt célokat („a jóságos, kegyes, isteni Gondviselésnek akarok énekelni, és a halhatatlan lelkeknek használni”) szolgálják az írásba foglalt emlékek: „úton-útfélen szedegetve az útszéli virágokat, nefelejceket, ibolyákat, napraforgókat – tisztelettel és szeretettel, szerényen és igénytelenül ajánlom a nyájas olvasók figyelmébe.”³⁵⁰

Bőlet mint a két világháború közötti sajtóorgánumok (főként a katolikus sajtó) híreinek visszatérő szereplőjét nemcsak szónoki kvalitásai miatt méltatják, hanem írói képességeit is jellemzik: „Bőle Kornél kitűnő szónok, ízes előadó, ötletes dialektikus. [...] Megtartják a betűk fegyelmezett rendje alatt is életzamatukat, közvetlenségüket. Bőle Kornél mondatainak nemcsak formája, hanem hangzása is van; szemléletmódja finoman esztétikus, de azért egyéni; írásmódja változatos és otthonos, meghitt.”³⁵¹ Az általában pozitív kritikát megszakítja egy-egy ellentétes vélemény is; *Spanyol földön* című útirajzának stílusa kapcsán elhangzik, hogy a szöveg hátrányára válnak a túlzó jelzők, jelzőhalmozások, az előforduló germanizmusok, a „pesti nyelvjárás” hatásai, s a rövid mondatok túlzott szaggatottságot eredményeznek.³⁵²

³⁴⁸ Bőle K.: Zarándokutam b. i. m. 43–45., 57.

³⁴⁹ Bőle K.: Zarándokutam b. i. m. 46., 57., 49.

³⁵⁰ Bőle K.: Zarándokutam b. i. m. 1.

³⁵¹ ss.: Irodalmi újdonság. Élet 16. (1926) 464.

³⁵² *Kerékyártó Árpád*: Két útleírás... Katholikus Szemle 42. (1928) 187.

V. Bőle Kornél OP életútja

V. 1. Forrásadottságok

Kéziratos visszaemlékezéseiben Bőle Kornél nem fukarkodott az életrajzi információk közlésével. Ezekre az adatokra lehetőség szerint minél körültekintőbb ellenőrzést követően hivatkoztam, megjelölve az ezeket igazoló primer forrásokat is.

Itt kell megjegyeznem, hogy a domonkos rend 19–20. századi történetének kutatásakor alapvető nehézséget jelent a forrásokhoz, a primer és szekunder irodalomhoz való hozzáférés. Ennek oka a rendházak levéltári anyagának és könyvtárának szétszóródásában keresendő, de fontos ismételten hangsúlyozni azt is, hogy a rend nem rendelkezett gyűjtőlevéltárral sem.³⁵³ 2001-ben kezdődött meg (és jelenleg is folyik) a könyvtári és levéltári dokumentumok begyűjtése, beszállítása a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjteménybe.

A rend 19–20. századi magyarországi működésének forrásait (levéltári anyagok, rendi kiadványok, rendi szerzők munkái, tárgyi emlékek) főként a budapesti Rózsafüzér Királynéja-plébániáról szállították Vasvárra.³⁵⁴ Ide kerültek a tartományfőnöki iratanyag (1-1 doboznyi) töredékei: az Osztrák–Magyar Rendtartomány (*Provincia Austriaco-Hungarica*, 1905–1938)³⁵⁵ és a Magyar Rendtartomány (*Provincia Hungariae*, 1938–1950)³⁵⁶ időszakából. A Magyar Rendtartomány utolsó tartományfőnökének, Implom Lajosnak a Prímási Levéltárban őrzött hagyatékában található az 1948. évi tartományi iratok egy része.³⁵⁷

A rendtagokra vonatkozó adatok forrásai: a rendtartomány központja (Bécs, majd Budapest) által évente kiadott hivatalos rendi névtár (*Schematismus Patrum et Fratrum Ordinis Praedicatorum*); a *St. Dominikus-kalender*, a grazi, majd a bécsi konvent kiadásában megjelenő

³⁵³ Összehasonlítással, 1692-ben állították föl Magyarországon a piarista rend tartományi levéltárát, melyet a tartományfőnök székhelyéhez (1757 óta Pest) kapcsolnak. Jóllehet a számos költözés és az 1950 utáni időszak nyomot hagyott a levéltári anyagban (mind az elrendezést, mind az iratok állapotát tekintve), az intézmény működése folyamatosnak tekinthető. *Koltai András*: Bevezetés a piarista rend magyarországi történetének forrásaiba és irodalmába. (Magyarország Piarista Múltjából 1.) Bp. 2007. 24–26.

³⁵⁴ *Zágorhidi Czigány B.*: Vasvári domonkos kolostor helyreállítása i. m. http://www.okgyk.hu/inc/irasok/vasvar_z.html (a letöltés ideje: 2019. okt. 11.)

³⁵⁵ Az Osztrák–Magyar Tartományfőnökség iratai évkörök (1930–32, 1934–35, 1935/II–1936) szerint, vizitációs jegyzőkönyvek, pénztárkönyv (1934–36).

³⁵⁶ A Magyar Rendtartomány tartományfőnöki iratainak évkörei: 1944–45, 1948–49.; iktatókönyvek (1937–1946).

³⁵⁷ Prímási Levéltár (a továbbiakban: PL), Implom Lajos hagyatéka (a továbbiakban: IL), Tartományfőnöki iratok 1948 [5. doboz]

évkönyv; a domonkos periodikák, a Rózsafüzér Királynéja és a Credo. Utóbbi elsősorban a domonkosok missziós működésére vonatkozó adatok miatt értékes, a Rózsafüzér Királynéja egyes rovatai (Apróságok, Társulati ügyek, Egyről-másról) pedig az *assignatiók*ra, az egyes rendházak történetére vonatkozóan. A felsorolt kiadványok többségéből nincs hozzáférhető teljes sorozat,³⁵⁸ ez alól a Rózsafüzér Királynéja jelent kivételt, amelynek összes lapszáma egyedül a Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményben érhető el.

Mivel Böle Kornél elsősorban a fővároshoz kötődött (1910–1945), így a budapesti közösség töredékes iratanyagára hagyatkozhattam: *historia domusok*,³⁵⁹ iktatókönyvek;³⁶⁰ a kiadványok közül a budapesti Szent Domonkos-rendi Egyházközség értesítője, továbbá Dunarich Károly kézírata.³⁶¹ A Szombathelyen – a rendház tagjaként (1945–1950), illetve szétszórásban (1950–1953) –, majd Pannonhalmán a szociális Otthon lakójaként (1953–1961) eltöltött éveiről jóval kevesebb a biztos adat. Az egyházüldözés következményeképpen az információk szórványosak, esetenként közvetettek.

V. 2. Életemből

Böle Kornél biográfiájának összefoglaló fejezetcíméül az „Életemből” megjelölés szerepel, jelezve ezzel azt a szándékot, hogy a szerzetes által megállapított szerkezet, vagyis a kézíratos visszaemlékezések (X. 1. 1., 5. kép) határozzák meg az életút felépítését, s egyúttal az alfejezetek címeit. Az egyes életszakaszok (egyben alfejezetek) általában egy-egy működési/tartózkodási helyhez kapcsolódnak. Kivételt jelent a Vasvároton töltött több mint fél esztendő (1920. január–szeptember), mely időszak nem kapott külön fejezetet, hanem a V. 2. 3. alfejezet zárásaként szerepel. Szintén anomáliának tekinthető az Ostrom (V. 2. 5.) alfejezete, melyet nem emeltem be

³⁵⁸ Az Országos Széchényi Könyvtárban hozzáférhetők a Credo! és a Rózsafüzér Királynéja bizonyos évfolyamai. A Credo! esetén az alábbi évekből: 1923, 1924, 1926–1928, mikrofilmen: 1945–1947; a Rózsafüzér Királynéja évfolyamai: 1911–1913, 1917, 1918, 1920–1944. A felsorolt évfolyamok nem mindegyike teljes, pl. a Credo! mikrofilmen elérhető lapszámai: (1945. dec., 1946. feb., nov., dec., 1947. jan., febr., 4. szám, 5. szám, 6. sz., 7–8. sz.).

³⁵⁹ Chronica II., III. i. m.

³⁶⁰ DRGYL, A budapesti Szt. Domonkos-rendház iktatókönyve 1938-tól. (Bejegyzések a következő évekből: 1938, 1947, 1948, 1949, 1950.)

³⁶¹ DRGYL, Dunarich P. Károly OP: Emlékezéseim és adatok a budapesti Sz. Domonkos-rendi kolostor alapításáról, 1930.

A forrás nemcsak a budapesti letelepedés krónikája a kezdetektől (1903), hanem dokumentálja a Rózsafüzér Királynéja-templom és -rendház építéstörténetét, beszámol a nehézségekről, továbbá Dunarich a kézirat végéhez csatolta egyes fontos dokumentumok másolatait is.

a budapesti éveket lezáró alfejezetbe (V. 2. 4.), hanem megőriztem az *Életemből* gyűjteményes kötetben kijelölt pozícióját.

V. 2. 1. Várpalota–Kispest–Szombathely

Bőle Viktor István 1887. december 16-án született Várpalotán;³⁶² a Kornél nevet a domonkos rendbe lépve vette fel 1903. augusztus 23-án.³⁶³ Házasságon kívül született, melynek tényét néhány hivatalos irat tünteti fel. Édesanyja, Bőle Erzsébet (1852–1926) élete végéig leánykori nevét viselte, noha levelei címzésében, aláíráskor gyakran özvegynek tüntette fel magát (özv. Bőle Erzsébet, özv. Bőléné), tehette ezt környezetének rosszallásától tartva, szerzetes-áldozópap fiának védelmében. Fiának keresztelési anyakönyve szerint Gánton szolgált szakácsnőként, később zöldség- és gyümölcsáros volt.³⁶⁴ Az anyakönyvek tanúsága szerint Bőle Erzsébet öt gyermeket hozott világra, Viktor István testvérei (ismeretlen apától/apáktól): Franciska (1881. február 20. –1881. szeptember 16.),³⁶⁵ István Gyula (1889. április 12.–1889. május 1.),³⁶⁶ Gyula István/István Gyula (1891. január 27.–1891. november 8.),³⁶⁷ Janka Mária (1892. január 8.–?).³⁶⁸ Egy leány- és két fiúgyermek csecsemőkorban hunyt el, Janka Mária halálának dátuma egyelőre ismeretlen.

³⁶² MNL OL, Keresztelési anyakönyv. Veszprémi egyházmegye, No. 2., 1861–1895. 107. sz. [377.]

³⁶³ DRGYL, BK, Személyes iratok, Ratnik Domonkos perjel igazolása, 1938. augusztus 24.

³⁶⁴ DRGYL, P 1573, 1. d., 2. t., Iparigazolvány Bőle Erzsébet szombathelyi lakos részére, 1909. január 7.

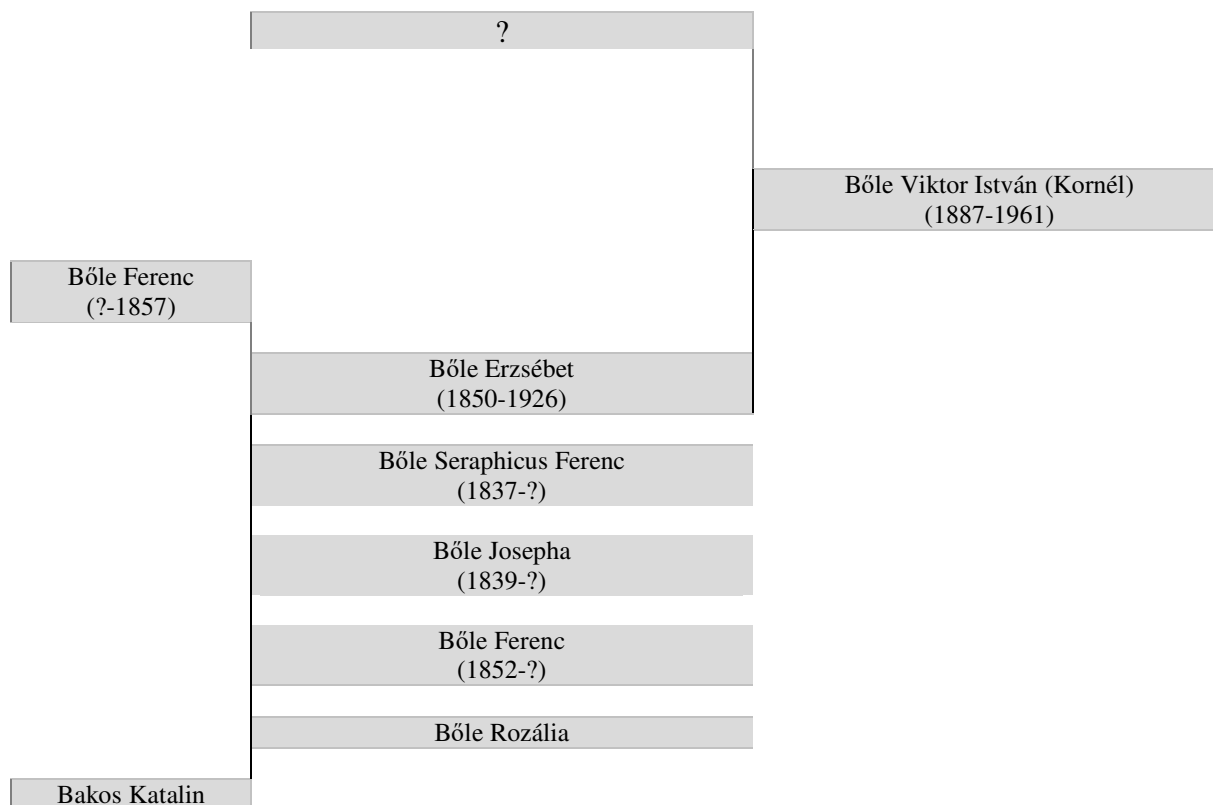
³⁶⁵ MNL OL, Keresztelési anyakönyv. Veszprémi egyházmegye, Várpalota. Vol. 2. 1861–1895. 16. sz. [278.]

³⁶⁶ MNL OL, Keresztelési anyakönyv. Veszprémi egyházmegye, Várpalota. Vol. 2. 1861–1895. 28. sz. [395.]

³⁶⁷ MNL OL, Keresztelési anyakönyv. Veszprémi egyházmegye, Vol. 2. 1861–1895. 9. sz. [419.]

³⁶⁸ MNL OL, Keresztelési anyakönyv. Veszprémi egyházmegye, Vol. 2. 1861–1895. 3. sz. [430.]

4. ábra Bőle Kornél családfája

Bőle Erzsébet leveleinek helyesírása és mondatai egyszerű, tanulatlan személyre utalnak. Fiának írt sorai mögött, gondosan megrajzolt betűiből kirajzolódik a mélyen vallásos édesanya alakja, aki fiát grazi tanulmányai során pénzzel támogatta, kérésére könyveket küldött számára. A későbbi években sem maradtak el szőlőt, meggyet, süteményt, sonkát stb. tartalmazó csomagjai, fiához írt levelei, melyekből előtűnik az aggódó édesanya képe: „[...] érted össze té kézel kérem az Úr Jézust és Boldogságos szümáriját segicsenek minél buzob igazi jo hü szent Domonku fijavá leni [...]”.³⁶⁹ Gyakorinak mondható levélváltásuk témája Bőle Erzsébet egészségi állapota, tervezett látogatásai, várpalotai és székesfehérvári ismerősök üdvözleteinek közvetítése stb.

³⁶⁹ DRGYL, P 1573, 1. d., 129. t., Bőle Erzsébet levele fiához, 1909. dec. 10. [betűhű átirat]

Bőlet édesanyjához mindvégig szeretetteljes kapcsolat fűzte: élete végéig megőrizte noviciatusba kerülésétől 1926-os haláláig írt leveleit, imakönyvét; naplóiban sokszor megemlékezett róla: születésének és halálának napján, közös élményeik felidézésekor.

Bőle Erzsébetet születése és gyermekévei Székesfehérvárhoz kötötték (4. ábra),³⁷⁰ ide tért vissza a halálát megelőző évben. 1922-23-ban megrendült egészsége miatt a megnövekedett házbér, pincebér, forgalmi adó összegét – gyakori betegeskedése közepette – már nem tudta előteremteni.³⁷¹ Bőle híveinek gyakori támogatása (adományként kapott fa, élelem) ellenére a helyzet megoldásául Bőle Erzsébet székesfehérvári ismerőséhez, Bruzsa Máriához költözött 1925 májusában, aki vállalta ellátását és gondozását. Utolsó éve azonban nehézségek közepette telt: el kellett viselnie gondviselője férje, Benedek Ödön sértegetéseit.³⁷² 76 éves korában 1926. december 5-én hunyt el.³⁷³

Bőle Kornél édesapjának személyével kapcsolatban – az áttekintett források alapján – csupán néhány adat említhető. 1918 decemberének végén Bőle egykori noviciustársát, Horváth Sándor tartományfőnököt (1918–1921) kísérte el Svájcba a tartományfőnök sociusaként. A Ludvig Theissling rendfőnöknél tett látogatás kapcsán jegyezte fel: „Egyik reggelen még Svájcban azt mondja Sándor atya, hogy ko[ra] reggel meghalt édesapám. »Honnét tudja?« – kérdem. Kérdésekre nem kaptam választ, csak megismételte, amit mondott. Hazaérve a bécsi zárda po[r]tástestvére egy sürgön[y]t ad át neki. Felbontja; édesapa halálát jelzi a sürgöny, amelynek reggelén nekem az említett kijelentést tette.”³⁷⁴ További adat Bőle Erzsébet 1921 áprilisában kelt levele, melyben leírja, hogy egy bodajki „kártyáról” értesült az édesapa elhagyatott sírjáról,³⁷⁵ s később is tudatja fiával, hogy a bodajki temetőben járt.³⁷⁶ Csupán feltételezésként merülhet fel Asprián István földműves neve, az egyetlen, aki a fenti adatok alapján megfelelhet a feltételeknek.³⁷⁷

³⁷⁰ A 4. és 5. ábra a Microsoft Office Családfa-sablonjával készült.

<https://templates.office.com/hu-hu/csal%C3%A1dfa-tm01021967> (a letöltés ideje: 2019. szept. 27.)

³⁷¹ DRGYL, P 1573, 1. d., 494., 495. t., Bőle Erzsébet levele fiához, 1923. nov. 1.

³⁷² „Ödön bejöt hogy Katica Néni monta té Nemvagy törvényes ugy széttelek egyik faluba.” DRGYL, P 1573, 1. d., 592. t., Bőle Erzsébet levele fiához, 1925. júl.

³⁷³ Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára (a továbbiakban: MNL TML), Állami halotti anyakönyv. Vol. 45., Székesfehérvár, Item 1. 1926. 616. sz. [103.]

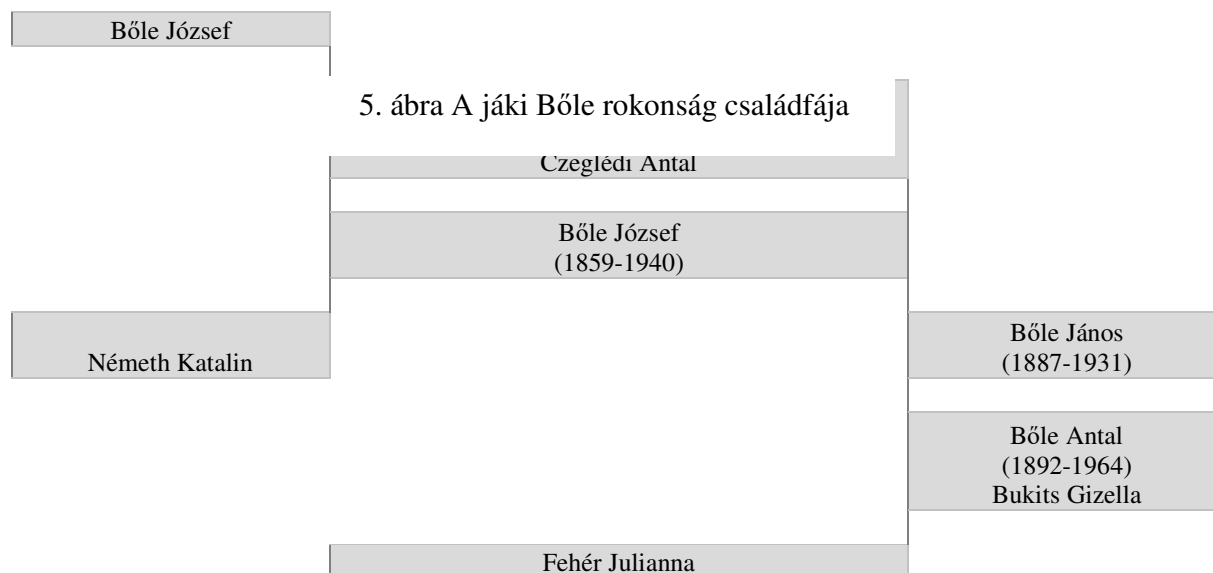
³⁷⁴ *Bőle K.*: Utaim i. m. 89, 90.

³⁷⁵ DRGYL, P 1573, 1. d., 425. t., Bőle Erzsébet levele fiához, 1921. ápr. 10.

³⁷⁶ DRGYL, P 1573, 1. d., 543. t., Bőle Erzsébet levele fiához, 1925. júl.

³⁷⁷ Asprián István életkora (76 év), halálának helye és ideje alapján (Bodajk, 1919. jan. 2.). MNL TML, Állami halotti anyakönyv. Vol. 173., Bodajk, Item 5. 1. sz. (1919/1)

Bőle különösen az 1950-es években (főként a Pannonhalmi Szociális Otthonban töltött évei alatt) rendszeresen levelezett a jáki Bőle rokonsággal. A család ma élő idős tagjai büszkén emlékeznek a híres „Kornél bácsira”, aki gyakran vállalta a családtagok esketését. A mindkét fél részéről elismert családi kapcsolatot azonban eddig – levéltári adatokkal – megnyugtatóan nem

sikerült alátámasztani.³⁷⁸

Törvénytelen származása miatt Bőle Viktor István rendbe való felvétele csak felmentéssel valósulhatott meg.³⁷⁹ Az „Egyház előírása szerint” ugyanis a jelentkezéshez szükséges dokumentumokon³⁸⁰ kívül a noviciátus megkezdésének egyik feltétele, hogy a jelöltet ne gátolja törvényes akadály, például a „törvénytelen származás hiányából fakadó szabálytalanság”.³⁸¹ Jóllehet Bőle hivatásválasztásának történetét több kéziratában is megörökítette, ezt a kérdést (érthető módon) említés nélkül hagyja,³⁸² ahogy a rokoni szálak is homályba maradnak. Szívesen gondolt vissza 1902. december 29-re, amikor a karácsonyfa mellett édesanyjával a Rózsafüzér

³⁷⁸ A levéltári adatokat megerősítő dokumentumokért (gyászjelentések) Kukor Tamásnak tartozom köszönettel.

³⁷⁹ Az ide vonatkozó, 1902-ben érvényben lévő jogszabályokat a *Corpus Iuris Canonici* tartalmazza (szerzetesjog), továbbá az adott szerzetesrend konstitúciói irányadók. *Erdő Péter: Egyházjog*. Átdolg. Szuromi Szabolcs Anzelm OPraem. Bp. 2014. 82. sz., 317. sz.

³⁸⁰ *Eszménykeresők*. Bp. 1939. 30.

³⁸¹ Szerzetesjog. Az egyházi törvénykönyv alapján összeállította Schermann Egyed dr. Pannonhalma, 1927. 64, 118.

³⁸² Ezt igazoló iratok nem maradtak fenn vagy lappanganak.

Királynéja folyóiratot olvasták.³⁸³ Az elbeszélés szerint másnap jelentkezett Molnár Mártonnál a Szent Márton domonkos rendházban. Felvételéről három nappal később értesült. „Még ma is, ahányszor hivatásomra gondolok, szinte érzem a Szentlélek galambszárnyának szelíd suhogását, amint ifjú lelkemet érintette, és a szerzet szent csarnokába irányította. S úgy megerősítette, hogy gőzmozdonnyal se tudtak volna hivatásomtól eltéríteni. Mind a mai napig soha meg nem ingott bennem a hivatás szeretete és csak boldogság tölt el, hogy a *Veritas*³⁸⁴ ékes hadseregének szerény katonája lehetek.”³⁸⁵

Első éveit Várpalotán dajkaságban teltek. Böle évtizedekkel később is szeretettel emlékezett vissza Bogács Antal ácsmesterre és nejeire. Kisgyermekként a Páli Szent Vincéről Elnevezett Irgalmas Nővérek Rendje által működtetett óvodát és elemi iskolát látogatta, az első hat osztályt végezte el itt.³⁸⁶ Szombathelyen végzett középfokú tanulmányai előtt édesanyjával Kiszpesten lakott. Ifjúságának ezen éveiről nincs adat,³⁸⁷ noha az *Életemből* I. (egyelőre lappangó) kötetének címében is szerepelteti: „Várpalota–Kiszpest–Szombathely”, így ezt az időszakot a P 1573-as fond személyes iratai, levelezése, továbbá egyes kéziratos visszaemlékezések (*Utaim, Mirtuszbokréta, Karácsonyi csillanások*) segítségével rekonstruáltam.

Szombathelyen először a Nagycsár utcában éltek, később Szily János utca 16. (Eredics-ház), majd 28. szám³⁸⁸ (Pflum-ház) alatt bérelt lakásba költöztek 1899 júliusában. Böle Viktor az akkor nyolcosztályos rendszerben működő premontrei gimnázium I. évfolyamát (1899–1900) kiváló eredménnyel zárta, csupán egy tárgyból (szépírás) szerepel az egyébként kitűnő bizonyítványban „csak” jeles (2) osztályzat.³⁸⁹ A következő tanévet – mivel a II. évfolyamot átugrotta³⁹⁰ – a III. osztályban kezdte, így lett Géfin Gyula (később neves szombathelyi egyháztörténész)

³⁸³ DRGYL, BK, Kéziratok, Karácsonyi csillanások; DRGYL, BK, Levelezés, Böle Kornél levele Winkler Tinkához, 1956. jan. 11. [15.]

³⁸⁴ A domonkos rend jelmondata, magyarul Igazság.

³⁸⁵ Böle K.: Karácsonyi csillanások i. m. 4–6.

³⁸⁶ Böle K.: Utaim 27., 29.; DRGYL, BK, Kéziratok, Téged jöttünk köszönteni, máriazelli Szűzanya! 2.

³⁸⁷ Nem találtam információt (többek között) a költözés idejéről, a lakóhelyről sem.

³⁸⁸ A jelenlegi utcanevek ezekkel azonosak. *Feiszt György: Szombathely utcanevei és utcanévváltozásai.* (Acta Savariensia 11.) Szombathely, 1995. 49., 66.

³⁸⁹ A szombathelyi kir. katolikus főgymnasium értesítője 1899–1900. Szerk. dr. Edelmann Sebő. Szombathely 1900. [oldalszám nélkül]

³⁹⁰ Böle visszaemlékezése szerint édesanyja ötlete volt, hogy a II. évfolyam anyagából 1900 nyarán levizsgáljon. Böle K.: Téged jöttünk köszönteni i. m. 2., 4.

osztálytársa. Kissé romló évvégi eredményeihez a tantárgyak számának bővülése is hozzájárulhatott:³⁹¹ a német és latin mellett megjelent a görög nyelv.³⁹²

Az 1902–1903-as (utolsó) tanévét jó eredménnyel zárta: német, görög nyelvből és testgyakorlatok tárgyából kettést kapott ugyan, a többi tárgyból a legjobb jegyet, az egyest szerezte meg.³⁹³ Egy évvel korábban az 55 fős osztály legjobbjai között találjuk: csupán a testgyakorlatoknál látható kettes, ebben a tanévben felvette a gyorsírást is.³⁹⁴ Ezt a gyakorlati tudást haszonnal alkalmazta útjai során, de nem csak Böle vált a gyorsírás hívévé: rendtársa, Szalai Efrém kézikönyvet is írt a témában.³⁹⁵

V. 2. 2. Graz: noviciatus, klerikatus

A *Provincia Imperii* leendő szerzetesei a rendi obszervancia központjában, Grazban végezték tanulmányaikat. 1857-től itt tanított Tommaso Anselmi, a „minta-szerzetes” is.³⁹⁶ A közvetlenül a rendfőnök alá tartozó intézmény nevelési célja volt, hogy a kiképzett domonkosok anyaországukba visszatérve, tevékenységükön keresztül érvényesítsék a reformot.³⁹⁷

1903. augusztus 6-án, Grazba érkezésének napján a 15 éves Böle egy „egyszerű, de alkalmas” szoba berendezését írja le: cserépkályha, imazsámoly, felette feszülettel, ágy szalmazsákkal, vánkossal és három pokróccal, íróasztal, szék, mosdó korsóval, szappannal és fogkefével, törülköző, írószerek, 18 könyv.³⁹⁸ Berendezett novíciusi cellája a rendház második emeletén, a klerikusoktól elválasztott folyosóra nyílt. Az elkülönítés oka, hogy a fogadalmassal történő érintkezés, a novíciusok közti barátság, a rendház (heti kétszeri sétán kívüli) elhagyása szigorúan tilos volt. Böle és novíciustársainak napirendje a következőképpen épült fel: egyéni elmélkedés a cellában 8-9 óráig, majd önvizsgálat, délelőtt részvétel a novíciusmester, illetve

³⁹¹ 2-es érdemjegy latinból, mennyiségtanból és tornászatból, a többi tantárgyból 1-es. A szombathelyi kir. katolikus főgymnasium értesítője 1900–1901. Szerk. dr. Edelmann Sebő. Szombathely 1901. [oldalszám nélkül]

³⁹² A szombathelyi kir. kath. főgymnasium értesítője 1902–1903. Szerk. dr. Edelmann Sebő. Szombathely 1903. [156.]

³⁹³ A szombathelyi kir. kath. főgymnasium értesítője 1902–1903. Szerk. dr. Edelmann Sebő. Egyházmegyei Könyvnyomda, Szombathely, 1903. [156.]

³⁹⁴ A szombathelyi kir. kath. főgymnasium értesítője 1901–1902. Szerk. dr. Edelmann Sebő. Szombathely 1902. [125., 126.]

³⁹⁵ Szalai Efrém: „Ideál” gyorsírás. Sopron 1925.

³⁹⁶ Anselmi kapta feladatul a *Provincia Imperii* kolostorainak megreformálását. Tartományi vikáriusként elősegítette a reguláris harmadrendi női közösségének (Árpád-házi Margitról nevezett Szent Domonkos Rendi Nővérek Apostoli Kongregációja) magyarországi letelepedését. *Magyar M. M.*: A domonkos rendi reform i. m. 11., 21.

³⁹⁷ A Szent Domonkos-rend vázlatos története i. m. 79.

³⁹⁸ DRGYL, BK, Kéziratok, [Noviciatus] 11., 12.

helyettese által tartott órákon.³⁹⁹ Az oktatás részét képezte a polifon ének elsajátítása. Délután közös olvasás, este lelkiismeret-vizsgálat, közös karima, majd alvás a nyolc órai imát követően. Külön kápolnájukban naponta elmondásra került a Boldogságos Szűz zsolozsmája. Kötelező volt a gyónás hetente egyszer, valamit bűneik megvallása a közösség előtt a „vádkaftalanon”. Vasár- és ünnepnapokon a domonkos atyák egyórás szentbeszédeit hallgatták.⁴⁰⁰

Bőle novíciustársai felsorolásakor megnevezi Horváth Sándort, továbbá az Ausztriából érkezettek: Gallus Häfele, Salez Nessler, Thomas Klotz, Theodor Klass. A rendi névtárban több, összesen hét novíciusnév található, a Bőle által említetteken felül a magyar Tömör Kiprián.⁴⁰¹

Az egyszerű fogadalmakat 1904 augusztusában tette le, az ünnepélyeseket 1907. szeptember 1-jén.⁴⁰² Bőle 1904 őszén költözködhetett át klerikusi cellájába, és megkezdhette a hat éves tartományi *studiumot*: a három éves bölceleti és három éves teológiai tanulmányokat (X. 4., 1. kép). Elsőként a filozófiai (logika, kritika, ontológia), egyháztörténeti tárgyakkal vezették be a képzést. A második évben a filozófia II. (kozmológia, pszichológia, természetes teológia) és egyháztörténeti tárgyak mellett megjelent a héber nyelv, harmadévtől pedig az apologetika került a középpontba. A reform bevezetésekor megszabott 8 évig tartó *studium* ideje jelentősen lerövidült: a bölceleti tanulmányok 4 helyett 3 év alatt teljesítendőek. Ennek lezárásakor a *studium* tanárai eldöntik, hogy adott szerzetes „magasabb elméleti tanulmányokra”, vagyis tanári pályára⁴⁰³ vagy „gyakorlati működésre” alkalmas. Előbbiek további 3 év után a fribourgi egyetemre kerülnek 2 évre, utóbbiak – Grazban maradván – a „közönséges kurzus” tárgyait (teológiai dogmatika, erkölcszociológia, kánonjog, szónoklattan stb.) tanulják, majd képesítést szereznek a gyóntatás gyakorlásáról a kétszeri jurisdictiós vizsga letételével.⁴⁰⁴

Bölceleti tanulmányok

Tantárgy 1.	Tantárgy 2.	Tantárgy 3.	Tantárgy 4.	Tantárgy 5.
-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

³⁹⁹ Az órák témái: a domonkos rendi konstitúciók és kormányzás, a szerzetesi magatartás.

⁴⁰⁰ *Szabó Szádok*: Felvétel és kiképzés. In: *Szabó Sz.*: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja i. m. 4–8.

⁴⁰¹ *Schematismus patrum et fratrum Sacri Ordinis Praedicatorum ad Provinciam Imperi (Austriaco-Hungarici) pertinentium anno Domini 1904*. Viennae, 1903. 29., 30.

⁴⁰² *Bőle K.*: Téged jöttünk köszönteni i. m. 13.

⁴⁰³ A domonkos rend tanárai a lektorok.

⁴⁰⁴ *Szabó Szádok*: *Studium 2/2*. In: DRGYL, DZS, *Szabó Szádok*: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja (1857–1905) 1., 2. [Szabó Szádok kéziratára – az újrakezdődő oldalszámzás miatt – a fejezetcímekkel hivatkozom.]

I. év (1904–1905)	Filozófia	Egyháztörténet			
<i>Lektorok</i>	Amandus Füglistaller 20/25	Raymond Glund 20/25			
II. (1905–1906)	Filozófia	Egyháztörténet	Héber nyelv		
<i>Lektorok</i>	Egidius Maillard 20/25	Raymond Glund 20/25	Maurus Knar 19/25		
III. év (1906–1907)	Apologetika	Szentírási introductio	Erkölc- filozófia	Egyház- történet	
<i>Lektorok</i>	Egidius Maillard 20/25	Morard Meinrad 22/25	Maurus Knar 21/25	Raymond Glund 21/25	
<i>Vizsgapont</i>					
<i>Teológiai tanulmányok</i>					
	Tantárgy 1.	Tantárgy 2.	Tantárgy 3.	Tantárgy 4.	Tantárgy 5.
I. év (1907–1908)	Teológiai dogmatika	Erkölc- teológia	Szentírá- magyarázat	Kánonjog	Szónoklat- tan
<i>Lektorok</i>	Szabó Szádok	Reginald Schultes	Maurus Knar	Egidius Maillard	Reginald Schultes
<i>Vizsgapont</i>	23/25	23/25	23/25	24/25	21/25
II. év (1908–1909)	Teológiai dogmatika	Erkölc- teológia	Kánonjog	Teológiai helyek	Szónoklat- tan
<i>Lektorok</i>	Hyazinth Amschl	Reginald Schultes	Egidius Maillard	Szabó Szádok	Reginald Schultes
<i>Vizsgapont</i>	24/25	24/25	24/25	23/25	21/25
III. év (1909–1910)	Teológiai dogmatika	Erkölc- teológia	Újszövetségi exegézis	Kánonjog	
<i>Lektorok</i>	Hyazinth Amschl	Reginald Schultes	Hyazinth Amschl	Egidius Maillard	
<i>Vizsgapont</i>	21/25	23/25	21/25	20/25	

4. táblázat Böle Kornél tantárgyai, eredményei a grazi *studiumon*

A nagytudású, *magister in S. Theologia*⁴⁰⁵ rangfokozattal rendelkező tanárok munkájának, az objektív osztályozásnak, a szigorú gyakorlatoknak köszönhetően az intézmény rövid idő alatt jelentős hírnevet szerzett, s a magyar, osztrák újoncok mellett megjelentek a dalmát, lengyel, német nemzetiségűek is.⁴⁰⁶

Bőlé habitusa és tanulmányi eredményei (4. táblázat)⁴⁰⁷ a gyakorlati pályára tették alkalmassá, így dogmatika, erkölcszociológia, Szentírás-magyarázat tantárgyi koncentrációval töltötte a teológiai tanulmányok éveit (1907–1910). Nem utolsó sorban retorikai ismeretek megszerzése; az *eloquentia* alapjait Reginald M. Schultestól sajátította el. Schultesről – apologetikai, dogmatikai műveinek méltatását megelőzve – Szabó Szádok is kijelentette: „Éles eszű, józan ítéletű, szorgalmas lektor volt.”⁴⁰⁸ A heti egy elméleti óra mellett a szónoki gyakorlásra nagy hangsúly került: mindennaposak voltak a közösség előtt tartott nyilvános prédikációs gyakorlatok.⁴⁰⁹ Bőle 1904 és 1910 között hat ilyen szentbeszédet tartott, ezek közül ötöt német nyelven, egyet magyarul.⁴¹⁰ A képzés részeként gyakran hallgatták a Grazban működő híres szónokokot, Bőle ezeket a beszédeket gyakran lejegyezte gyorsírással, s haszonnal forgatta ezeket „jövendő szónoki hivatása fejlesztésére.”⁴¹¹

A prédikálás a domonkos rend létét megalapozó tevékenység: „Az egész nevelés előkészület legyen a rend szellemében végzendő apostoli működésre. Akiben ez az apostoli önfeláldozó készség nem található, azt nem lehet fogadalomhoz bocsátani, sőt, ha az illető nem változik meg, nem bocsátható ünnepélyes fogadalomhoz sem” – foglalja össze Szabó Szádok a már idézett, a *Provincia Imperii* történetét feldolgozó kéziratában,⁴¹² ahol terjedelmes fejezetet szentel a prédikáció kérdésének. Az első alfejezetben a prédikáció jelentőségét mutatja be a domonkos rend

⁴⁰⁵ A *magister S. Theologiae* (teológiai doktorátus), a domonkos rendi rangot bizonyos előfeltételekhez és tanítási érdemekhez kötötték. Szabó Szádok: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja i. m. Szemelvényeket közöl Zágórhidi Czigány B.: Szabó Szádok visszaemlékezése i. m. 241.

⁴⁰⁶ Szabó Szádok: Studium. In: Szabó Sz.: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja i. m. 5., 6., 13., 14. [Szabó Szádok kéziratára – az újrakezdődő oldalszámozás miatt – a fejezetcímekkel hivatkozom.]

⁴⁰⁷ A táblázat adatainak forrásai: DRGYL, BK, Személyes iratok, [A. R. P. Cornelius Bőle] dátum és aláírás nélkül (tantárgyak és eredmények); DRGYL, BK, Kéziratok, Klerikatus. Kispapi évek 1904–10. 3., 4., 9. (tanárok).

⁴⁰⁸ Szabó Szádok: Studium. In: Szabó Sz.: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja i. m. 9., 10.; Zágórhidi Czigány B.: Domonkos-rend névtára i. m. 129.

⁴⁰⁹ Bőle K.: Klerikatus i. m. 19., 20.

⁴¹⁰ „Milyen legyen az engedelmisség?” (1904. jan., németül); „Isteni gondviselés létezik” (1908. márc., németül); „A lelkünk halhatatlan” (1908. nov., magyarul); „A kánai menyegző” (1909. jan., németül); „Papi méltóság” (1909. júl., németül); „Szűz Mária istenanyai méltósága” (1909. nov., németül). Bőle K.: Szentbeszédtek tárgymutatója I. i. m. 9.

⁴¹¹ Bőle K.: Klerikatus i. m. 48., 50.

⁴¹² Szabó Szádok: Prédikáció 1/2. In: Szabó Sz.: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja i. m. 6.

életében, majd jellemzi az ideális szónokot, aki a „lelki élet példaképe”, „az Egyháznak leghívebb szolgája”, aki törekszik „az imádság szellemét minél nagyobb mértékben elsajátítani,” s nem utolsósorban „alapos, megbízható teológiai képzettséggel” rendelkezik.⁴¹³

A második fejezetben a hitszónoki munka gyakorlatára tér rá, és ismerteti a prédikációk kategóriáit. Terjedelem szempontjából az 5 perces tanítást (*instructiones*) és a félórás szentbeszédet⁴¹⁴ különbözteti meg, utóbbit pedig tartalma alapján további típusokra osztja: hitigazságot nélkülöző erkölcsi beszéd, ünnepi prédikáció (templombeszertelési szertartás, védőszent ünnepe stb.), liturgiai prédikáció (egyházi szertartások története, dogmatikája). A hétköznapi szókinccsel elmondott szentbeszédnek hitigazságot kell tartalmaznia, s lehetőség szerint minél többször kell érinteni a lélek számára fontos témákat: isteni gondviselés, Szentháromság, Boldogságos Szűz titkai, Megváltás.⁴¹⁵ Szentbeszédeinek mutatókönyvében Bölle tizenegyféle típussal jelölte meg a kronologikusan felsorolt beszédeket: „vasárnapok” (I.), „ünnepek” (II.), „böjt” (III.), „Oltáriszentség” (IV.), „Sz. Mária és a Rózsafüzér” (V.), „szentek” (VI.), „parancsok” (VII.), „vegyes” (VIII.), „testületek” (IX.), „*exercitia*” (X.), „*missiones*” (XI.).⁴¹⁶

Szabó Szádok ismerteti a *homilia* szerkezetét: 1. jelmondat/mottó (a beszéd alapgondolata); 2. bevezetés (figyelemfelkeltés, hívők megnyerése); 3. központi gondolat ismertetése (beszéd tartalma, célja); 4. beszéd részei (beszéd szerkezetének ismertetése); 5. tárgyalás (hitigazság bizonyítása, ellenérvek cáfolata – hétköznapi példákkal); 6. ráhatás; 7. *peroratio* (befejezés).⁴¹⁷ A vonatkozó fejezetben forrásként – szerző és oldalszám megjelölésével – két munkát említ, melyek egyike sem domonkos szerző műve: Mihályfi Ákos, Nikolaus Schleiningertől. ⁴¹⁸ Domonkos vonatkozású azonban Aquinói Szent Tamás Szentírás-kommentárjainak, lelki életre vonatkozó

⁴¹³ Szabó Szádok: Prédikáció 1/2. In: Szabó Sz.: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja i. m. 3–5., 10.

⁴¹⁴ A prédikáció tárgya szempontjából pedig két „főnem” nevez meg: kateketikai/hitelemzési és homiliai előadást. Szabó Szádok: Prédikáció 1/2. In: Szabó Sz.: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja i. m. 16.

⁴¹⁵ Szabó Szádok: Prédikáció 2/2. In: Szabó Sz.: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja i. m. 6–8.

⁴¹⁶ Bölle K.: Szentbeszédtek tárgymutatója I. i. m. 10.

⁴¹⁷ Szabó Szádok: Prédikáció 1/2. In: Szabó Sz.: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja i. m. 25–27.

⁴¹⁸ A Szabó Szádok által használt kiadások ismeretének hiányában a kötetek első megjelenésére hivatkozom. Dr. Mihályfi Ákos: Az igehirdetés. Egyetemi előadások a lelkipásztorkodástan köréből. Bp. 1912.; Nikolaus Schleiningertől: Die Bildung des jungen Predigers nach einem leichten und vollständigen Stufengange. Ein Leitfaden zum Gebrauche für Seminarien. Freiburg in Br. 1865.

könyveinek ajánlása – nyomatékosítva azt az alapvetést, hogy a hívők érdekeit szolgálják a prédikációban szereplő Szentírás-részletek.⁴¹⁹

Kérdésként merülhet fel, hogy a grazi *studium* retorikai képzésével a domonkosok egy olyan speciális gyakorlat birtokába kerültek-e, ami magyarázatul szolgálhat szónoki működésük népszerűségére. Indokolt ez a kérdésfeltevés Böle Kornél esetében, akit az 1920-as évektől az ország meghatározó hitszónokai között emlegetnek. A Bangha Béla szerkesztésében megjelent Katolikus Lexikon sorozat hitszónoklat szócikkében az élő legjelesebb hitszónokok sorában szerepel (Glattfelder Gyula, Bangha Béla, Tóth Tihamér, Wolkenberg Alajos, Buttykay Antal, Hász István és Brokárd).⁴²⁰

*

A kérdés megválaszolásához Böle Kornél egy korai (14. számú) szentbeszédét választottam ki,⁴²¹ mely 1910. november 20-án hangzott el Budapesten, feltehetően a domonkosok kápolnájában. A vasárnapi prédikáció címmegjelölése: „Krisztus vallása a győzelem”;⁴²² ez tulajdonképpen a beszéd központi gondolata is. Böle – beszéde felépítésekor – a bevezetés, tárgyalás, *peroratio* hármas egységét tartotta szem előtt. A bevezetésben az aznapi evangéliumrészletet (Mt 24,30), Krisztus a Megváltó eljövételét jósoló szavait mint „a győzelmes egyház diadalünnepét” kapcsolja össze a X. Országos Katolikus Nagygyűlés általános tapasztalataival.⁴²³ A szentbeszéd témájával koherens egységet alkot Böle egy héttel korábbi prédikációja, amelyben a katolikus egyház mint az alázatosság egyháza jelent meg,⁴²⁴ ebben a prédikációban a küzdelem, harc áll a középpontban Szentírás-részletekkel és történelmi tényekkel támasztja alá a tárgyalásban a központi gondolat bizonyítását, két pillérre építve: az egyház „győzött a múltban a pogányság és eretnokség tanai, erkölcstelenségei, üldözések felett”; és

⁴¹⁹ Szabó Szádok: Prédikáció 1/2. In: Szabó Sz.: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja i. m. 10–12., 25–27.

⁴²⁰ Mezei Gerő SJ: Hitszónoklat. In: Katolikus Lexikon. II. Szerk. Bangha Béla SJ. Bp. 1931. 300.

⁴²¹ DRGYL, BK, Prédikációk, „Liberasti nos, Domine...”

⁴²² Igazolja: Böle K.: Szentbeszédtek tárgymutatója I. i. m. 11.

⁴²³ A nagygyűlés értékelésekor (a prédikáció célrendszeréhez igazodva) olyan általános gondolatokat emelt ki, mint az egyház erkölcsi elveinek érvényesítése, egyesületek éves munkája. Az nagygyűlés felidézése tehát elsősorban eszköz a buzdításra, nem pedig tájékoztatás az ott elhangzott főbb katolikus törekvésekről (sajtó, társadalmi és politikai mozgalmak). [N. N.] A katolikus nagygyűlés. Budapest, nov. 15. Budapesti Hírlap 30. (1910) 272. 5–7. 1910 végén éppen a kongregációk (jezsuita Mária-kongregáció) kérdése lesz az antiklerikális támadások középpontjában. Gianone András–Klestenitz Tibor: Katolikus nagygyűlések Magyarországon. Bp. 2017. 116.

⁴²⁴ Böle K.: „Liberasti nos, Domine...” i. m. 1–3.

győznie kell a jelenben és a jövőben is, mert 1. „így van megjövendőlvé”, 2. „Krisztus megígérte”, 3. az egyház isteni eredetű, 4. célja az „örök maradandóság”. A bizonyítást rövid cáfolat követi, ahol Böle négyféle ellenvetésre tér ki. Végül a *peroratio*ban a hívekhez fordulva gyűjt össze példákat, amelyekkel az egyház győzelemhez segíthető.⁴²⁵

A 14 oldalas autográf kézirat lapjainak szélén, a kb. 3,5 cm széles margón a főbb szerkezeti egységek és kulcsszavak szerepelnek. Ezeket külön lapra írt jegyzetében vázlatpontokként szerepeltette (X. 1. 1., 11. kép). A piros aláhúzás – véleményem szerint – a közléskor nyomatékosítandó szavakat jelöli, így ezek a figyelemfelkeltés nem nyelvi eszközeihez kapcsolódhattak. A szövegvizsgálat tanulsága, hogy a prédikáció követi a klasszikus beszéd alapvető szerkezeti felépítését (egyedül a *partitio* nem szerepel benne). Továbbá alkalmazza a retorika eszköztárát a következő elemek segítségével: retorikai kérdések, a hívők megszólítása, felsorolás, ismétlés. A fentebb feltett kérdésre tehát az elemzett prédikáció alapján nem adható válasz. Az ismert retorikai elemeken túlmutató „domonkos szellemiség” nem mutatható ki a szövegben.

A prédikáció részei	
Jelmondat/mottó	„Liberasti nos, Domine, ex affligentibus nos, et eos qui nos oderunt confudisti.”
Bevezetés	X. Országos Katolikus Nagygyűlés mint a katolikus egység megvalósulása
Központi gondolat	„a katolikus egyház a győzelem vallása”
Beszéd szerkezete	
Tárgyalás	1. múltbeli győzelmek a pogányság és eretnecség felet 2. jelen és a jövő győzelme
Ráhatás	retorikai kérdések, a hívők megszólítása, felsorolás, ismétlés
Peroratio	egyház győzelemhez segítségének példái

5. táblázat Böle Kornél „Liberasti nos, Domine...” beszédének szerkezete

⁴²⁵ Böle K.: „Liberasti nos, Domine...” i. m. 1–14.

A klerikatusi évek számos feladatot hoztak Bőle számára: ellátta a portás, a borbély, a ruhakihordó, „keltegető” és harangozó funkciókat is. A szigorú *vita communis* nem engedte meg a hazalátogatást a felszentelésig, tiltotta a saját tulajdon birtoklását, de a dohányzás és az újságolvasás sem volt megengedélyezett.⁴²⁶ A viszonylagos szigor ellenére sem érezhető ki Bőle kézírataiból panasz. Sőt, inkább az elégedettség hangjait szólaltatja meg, mikor a kitűnő táplálkozást említi, vagy amikor felismerve zenei tehetségét, *succentorként* alkalmazták,⁴²⁷ de ellátja 4 évig a *pulsator* feladatait is. Kellemes élményeket őrzött a Graz környéki sétákról (Hilmteich, Mariatrost, Lustbühel, Mariagrün, Gösting, Straßengel, Andritz, Plankenwarth, Frauenkogel, Alt Strassgang, St. Johann és Paul, Thal, Attendorf, Tobelbad, Fernitz, Laßnitzhöhe)⁴²⁸ és a Baierdorfbán, a régi Azula villában töltött vakációról.⁴²⁹ A baierdorfi nyaralkodásból nem hiányzott a csínytevés (elcsalt séták, dohányzás).⁴³⁰

„Így teltek-múltak a tanulmányi évek szüntelen munkában és felüdülésben” – foglalta össze Bőle a Klerikatus. Kispapi évek (1904–1910) című kéziratában.⁴³¹ Az *Életemből* II. részeként („Graz, noviciatus, klerikatus”) fennmaradt kézirat töredékes állapotában is jóval tartalmasabb forrásként szolgál az *Utaim* című visszaemlékezés Stájerországi utak, azaz a g[r]azi nov[iciátus] és kispapkoromban alfejezeténél. Nem csupán személyes élmények, apró-cseprő események gyűjteménye, hiszen a kézirat keletkezéséig eltelt évtizedek átértékelték az egykor tapasztaltakat. Így jutnak jelentőséghez egyes domonkosok, későbbi rendfőnökök, tartományfőnökök (Andreas Frühwirth, Ludvig Theissling) ott-tartózkodásai,⁴³² egyes rendtársaihoz kapcsolódó emlékek.⁴³³ Nem vonatkozik ez olyan korabeli (nagy horderejű) rendi történésekre, mint Heinrich Denifle halála (1905) vagy a cseh rendtartomány önállósodása (1905).⁴³⁴ Rendi képzésének helyszíne, Graz a lektorokkal kialakított személyes kapcsolat révén távlati útmutatással is szolgált Bőle számára: „Mikor Szádok atyától, akinek könyvtára rendezésében segítettem, kérdeztem, hogy tanuljak-e tovább, azt mondta: »Methodisch studieren!/Rendszeresen!« Reginald atya azt

⁴²⁶ Bőle K.: Klerikatus i. m. 2., 6., 7., 11.

⁴²⁷ Bőle K.: Klerikatus i. m. 7., 11., 12.

⁴²⁸ Bőle K.: Klerikatus i. m. 15–17.; Bőle K.: Utaim i. m. 31.

⁴²⁹ Johann D’Azula, tekintélyes grazi tisztviselő gyermekei beléptek a domonkos rendbe, közülük hárman (Anna, Johanna és Rosalie D’Azula) jelentős szerepet játszottak a harmadrendi domonkos apácák kőszegi letelepedésében. Magyar M. M.: A domonkos rendi reform i. m. 22–24.

⁴³⁰ Bőle K.: Klerikatus i. m. 29., 30.; ; Bőle K.: Utaim i. m. 31.

⁴³¹ Bőle K.: Klerikatus i. m. 17.

⁴³² Bőle K.: Klerikatus i. m. 23., 24.

⁴³³ Például Badalik Bertalan, Malártsik Ignác és Szalay János fogadalma 1909-ben. Bőle K.: Klerikatus i. m. 44.

⁴³⁴ Bőle K.: Klerikatus i. m. 25.

mondotta: »Immer, was augenblicklich wendig is./Mindig azt, ami pillanatnyilag szükséges. Nach ihrem Beruf – hivatása szerint. Gut arbeiten! Schauen Sie: ein Jesuit schreibt immer was./Nézze, a jezsuita mindig ír valamit. Ha nem mást, hát egy imakönyvet!«⁴³⁵

Életkora miatt Bőle elmaradt egykori novíciustársaitól, akiknek felszentelésén (1909. július 14-én) szubdiakónusként vett részt, saját ordinációjára egy évet várnia kellett (1910. július 17.).⁴³⁶ Papi jelmondata a Zsoltárok könyvéből származik: Misericordias Domini in aeternum cantabo – Az Úr . (Zsolt 88,2)⁴³⁷ Bőle fordításában: „Az Úr irgalmasságait mindörökké éneklek.”⁴³⁸

V. 2. 3. Budapest, 1910–1920

„Jöttek a szerzetesek, a szegények, és sorba a legsötétebb városrészekben telepedtek le. Jöttek jezsuiták, jöttek kármeliták, jöttek lazaristák, jöttek domonkosok. [...] Oázisok támadtak a pusztákban.”⁴³⁹ Az idézett sorok a századfordulós Budapest megújuló hitéletének egy jelenségére hívják fel a figyelmet. Miközben a tanítórendek (bencések, piaristák, ciszterciek, premontreiek) a rendi nevelés és tanárképzés összehangolásán munkálkodtak, egyes (megreformált) szerzetesrendek megkezdték fővárosi működésüket.⁴⁴⁰ Jelenlétükre szükség volt, hiszen Budapest katolikus lakossága hiányt szenvedett a lelki vezetőkben, a megnövekedett lélekszámú fővárosban igény mutatkozott a templomépítésre is. Ennek enyhítésére még a század elején négy szerzetesi templom épült Pesten, 1930-ra számuk 11 volt.⁴⁴¹

A katolicizmus megújulása⁴⁴² a kiegyezés utáni évtizedekben kezdődött meg, jelentős szerepe volt ebben a Hittudományi Kar átszervezésének a tanszékek és teológiai tanulmányok szintjén

⁴³⁵ Bőle K.: Mirtuszbokréta i. m. 17., 18.

⁴³⁶ Bőle K.: Klerikatus i. m. 53., 54.

⁴³⁷ A dolgozatban szereplő Biblia-részleteket Káldi György Vulgáta-fordításából idézem. Káldi György: Szent Biblia. Bp. 2002. [faximile kiadás]

Bőle Kornél hagyatékából nem került elő saját használatú Biblia, így nem azonosítható az általa használt kiadás sem. Prédikációs mutatókönyve alapján feltételezhető, hogy gyakran fordult a latin szöveghez.

⁴³⁸ Bőle gyakran (egy-egy kézírataiban akár többször is) idézi papi jelmondatát. Ezt igazoló újmás szentképe nem maradt fenn.

⁴³⁹ Dr. Dudek János: A domonkosok Budapesten. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 3. sz. 144.

⁴⁴⁰ Rónay László: Lelki újjászületés. In: Rónay László: A lelkek visszahódítása. Katolikus újjászületés 1890 és 1920 között. Bp. 2014. 40., 41.

⁴⁴¹ Petrovácz Gyula: Az egyházközségek és a templomépítés. In: A budapesti rk. egyházközségek első tíz éve. Szerk. dr. Hauser Ignác. Bp. 1930. 86., 88.

⁴⁴² A 19. század végétől a II. világháborúig tartó időszakra Rónay László (1927–2018) irodalomtörténész művelődéstörténeti írásaiban leggyakrabban a katolikus megújulás szókapcsolatot alkalmazza, az 1920 utáni évtizedekre a katolikus reneszánsz kifejezéssel él. A megújulás több területen is megmutatkozott: egyrészt a lakosságot szólította meg a modern katolikus sajtó, a különféle hitbuzgalmi egyesületek, az oktatási intézmények (különböző szinteken), az országos események, de a szemléletváltás elérte az irodalmat és a történetírást is. Ennek előfeltétele volt a papnevelés átalakítása, a modern világ kereteihez szabott módszerek és eszközök megtalálása.

is,⁴⁴³ főként a ciszterci szerzetes, Mihályfi Ákos révén, aki alapművek szerzőjeként és szerkesztőként is ezt az ügyet szolgálta.⁴⁴⁴ Az időszak kezdetét jelezheti az 1887. év, amikor a két világháború közötti katolikus közélet meghatározó személyiségeit, Giesswein Sándort, Dudek Jánost, Prohászka Ottokárt tagjai közé választotta a Szent István Társulat.⁴⁴⁵ Utóbbi mint az Apostoli Szentszék könyvkiadója meghatározó szerepet töltött be a katolikus magyar kultúra terjesztésében, miközben a hittételek közvetítése is napirendre került: az 1893-ban alapított Aquinói Szent Tamás Társaság céljával a téves teológiai tanok megcáfolását tűzte ki.⁴⁴⁶ Tagjai között volt 1914-től Horváth Sándor domonkos szerzetes,⁴⁴⁷ Böle Kornél mint pártoló tag tartott 1925-ben előadást Albert Maria Weissről.⁴⁴⁸ Szomorú apropóból dönthetett Weiss teológiai munkásságának ismertetése mellett, ugyanis rendtársa 1925. augusztus 15-én hunyt el. Böle egy alkalommal (fribourgi tartózkodásakor) személyesen is találkozott vele,⁴⁴⁹ s 1910–1911-ben a Rózsafüzér Királynéja hasábjain közölte Weiss *Die Kunst zu Leben*⁴⁵⁰ című művének részleteit.⁴⁵¹ Fordítói tevékenységének további eredményei ugyancsak a „Piroskönyvben”⁴⁵² jelentek meg:

⁴⁴³ Török József – Legeza László: A Hittudományi Kar története 1635–1999. Bp. 1999. 35., 36.

⁴⁴⁴ Mihályfi Ákos munkásságának néhány példája: Katolikus egyetemek. Bp. 1898.; A papnevelés története és elmélete I–II. Bp. 1896.

⁴⁴⁵ Mihályfi Ákos: Giesswein Sándor emlékezete. (Szent István Akadémia Emlékbeszédei I. kötet, 7. sz.) Bp. 1923. 11.

⁴⁴⁶ Katolikus egyesületek és intézmények. In: Magyar Katolikus Almanach. I. évf. Bp. 1927. 629., 641.

⁴⁴⁷ Az Aquinói Szent Tamás Társaságból. Az 1914. március 7-én tartott közgyűlés. Religio (1927) 5. sz. 509.

⁴⁴⁸ Az Aquinói Szent Tamás Társaságból. Felolvasóülés 1925. december 16-án. Religio (1926) 1. sz. 97.; Ezt megerősíti Szabó Szádok *A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja (1857–1905)* c. kéziratában, ld. X. 3. 5. 1943-ban a rendes tagok között: Böle Kornél, Haynal András, Horváth Sándor, Paluscsák Pál, Ratnik Domonkos, Szabó Szádok. DRGYK, Az Aquinói Szent Tamás Társaság értesítője a társaság fennállásának ötvenedik éve alkalmából. Bp., 1943. 50.

⁴⁴⁹ Böle K.: Utaim i. m. 85.

⁴⁵⁰ Albert Maria Weiss: *Die Kunst zu Leben*. Freiburg 1900.

⁴⁵¹ Gondolatok a jellemről. P. Weiss után P. Böle Kornél O. P. Rózsafüzér Királynéja 26. (1910) 373–375.; Hogyan leszünk emberré? P. Weiss után P. Böle Kornél O. P. Rózsafüzér Királynéja 26. (1910) 245–247.; Igazságosság és szeretet. P. Weiss után P. Böle Kornél O. P. Rózsafüzér Királynéja 26. (1910) 274–276.; Mi haszna a természetfölöttinek. P. Weiss után P. Böle Kornél O. P. Rózsafüzér Királynéja 26. (1910) 339–342.; Az élet útjára. P. Weiss után P. Kornél. Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 115–117.; Imádkozzál és dolgozzál. P. Weiss után P. Kornél. Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 179–181.; Ki az ember a talpán. P. Weiss után P. Kornél O. P. Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 132–135.

⁴⁵² A Rózsafüzér Királynéja lap szerzői, szerkesztői által emlegetett elnevezés a címlap színéről származik; I. évfolyam: 1883. Az eredetileg Legszentebb Rózsafüzér Királynéja c. lapot P. Angelikusz (eredetileg trappista szerzetes) alapította, főként a mariastemi rendházban szerkesztette. *Dr. Élő Károly*: Jubileum 50 év. Rózsafüzér Képes Naptár 6. (1933) 49., 50.

ebben az évtizedben Sigismundo Ferrari Árpád-házi Margit életrajzának⁴⁵³ részletei,⁴⁵⁴ továbbá a párizsi Notre Dame híres szónoka, Louis Monsabré (1827–1907)⁴⁵⁵ egyes beszédei.⁴⁵⁶

Bőle 1910. július 18-án a szombathelyi rendházba érkezett, primiciája július 24-re esett.⁴⁵⁷ Raymond Glund tartományfőnöktől Sopronban értesült róla, hogy augusztus 3-tól Budapestre assignálják.⁴⁵⁸ A fiatal domonkost a Thököly úti házban, az egykori postáslakban novíciustársa, Horváth Sándor várta. A fővárosba visszatérő domonkos rend tagjai (Dunarich Károly, Paluscsák Pál atyák és fr. Módos Rozárius laikus testvér⁴⁵⁹) 1903. augusztus 26-án Zuglóban találtak otthonra, az Angol utca 29/A szám alatti házat bérelték ki. Bár a rendház mellett álló – vendéglőből átalakított – kápolna körzetébe 5-6000 hívő tartozott, ez a városrész a domonkos „hivatási eszmének” nem felelt meg.⁴⁶⁰ Az atyák 1904. november 1-jén befejezték ottani működésüket, friss terveik a forgalmas Thököly út irányába vezettek, ahol a nyár folyamán (alapos megfontolást követően) 170 000 koronáért vásároltak telket. Az összeget a kassai rendház ingatlanjaira felvett kölcsönből fedezték (éppen ezért szerepel számos iraton a kassai anyaház).⁴⁶¹

⁴⁵³ A 17. századi Margit-életrajz elérhető a Margit-legenda (Szent Margit élete, 1510) c. honlapon. <http://fulltext.lib.unideb.hu/book.cgi?lf=rebus.lst&pn=260> (a letöltés ideje: 2019. nov. 26.)

A Margit-honlap létrehozására a Debreceni Egyetemen M. Nagy Ilona kutatásai révén volt lehetőség. Ld. *M. Nagy Ilona – Boda István Károly: A Margit-legenda digitális honlapja a kutatás, az oktatás és az ismeretterjesztés szolgálatában.* In: *Domonkos szentek és szent helyek.* (Hereditas graeco-latinitatis V.) Szerk. Kálny Beatrix. Debrecen 2017. 148–162.

⁴⁵⁴ Árpád-házi b. Margit élete. Írta: Ferrari Zsigmond O. P. *Rózsafüzér Királynéja* 32. (1916) 52–55., 88., 89., 119–122., 148–150., 216., 217., 278., 279.; 33. (1917) 23–26., 57., 58., 85., 86., 149., 150., 219., 220., 245–249., 280., 281., 315., 316., 344–347., 366–368., 372.; 34. (1918) 23., 24., 86., 87., 123., 124., 244–247.

⁴⁵⁵ Monsabré, Louis O. P. In: *Katolikus Lexikon III.* Szerk. Bangha Béla S. J. Bp. 1932. 346.

⁴⁵⁶ Jézus Anyja sírjánál. P. Monsabré elmékedései a szentolvasó titkairól. *Rózsafüzér Királynéja* 33. (1917) 197–199.; [P. Kornél] Jézus lelke. P. Monsabré elmékedései a szentolvasó titkairól. *Rózsafüzér Királynéja* 33. (1917) 168–170.; Jézus mint jutalmazó. P. Monsabré elmékedései a szentolvasó titkairól. *Rózsafüzér Királynéja* 33. (1917) 258–260.; Szűz Mária a Szentolvasóban. P. Monsabré elmékedései a szentolvasó titkairól. *Rózsafüzér Királynéja* 33. (1917) 292–295., 324–326.; 34. (1918) 6–8., 47–49., 73–75., 106–109., 145–148., 171–173., 180–182.,

A Rózsafüzér gyümölcsei. P. Monsabré elmékedései a Szentolvasó titkairól. *Rózsafüzér Királynéja* 34. (1918) 231–233., 260–262., 275–278.; 35. (1919) 12–14., 27–29., 36–38.; 36. (1920) 8–10., 40–43., 59–62., 94–96., 123., 124., 139–141., 155–157.; 37. (1921) 4–6., 44., 45., 84., 85., 97–99., 119–121., 135–137., 147–148., 163., 164.

⁴⁵⁷ *Bőle K.*: *Mirtuszokréta* i. m. 19., 21., 22.

⁴⁵⁸ *Bőle K.*: *Mirtuszokréta* i. m. 25.

⁴⁵⁹ A domonkos rend szervezetében a laikus testvérek a közösség nem felszentelt tagjai, akik jellemzően a ház körüli munkákat végezték, de kivették a részüket más típusú feladatokból is (pl. beteggondozás, adománygyűjtés). A segítő testvérek neve előtt az fr. (frater) rövidítés szerepel.

⁴⁶⁰ DRGYL, P 1572, 1d, 1t, Szabó Szádok, az Osztrák–Magyar Rendtartomány tartományfőnökének levele Drégely Dezső zuglói tanítóhoz, 1904. február 21. (Drégely jelentékeny szerepet játszott a zuglói megtelepedési kísérletben, az ő hívására érkeztek a rend tagjai.)

⁴⁶¹ A Hofhauser Antal terveit alapján historizáló stílusú Rózsafüzér Királynéja templom építésével kapcsolatban ld. *Prakfalvi Endre: A Thököly úti Rózsafüzér Királynéja Plébánia.* In: *A katolikus Budapest. II.* Szerk. Beke Margit. Bp. 2013. 728–735.

Napjainkban a Thököly úton magasodó domonkos épületek születését Böle személyesen követte és örökítette meg lelkiismeretes krónikásként a Rózsafüzér Királynéja lap hasábjain,⁴⁶² segítette adománygyűjtő útjaival a Rózsafüzér Templomépítő Egyesület másodtitkáráként (ld. X. 3. 1.).

Lelkipásztori munkája a jurisdictiós vizsgák letételével vált teljessé,⁴⁶³ addig (többek között) hitoktatói feladatokkal ismerkedett a gyermekek Élő Rózsafüzér Egyletének vezetőjeként. Nem véletlenül, hiszen a rózsafüzér-tisztelet felélesztését a megreformált domonkos rend tagjai,⁴⁶⁴ s különösen a budapesti közösség elsődlegesnek tartotta. Az épülő templom ezért kapta a Rózsafüzér Királynéja nevet, 1891-ben azonos névvel folytatták lapjuk kiadását (kezdetben Szombathelyen), melyhez később egy kiadvállalat is csatlakozott. A rend kiadványai között kiemelt szerep jutott Böle az 1910-es évek elején megkezdett (öntudatlan) gyűjtőmunkájának⁴⁶⁵ eredményeképpen megjelent Rózsafüzér Királynéja imakönyvnek,⁴⁶⁶ mely 1922 és 1929 között kilenc kiadást ért meg. A folyóirat háborús évfolyamai (1942–1944) önálló (terjedelmes) rovatot szenteltek a rózsafüzér tiszteletének Szűz Mária és a rózsafüzér címmel. A kiadvállalat feltehetően utolsó (már forgalomba nem került) kiadványa az Élő Rózsafüzér Társulatok szabályait rögzítő aprónyomtatvány volt.⁴⁶⁷

Az 1910 és 1920 közötti időszakot tekintik át az *Utaim I.* és a *Mirtuszbokréta* című kéziratos visszaemlékezések részletei,⁴⁶⁸ ezért Böle biográfiája 3. fejezetének megírásakor ezeket vettem alapul, illetve egészítettem ki más levéltári forrásokkal és a Rózsafüzér Királynéjában megjelent publikációk tanulságaival.

⁴⁶² Csevegés az építésről. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 241–244.; [P. Kornél] Beszámolás az építkezésről. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 312–314.; [P. Kornél M.] A betonosok. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 407–409.; [P. Kornél M.] A csodák városában, Lourdesban. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 302–305.; [P. Kornél] Egy délelőtt az építkezésnél. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 280–282.; [P. Kornél] A gleichni. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 374–376. [P. Kornél] A mi nagy napunk. A Rózsafüzér-templom alapkövének megszentelése május 5-ikén. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 204–209.; [P. Kornél] Új otthonunk. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 156–161.; [P. Kornél] Az új templom és zárda. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 118–120.

⁴⁶³ Böle Kornél jurisdictiós vizsgáinak ideje (3 alkalommal): 1910. szept., 1913. szept., 1917. szept.; helyszíne: a grazi *studium*. Böle K.: *Utaim* i. m. 33., 40., 72.

⁴⁶⁴ Az imatársulatok egyes formái (Igaz Rózsafüzér Társulat, Örökös Rózsafüzér, Élő Rózsafüzér Társulat) közül az Élő Rózsafüzér Társulatok irányítása a domonkos rend feladatai közé tartozott (1877-től). *Barna Gábor*: Szent Domonkos rendjéhez kapcsolódó laikus társulatok. In: *Barna Gábor*: Az Élő Rózsafüzér Társulata. Imádság és imaközösség a 19–21. századi vallási kultúrában. Bp. 2011. 131–133.

⁴⁶⁵ Böle K.: *Mirtuszbokréta* i. m. 44.

⁴⁶⁶ Böle Kornél: Rózsafüzér Királynéja imakönyv. Bp. 1929.⁹

⁴⁶⁷ [N. N.] Az élő rózsafüzér alapszabályai. Bp. 1948.

Ezzel 1948-ban lezárult az a domonkos rendi kiadványokat is elérő folyamat, mely 1945-től eltérő mélységben érintette a lapmegjelenéseket. Pro Memoria. Rózsafüzér Királynéja (1948), stencilezett példány. DRGYK

⁴⁶⁸ Böle K.: *Utaim* i. m. 31–111.; Böle K.: *Mirtuszbokréta* i. m. 34–66.

Az első világháború éveinek feljegyzései az *Utaim* I. részében találhatóak,⁴⁶⁹ a terjedelmet érzékeltetik egyes fejezetek oldalszámai: az *Utaim a világháborúban, 1915-ben* 14 (49–62. oldal), az *Utaim 1916-ban* 43 (63–105. oldal) géppel írt, A5-ös oldalból áll. A kéziratban olvasható szerzői megjegyzés a munkamódszerről korábban tett megállapításokat (IV. 1. 1.) erősíti: „Kár, hogy nem jegyeztem fel akkor sok minden élményt, de hát a hajsza iramában erre nem volt elég időm és figyelmem.”⁴⁷⁰ E kiragadott részlet utal arra, hogy bár megőrizte a napi jegyzeteket, ugyanakkor sokszor kényszerülhetett az események kevésbé pontos rekonstruálására. Talán ennek köszönhető, hogy Karácsonyi János történésszel, nagyváradi kanonokkal 1916 novemberében folytatott rövid diskurzusát megírhatta. Az alkotói folyamat ezen szakaszában nem meglepőek a ténybeli tévedések: jó példa erre, hogy Thaly Kálmán (1839–1909) halálát a Herceghalomnál 1916. december 1-jén történt vasúti szerencsétlenségnek tulajdonította. Noha nem Thaly, hanem egy másik történész (Szerbia kormányzója), Thallóczy Lajos (1856–1916) volt az, aki Ferenc József temetéséről hazafelé jövet hunyt el a tömegbalesetben.⁴⁷¹

Az 1912. év meghatározó eseménye volt az édesanyjával megtett lourdes–róma–loretói zarándoklat (1912. július–augusztus),⁴⁷² 1913-ban kezdődtek „kisebb apostoli útjai”. A háború kitörése előtti esztendőben költöztek be a szerzetesek a Rózsafüzér Királynéja-rendházba, s miközben a templom építése a végéhez közeledett, szükséges volt az ezt elősegítő pénzüsszeg megszerzése. Böle Kornél 1914 áprilisában (a betegeskedő Dunarich Károly helyett) indult országos adománygyűjtő útjára. A gyűjtési engedéllyel dolgozó „gyűjtőtestvérekkel”⁴⁷³ (fr. Kuczko János, fr. Módos Rozárius, fr. Drab Tádé, fr. Pruszkák Kristóf) együtt tekintélyes összeget, többszázezer koronát sikerült „összekoldulni” az évek során.⁴⁷⁴

Böle ezekkel az élményekkel sodródott az I. világháború felé.⁴⁷⁵ Frontszolgálatra alkalmatlan személyként lelkipásztori szolgálatot végzett: támaszt nyújtott a sérült katonáknak, a Bethesda, a Gondviselés, a Múcsarnok Kórház, a Postások kórháza és a Zsidó Kórház sebesült tisztjeit

⁴⁶⁹ Katona Csaba több írásában foglalkozott Böle I. világháborús feljegyzéseivel, ld. *Katona Csaba: „Mindig beljebb keveredtünk a világháborúba.”* Naplók és emlékiratok mint a „Nagy Háború” forrásai. In: *Megtizedelt évek.* Szerk. Szabóné Bognár Anikó – dr. Tombáczné dr. Végh Katalin. Kecskemét [2015]. 39–42.; *Katona Csaba: Mit adtak nekünk a magániratok?* Naplók, emlékiratok az első világháború kutatásában. Belvedere (2017) 3. sz. 105.

⁴⁷⁰ Böle K.: *Utaim* i. m. 64.

⁴⁷¹ [N. N.] A herceghalmi katasztrófa. *Budapesti Hírlap* 36. (1916) 336. sz. 8.

⁴⁷² Az 1912. évi zarándoklat kéziratával kapcsolatban ld. IV. 3. Böle Kornél első lourdes-i zarándoklatának kéziratái.

⁴⁷³ Ezt a feladatot általában laikus testvérek végezték a lakosság körében, az atyák egy lista szerint haladva keresték fel a társadalom felsőbb rétegét és meghatározott egyházi személyeket (püspökök, kanonokok).

⁴⁷⁴ Böle K.: *Mirtuszokréta* i. m. 42.; Böle 1914. évi gyűjtőútjának leírását ld. Böle K.: *Utaim* i. m. 43., 44.

⁴⁷⁵ *Gilányi Magdolna: Egy domonkos szerzetes I. világháborús feljegyzései.* Tanítvány (2015) 2. 18–22.

látogatta.⁴⁷⁶ A Rózsafüzér Királynéjában megjelent cikkeivel igyekezett vigaszt nyújtani az otthon maradottaknak.⁴⁷⁷ A harctéren levő katonák számára rövid füzetet állított össze, ezt a gyakorlati útmutatót a rózsafüzér használatáról imára buzdítás, elmélkedések, imák, röpimák teszik teljessé.⁴⁷⁸ A *Szentolvasó katonakézben* végül kiadatlan maradt, de a magyar katonák nem maradtak domonkos szerzőjű kötet nélkül: 1915-ben nyomtatták ki Horváth Sándor *A jámbor harcok imakönyve* című munkáját.⁴⁷⁹

Annak ellenére, hogy egyházi szolgálatot teljesítve szabadabban utazhatott, tehát közelebről tapasztalta a háború mechanizmusát, a hadi eseményekre a háborús propagandának megfelelően reagált, például zseniálisnak nevezte Franz Conrad von Hötzendorföt (1852–1925), borzalmasnak az orosz sereget.

A hadszíntéren törtétek egyszer-egyszer felbukkannak beszámolójában (például Lemberg visszafoglalása, „Galícia eltiprása”), ezekről, s általában a háborús eseményekről is a sajtót olvasva informálódott. Ugyanakkor Böle korántsem volt olyan alkat, mint Karácsonyi János, akinek nagyváradi látogatásakor a következőket tapasztalta: „[Karácsonyi] Nagy dolgozószobájában a nagy szőnyegre kiterítve a nagy térkép. A harctereket kísérte figyelemmel mindig, és a hivatalos jelentések szerint tűzte ki a gombostűkre szúrt zászlócskákat.”⁴⁸⁰

Ferenc József halálhírét hallva kifejezte a Monarchia sorsáért és a háború kimeneteléért érzett aggodalmát: „Eközben november 21-én meghalt a király Ferenc József Schönbrunnban [sic!]. Gyászba borult az ország és aggodalom töltött el mindenkit: hogy lesz [...]. A háborús események közepette is nagy dolog volt I. Ferenc József halála... Leesett [az] apostoli király fejéről a korona.”⁴⁸¹ Nem sokkal később lelkesen számol be IV. Károly koronázásáról, melyen személyesen vett részt rendtársaival, Horváth Sándorral és Badalik Bertalannal.

A Nagy Háború közepette fontos lehetett számára a rend alapításának 700 éves jubileuma, melyet a magyarországi domonkosok 1916 októberében ünnepeltek. Magától értetődő volt, hogy

⁴⁷⁶ Böle K.: Utaim i. m. 46., 47.

⁴⁷⁷ »Szivesebben gondolok a családomra...« A harcok lelkivilágából Rózsafüzér Királynéja 30. (1914) 319–322.; A harcok lelkivilágából. Apróságok a katonák elbeszéléséből. Rózsafüzér Királynéja 30. (1914) 341–43.; »Hiszek...« Egy megrendítő szó és egy megható tett a háborús Franciaországból. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 8–10.; Azok az apácák. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 14–17.; Becsület. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 43–46.; Élet és halál a csatában. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 47.

⁴⁷⁸ DRGYL, BK, Kéziratok, Szentolvasó katonakézben.

⁴⁷⁹ DRGYK, A jámbor harcok imakönyve. Katholikus katonák számára összeállította dr. Horváth Sándor szent Domonkos-rendi tanár. Grác és Bécs 1915.

⁴⁸⁰ Böle K.: Utaim i. m. 63.

⁴⁸¹ Böle K.: Utaim i. m. 63.

ezt az évet meghatározták a jubileum körüli teendők: az ünneplés engedélyezésének intézése a konventek részére, adománygyűjtés a jubileumi kiadvány⁴⁸² számára, később a példányok „széthordása”. Mivel a *Szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből* elsődleges célja volt a domonkos rend propagálása keresztény körökben, a reprezentatívra sikeredett kötet elsősorban nem tudományos körökben talált visszhangra.⁴⁸³ Az elismerő kritikák egyike, a Bangha Béla szerkesztésében megjelenő Magyar Kultúra ismertetésében kiemeli: „a rend tudományos és irodalmi hagyományainak szellemében oly művet állított mérföldjelzőül történetük hétszáz éves mesgyéjénél, mely nemcsak dicsőséges múltjukra derít fényt, hanem egyúttal jelenüket is imponáló és tiszteletre méltó szellemi erőben mutatja be.”⁴⁸⁴ Érthető módon kevésbé hízelgő szavakkal illeti a kiadványt a Századokban Patek Ferenc, aki tudományos értéket csupán Vargha Damján és Pfeiffer Miklós írásainak tulajdonít, mégis említésre méltónak találja, „hogy dacára a magyar rendtagok aránylag csekély számának, s dacára a feladatok igen változatos voltának, a könyvben található dolgozatok az előszó és három cikk kivételével mind magyar domonkosok munkái. Jele ez a rendben ma is elevenen élő ősi szellemnek, reményt nyújt arra, hogy a rend újabb megerősödésével képes lesz nekünk egy nagy múltjának teljesen megfelelő rendtörténetet is nyújtani.”⁴⁸⁵ A kortársi ítéletek szerint is színvonalas kiadvány Horváth Sándor és Bőle Kornél érdeme, s mivel a jubileumi album eladásából származó bevételek bőven meghaladták a költségeket, a későbbi kiadványok megjelenését támogató „irodalmi alap” létrehozására volt lehetőség.⁴⁸⁶

A 700 éves rendi jubileum főbb ünnepeit 1916. október 29. és 31. között zajlottak. Bőle *Utaim* című kéziratos visszaemlékezéséből kiderül, hogy a Hofhauser Antal tervei alapján épített Rózsafüzér Királynéja-templom és -rendház volt a magyarországi események központi helyszíne (ld. 6. táblázat). A jubileumi triduum főbb történéseinek felidézéséhez – *historia domus* hiányában – Bőle már említett *Utaim* című kézirátát választottam forrásul, ezt kiegészítettem a Rózsafüzér

⁴⁸² Horváth S. (szerk.): A Szent Domonkos-rend. i. m.

⁴⁸³ Király György: A Szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből. Egyetemes Philológia Közöny 41. (1917) 368., 369.; Vargha Damján: A Szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből... Katolikus Szemle 30. (1916) 1121–1124.

⁴⁸⁴ [N. N.] A domonkosok emlékkönyve. Magyar Kultúra 5. (1917) 560.; [N. N.] Horváth Sándor O. P.: A Szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből. Magyar Könyvszemle 25. (1917) 111., 112.

⁴⁸⁵ Patek Ferenc: Horváth Sándor: A Szent Domonkos rend múltjából és jelenéből. Századok 51. (1917) 275., 276.

⁴⁸⁶ Dunarich K.: Emlékezéseim i. m. 115., 116.

Királynéjában megjelent híradással.⁴⁸⁷ Ez a médium a jubileum fontos orgánuma volt az 1916. évben, havonta jelentek meg hasonló tárgyú közlemények.⁴⁸⁸

6. táblázat: A jubileumi triduum (1916. október 29–31.) főbb eseményei

	október 29.	október 30.	október 31.
Menet	1. Giesswein Sándor prelátus – szentbeszéde a békéről elhangzott fél 11-kor 2. prímási nagymise 3. díszebéd 4. este dr. Breyer István miniszteri osztálytanácsos rendtörténeti előadása 5. ünnepélyes litánia: karmelita rend	1. nagymise, esti prédikáció – celebrál: Buttykay Antal ferences tartományfőnök 2. ünnepi ebéd 3. litánia: kapisztránus ferencesek	1. nagymise – celebrál: dr. Baranyay Jusztin ciszterci tanár/ciszterci rend rektora 2. ünnepi ebéd 3. Te Deum – celebrál: Paluscsák Pál kassai perjel 4. litánia: domonkosok
Főbb résztvevők	dr. Csernoch János hercegprímás, Rott Nándor prelátus, dr. Strauss István miniszteri tanácsos	Buttykay Antal ferences tartományfőnök	Baranyay Jusztin Ocist, Paluscsák Pál kassai perjel
Közreműködés	prímási nagymisén: Vakok Intézetének énekkara	nagymisén: domonkos rend énekkara – Badalik Bertalan vezetésével	nagymisén: domonkos rend énekkara – Badalik Bertalan vezetésével

*

Bőle Kornél prédikációi között fellelhető egy jubileumi beszéd.⁴⁸⁹ Az autográf, eredeti formájában 17 oldalas kézirat munkapéldány lehetett: számos tollal és ceruzával írt bejegyzés,

⁴⁸⁷ [N. N.] Jubileumi ünnep budapesti zárdánkban. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 382., 383.

⁴⁸⁸ Badalik Bertalan O. P.: 1216–1916. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 1., 2; Uő: 1216–1916. A fejlődés. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 67–73.; Uő: 1216–1916. Megpróbáltatások. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 98–101.; Vargha Damján OCist: 1216–1916. „A prédikátor szerzetet az szűz Mária szerzette”. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 132–136.; [N. N.] 1216–1916. Szent Domonkos harmadrendje. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 165–171.; Gerdenich Móric O. P.: 1216–1916. Szent Domonkos-rendi magyar rendtartomány. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 196–201.; Paluscsák Pál O. P.: 1216–1916. Az atyai örökség. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 226–231.; Malártsik Ignác O. P.: 1216–1916. Ordo veritatis. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 262–264.; Mattoska J. Libor O. F. M.: 1216–1916. A testvéri csók. Szent Domonkos és szent Ferenc. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 290–293.; Molnár Márton O. P.: 1216–1916. Dicsőséges dolgok... Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 322–324.; Unger M. Mannes O. P.: 1216–1916. Az atya képe. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 355–361.

⁴⁸⁹ DRGYL, BK, Prédikációk, A szent Domonkos rend 700 éves jubileumára 1216–1916.; ld. Bőle Kornél OP

javítás tarkítja. Az 1916. január 26-ra⁴⁹⁰ keltezett írás 4 nagyobb részre osztható (ezek közé átvezető bekezdések ékelődnek). A bevezető sorok után elsőként a domonkos rend alapításának körülményeit idézi fel – hömpölygő, költői jelzőkben gazdag mondataival teszi képszerűvé az egykori (13. századi) eseményeket. A méltatást a rend későbbi történetéből kiemelt egy-egy (jelentős) személy említésével folytatja – az olvasó előtt sorakoznak a rend legjelentősebb tagjai: a felsorolás Nagy Szent Alberttól a teológus Albert Maria Weissig tart. E két (terjedelmes) részt követi néhány magyar rendtag: Magyarországi Pál, Julianus barát és Árpád-házi Margit alakjának felidézése. Végül az utolsó részből, egy hosszabb bekezdésből („És ti, soproniak!...”) derül ki, hogy Bőle szavait a soproni hívekhez intézte. Az *Utaim* 1916. évre vonatkozó feljegyzései között olvasható híradás egy soproni látogatásról: Bőle Mihályi Ernő tanár kérésére kereste fel a bencés főgimnáziumot, hogy a diákoknak szentgyakorlatot (1916. április 12–14.) tartson.⁴⁹¹ Jóllehet ez volt első soproni „szereplése”, prédikációs jegyzékében mégsem található ilyen címmel (és tartalommal) beszéde. Sőt, a beszéd felépítése, hangvétele sem támogatja azt a feltételezést, hogy elsősorban diákok lettek volna a megszólítottak. Az is elképzelhető, hogy ott-tartózkodása során prédikált a soproniaknak. Ha erre valóban sor került, akkor erről (akkoriban) feljegyzést nem készített, esetleg (tőle szokatlan módon) nem tartotta említésre méltónak.

Enyhülést a háborús évek munkái közepette apostoli útjai jelentettek, e néhány rövid esztendő alatt több tucat lelkigyakorlatot tartott országszerte, továbbá kezdeményezte a margitszigeti zarándoklatok folytatását. A Magyarok Nagyasszonya Leánykongregáció vezetőjeként „[...] kiveztem, kimondottan zarándokszándékkal, drága Szent Margitunk szent életének színhelyére, a Szent Margit-szigeti romokhoz, sőt [...] az ősi nagy Szent Margit-os zarándoklathoz csatlakoztunk, és buzgón imádkoztunk szentté avatásáért.”⁴⁹² 1959-ből visszatekintve Bőle Kornél ezekben az években látta meg kezdetét egy olyan útnak, amelynek állomásai végigkísérték életét az Árpád-házi királylány szentté avatásáig. 1915-ös feljegyzéseiben maga is vallotta: „Így torkollottak bele a pór Szent Margit-utaim, a szigeten való magános éveken át folytatott zarándoklásaim ebbe a nagy Szent Margit-útba. Hogy ez mit jelentett, akkor még nem is sejtettem.

jubileumi beszéde (1916). Tanítvány (2016) 2. 69–77.

⁴⁹⁰ Árpád-házi Margit ünnepe eredetileg 1805. évi boldoggá avatásának időpontjára esett (január 26.); szentté avatása óta ünnepe január 18-a, amely a szentéletű királylány halálára (1270. január 18.) emlékeztet.

⁴⁹¹ [N. N.] Lelkigyakorlatok. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 158.; továbbá *Bőle K.*: Utaim i. m. 54.

⁴⁹² *Bőle K.*: Utaim i. m. 54., 55.

De az Úristen tudta és intézte.”⁴⁹³ A domonkos rend elsődleges célja (egyelőre) Árpád-házi Margit személyének és kultuszának népszerűsítése volt; Margit „ártatlan, áldozatos” jellemét állították a leányifjúság elé eszményképül.⁴⁹⁴ A Böle szívügyévé váló leányzarándoklat – az Országos Katolikus Szövetség, az Egyetemi Nőhallgatók Szent Margit Köre és a Szent Margit Leánykör tagjainak részvétele révén – 7-8000 fővel zajlott 1922-ben.⁴⁹⁵ Bö két évtizeddel később a Credo! számolt be az 1943. év őszi hónapjaira tervezett engesztelő szentségimádásokról: a szeptember végétől november végéig tartott ájtatosságok résztvevői a leányifjúságból kerültek ki.⁴⁹⁶

Magyarország a háború befejezését követő kaotikus bel- és külpolitikai helyzetével egy időben a magyarországi domonkosok ünnepelhetek, ugyanis 1918. április 23-ával Horváth Sándor került az Osztrák–Magyar Rendtartomány élére.⁴⁹⁷ A frissen megválasztott tartományfőnök egyik első intézkedéseként egykori novíciustársát jelölte ki *socius*-ul az év júliusában.⁴⁹⁸ Az osztrákok részéről Dominikus Krall birtokolta ugyanezt a címet, aki közvetlenül a tartományfőnök mellett, a rendtartomány központjában, Bécsben tartózkodott.⁴⁹⁹ Horváth Sándor tartományfőnök mégis Böle kíséretében kereste fel Ludvig Theissling rendfőnököt Fribourgbán,⁵⁰⁰ a *socius* induláskor már birtokolta a *vicarius supra priorem* címet is. Kinevezése az őszirózsás forradalom napjaiban vált időszerűvé, hogy szükség esetén ebben a minőségben tehessen esküt a Nemzeti Tanácsra.⁵⁰¹

1919 áprilisában, a Tanácsköztársaság ideje alatt – tartva a szerzetesrendeket érintő intézkedésektől – az esztergomi főegyházmegye kötelékébe fogadta a budapesti rendház tagjait: Horváth Sándort, Böle Kornélt, Paluscsák Pált, Badalik Bertalant, Szalay Jánost, Vörös Lászlót.⁵⁰² Szintén a Budapesten tartózkodó domonkosok védelmét szolgálta ennek előzménye, a plébánialapítás, illetve a templom plébániatemplommá tétele. Böle, aki résztvevője volt a Mészáros János érseki helynökkel folytatott tárgyalásoknak, Badalik Bertalan plébánosi

⁴⁹³ Böle K.: Utaim i. m. 47.

⁴⁹⁴ Böle Kornél: Árpád-házi B. Margit és a magyar női ifjúság. In: Vörös László (szerk.): Emléksorok i. m. 138–149.

⁴⁹⁵ [N. N.] Nagy leányzarándoklás a Szent Margit-szigeten. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 87–89.

⁴⁹⁶ Böle Kornél: Készülünk a szenttéavatás megünneplésére. in: Böle Kornél: Gyöngyvirágok és margaréták Árpád-házi Szent Margit oltárán születése 700 éves jubileumának és szenttéavatásának ünneplése. Bp. 1944. 62.

⁴⁹⁷ p. k.: Új főnöke van... Rózsafüzér Királynéja 34. (1918) 189.

⁴⁹⁸ A *socius*, vagyis kormánytanácsosi feladatkör a domonkos rendben a tartományfőnök-helyettesi tisztségét jelentette. Jellemzően a tartományfőnök nevében járt el fontos megbízatásokban.

⁴⁹⁹ Schematismus patrum et fratrum Sacri Ordinis Praedicatorum almae Provinciae Austriaco-Hungaricae pro anno Domini 1919. Viennae, 1918. [4., 5., 14.]

⁵⁰⁰ Böle Horváth Sándor tartományfőnökkel titkári minőségben tett utazásáról részletesen beszámol az *Utaim* c. kézirat visszaemlékezés *Utaim Svájcbá* c. fejezetében. Böle K.: Utaim i. m. 83–90.

⁵⁰¹ Böle K.: Utaim i. m. 81., 82.

⁵⁰² DRGYL, P 1573, 1d, 2t, Dr. Mészáros János ált. érseki helytartó levele Böle Kornél Szent Domonkos-rendi tartományfőnök-helyetteshez, 1919. ápr. 5. [417.]

kinevezését kérte.⁵⁰³ Nem sokkal később (1919. június 15-én) megalakult a Budapesti Szent Domonkos-rendi Egyházközség, ahol plébánosi működése alatt (1929-ig) Badalik Bertalan rendkívüli eredményeket ért el szervezőmunkájával.⁵⁰⁴

Horváth Sándor tartományfőnök bécsi tartózkodása miatt Bőlére várt *sociusként* a feladat, hogy a magyarországi rendházakat felkeresse, és az önállósodás kérdésében kikérje társai véleményét. Az ügy aktualitását adta a Szentszék és az osztrák állam közötti konkordátum, mely az országhatárokhöz igazított rendtartományokat irányzott elő.⁵⁰⁵ A szombathelyi, soproni, kassai, vasvári tanácsok alapvetően támogatták a Magyar Rendtartomány kiválását.⁵⁰⁶ 1919 januárjában úgy tűnt, az ezt feltételező elméleti és gyakorlati keretek kialakítására van szükség.⁵⁰⁷

„Budapestre való érkezésem után 10 napra már a szószéken állottam, és azóta ez az igazán kiválóan apostoli tevékenység maradt főfoglalkozásom. Illetve egyik főfoglalkozásom.”⁵⁰⁸ Jó összefoglalása ez Bőle Kornél tevékenysége másik fontos területének, hiszen rendje (szűkebb közössége) érdekében végzett utain túl mindennapjai a pasztoráció jegyében teltek. Ezt igazolja szentbeszédeinek tárgymutatója: beszédeinek száma már az 1910-es évek elején 70-80 körül mozgott évente. Látványosan megugrott a darabszám a jubileum évében, a később (az 1919. évnél) tapasztalt visszaesést a történelmi helyzet okozhatta (6. ábra Bőle Kornél beszédeinek száma [1910–1919]).⁵⁰⁹

Bőle szentbeszédei mutatókönyvének korábbi ismertetésekor (V. 2. 2.) felsorolt típusokat érdemes kategóriák szerint vizsgálni. A kézirat I–III., VI. jelzéssel ellátott beszédei az egyházi év liturgikus ünnepeinek homíliáit jelölték: „vasárnapok” (I.), „ünnepek” (II.), „böjt” (III.), „szentek” (VI.). A hagyományosan ide sorolandó Mária-ünnepeket – a domonkos szellemiségnek megfelelően – Bőle a rózsafüzér-tisztelettel vonta össze: „Sz. Mária és a Rózsafüzér” (V.). Szintén a domonkos hagyományok (és rendi működés) diktálhatta a népmisszió (*sacrae missiones*) elhangzottak („*missiones*” [XI.]) és az „*exercitia*” (X.)⁵¹⁰ megjelölésű beszédek elkülönítését.

⁵⁰³ p. k.: Egy kis krónika. Rózsafüzér Királynéja 35. (1919) 15. [Rendkívüli szám]

⁵⁰⁴ [N. N.] Budapesti Szent Domonkos-rendi Egyházközség. In: A budapesti rk. egyházközségek első tíz éve. Szerk. dr. Mészáros János et al. Bp. 1930. 195.

⁵⁰⁵ Zágorhidi Czigány B.: A Szent Domonkos-rendi Hittudományi Főiskola i. m. 197.

⁵⁰⁶ A domonkos rend konstitúcióinak megfelelően a fontosabb ügyekben a ház tanácsának (*consilium conventus*) véleményét kellett kikérni.

⁵⁰⁷ Bőle K.: Utaim i. m. 91., 92.

⁵⁰⁸ Bőle K.: Mirtuszokréta i. m. 34.

⁵⁰⁹ A 6. ábra forrása: Bőle K.: Szentbeszédtek tárgymutatója I. i. m. 13–71.

⁵¹⁰ A szóhasználat az *exercitium spiritualist* (lelkigyakorlat) jelöli.

Külön kategóriába kerültek az alkalmi („testületek” [IX.]) és az Oltáriszentséget tematizáló (IV.) beszédek.

Közel 10 év fővárosi működés után Böle 1920. január 3-án érkezett Vasvárra. Jóllehet váratlanul érthette, hogy Horváth Sándor tartományfőnök az ősi vasvári rendház vezetésével bízta meg,⁵¹¹ az előjárónak kijáró engedelmesség megkérdőjelezhetetlen volt számára. Itt töltött hónapjait visszaemlékezésében foglalta össze („Vasvár, 1920. I. 3.–IX. 5.”), s tervei szerint a lappangó/elveszett kézirat az *Életemből* IV. kötetének részét képezte, ezért később keletkezett írásaiban csupán egy-egy mondattal utalt erre az időszakra: „Nehéz, küzdelmes évem, illetve hónapjaim voltak Vasvárott a kommunista romok eltakarításával, illetve ennek megkísérlésével.”⁵¹² Érdemes felidézni e kijelentés előzményeit, a proletárdiktatúra megjelenését Vasvárott: 1919. június 23-án egy bizottság kezdte meg a rendház ingó és ingatlan vagyonának összeírását,⁵¹³ és bár Vörös Fülöp házfőnök elérte egyes alapvető tárgyak leltárból való kivételét, Glasics Egyed⁵¹⁴ megtagadta az ezt igazoló dokumentumok aláírását. P. Egyedet ezt követően feljelentették, és a vésztörvényszék elé idézték. Ügye felmentéssel végződött.⁵¹⁵

Böle az adminisztratori teendők ellátása ellenére sem korlátozta működését a Vas megyei településre: missziót végzett Nagykanizsán (február 22–29.); lelkigyakorlatot tartott a szombathelyi bencés gimnáziumban (március 25–27.); Szombathelyen az állami intézményekben tanuló fiúknak (április 11–14.) és lányoknak (április 14–17.);⁵¹⁶ júliusban kivette részét Ludvig Theissling rendfőnök fogadásából.⁵¹⁷ Az ősz már a budapesti rendház tagjaként érte: szeptember 7-én érkezett ide vikáriusi kinevezéssel (X. 4., 3. kép). Elődje, Paluscsák Pál egy nappal korábban Sopronba távozott.⁵¹⁸

Az 1920-as év viszonylagos forráshiánya (különösen a lappangó kéziratossal visszaemlékezések) miatt nehéz pontos képet alkotni arról, Böle Kornél hogyan értékelt a trianoni döntést (és annak következményeit). „Drága hazánk! Te széttépett! – kiáltott fel egy

⁵¹¹ *Paluscsák Pál*: [Rendi hírek] Rózsafüzér Királynéja 34. (1920) 28.; *Chronica* II. i. m. 8.

⁵¹² DRGYL, BK, Kéziratok, Ciklámenek és havasi gyopárok. Menetelés az aranymise felé. 59.

⁵¹³ A Közoktatásügyi Népbizottság 1919. ápr. 27-i (13. sz.) rendeletét az Országos Vallásügyi Likvidáló Bizottság által megbízott helyi tanácsok hajtották végre. *Cseszka Éva*: A Magyar Tanácsköztársaság és a domonkos rendházak. In: *Illés P. A. – Zágorkhidi Czigány B. (szerk.): A domonkos rend* i. m. 166.

⁵¹⁴ Glasics Egyed a vasvári rendház meghatározó tagja volt, élete legnagyobb részében (1890 és 1927 között) ott működött. *Zágorkhidi Czigány B.*: Domonkos-rend névtára i. m. 39.

⁵¹⁵ *Fehér M.*: A vasvári Szent Domonkos-rendi kolostor i. m. 197., 198.

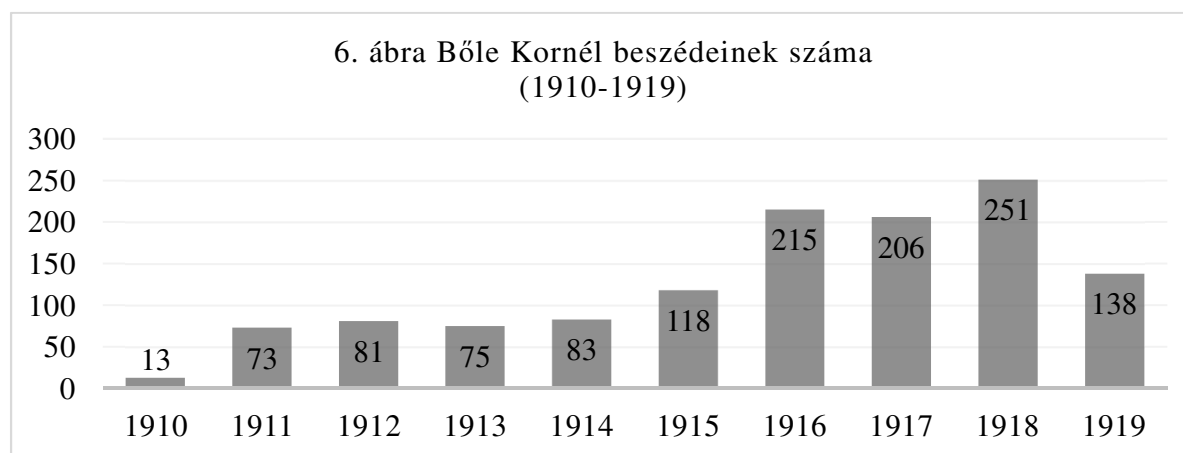
⁵¹⁶ *Böle K.*: Szentbeszédek tárgymutatója I. i. m. 72., 73.

⁵¹⁷ *Chronica* II. i. m. 14., 15.

⁵¹⁸ *Chronica* II. i. m. 18.

költeményében,⁵¹⁹ miközben a kataklizmához közeli publicisztikája önvizsgálatra szólít fel, és bizakodva tekint a jövőbe: „Sírba tették Magyarországot! De nem örökre! [...] S ha majd eljön az idő, amikor megelégette az Úr a szenvedéseinket, [...] Eljő az idő, amikor, akár a meghalt, megkötozött, már porladó Lázár, egy szavára az Üdvözítőnek [...]”⁵²⁰

A domonkos rend ugyanakkor elvesztette kassai rendházát. A Felvidék visszatérésekor, 1938 novemberében Böle az elsők között kopogtatott be rendtestvéreihez,⁵²¹ jelen volt a helyi Credo megalakulásánál, s az ezután szerveződő felvidéki missziók vezéralakjává vált (V. 2. 4.).

V. 2. 4. Budapest, 1920–1944

Böle áthelyezésének körülményei (mögöttes információk hiányában) tisztázatlanok, a Rózsafüzér Királynéja rendi híreiben távozása kapcsán a következő értékelő megjegyzés szerepel: „Múltja biztosíték arra, hogy idealizmusával, tettekre, gyors akaratával új hivatalában igen-igen sokat fog tenni. Annál is inkább, mert új munkaköre nem olyan tág, olyan bizonytalan, mint itt volt, így erőit meghatározott feladatának egészen, osztatlanul rászentelheti.”⁵²² Mindenesetre ugyanezen év októberének első vasárnapján a Rózsafüzér Királynéja tiszteletére tartott szentmise és körmenet szervezőjeként látjuk Lorenzo Schioppa pápai nuncius mellett, aki az ünnepi alkalom szentmiséjét pontifikálta. Böle „ügyességét” dicsérő, országos jelentőségű esemény ez; Schioppa látogatása ugyanis véletlenségből a Rózsafüzér Királynéjának ünnepére

⁵¹⁹ Böle Kornél: Reményünk. Rózsafüzér Királynéja 36. (1920) 25.

⁵²⁰ Böle Kornél: Ne sírj, magyar testvérem! Rózsafüzér Királynéja 36. (1920) 46.

⁵²¹ Böle K.: Utaim i. m. 191.

⁵²² [pp.] Rendi hírek. Rózsafüzér Királynéja 36. (1920) 1. sz. 28.

esett, s mivel a nuncius a domonkos Fröhwrth bíboros nagy tisztelője volt, örömmel mondott igent a hirtelen jött felkérésre.⁵²³

Az 1921. év egyik jelentős eredménye volt a katolikus férfiak összefogásának megszervezése. Tagadhatatlan Böle érdeme ennek létrejöttében. A szervezet március 20-án alakult meg 400 taggal, kezdetben Jézus Neve Férfiégylet elnevezéssel, áprilistól a Credo nevet viselte. Az alapítás körülményeire így emlékezett vissza Böle 1945-ben (X. 4., 2. kép): „1919-ben hirtelen megalakult a budapesti plébániánk. Ebben minden csoportot: gyermekeket, leányokat, ifjakat és nőket megszerveztünk. A férfiak voltak még hátra. Ekkor sürgős megoldást kívánt az eddigi sok tervezgetés. Buzgó plébánosunk, Badalik Bertalan sürgette az ügyet. 1921 márciusában (20.) egy férfitriduum végén megalakult a Férfiak Egyesülete. Az Egyesület egyelőre név nélkül élt. Csak az elvekkkel voltunk tisztában, főrangú bölcse tanácsadóink szavaira emlékezve: A Jézus Szent Neve Társulat lesz az alap, a keret – keveset kívánunk a tagoktól Krisztus nevének tiszteletén kívül –, csattanós, jó nevet választunk. Így vetődött fel áprilisban Veronai Szent Péter vértanú szentünk halála révén a Credo név. Elejétől fogva az volt a terv, hogy bár plébániai hitbuzgalmi egyesület lesz, de országos szervezésbe kezdünk idővel. Így lett a neve: Jézus Neve Férfiak Egyesülete – Credo.”⁵²⁴ A névválasztást Veronai Szent Péter alakja erősítette, hiszen vértanúsága, hitvallása a modern világban élő férfiak számára szolgált példaképül: „a férfijellem, a következetes elvhűség eszményképe, kiről elmondhatjuk a legszebb kitüntetést, mit halandó embernek adhatunk: ura akarátának, engedelmes szolgája, kezes báránya lelkiismerete szavának”.⁵²⁵ Az első zászlóavatással a Credo egy különleges jelképpel gazdagodott, az egyesület zászlaján Veronai Szent Péter életének egy jelenete látható, amint a földön haldokló szent vérével a Credo szót írja a földre. A „főzászlóanyaságot” Zita királyné vállalta, akit gróf Apponyi Albertné képviselt 1922. június 12-én.⁵²⁶

A férfiak egyletével szinte azonos időben (1921. május 28-án) alakult meg a Credo társszervezete katolikus leányok számára. A Szent Margit Leánykör/Leányegyesület szándéka szerint Szent Margit szellemében nevelte hazafiasságra, vallásosságra a leányokat a hetente

⁵²³ Chronica II. i. m. 20., 21.

⁵²⁴ Böle Kornél: A Credo multjából. Visszatekintés a 25 év úttörő munkájára. Credo, 1946. nov., 4.

⁵²⁵ Dr. Hóka Imre: A krédista hite – élet. Credo! 5. (1927) 90.

⁵²⁶ [N. N.] Apró hírek [zászlószentelés]. Pesti Hírlap 44. (1922) 132. sz. 7.

tartott összejöveleken. A szervezet elsősorban az iskolából kimaradt serdülő leányok lelki gondozását tűzte ki célul.⁵²⁷

Az 1916. év után ez az esztendő is rendtörténeti évfordulót hozott: 1921 augusztusában emlékeztek meg Szent Domonkos halálának, októberben pedig a Magyar Rendtartomány megalakulásának 700 éves jubileumáról. Augusztus 7-én Schioppa pápai nuncius pontifikálta a Szent Domonkos tiszteletére bemutatott szentmisét; az összegyűlt több ezres tömeg előtt Horváth Sándor és Böle Kornél mondott beszédet.⁵²⁸

A jubileumra készült a domonkosok történelmi múltját bemutató, a rendet népszerűsítő *Emléksorok a Szent Domonkos-rendi Magyar Rendtartomány megalapításának hétszázadik évfordulójára* című kötet, melynek szerkesztője, Vörös László megjegyezte: „inkább a népnek készült [...]. Azért óhajtottuk ezt inkább ebben a tónusban s minden tudományos apparátus nélkül, mert a fentemlített Album úgyis a magasabb értelmiségi körök számára készült.”⁵²⁹ Valóban, az *Emléksorok* nem kívánta a jubileumi kötetrel versenyre kelni; rövid, ismeretterjesztő írásainak szerzője egy kivétellel a domonkos rend tagja. Böle a kötetben három cikkel jelentkezik.⁵³⁰

Az 1921. október 2-án tartott jubileumi ünnepséget *triduum* előzte meg: szeptember 29.–október 1. között a Rózsafüzér Királynéja-templom esti prédikációi egy-egy szerzetesrend előljárójától hangzottak el. A ferences, bencés, ciszterci asszisztenciával lefolyt alkalmak méltó felvezetésül szolgáltak a főünnephez: a virágokkal feldíszített templomban Csernoch János bíboros pontifikálta az ünnepi szentmisét, melyen jelen voltak a királyi család tagjai, a főváros és a világi egyház magas rangú képviselői.⁵³¹

A Credo férfiegylet tagjai részéről korán megfogalmazódott az igény folyóiratuk indítására. Hivatalos orgánunk, a Credo! 1923 áprilisában egyelőre évi 4-6 számmal indult el (később havi, kétheti gyakoriságra módosult). Az A5-ös méretben megjelenő periodika kezdetben Böle vezércikkeivel és különféle rovatokkal jelent meg kb. 20 oldalnyi terjedelemben. A *Credo-élet* rovat a Credo-eseményekről számolt be, az *Óratorony* rovat a világegyház híreit osztotta meg az olvasókkal, a *Szívből szívbe* „hitélet elmélyítésére irányuló gondolatok, eszmék” tárháza volt, míg

⁵²⁷ [N. N.] Budapesti Szent Domonkos-rendi Egyházközség. In: A budapesti rk. egyházközségek első tíz éve. Szerk. dr. Mészáros János et al. Bp. 1930. 196.

⁵²⁸ Chronica II. i. m. 50., 51.

⁵²⁹ A szerkesztő előszava. In: Vörös László (szerk.): Emléksorok i. m. 9.

⁵³⁰ Böle K.: Jelenlegi kolostoraink i. m. 34–76.; Uő: Árpádházi b. Margit i. m.; Uő: Mit üzen a Szent Margitsziget? In: Vörös László (szerk.): Emléksorok i. m. 217–220.

⁵³¹ [N. N.] Társulati hírek. Rózsafüzér Királynéja 37. (1921) 175., 176.

a *Négyszemközt* a férfiak gyengéire mutatott rá, végül a *Levélszekerény* válaszolt a szerkesztőségbe érkező kérdésekre. A 4. évfolyamra a rovatok közül a *Credo-élet* maradt meg, mely kiegészült egy *Hírek-ötletek* rovattal. A néhány év alatt 50 oldalasra bővült kiadvány gerincét a domonkosok által írt vezércikkek után az „értekezések” (lelki olvasmányok, elmélkedések, cikkek a katolikus világnézetéről), Credo-tagok útleírásai, elbeszélései, versei alkották. A lap felépítése, hangneme az 1920-as és 1930-as években állandósult, határozottan képviselte az alapító-szerkesztő világlátását. A háborús évek kényszerű szünete után a lap nemcsak formailag (A3) újult meg; Bőle ettől kezdve főszerkesztőként szerepelt ugyan, de írásai ritkán jelentek meg. „P. Provinciális – mások tanácsára is, meg magától is – elevenebbé, mozgalmasabbá akarta a Credo-lapot fejleszteni. Úgy gondolta, fiatalabb erő majd ezt jobban szolgálja, mint ilyen vén katona [...]”⁵³² Márk Ágoston felelős szerkesztőként meghatározta a lap arculatát: a rövidebb cikkek a keresztény magatartást árnyalták, a visszatérő témák között szerepelt a szociális és egyházhoz intézett kérdések megválaszolása. A kéthetente megjelenő periodika önmeghatározását rövid, szlogenszerű felütések is jelölik: „Mit jelent a Credo? Szellemi fegyvert a férfiak kezében”; „Mit kíván a Credo? Harcolni a férfierdekekért!”; „Mit ad a Credo? Öntudatos katolikus világnézetet!”; „Mit vár a Credo? Megérdemelt, férfias támogatást!”

Az egyesületi kiadvány mellett Bőle továbbra is kivette részét egy-egy cikkel a Rózsafüzér Királynéja majd minden lapszámában. Két éven keresztül jelentek meg írásai folytatásokban a 40. évfolyamát kezdő havilapról: *Negyven év a Rózsafüzérgondolat szolgálatában*. 1926-tól a publikációs alkalmak évi 1-2 cikkre redukálódtak.

A Credo! folyóiraton túl feltétlenül említést érdemelnek a Credo-röpiratok, melyek szerkesztőjeként Bőle neve szerepel.⁵³³ A sokszor szerző és évszám nélkül megjelenő aprónyomtatványok száma bizonytalan (feltehetően megközelíti a negyvenet).⁵³⁴ Terjedelmesebb – a rövidebb füzetektől a többszáz oldalas kiadványokig – vállalkozás volt a *Szent Domonkos Virágoskertje* sorozat,⁵³⁵ mely rendtörténeti írásokat („Hitszónok-rend történetének, szentjeinek és

⁵³² Bőle 20 évig (1923–1942) szerkesztette a lapot. *Bőle K.*: Utaim i. m. 216.

⁵³³ Néhány példa a Credo-röpiratokra: *Bőle Kornél*: Pest legrégebbi kolostora. A szent Domonkosrend pesti letelepedésének 700 éves jubileumára. (Credo-röpiratok, 36–37.) Bp. [1938].; *[N. N.]*: Árpádházi boldog Margit tisztelete. (Credo-röpiratok) Bp. [é. n.]; *[N. N.]*: Árpádházi Boldog Margit ereklyéi. (Credo-röpiratok) Bp. [é. n.]; *[Németh Imre–Kurbély Vince]* Árpádházi Boldog Margit régi zsolozsmája. (Credo-röpiratok 34–35. sz.) Bp. 1930.; *Németh Imre*: Árpádházi boldog Margit szenttéavatási ügye. (Credo-röpiratok) Bp. [é. n.]

⁵³⁴ A Credo lapszámai és a Credo-röpiratok összegyűjtését a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény végzi, egyelőre egyik kiadvány esetén sem áll rendelkezésre teljes sorozat.

⁵³⁵ A sorozat eddig fellelt darabjai: *[N. N.]* Szent Domonkos, rendalapító. (Szent Domonkos virágoskertje 1.) Bp. 1929.; *[N. N.]* Boldog Jordán, a szentdomonkosrend II. generálisa. (Szent Domonkos virágoskertje 3.) Bp. 1929.;

nagyjainak ismertetése”) közölt, az 1–8. számok kiadója a Credo volt, a 9. számé Szent Domonkos harmadrendje.

Kiadóvállalattá növe a Credo más kiadványokat,⁵³⁶ sőt képeslapokat (X. 4., 4. kép) is jegyezt. A vasvári születésű Bendefy László Julianus barátról írt kéziratának megjelentetése érdekében kereste az együttműködés lehetőségét a domonkos renddel. A Credo vállalta a kiadási munkálatokat,⁵³⁷ sőt, a szerzői honorárium és a bevétel már a budavári Julianus-szobor elkészítését támogatta.⁵³⁸ Böle az esetről azt is feljegyezte, hogy Antal Károly szobrászművész alkotásához domonkosok álltak modellt: Haynal Andrásról Julianust, Márk Ágostonról Gellért testvért mintázták meg.⁵³⁹

Az egyesület terjedésének gyorsaságát (egyben népszerűségét) mutatja a szervezetek számának látványos növekedése. 1929-re 63, 1930-ra országosan 107 szervezettel rendelkezett,⁵⁴⁰ 1945 szeptemberére ez a szám 378-ra emelkedett és 70.000 tagot számlált.⁵⁴¹ A Központi Credo székhelye a Rózsafüzér Királynéja-rendház volt, az elnöki tisztséget az alapítástól 1942-ig Böle viselte. A 123. Credo-alakulás után az egyházi vezetést Márk Ágostonnak adta át, innentől a Credo-szervező megjelölés szerepel Böle Kornél mellett.⁵⁴² 1937 szeptemberétől Márk Ágostontól Kovács Gyula O. P. vette át az egyházi vezetéssel járó feladatokat.⁵⁴³

Szent Domonkos fiai Budán és Pesten hajdan és napjainkban. (Szent Domonkos virágoskertje 4.) Bp. 1929.; [N. N.] A két Lippay. Történeti elbeszélés a XVI. századból. (Szent Domonkos virágoskertje 5.) Bp. 1929.; Scheeben Christián Heribert: Boldog Nagy Albert. Ford. P. Böle Kornél. O. P. (Szent Domonkos virágoskertje 6.) Bp. 1931.; [Böle Kornél] A háromszázéves szombathelyi zárdánk. Összeáll. (részben írta) P. Böle Kornél. (Szent Domonkos virágoskertje 7.) Bp. 1938.; *Böle Kornél: Gyöngyvirágok és margaréták Árpádházi Szent Margit oltárán. Születése 700 éves jubileumának és szentté avatásának ünneplésére.* (Szent Domonkos virágoskertje 8.) Bp. 1944.; *Verebélyi Jácint: Sziennai Szent Katalin élete.* (Szent Domonkos virágoskertje 9.) Bp. 1947.

⁵³⁶ A Credo-alapító szerzőségével ld. *Böle K.: Szentévi nefelejcs* i. m.; *Böle K.: Második csokor* i. m.; *Égő csipkebokor. Melléklet az „Oltártüzek”-hez.* Bp. 1929.; Szent Domonkos fiai Budán és Pesten hajdan és napjainkban. (Szent Domonkos virágoskertje 4.) Bp. 1929.; A háromszázéves szombathelyi zárdánk. Összeáll. (részben írta) P. Böle Kornél. (Szent Domonkos virágoskertje 7.) Bp. 1938.

⁵³⁷ *Dr. Bendefy László: Az ismeretlen Juliánusz. (A legelső magyar Ázsiakutató életrajza és kritikai méltatása)* [Credo] Bp. 1936. [Reprint: Budapest–Szentendre–Győr 2001]

⁵³⁸ *Zágorhidi Czigány Balázs: Bendefy László és a domonkos rend.* Vasi Szemle (2014) 6. sz. 721., 724.

⁵³⁹ *Böle K.: Utaim* i. m. 179.

⁵⁴⁰ Credo-egyesület. In: *Katolikus Lexikon.* I. Szerk. Bangha Béla SJ. Bp. 1931. 359.

⁵⁴¹ DRGYL, Tartományfőnöki iratok, 1944–1945, 64/1945, Badalik Bertalan tartományfőnök levele Mihalovics Zsigmondhoz, az Actio Catholica elnökéhez, Bp., 1945. szept. 29. [1., 2.]

A Credo lakosság körében betöltött szerepének, jelenlétének vizsgálatához elsődleges feladat az egyesületek számának (taglétszámnak) felmérése, továbbá ezen adatok elemzése, értelmezése más katolikus társadalmi egyesületek (különösen a KALOT) számadatainak tükrébe. A KALOT kapcsán Balogh Margit hívja fel a figyelmet a statisztikai adatok viszonylagosságára. *Balogh Margit: A KALOT és a katolikus társadalompolitika 1935–1946.* (Társadalom- és művelődéstörténeti Tanulmányok 23.) Bp. 1998. 56.

⁵⁴² A schematismusok adatai szerint 1930-tól az elnök kifejezés helyett megjelenik a *promotor*, 1934-től a *director*. *Zágorhidi Czigány B.: Domonkos-rend névtára* i. m. 13.; [N. N.] *Credo-élet.* Credo! 9. (1931) 10–11. sz. [belső borító]

⁵⁴³ [N. N.] Bp. Központi Credo. Credo! 15. (1937) 144.

Az 1930-as években sokszor többnapos országos kongresszusok fogták össze a helyi Credo-szervezeteket: 1. Pécs (1929. június 9.), 2. Budapest (1930), 3. Szombathely (1932. június 11–12.), 4. Gödöllő (1933. június 10–11.), 5. Budapest (1935. szeptember 28.)⁵⁴⁴, 6. Szolnok (1937. június 5–6.), 7., 8. Budapest (1938, 1946).⁵⁴⁵

A Credo a körmenetek, zárandoklatok mellett a kisebb összejövetelek (Credo-esték) fontosságát is hangsúlyozta, ahol a „credisták”⁵⁴⁶ hitüket, vallásosságukat mélyítő előadásokat hallgathattak. Sőt, Böle ötletét követve megalakult a Credo karitatív szervezete, a katolikus temetkezési segélyegyletként működő Pietas.⁵⁴⁷ A katolikus reneszánsz idején a lakosság körében rendkívül népszerű Credo történetének feldolgozásával (működésének, szervezeti jellemzőinek feltárásával) adós a szakma.⁵⁴⁸

Azon szervezetek közül, melyek lelki vezetését a domonkos szerzetesek látták el, a Rózsafüzér Társulat tagjainak száma jelentősen növekedett az 1920-as évek elején. A társulati tagok számára kötelező volt a heti három olvasó elimádkozása, közös programot jelentett a rózsafüzér havi egyszeri közös elmondása, az azt követő körmenet.⁵⁴⁹

A rend belső életének jelentős eseménye volt 1923-ban Glasics Egyed aranymiséje, Holló István és Lexmann Miklós felszentelése, Aquinói Szent Tamás szentté avatásának 600. évfordulója, melynek tiszteletére publikálta Horváth Sándor *Aquinói Szent Tamás világnézete* című művét, s az egyes zárdák ünnepi *triduumm*al emlékeztek meg róla.⁵⁵⁰ Böle a Katolikus Nagygyűlés Hitbuzgalmi Szakosztályához intézett beadványt Árpád-házi Boldog Margit ügyében, ahol a tagok egyértelműen a szentté avatás szorgalmazása mellett voksoltak. Nem véletlenül: egyre-másra érkeztek a levelek, indultak az aláírásgyűjtések az ügy támogatására. A domonkos

⁵⁴⁴ Az 1934-be Veszprémben tervezett kongresszus politikai okok miatt elmaradt, az 1935. évi a XXVI. Katolikus Nagygyűléssel összevonva valósult meg. *Böle Kornél*: Itt a XXVI. Katolikus Nagygyűlés! Itt az V. Országos Credo Kongresszus napja: szeptember 28! Credo! 13. (1935) 105.

⁵⁴⁵ *Böle K.*: Utaim i. m. 140.

⁵⁴⁶ A Credo-tagokra alkalmazott, a korabeli sajtóban is rendszeresen feltűnő elnevezés.

⁵⁴⁷ *Gálosi Sándor*: Beszámoló a Credo által alapított Pietas országos katolikus temetkezési segélyegyesület megalapításáról. Credo! 11. (1933) 11–14.

⁵⁴⁸ A Központi Credo iratanyagának töredéke (DRGYL, P 1953, Országos Credo Központ iratai) őrződött meg: főként Böle levelezése, számlák, nyomtatványok, meghívók, szórólapok. A helyi szervezetek iratanyagát szerencsés esetben az adott megyei levéltárban helyezték el, pl. VaML, X. 227 A Szombathelyi „Credo” Férfi egyesület iratai. A helyi Credo-történetet feldolgozó (egyetlen) példa: *Járolí József*: A békéscsabai Credo Férfi egyesület története 1939–1951. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok (1997) 3–4. sz. 105–107.

⁵⁴⁹ [N. N.] Az Élőrózsafüzér alapszabályai. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 111.

⁵⁵⁰ *Böle Kornél*: Huszonöt év! (1903–1928) Borostyánlevelek a szent Domonkos-rend budapesti letelepedésének negyedszázados ünnepére. Rózsafüzér Képes Naptár 1. (1928) 42.

apáca kultuszának népszerűsítését végezték a Szent Margit Leánykör tagjai, évről évre növekedett a májusi Szent Margit-szigeti zarándoklat résztvevőinek száma: 1923-ban kb. 20 000 fő.⁵⁵¹

Bőle újult erővel fogott hozzá a templom körüli teendőkhöz is, s a rendház lelkiismeretes krónikásaként *Templomunk* címmel visszatérő rovattal jelentkezett a Rózsafüzér Királynéja lapban: „Isten nevében induljunk és kezdjük az idén erősen gyűjteni templomunk belső berendezésére!” Nagy szükség volt az adományokra: pótolni kellett a beolvasztott harangokat, javításokat végezni a háborús károkra szenvedett nagy tornyon, a januári viharban megsérült kis tornyon, miközben olyan kisebb újítás is szerepelt a tervek között, mint a szélfogók vásárlása, de olyan égető probléma megoldása is, mint az orgona beépítése vagy a freskók elkészítése. A templomberendezési alapnak köszönhetően a Rózsafüzér Királynéja 1921 decemberi lapszáma beszámolhatott a belső berendezés bővüléséről: megépült a főoltár mögötti imakórus, behelyezésre került Szlanár Antal üvegfestő munkája: a sekrestye háromosztatú színes ablaka.⁵⁵² 1922-ben megtörtént a szélfogók és a szőnyegek beszerzése. De a következő év sem múlt el a budapesti templom fejlesztése nélkül: a hívők használatba vették a kőből készült áldoztatórácsot, sőt, sikeresen zárult Badalik Bertalan gondolatának megvalósítása: a templom megkapta a Mátyás-templom leszerelt orgonáját. A 33 játékos, 3 játszóasztallal és 66 szabadkombinációval bíró hangszer felszentelését Mészáros János érseki helytartó végezte (1924. április 6.).⁵⁵³ A Mátyás-templom régi orgonáját az Angster cég szerelte be. A kor híres orgonagyára ugyanebben az évben megbízást kapott a vasvári domonkos templom 3 manuálos, 28 regiszteres orgonájának elkészítésére.⁵⁵⁴

A „fáradhatatlan domonkosrendi szerzetes” örömmel vállalt részt az 1925-re hirdetett szentév munkáiból. Magyarországról hét nagyobb országos nemzeti zarándoklat indult. Bőle nemcsak a részvételre buzdító beszédeivel tűnt ki, az első zarándoklaton (1925. március 23. – április 3.) a különvonat egyházi és világi méltóságait kísérte, a második zarándoklaton a második különvonat lelki vezetője volt.⁵⁵⁵

⁵⁵¹ [N. N.] „Egy ország, amely háromszor dőlt össze”. Nemzeti Ujság 5. (1923) 119. sz. 2.

⁵⁵² *Bőle Kornél*: Templomunk. Rózsafüzér Királynéja 37. (1921) 61., 62., 192.

⁵⁵³ Op. 983/1923, III/33. – 3 manuálos, 33 regiszteres orgona. *Angster József*: Angster. A pécsi orgonagyár és a család története. Pécs 1993. 180.; *B. B.*: Orgonaszentelés. Rózsafüzér Királynéja 40. (1924) 97.

⁵⁵⁴ *Angster J.*: Pécsi orgonagyár i. m. 107.

⁵⁵⁵ [N. N.] A Szentév. Magyar Katolikus Almanach 1. (1927) 359–360, 366–367.; A szentévi magyar zarándoklatok részletes adatai. In: Szentévi magyar zarándoklatok. Visszaemlékezések a jubileumi év eseményeire olasz, francia és spanyol földön, Róma–Lourdes–Limpas–Szentföld. Szerk. dr. Paulovits Sándor. Bp. 1926. 212–242.

Először tehát gróf Mikes János szombathelyi megyéspüspök vezetésével elindult első országos nemzeti zarándoklat lelki vezetőjeként találkozhatunk nevével. Miután a megközelítőleg 800 zarándokot kétszer fogadta XI. Pius pápa, Bőle a Colosseumban tartott fáklyás felvonuláskor elmondott szentbeszédében idézte fel Róma amphiteatrumának vértanúit.⁵⁵⁶

A második országos nemzeti zarándoklat (1925. április 21.–május 4.) megnövekedett részvétellel (kb. 1400 fő) zajlott, vezetője Csernoch János bíboros volt. Bőle a zarándokok azon csoportjával tartott, akik Róma felé érintették Bolognát, Firenzét, Nápolyt, Pompeii-t. Az ekkor megismert olasz éneket (*Noi vogliam Dio!*) Csernoch János bíboros kérésére fordította le. Az *Istent akarjuk...* kezdetű Mária-ének a Credo indulójává vált, és szentévi himnuszként lett országosan ismert.⁵⁵⁷

Az 1926-os esztendőben a domonkos harmadrendi szerzetes, Sienai Szent Katalin ünnepe indította útnak Bőlet: Bolognán át utazva vethetett egy pillantást Firenze, Pisa látványosságaira. Utazásának végcélja Siena volt, ahol Szent Katalin szülőházában és a San Domenico-templomban és -kolostorban tapasztalhatta meg Katalin életszentségét – ereklyéin, a róla készült festményeken keresztül. A szentet körülvevő élő tiszteletet látva óhatatlanul Árpád-házi Margittra gondolt.⁵⁵⁸ A sienai utazás élményeit még abban az évben írásba foglalta, majd 1947-ben bővítette az egykori kéziratot.

Ludvig Theissling rendfőnök 1925. május 2-án bekövetkezett halála miatt összehívott választókáptalanon (*capitulum generale electivum*) a rendi szabályok értelmében az egyes rendtartományok három szavazattal rendelkeztek.⁵⁵⁹ Az Osztrák–Magyar Rendtartomány tartományfőnöke, Raymond Glund mellett – az 1922. évi tartományi káptalan választása szerint⁵⁶⁰ – jelen volt Hyazinth Amschl mint *diffinitor* és *sociusa*, Bőle Kornél.⁵⁶¹ Betöltött funkciója

⁵⁵⁶ Bőle K.: Szentévi nefelejcs i. m. 91.; A Szentév i. m. 366.

⁵⁵⁷ Bőle K.: Utaim i. m. 122.; [N. N.] Díszülés a Vigadóban. Uj Nemzedék 11. (1929) 35. sz. 4.

⁵⁵⁸ DRGYL, BK, Kéziratok, 1926. évi naplóból

⁵⁵⁹ *Szabó Szádok*: A domonkosrend szelleme és szervezete. In: Horváth S. (szerk.): A Szent Domonkos-rend. i. m. 63.

A rendfőnöki hivatal 12 évre szól: Ludvig Theisslinget a freibourgi káptalan választása (1916. aug. 3.) emelte hivatalba. DRGYK, St.-Dominikus-Kalender für das Jahr 1921. (32. Jahrgang) Jubiläumsausgabe. Herausgegeben von P. Leander Maria Klotz, O. P. Graz 1921. [144. és 145. lap között]

⁵⁶⁰ Az 1922. évi tartományi káptalan idején Hyazinth Amschl a bécsi rendház perjeli, Bőle Kornél a budapesti rendház vikáriusi hivatalát töltötte be. DRGYK, Acta Cap. Provincialis Prov. Austriaco-Hungaricae Ord. Praed. 1922 celebrati et [...] Egrae 1924.

⁵⁶¹ A választás körülményeiről sem a Rózsafüzér Királynéja rendi hírei, sem a budapesti rendház *historia domusa* nem ad bővebb felvilágosítást, Bőle 1920-as éveinek krónikája, az Utaim II. része lappang. A tartományfőnöki iratok szolgálhatnak további adatokkal, azonban a domonkosok bécsi levéltárának anyagához való hozzáférés jelenleg nem

jellegéből adódik, hogy nem vett részt a választást követő „törvénykezésben”, így nem szerepel a csoportképeken sem. Az utazás adta lehetőségeket – előjárói engedéllyel – mégis kreatívan hasznosította: Spanyolország és a spanyolok megismerésére. Az 1926. május 6. és június 10. közötti időszak naplószerű élménybeszámolója *Spanyol földön* címmel jelent meg 1927-ben. Természetesen központi helyet foglalnak el az ocañai káptalan során átéltek: Bőle május 22-i bejegyzésében így kiáltott fel: „Habemus!!!... 5302 férfi és 26 330 női dominikánus atyja: P. Bonaventura Garcia de Paredes!”⁵⁶² Az örömhírről és Paredes 1936-os vértanúhaláláról is Bőle számolt be.⁵⁶³ A domonkos rend 78. rendfőnöke rövid ideig töltötte be hivatalát: utóda Martin Stanislas Gillet (1929–1946) lett.⁵⁶⁴

Néhány hónappal később változás történt az Osztrák–Magyar Rendtartomány vezetőjének személyében: 1926. július 29-től Angelicus Töffler tartományfőnök vette át Raymond Glund helyét.⁵⁶⁵

Az 1926-os évet beárnyékolta Bőle Erzsébet december 6-án bekövetkezett halála. Bőle szentbeszédeinek mutatókönyvébe írt rövid feljegyzése szerint „sok munka, sok szenvedés, nagyon vallásos, imádságos élet” volt az övé.⁵⁶⁶ Bőle Kornél – más kéziratok tanúsága szerint – mindig nagy szeretettel emlegette édesanyját, később, ha lehetősége nyílt rá, mindig felkereste székesfehérvári sírját.

A Rózsafüzér Királynéja-templomból hadi célokra elvitt harangok pótlása, újraöntésének szervezése Bőle 1927. évi feladatai között szerepelt. A harangok virágvasárnapra készültek el, az eredetiekhez hasonlóan Szlezák László harangöntő műhelyében. A Rózsafüzér Királynéja-harang (2400 kg), a Szent Mihály-harang (1355 kg), a Ferreri Szent Vince-harang (714 kg) érkezése körüli harangszentelési ünnepségsorozat május 15-én Kohl Medárd püspök felszentelési szertartásával zárult.⁵⁶⁷

A harangok pótlása csupán egy kiadás azoknak sorában, amelyekkel a magyarországi rendházaknak számolni kellett az első világháború után kialakult súlyos gazdasági helyzet

lehetőség. A forrásadottságok miatt a választás körülményeiről Bőle útirajza számol be olvasmányos formában. *Bőle K.*: *Spanyol földön* i. m. 129., 153., 187–192.

⁵⁶² *Bőle K.*: *Spanyol földön* i. m. 191.; megerősíti: *Chronica* II. [1926. máj. 22-i bejegyzés]; DRGYK, *Catalogus generalis Ordinis Praedicatorum (Mense Aprilis MCMLIX)*. Ed. Emmanuel Suarez. Roma 1949. XII.

⁵⁶³ [p. k.] P. de Paredes Bonaventura G. *Credo!* 4. (1926) 129.; *Spanyol Domonkos-rendi hősök*. 16. (1938) 174.

⁵⁶⁴ *Catalogus generalis Ordinis Praedicatorum (Mense Aprilis MCMLIX)*. Ed. Emmanuel Suarez. Roma 1949. XII.

⁵⁶⁵ DRGYK, *Catalogus conventuum et fratrum Provinciae Austriaco-Hungaricae Ordinis Praedicatorum*. Graecii, 1928. [3.]

⁵⁶⁶ *Bőle K.*: *Szentbeszédtek tárgymutatója* I. i. m. 146.

⁵⁶⁷ *m. b.*: *Harangszentelési ünnepségek*. Rózsafüzér Királynéja 43. (1927) 183–187.

közepette. Az adománygyűjtés volt tehát az elsődleges célja Böle Kornél és Badalik Bertalan első amerikai missziós útjának. A két szerzetes 1927. szeptember 29-én indult az Újvilágba, majd 1928. április 19-én szálltak fel a hazafelé tartó hajóra New Yorkban.⁵⁶⁸

A keleti part pasztorációja próba elé állította a két szerzetes teherbírását, nyelvi ismereteit, talpraesettségét is. „P. Kornél éppen most jön az I. osztályból, ahol a szentmisét mondotta és – szinte megremegek, ha magamat képzelem bele helyzetébe – az evangéliumot angolul felolvasta. S amint mondják: nagyszerűen” – jegyezte fel Badalik a New Yorkba tartó Majestic utasszállítón töltött napokról (1927. október 4–12.). Badalik hosszabb beszámolóit *Amerikai levél* címmel a Rózsafüzér Királynéja közölte. Böle sem hanyagolta el élményeinek rövid megfogalmazását;⁵⁶⁹ a napi eseményekről vezetett gyorsírási jegyzeteit később összefüggő kézírattá alakította, s *amerikai naplók* címmel látta el.

1928 januárjától a két domonkos külön úton folytatott missziót: Böle a nyugati partra indult; Badalik New York felé, ahol január 30-án meghatározó élménnyel gazdagodott. A Niagara-vízesés látványa, az elemi erő megnyilvánulása évekkel később is visszatért írásaiban: „A szélessé vált folyam eszeveszett vize olyan titáni erővel zuhan le a nagy mélységbe, hogy a felporzó víz felér a felhőig s szürkés, fehéres, habfodrokkal díszített felhő-dízsátorként lebeg télen-nyáron a vízesés misztikus mélysége felett. [...] Ámulattal hallgattam a víztömeg megrázó, tömör muzsikáját, melyhez foghatót ember nem komponált. Annak a világmuzsikának lehet ez folyton szóló akkordja, amivel a mozgó égitestek a világűr betöltik.”⁵⁷⁰

A fél esztendő során ellátták a 19. század végén Magyarországról kivándoroltak és utódaik lelki gondozását. A domonkosok misszióját a jobb anyagi körülmények között levő magyar kolóniák lelkesen fogadták, miközben Böle lelkiismeretesen végezte a plébánia nélkül maradt magyar közösségek felderítését: egyházszerzői munkája jelentős eredmény nélkül zárult. „Megint megisméltődött a régi igazság, hogy a szerzetes mindenütt otthon van, utazzék bár a világ bármely részére, ahol a kereszt katolikus templomot jelez, s főképpen, ahol rendjének háza van.”

A Credóban végzett munkájához kapott Böle segítséget látva a Holy Name Society működését, mely „férfiak milliói állította zárt sorokban Jézus Neve zászlaja alá. Katedrálisok (pl. Chicago) és egyszerű templomok emelkedtek Jézus Neve tiszteletére, százával alakultak meg a

⁵⁶⁸ Máté A.: Domonkos missziók i. m. 183., 184.

⁵⁶⁹ Böle Kornél: Amerikai levelek. Credo 6. (1928) 42–48.; Böle Kornél: Amerikai naplóból. Credo 6. (1928) 226–229.

⁵⁷⁰ Badalik Bertalan: Amerikai levél. Rózsafüzér Királynéja. 44. (1928) 5. sz. 136., 137.

Jézus Neve Társulatok (The Holy Name Society). [...] Az egyes társulatok egyházmegyénként tömörülnek. Az összes egyházmegye Jézus Szent Neve Társulatainak vezérsége pedig a New York-i National Head Quarters of the Holy Name Society épületében dominikánus atyák kezében van.”⁵⁷¹ Badalik és Böle legkésőbb 1928. március közepén ismét találkozott, Toledóban közösen tartották a nagyböjti missziót.⁵⁷² Magyarországra tartva útba ejtették a Szűzanya lourdes-i kegyhelyét (április 26–27.); Böle számára ez volt harmadik (egyben utolsó) zarándoklat.⁵⁷³ A Boldogságos Szűz Máriánál tett látogatásainak *Lourdes-i ciklámenek* című kéziratában állított emléket.

Böle és Badalik missziója előtti évben Tóth Tihamér (egyetemi tanár, később veszprémi püspök) a nemzetközi eucharisztikus kongresszuson járt Chicagóban, amerikai útjáról írt beszámolóját Böle később is szívesen olvasta.⁵⁷⁴ Tóth Tihamér nem csak ebben volt Böle „előfutára”, az ő nevéhez köthető a „drótnélküli telefonon” tartott prédikáció ötlete, ő mondta Európa első rádiószentbeszédét 1926. január 1-jén.⁵⁷⁵ Az 1920-as évek Amerikájáról írt beszámolókból – a chicagói kongresszustól függetlenül – nem volt hiány: Bangha Béla *Amerikai missziós körutam* (1924), Slachta Margit *Elkapott sugarak* című műve is említhető.⁵⁷⁶

Amerikai missziós útjukról hazatérve, 1928 augusztusában pedig magától értetődő módon vették ki részüket a rend budapesti letelepedésének 25. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen, melyre Angelicus Töffler tartományfőnök is ellátogatott. Az októberi Rózsafüzér Királynéja-ájtatosságokon pedig főként Böle szerepelt szentbeszédekkel.⁵⁷⁷

1928. december 15-én érkezett a tartományfőnök és a rendfőnök okmánya, mely a pesti rendházat priorsággá emelte, s első perjeléül Bölét nevezte ki. Marton Bernát házfőnök sürgönyben értesítette a Felsőpallán tartózkodó Bölét, aki a *historia domus*ban a következő sorokat jegyezte fel: „G. Péter első szava, mikor megmutattam neki felsőpallai szobájába menve ez volt: »Ezt a Sándor csinálta!»”⁵⁷⁸ [...] Én pedig ezt írtam a sürgöncédulára: »Jézusom, irgalmazz!« [...] Ezzel lezárult

⁵⁷¹ [N. N.] A „Credo”-egyesület (Jézus Neve-társulat). Credo-röpirat 1–2. sz. 3.

⁵⁷² P. Badalik Bertalan O. P.: Toledóban. Amerikai naplóból. Rózsafüzér Képes Naptár 2. (1929) 84.

⁵⁷³ Ld. bővebben VI. 1. 1.

⁵⁷⁴ Dr. Tóth Tihamér: Tibériás tavától a Michigan-tóig. Magyar Kultúra 13. (1926) 543–552.; 603–612.

⁵⁷⁵ Posztós Ildikó Piroska: A spanyol Tóth Tihamér-jelenség. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 18. (2006) 3–4. sz. 27.

⁵⁷⁶ Máté Anita: Amerika magyar szemmel. Óhazai egyháziak benyomásai a 20-as és 30-as évek Amerikájáról. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 22. (2010) 3–4. sz. 73.

⁵⁷⁷ Chronica II. i. m. [1928. aug. 24–27-i bejegyzések]

⁵⁷⁸ Ti. Horváth Sándor, aki ebben az időben a római Collegium Angelicum professzora volt. DRGYK, Catalogus conventuum et fratrum Provinciae Austriaco-Hungaricae Ordinis Praedicatorum. Graecii, 1930. [13.]

a budapesti alapításnak második korszaka. Az első volt az, hogy Szombathelynek meg Kassának vikáriátusaként létezett 1911 őszéig. A második az volt, hogy 1911 őszétől mint independens vikáriátus, mint residentia volt mostanáig. A harmadik ez, hogy prioratus, konvent.”⁵⁷⁹

A Bőle tevékenységét illetően rendkívül sokszínű 1930-as éveket három szemponton keresztül szeretném megragadni. Az egyik missziós tevékenysége, melynek példái *Utaim* című visszaemlékezéseinek harmadik részét szövik át. Ez a kéziratrész az „eredményekre” koncentrál, jóllehet Bőle 1927-től biztosan viselte a *superior missionum* megjelölést.⁵⁸⁰ Elődje Bakacs Lőrinc volt,⁵⁸¹ akitől fiatal domonkosként 1914. december 2. és 13. között Tatán a missziózás alapjait elsajátította.⁵⁸² Első misszióján Bőle összesen tíz szentbeszédet tartott.⁵⁸³ Az 1930. évi rendi névtárban a „Superior Missionum pro Hungariae” jelenik meg a neve mellett, melynek tisztségét 1932-ig látta el (X. 4., 7. kép).⁵⁸⁴

Az Osztrák–Magyar Rendtartományban – a *sociusi* tisztséghez hasonlóan – két személy volt felelős a missziók irányításáért: egy osztrák az ausztriai területekért, a magyar pedig a magyar anyanyelvű részekért. A „missziók vezetője” feladatkörének leírása, illetve a missziószervezés módszereiről szóló gyakorlati könyv hiányában, a domonkos missziók működése csak részben rekonstruálható, a missziókkal foglalkozó (töredékes) levéltári anyag felhasználásával. Úgy tűnik, a missziós főnök személye a budapesti rendház tagjai közül került ki, és feltételezhetően az alkalmassági tényezők is szerepet játszottak a választáskor, pl. számos missziósterületen sokrétű tapasztalat birtoklása, kiváló szervezőképesség, hiszen a beérkező felkérések ügyintézése, a feladatok országos szintű elosztása volt elsődleges feladata.⁵⁸⁵ A Magyar Rendtartomány visszaállításától annak hivatalos fennállásáig (1950-ig) ezt a feladatkört a tartományfőnök (Badalik Bertalan, majd

⁵⁷⁹ Chronica II. i. m. [1928. dec. 15-i bejegyzés]

⁵⁸⁰ A megállapítás az 1926. évi schematismus hiányában fogalmazódott meg. DRGYK, Schematismus patrum et fratrum Sacri Ordinis Praedicatorum almae Provinciae Austriaco-Hungaricae pro anno Domini 1927. Graecii, 1927. [11.]

⁵⁸¹ DRGYK, Schematismus patrum et fratrum Sacri Ordinis Praedicatorum almae Provinciae Austriaco-Hungaricae pro anno Domini 1925. Graecii, 1925. [11.]

⁵⁸² Bőle K.: *Utaim* i. m.

⁵⁸³ Bőle K.: Szentbeszédék tárgymutatója I. i. m. 27. [314–323. sz. szentbeszédék]

⁵⁸⁴ DRGYK, Catalogus conventuum et fratrum Provinciae Austriaco-Hungaricae Ordinis Praedicatorum. Graecii, 1930. [12.]; *Zágorhidi Czigány B.*: Domonkos-rend névtára i. m. 13.

⁵⁸⁵ Bőle saját missziói ügyében írt leveleiről külön jegyzéket készített. DRGYL,

Implom Lajos) látta el.⁵⁸⁶ A kijelölt missziós alkalmakon túl a szerzetesek személyes felkéréseket is vállalhattak.

A domonkos szerzetesek (általában ketten) misszióikat annak a megyéspüspöknek az írásos, prédikálásra és gyóntatásra kiadott engedélyével végezheték, mely alá az adott plébánia tartozott.⁵⁸⁷ Azonban más esetek is előfordultak, jurisdíciós engedélyt kaphatott egy-egy szerzetes a megyéspüspöktől egy adott közösségben végzett lelki gondozásra.⁵⁸⁸

Az 1938-as kettős szentévbén (Szent István király és a XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus éve) vált valóra a magyarországi domonkosok évtizedes álma, a kassai rendház visszatérése.⁵⁸⁹ Sőt, a megoldandó kérdések között szerepelt a felvidéki egyházmegyéék „visszavezetése Szent István országába.”⁵⁹⁰ Böle nemcsak azzal hívta fel magára a figyelmet, hogy Horthy Miklós kormányzóval egy napon (1938. november 11-én) vonult be Kassára,⁵⁹¹ hanem a kassai Credo-megalapításával. A nyolcnapos, Kassa négy templomában nyolc domonkos szerzetes által tartott misszió (1939. február 25.–március 5.) fénypontja volt ez az esemény: a 296. Credo tagjainak száma közel 500 főt számlált.⁵⁹²

A gazdasági világválság idejére esett a második amerikai missziós út (1932. szeptember–1933. szeptember), így ez az utazás anyagi szempontból közel sem volt olyan jövedelmező, mint a korábbi.⁵⁹³ Badalik és Böle egy-egy közleménnyel ezúttal is szólt az olvasókhöz.⁵⁹⁴ Ekkor egyenként

⁵⁸⁶ DRGYL, P 1572, 1. d., Budapesti rendház iratai, Badalik Bertalan tartományfőnök levele az érseki helynökhöz, Budapest, 1938. febr. 28.; MNL VaML, XIV. 1/3., XXXI. Másolatos levelező könyv. 1946. XII. 21.–1947. nov. 19., 71/1946, Böle Kornél levele Badalik Bertalan tartományfőnökhöz, Szombathely, 1946. dec. 29.

⁵⁸⁷ Példa az ilyen jellegű dokumentumokra: DRGYL, P 1574, 1. d., Érvényben levő felhatalmazások és szentelési okmányok, 763/1926, Hanauer István váci megyéspüspök engedélye, Vác, 1926. febr. 25.

⁵⁸⁸ Bakacs Lőrinc számára a szegedi domonkos nővérek főnöknője járta ki Glattfelder Gyula csanádi megyéspüspöknél, hogy Szegeden járva közösségükben gyóntathasson (időkorlátok nélkül). DRGYL, P 1574, 1. d., Érvényben levő felhatalmazások és szentelési okmányok, Jurisdíció, Szeged, 1930. júl. 18.

⁵⁸⁹ 1938. dec. 14-től a kassai konvent a Magyar Rendtartományhoz tartozott. *Česlav P. Šajda OP – Dominik R. Letz OP: A kassai domonkos kolostor XX. századi története.* In: *Illés P. A. – Zágórhidi Czigány B. (szerk.): A domonkos rend i. m. 220.*

⁵⁹⁰ Erről szóló állásfoglalást ld. *dr. Krüger Aladár: A Credo-egyesületek a Felvidékért.* Credo! 16. (1938) 166–170.

⁵⁹¹ *Böle K.:* Utaim i. m. 190., 191.; *Böle Kornél:* Szirmok Szent Erzsébet rózsáiból. Credo! 16. (1938) 179–181., 187–190.

⁵⁹² *[N. N.] Böven hullott a malasztok harmatja.* Credo! 17. (1939) 56.

⁵⁹³ *Máté A.:* Domonkos missziók i. m. 183., 184

⁵⁹⁴ *Böle Kornél:* Férfiellenek (Elkésztett levél az amerikai missziós útról). Credo! 11. (1933) 180., 181.; *Böle Kornél:* Detroit. Credo! 12. (1934) 15–17.

54 000 km-t tettek meg a plébániákat járva (X. 4., 6. kép).⁵⁹⁵ A II. világháborús károk enyhítésére egy harmadik út is tervben volt 1946 elejére, de a kialakult körülmények ezt meggátolták.⁵⁹⁶

Amerikából hazatérve Bőle az Actio Catholica (AC) hitbuzgalmi és szervezési szakosztályának tagja, a férfiszervezetek képviselője lett. Részt vállalt a Budapesten tartott XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus (1938) munkálataiban, melynek megrendezése az AC országos elnökségének feladata lett. A Hitbuzgalmi Bizottság az imahadjárat országos megszervezésének feladatát látta el, illetve eucharisztikus missziókat tartott 1936 májusától, az ifjúság elérére fontos szempontként szerepelt.⁵⁹⁷ 1938. május 29-én, a kongresszus befejező napján az agrárfjúság (KALOT) nagy számú részvétele mellett zajlott az ünnepi nagygyűlés, s mintegy félmillió tömeg jelenlétében a bíboros-legátus pontifikálta szentmise a Hősök terén.⁵⁹⁸

Bőle szerepvállalásának feltárása a jövőbeni feladatok egyike. Adatolható, hogy az eucharisztikus nagygyűlésen (1938. május 22.) a Beszkárt⁵⁹⁹ dolgozói részére tartott beszédet.⁶⁰⁰ Ennek a dolgozói körnek a megszólítása hangsúlyos volt: „A megtartott triduumok listája magába foglalja mindenekelőtt az egész intelligens katolikus férfitársadalmat, a városházának, a minisztériumoknak, parlamentnek tisztviselőkarát, szerepel a BESZKÁRT egész alkalmazotti kara a vezető hivatalnokoktól az üzemi munkásokig, a művészek, az IBUSZ és a MEFTER, a sportvilág, az ügyvédek, a budapesti leánytársadalom, a MÁV vas-, acél- és gépgyárak, a Nemzeti Bank, a Sertés- és Közvágóhíd munkásai [...]”⁶⁰¹ Nem véletlenül vállalta Bőle a városi munkásrétegek felé irányuló lelkipásztori feladatokat: a kongresszus évében, hiszen a Credo-mozgalom is ezt réteget fogta össze. Számukra 1938 januárjától szerveződtek csoporttriduumok, melyeket a vállalati vezetőség munkaidőként számolt el, és személyes jelenlétével erősített meg. Az egyes záróünnepségek látványos felvonulással értek véget, sőt az eseményekhez csatlakozhattak családtagok is, így a vallással szemben közömbös, ateista munkások számára az élmények hitük megújulását is

⁵⁹⁵ Bőle K.: Utaim i. m. 167.

Shvoy Lajos a XXXIV. Eucharisztikus Kongresszus hírért, a püspöki kar meghívását vitte el Amerikába 1937-ben. A magyar plébániákat végiglátogatva több mint 45 000 km-t tett meg. Shvoy L.: Önéletrajz i. m. 76., 77.

⁵⁹⁶ MNL VaML, XIV. 1/3., XXXII. Másolatos levelező könyv. 1947. nov. 24.–1948. ápr. 15., 22/1948, Bőle Kornél levele Bertha nővérhez, Szombathely, 1948. febr. 12.

⁵⁹⁷ A XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus emlékkönyve. Közrebocsájtja a kongresszus előkészítő bizottsága. Bp. 1938. 39.

⁵⁹⁸ A XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus emlékkönyve i. m. 208., 220.

⁵⁹⁹ A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság (BSZKRT, azaz „Beszkárt”) dolgozói.

⁶⁰⁰ [N. N.] Budapest vasárnap már teljesen bekapcsolódott az Eucharisztikus Kongresszusba. Uj Nemzedék 20. (1938) 116. sz. 7.

⁶⁰¹ A XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus emlékkönyve i. m. 42.

elhozhatták.⁶⁰² Bőle három alkalommal tartott ájtatosság-sorozatot: 1938. január 27–29. között a vasutasok számára a Rózsafüzér Királynéja-templomban, március 10. és 13. között a MÁV Gépgyárban dolgozó munkásnőknek, május 2–4-ig Csongrádon férfiak és nők számára egyaránt.⁶⁰³

A Credót is az AC szolgálatába állította. Az 1942. év programját, a káromkodás elleni küzdelmet a Credo-gyűlések központi témájaként határozta meg (a Credo! borítójára is felkerült az AC-plakát), gondolatait (felkérésre) káromkodásellenes kéziratba tömörítette.⁶⁰⁴ Bőle Kornél az AC-eseeményeken vállalt szerepe (országos ismertségét figyelembe véve) mindenképpen marginálisnak mondható – mutatott rá jogosan az AC által szervezett nagygyűlések szónokai kapcsán Gianone András és Klestenitz Tibor.⁶⁰⁵ A kérdés megválaszolásához mindenképpen további kutatásokra van szükség, melyhez szükség van az 1930-as évek népszónoki tevékenységének feltérképezésére is.

Missziós-papi működését alapvetően meghatározták szónoki képességei. Nyisztor Zoltán megjegyzése szerint „egészen eredeti, egyenesen színpadi jelensége volt a magyar katolicizmusnak”, de nem csak ez tette népszerűvé. Bőle beszédei egyszerűek, logikusan átláthatóak, magyarázatai világosak és közérthetőek voltak, stílusa pedig magával ragadó, s főként, a vallásos élet követelményeit leegyszerűsítette, ezzel elérhetővé tette a teljesítést nagy tömegek számára is. Mindezekkel sikeresen szólította és nyerte meg a „városi néposztály” tömegeit.⁶⁰⁶

Egy nevezetes katolikus nagygyűlés egyik szónokaként szerepelt Bőle 1923. október 7-én az országház kapuja előtt, amikor beszéde „annyira elhallatszott, hogy [...] a Földművelésügyi Minisztérium padlásablakában hallgatták. Ez prózában való dicshimnusz volt – valóban az istenadott hanggal.”⁶⁰⁷ Számos – rendtársak által megőrzött – történet említi Bőle erőteljes hangerejét, ami miatt egymás között a „Bömbőle” névvel illették. Ezen tulajdonsága lehetett félreértések forrása (hangos éneklése miatt nézték ittasnak), de előnyére vált a körmenetek,

⁶⁰² *Csombor Erzsébet*: A budapesti XXXIV. Eucharisztikus Világkongresszus előkészítése. In: „Vándorlásunk társa lett...” Az 1938. évi Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten. Szerk. Hegedűs András. Esztergom–Budapest, 2020. 48–50.

⁶⁰³ *Bőle K.*: Szentbeszédtek tárgymutatója II. 76–78., 80.

⁶⁰⁴ DRGYL, BK, Kéziratok, [A káromkodás ellen]

A hivatkozott írás kéziratban maradt, feltehetően ennek kivonatos változatát tartalmazza az AC által kiadott füzet. Ld. Áldott legyen az Úr neve! Engesztelő ájtatosság a káromkodások ellen. Actio Catholica Országos Elnöksége, Bp., 1941.

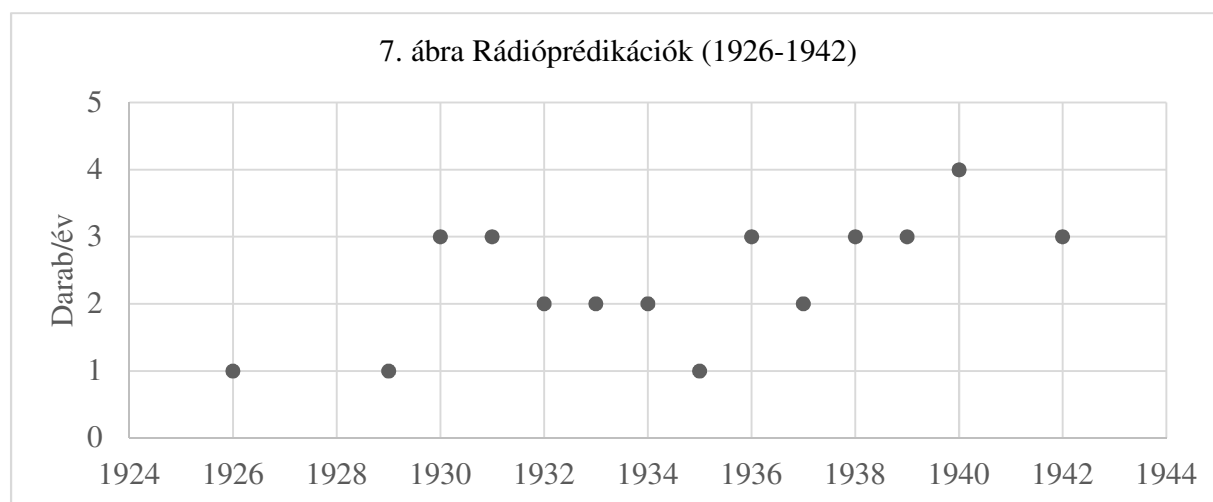
⁶⁰⁵ *Gianone A. – Klestenitz T.*: Katolikus nagygyűlések i. m. 296.

⁶⁰⁶ Nyisztor Zoltán *Bőle Kornélról* ld. X. 3. 10.

⁶⁰⁷ DRGYL, BK, Kéziratok, Cantabo. 27.

missziók alkalmával, később megkönnyítette az angol nyelv elsajátítását is. Az ének és a zene volt számára Szűz Mária tiszteletének egyik megvalósulása.

A médiumok biztosította sajtó-megjelenések mellett Bölét gyakran felkérték rádiós szereplésre is. Beszédeit külső helyszínen vagy a stúdióban rögzítették.⁶⁰⁸ A felvételek adataiból (7. ábra⁶⁰⁹) kitűnik, hogy az 1926 és 1942 közötti időszakban Bölét évente (átlagosan) 2-3 beszédre kérték fel. Ezek többsége (kb. 11 alkalom) a budavári Nagyboldogasszony-templomban hangzott el,⁶¹⁰ 1936-tól gyakorivá váltak a Rózsafüzér Királynéja-templomban felvett beszédek is (kb. 10 alkalommal). Prédikációs mutatókönyveiben szereplő mottó/jelmondat alapján úgy tűnik, hogy ezek általános témákat érintettek, pl. Mária-tisztelet, szentolvasó. A publikált, illetve kéziratot rádioprédikációk későbbi elemzése (ld. VII. 5.) ad választ arra, hogy ezek mennyiben kapcsolódtak az adott ünnephez (karácsony, húsvét, pünkösd), és hogy a szerkezeti, retorikai jellemzőkből kirajzolódik-e egyfajta tendencia. Szintén a szövegekből derülhet fény arra is, hogy Bölle mennyiben használta fel ezeket az alkalmakat a domonkos szellemiség hirdetésére. Erre két alkalommal biztosan sort került: 1942 májusában Árpád-házi Margit alakja állt prédikációja középpontjában, augusztus 15-én – utolsó rádioprédikációjában – Juliánusz barátira emlékezett.

⁶⁰⁸ Ezek a felvételek – az MTVA Rádióarchívuma munkatársának felvilágosítása szerint – nem maradtak fenn.

⁶⁰⁹ A 7. ábra adatainak forrása: *Bölle K.: Szentbeszédek tárgymutatója I., II. i. m.*

⁶¹⁰ Az adatok bizonytalanságának oka, hogy Bölle Kornél prédikációi II. mutatókönyvének sérülése miatt az írás egyes helyeken olvashatatlan.

1940. június 27-i prédikációja kapcsán, melyben erősen kikelt a németek ellen, rádiópolitizálással vádolták, és egy ideig nem kapott felkérést.⁶¹¹ Hiába közvetítette a rádió a keresztény-nemzeti gondolkört, a szentbeszédek ebbe (még) beleillettek, a németbarát politikával szembeni kritika azonban nem.⁶¹² Bőle nevezetes rádióbeszéde⁶¹³ komoly következményekkel járt: vitát váltott ki a szentbeszédek cenzúrája, az igehirdetés lelkiismereti szabadsága kérdésében. Végül a vasárnapi rádiós szentbeszédek szövegének előzetes cenzúrájáról született döntés. A felekezetek azonnal tiltakoztak ez ellen, s a bíboros is felemelte szavát.⁶¹⁴

A szónok személyére nézve ez eltiltást jelentett. A rádiószereplés elvesztése komoly hatással volt Bőlére: „Egy hónap múlva én is meghaltam”⁶¹⁵ – jelentette ki az eset után. A történetek ellenére a későbbiekben sem tartózkodott a nyílt véleménykifejtéstől: „Mondtam én bizony szónoki hévben olyanokat, de úgy becsomagolva, hogy abba jogosan nem lehetett belekapaszkodnia senkinek.”⁶¹⁶

Bőle egyes rádióbeszédeinek kézírata megőrződött, néhány pedig kiadásra is került (VI. 5. Beszédek). Ebben a műfajban szerzett népszerűségének (további) bizonyítéka egy hívő véleménye: „hallgatni olyan élmény volt, hogy lelki adósának tekintheti Kornél bácsi minden egyes hallgatóját. Annyira magával ragadta az embert, magába mélyedten, mindenről elfeledkezve hallgattuk gyönyörű szavait, hogy csak pár pillanatnak tűnt fel. Előadása Kornél bácsinak pedig annyira tökéletesen szép zamatosan magyar, amelyet még senkitől sem hallottunk.”⁶¹⁷ A két világháború között többezres sajtómegjelenéssel rendelkező domonkos szerzetes szónoki habitusáról, beszédeinek tartalmáról számtalan megállapítás született: „P. Böhle Kornél domonkos perjel aranyos humorával derűt csalt az arcokra, majd elbűvölt, megdöbentett mindenkit az élet való-szomorú festésével. »A szegény megélhetése rá van táblázva a tulajdonra« mondotta. Olyan állapotot kell teremtenünk, hogy senki éhen ne haljon, munka nélkül ne sorvadjon, mert ez nem Isten rendelése. A nincstelenség az, amely összetöri az országot, világ társadalmi rendjét.”⁶¹⁸ „Böhle Kornél dominikánus atya a szociális

⁶¹¹ Legutóbb 1942 májusában két alkalommal; másodszer Árpád-házi Margitról beszélt. *Bőle K.: Utaim i. m.* 214.

⁶¹² *Klein Tamás: A Rádió mint új médium a két világháború közötti Magyarországon.* In: *A sajtószabadság története Magyarországon 1914–1989.* Szerk. Paál Vince. Bp. 2015. 247., 249.

⁶¹³ Részletet közöl belőle *Vámos György: Vihar a szószéken. Egyházi beszédek cenzúrázása 1940-ben.* *Múltunk* 49. (2004) 204., 205.

⁶¹⁴ *Csiky Balázs: Serédi Jusztinián, Magyarország hercegprímása.* Bp. 2018. 320.

⁶¹⁵ *Bőle K.: Utaim i. m.* 201.

⁶¹⁶ *Bőle K.: Máriabesnyő i. m.* 19.

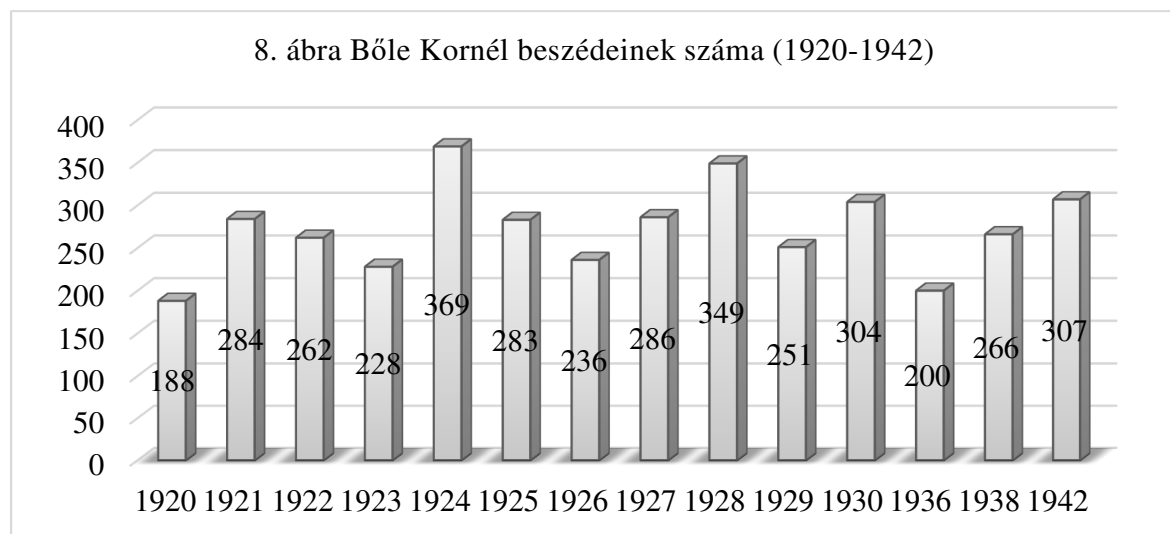
⁶¹⁷ DRGYL, BK, Levelezés, Mariska nevű, közelebről nem azonosítható személy levele Bőle Kornélhoz [dátum nélkül]

⁶¹⁸ [N. N.] *Kecskemét ünnepnapjai. (Szent Imre-díszgyűlés a piarista gimnázium udvarán) Kecskeméti Közlöny* 12. (1930) 204. sz. 2.

gondolkodásról mondott igen értékes beszédet, bámulatos szónoki tálentummal.⁶¹⁹ A nagykoncepciójú, rapszodikus beszéd frenetikus hatást váltott ki a hallgatóság soraiban.”⁶²⁰

Az 1920-as évektől beszédeinek száma évi 200 feletti, de nem ritka a 300 darabot meghaladó sem (1924, 1928, 1930, 1942), köszönhetően a számtalan Credo-alapításnak, illetve Árpád-házi Margit szentté avatása ügyében tartott szerepléseinek (8. ábra Bőle Kornél beszédeinek száma [1920–1942]).⁶²¹ 1928-ban az új esztergomi érsek, Serédi Jusztinián megjelenésével megsokasodtak a vallási programok, egymást követték katolikus gyűlések, közéleti és világi események,⁶²² melyeken egyre-másra számítottak Bőle elmaradhatatlan jelenlétére. Nem volt ez másként a Szent Imre-évben (1930) sem, ahol Sincero pápai legátus a Vérmezőn félmillió hívő előtt pontifikált miséje alatt az egyházi énekeket vezette mint *dirigens chori*, majd az Oltáriszentség kultuszáról beszélt a tömegnek.⁶²³ Bőle tagja volt az évet szervező bizottságnak is.

Horváth Sándor, a *studium generale* rangra emelt budapesti rendi főiskola régense (1936–1942) magától értetődő módon kérte fel 1939-ben néhány retorikai előadás megtartására. Az egyházi szónoklat tanáraként (*Professor auxiliaris Eloquentiae Sacrae*) az 1940/41-es tanévben missziós beszédeinek vázlatait megosztva gyakorlati ismereteket is tanított.⁶²⁴

⁶¹⁹ Böle idézett beszéde, de más szociálpolitikai tartalmú megnyilatkozásának elemzése is érdekes tanulságokkal szolgálhat. Vizsgálatra érdemes a kérdés, milyen szociális tanítást fogalmaz meg, meghatározható-e ennek forrása, hatással volt-e rá Albert Maria Weiss munkássága.

⁶²⁰ [k. z.] A szociális gyűlés (Böhle Kornél dominikánus beszéde) Magyar Jövő 10. (1928) 25597. sz. 4.

⁶²¹ A 8. ábra adatainak forrásai: 1920–1930, *Bőle K.*: Szentbeszédtek tárgymutatója I. i. m. 72–193.; a későbbi évekre vonatkozóan (a Szentbeszédtek tárgymutatója II. kötetének hiányában): *Bőle K.*: Utaim i. m. 175., 189., 209.

⁶²² *Rónay László*: Egyenes gerinccel. A magyar katolicizmus Trianontól a világválságig. Bp. 2012. 183., 189.

⁶²³ *Túri Béla*: Isten utjai. Nemzeti Ujság 12. (1930) 188. sz. 3.

⁶²⁴ *Bőle K.*: Utaim i. m. 196., 198.; *Zágorhidi Czigány B.*: A Szent Domonkos-rendi Hittudományi Főiskola i. m. 197.

„És Boldog Margit szentté avatási ügye is állandóan és rendületlenül szívügyem volt, és az egész országé is. Bármerre jártam, ezt soha el nem feledtem!”⁶²⁵ Árpád-házi Margit szentté avatásának nyolcnapos ünnepségsorozatán (betegsége miatt) nem vehetett részt, de a kórházban töltött időt is arra használta fel, hogy sajtó alá rendezze az ezzel kapcsolatos fontosabb dokumentációt.⁶²⁶ A *Gyöngyvirágok és margaréták*⁶²⁷ című gyűjteményes kötet több összefoglaló írást tartalmaz a szentté avatás történetéről. Böle részéről az 1915-ben indult margitszigeti zarándoklatok jelentették a kiindulópontot. Miután a rend részéről promotori megbízást kapott (1929 decembere), minden alkalmat felhasznált Árpád-házi Margit ügyének szolgálatára. Legyen ez a Margit-kultusz terjesztése,⁶²⁸ például azzal, hogy az Actio Catholica kérésére személyesen ellenőrzi Gárdonyi Géza *Isten rabjai* című regénye filmváltozatának forgatókönyvét és munkálatait.⁶²⁹ Vagy XI. Pius pápa aranymiséje alkalmával Rómában járva (a magyar zarándoklat lelki vezetőjeként) tájékozódott Boldog Margit ügyéről. Andreas Frühwirth bíboros is képviselte a magyar ügyet a Paenitentiarum Apostolica szolgálatában.⁶³⁰

Martin Stanislas Gillet rendfőnök jóindulatát és engedélyét az ügühöz elnyerte, amikor a *Rerum novarum* kihirdetésének 40. évfordulóján tartott zarándoklat lelki vezetőjeként Rómában tartózkodott.⁶³¹ A kanonizáció érdekében az Örök Városban végzett levéltári kutatásokat 1931 június–júliusában, majd 1932. június 25. és augusztus 14. között. Bolognai kutatása alkalmával fedezte fel az egyik latin nyelvű Margit-legendát, a *legenda vetust.*⁶³² Az eljárás lefolytatásához szükség volt Árpád-házi Margit évszázados és jelenleg is élő kultuszának bizonyítására (*canonisatio*

⁶²⁵ Böle K.: Utaim i. m. 209.

⁶²⁶ Radványi Sándor: Ünnepek után. Rózsafüzér Királynéja 60. (1944) 2. sz. 2.

⁶²⁷ Böle K.: Gyöngyvirágok i. m. 2.

⁶²⁸ Ld. Barna Gábor: Hogyan szerkesszük meg egy szent tiszteletét? A társadalmi igények, a politikai és megélt vallásosság szerepe Árpád-házi Margit szentté avatásában. In: Vallás, egyén, társadalom. Szerk. Barna Gábor – Kerekes Ibolya. (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár 39., MTA SZTE Vallási kultúrakutató Csoport a Vallási Kultúrakutatás Könyvei 7.) Szeged 2014. 163–205.

⁶²⁹ DRGYL, Tartományfőnöki iratok 1942, 1/I/1942. Mihalovics Zsigmond, az Actio Catholica igazgatójának levele Badalik Bertalan tartományfőnökhöz, Budapest, 1941. dec. 22.; Gilányi Magdolna: Árpád-házi Margit kultusza és szentté avatása. Irodalmi Magazin 2. (2014) 1. sz. 35.

⁶³⁰ Böle Kornél: Árpád-házi Boldog Margit szenttéavatási ügye és a legősibb Margit-legendá. (A Szent István Akadémia Hittudomány-bölcséleti Osztályának felolvasásai III/1.) Bp. 1937.

⁶³¹ Böle K.: Utaim i. m. 155., 156.; [N. N.] A Rerum Novarum jubileuma. Uj Nemzedék 13. (1931) 109. sz. 7.

⁶³² [N. N.] Dominikánus krónika. Credo! 7. (1929) 34.

aequipollens), ezért számos felhívás visszhangozta Bőle kérését: kérjék a hívők Boldog Margit közbenjárását, jelentsék az általa történt csodákat.⁶³³

Serédi Jusztinián bíboros a Szent Rítuskongregációhoz⁶³⁴ benyújtott kérelmét követően a szükséges iratokat Bőle személyesen adta át Benedetto Lenzetti postulatornak 1937 novemberében.⁶³⁵ Az izgalmas napokról feljegyzéseket készített.⁶³⁶ Miközben egyre érkeztek a kérelmező levelek a Vatikánba, Bőle bizalmas értesüléseket kapott Boldog Margit ügyének alakulásáról.⁶³⁷

Ígéretnek vette a XXXIV. Eucharisztikus Kongresszuson (X. 4., 8. kép) Eugenio Pacelli pápai legátus beszédében elhangzó biztató szavakat: „És itt van Boldog Margit, [...] az Oltáriszentség előtt égő örökmécses, akinek kedves lángja még ma is lobog az elmúlt századok ellenére, és aki – mint óhajtjuk – talán nemsokára helyet foglal a szentek fényességével ékesen, mint fénylő csillag Magyarország égboltján.”⁶³⁸ Talán ez a szimpátia is szerepet játszott abban, hogy az ügyet képviselő Teleki Pál miniszterelnököt Eugenio Pacelli (immár XII. Pius pápaként) fogadta, s a Rítuskongregáció 1939-ben megkezdett munkája a magyarok számára várt eredménnyel zárult.⁶³⁹ Nem meglepő, hogy az ezt kihirdető *Maxima inter munera* kezdetű bulla Bőle fordításában jelent meg.⁶⁴⁰

⁶³³ [N. N.] Árpád-házi Szent Margit szenttéavatási ügye. Dunántúl 21. (1931) 164. sz. 5.; [azonos címmel] Magyarország 38. (1931) 165. sz. 8.

⁶³⁴ A dikasztérium jelenlegi elnevezése Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció (*Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum*), a vizsgált korszakban – VI. Pál *Sacra Rituum Congregatio* apostoli konstitúciójáig (1969) – a hivatal neve Rítuskongregáció (*Congregatio Rituum*). Bálint Péter: Az Istentiszteleti és a Szentségi Kongregáció fejlődése és hatályos szabályozása. [doktori disszertáció kézírata] 48. http://www.htk.ppke.hu/uploads/File/disszertaciok/Balint_Robert__Disszertacio.pdf (a letöltés ideje: 2019. dec. 14.)

⁶³⁵ Bőle K.: Utaim i. m. 184.

⁶³⁶ DRGYL, BK, Kéziratok, Diarium Actorum romae in Causa Canonisationis Beatae Margaritae ab Hungaria a die 12 Nov. 1937 usque ad diem 30 Nov.

⁶³⁷ MNL VaML, XIV. 1/3., XIX. Varia [Másolatos levelező könyv]. 1940. I. 1.–II. 28., Bőle Kornél levele Schindele M. Remigiához, a kőszegi rendház perjelőjének, Budapest, 1940. febr. 6. [53.]

Árpád-házi Margit középkori kanonizációjához kapcsolódó, korábban ismeretlen dokumentumokat fedezett fel Péterfi Bence Rómában, az Orsini-család levéltárában kutatva, melyek a közbenjárásra történt csodák leírását tartalmazzák. Péterfi Bence: Újabb adalékok Árpád-házi Margit középkori csodáinak sorához. In: Tanulmányok a középkori Magyarországról és Európáról. (Micae Mediaevales) Szerk. Kádár Zsófia – Mikó Gábor – Péterfi Bence – Vadas András. Bp. 2011. 85., 86.

⁶³⁸ [Eugenio Pacelli] A pápa követének hatalmas beszéde az Euch. Kongresszus megnyitásakor (május 25.) Credo! 16. (1938) 90.

⁶³⁹ Adriányi Gábor: Árpád-házi Szent Margit kanonizációja 1943-ban. Magyar Sion 10. (2016) 168.

⁶⁴⁰ Árpád-házi Szent Margit szenttéavatási bullája („*Maxima inter munera*”). Bp. 1944.

Évszázados reménykedés, évtizedes munka és lázas várakozás ért véget Árpád-házi Margit oltárra emelésével, szentté avatásával,⁶⁴¹ mely ünnepségsorozat – a háborús (téli) időszakban is – nyolc napig (1944. január 16–23.) tartott. Központi helyszínül a főváros, a domonkos rend Rózsafüzér Királynéja temploma szolgált, itt pontifikált ünnepi szentmisét Serédi Jusztinián bíboros 1944. január 23-án,⁶⁴² mely kiemelt eseményről – többek között – a magyar híradó is beszámolt.⁶⁴³ A fordulat éve volt ez a II. rend margitszigeti megtelepedése szempontjából is. Badalik Bertalan tartományfőnök még az 1944. januári Szent Margit-ünnepségek előtt fordult a Fővárosi Közmunkák Tanácsához a margitszigeti domonkos rendház és lapidárium ügyében, immár Serédi Jusztinián bíboros, esztergomi érsek elvi beleegyezésével.⁶⁴⁴

V. 2. 5. Ostrom

Az *Ostrom* című visszaemlékezés A5-ös méretű lapokon, 108 (géppel írt) oldalon keresztül olvasható. Bőle – tőle megszokott módon – keltezte kéziratát, eszerint az első sorokat 1960. február 11-én vetette papírra, majd bő két héttel később, február 28-án zárta le azt. Az egyetlen fennmaradt (másolati) példányban nem szerepelnek szerzői javítások, csupán lapszéli ceruzás keltezés, mely szerint március 18-án a kezébe vette a már elkészült, gépelt oldalakat.

Az *Ostromot* – keletkezési idejét tekintve – még további 5 kézirat követte. Ezek a visszaemlékezések – *Máriabesnyő*, *Cantabo*, *Aranymisés virágcsokor*, *Utaim III.*, *Életem Pannonhalma Szent Hegyén* – gyors egymásutánban születtek, témájukkal mindig valamilyen aktualitást követve. Nem történt ez másként az *Ostrom* esetében sem, hiszen 15 évvel korábban (1945. február 11-én) ezen a napon kísérelték meg a kitörést a magyar-német csapatok az ostromgyűrűbe vont Budapestről.⁶⁴⁵ Sorait ennek a napnak a felidézésével nyitja meg: aznap este

⁶⁴¹ A korábbi kanonizációs eljárásokkal kapcsolatban – a teljesség igénye nélkül – ld. *Klaniczay Gábor*: Kísérletek Árpád-házi Szent Margit szentté avatására a középkorban. *Századok* 140. (2006) 443–453.; *Otfried Kraft*: Árpád-házi Szt. Margit szentté avatási perének 1379-es újrafelvétele. *Századok* 140. (2006) 455–464.

⁶⁴² A korabeli (domonkos) sajtó rövid összefoglalója: *[N. N.]* Ünnepek után. Rózsafüzér Királynéja 60. (1944) 1–2.; *Barna Gábor*: Árpád-házi Margit szentté avatásának központi ünnepsége 1944 januárjában. In: *Barna Gábor – Zágorhídi Czigány Balázs (szerk.): A 800 éves domonkos rend i. m. 129–144.*

⁶⁴³ Szentként tisztelhetjük Árpád-házi Boldog Margitot. Magyar Világhíradó 1040., 1944. január <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5606> (a letöltés ideje: 2019. dec. 4.)

⁶⁴⁴ A másodrend margitszigeti visszatelepedésével kapcsolatban ld. *Gilányi Magdolna*: A margitszigeti domonkos kolostor épületének terve (1944). *Tanítvány* (2014) 1. 62–70.

⁶⁴⁵ Budapest ostroma Magyarország jelenkori történelmének egyik jelentős eseménye, így sokrétű feldolgozásának vonatkoztatási pontjai a traumatizált lakosság (akár a civil, akár katonai szemszögből megírt) ostromnaplói, melyek – Bőléhez hasonlóan – jellemzően évtizedekkel a történések után keletkeztek – maguk is műfaji sokszínűséget mutatva. *Turbucz Péter*: Ostromnapló a naplók között, avagy utószó Farkass Jenő művéhez. In: Farkass Jenő: Budapesti

egyik rendtársa két orosz katonát vezetett Bőle szobájába (később derült ki, hogy a katonák a rendház ebédlőjének ablakán keresztül jutottak be).⁶⁴⁶

Bőle a kéziratnak az *Ostrom* címet adta, jóllehet a történeti idő kiindulópontja 1944 nyara, végpontja pedig a Budapestről való (végső) távozásának időpontja. Eszerint osztotta a szöveget két egységre: az *Ostromi élményeim* fejezet (1–63.) 1944. október 15-től 1945. április 4-ig, az *Ostrom után* fejezet (64–108.) 1945. április 5. és november eleje között láttatja az eseményeket.

A budapesti közösség 1944–1945-ös időszakának, ezen felül az ostrom idejének rekonstruálása nehézségekbe ütközik. A rendház krónikája hiányos,⁶⁴⁷ a Rózsafüzér Királynéja folyóirat szüneteltette működését 1945 januárjától, így a rendi hírekről ezen a csatornán keresztül sem lehet tájékozódni.

A legfontosabb kapcsolódási pont az események központi helyszíne, vagyis a Rózsafüzér Királynéja-templom és -rendház – a Budapesten újra megtelepedő domonkos rend központja. Bőle működésének kiindulópontja és fő helyszíne, ahol az ostrom hónapjait az óvóhelyé alakított alagsori folyosón vészelte át a közösség. Itt alakítottak ki alvóhelyeket a testvérek számára. Ez a helyiség fogadott be 17 domonkos testvért majdnem 3 hónapig (február közepéig), többek között Badalik Bertalant, a Magyar Rendtartomány első tartományfőnökét, Horváth Sándor magistert, Iszak Angelikuszt, a novíciusok mesterét.⁶⁴⁸ A rendház perjele Vlasits Adalbert volt, helyettese (alperjel) Bőle Kornél. Emellett a rendház épülete hosszabb-rövidebb ideig otthont adott a rendházban dolgozó laikusoknak (és családtagjaiknak), menedéket kérőknek,⁶⁴⁹ pl. néhány hétig ott tartózkodott Slachta Margit.⁶⁵⁰ Biztosan téved azonban a ferences Kovács Kamill esetén, aki Bőle állításával ellentétben nem a Rózsafüzér Királynéjában vészelte át az ostromot, hanem a Magyar Szentföldön, a hűvösvölgyi ferences rendházban.⁶⁵¹

ostromnapló (1944. december 10. – 1945. május 4.) S. a. r. Turbucz Péter. Bp. 2016. (Studia militaria Hungarica, 11.) 200.

⁶⁴⁶ Bőle K.: *Ostrom* i. m. 1., 2.

⁶⁴⁷ 1943. okt. 30. és 1946. jan. 1. között nincs feljegyzés. *Chronica* III. i. m.

⁶⁴⁸ A hadi helyzet miatt feloszlott soproni tanulmányi ház lectorai (tanárai) és kispapjai is Budapestre kerültek volna, de késői hívás miatt főként Vasvározt vészelték át a következő hónapokat. DRGYL, Tartományfőnöki iratok 1944–1945, 498/1944. P. Csertő György OP levele a Pater Provincialishoz, Sopron, 1944. dec. 5.; 499/500. Pater Provincialis levele Csertő Györgyhöz, Bp., 1944. dec. 9.

⁶⁴⁹ A klauzúra feloldásával volt erre lehetőség.

⁶⁵⁰ A Szociális Testvérek Társasága rendháza a Stefánia út 91. sz. alatti épületben működött. Slachta Margitra vonatkozó adat más forrással nem támasztható alá.

⁶⁵¹ Kovács Kamill testvér kalandozásai i. m. 79.; [N. N.] *A Magyar Szentföld tíz éve (1936–1946)*. Bp. 1947. 79.; Kovács Kamill visszaemlékezésében más szerep hárul a domonkos szerzetesre, ld. X. 3. 8.

Az *Ostrom* kéziratában meglevenednek az ostrom mindennapos nehézségei: a gyertyaöntés, az élelemgyűjtése és elrejtése, a vízhiány – utóbbit január 12-től saját kút létesítésével oldották meg. Böle szerzetesi celláját szabóműhellyé alakították át az Isteni Megváltó Leányai számára, akik ételmezés fejében varrtak, és ápolói szolgálatot láttak el.⁶⁵²

1944 februárjában már több mint 30 személy ételmezését kellett megoldani. Ez – a hívek nagylelkű adományai ellenére is – egyre nagyobb gondot jelentett, ezért az ifjú páterek feladata lett a vidék gyalogos bejárása, s az így szerzett javak beszállítása. Ezt egészítették ki a rendház körül feltört földeken termelt konyhai veteményekkel. Lóhús nem került a rendház asztalára.⁶⁵³

A letragikusabb napok egyike volt 1944. december 16-a, nem sokkal 17 óra előtt a zárda vasgerendájába csapódó gránát két irányban végzett pusztítást: a templom zsolozsmakórusában lefejezett két hívőt, súlyos sérüléseket szenvedett Vlasits Adalbert perjel, aki aznap éjjel a gránátszilánkok okozta sérülés következtében elvérzett.⁶⁵⁴ Feladatait helyettese, Böle Kornél vette át kezdetben mint *supprior in capite*, majd 1945 januárjától mint perjel.⁶⁵⁵ Az új perjel választására 1945 májusában került sor, a háborús helyzet miatt Budapestről elkerült szerzetesek visszatértét követően. A ház tanácsa hat szavazattal Dániel Ernő perjelsége mellett döntött (Böle Kornél, Horváth Sándor, Implom Lajos egy-egy szavazatot kapott).⁶⁵⁶

A Rózsafüzér Királynéja-templom tornya november végétől német tüzérségi megfigyelőhelyként funkcionált, ezért 67 találatot kapott. A rendház egy ideig tiszti étkezdél is szolgált. Az ostrom hetei nyomot hagytak a domonkos épületeken: a rendház tetőszerkezetén kb. 10 m²-es lyuk tátongott, az első és második emelet szobáinak mennyezete beszakadt, a kémények megrongálódtak. A belövések betörték a templom összes ablakát, a sekrestye teteje beszakadt, a betonkupolán számtalan lyuk tátongott, a torony díszítőkövei lezuhantak, darabokra törtek, megsérült a Szent Margit-freskó. Károkat szenvedett a rendi főiskola tetőszerkezete is.⁶⁵⁷ A

⁶⁵² 1945 nyaratól – laikus testvérek hiányában – a kőszegi domonkos nővérek vállalták el a konyha és a szabóság vezetését. Elhelyezésük a rendház földszinti folyosójának szeparációjával volt lehetséges. DRGYL, Tartományfőnöki iratok 1944–1945, 124/1945, Badalik Bertalan tartományfőnök levele a Consilium Provincialéhoz, Bp., 1945. júl. 25.

⁶⁵³ Böle K.: *Ostrom* i. m. 47., 59.

⁶⁵⁴ Böle K.: *Ostrom* i. m. 11–14.; Hildegard Gutzwiller 1945. jan. 3-i bejegyzésében foglalja össze a szerzetesrendek elszenvetde személyi veszteségeit: „A domonkosoknál a prior atya halt meg, a ferences nővéreknél a főnök, a főnökhelyettes és a gazdasági felelős nővér.” *Gutzwiller, J.*: *Szelíd erő* i. m. 40.

⁶⁵⁵ DRGYL, Tartományfőnöki iratok 1944–1945, 1/1945. Convocatio [...] de electione Prioris Conventualis, die 11 Januarii a. 1945.

⁶⁵⁶ DRGYL, Tartományfőnöki iratok 1944–1945, Jegyzőkönyv, 1945. máj. 23.

⁶⁵⁷ Böle K.: *Ostrom* i. m. 8., 10.

legintenzívebb harcok 1944 decemberének utolsó napjaiban zajlottak, a front Rákospalota–Rákosszentmihály felől közeledett.⁶⁵⁸

Az épületkárokra kért előzetes ajánlat 1.115.611 pengőt tett ki, mely jóval felülmúlta a szombathelyi, soproni, debreceni domonkos épületek kárösszegét.⁶⁵⁹ A legsürgetőbb munkálatokkal a domonkos atyák bírkóztak meg 1945. februártól: kijavították a tetőszerkezetet, majd április 5-e után a tetőfedő, bádogos és ács munkák kerültek sorra. (Az utolsó javítási munkálatokra 1959-ben került sor.)

A kézirat második részében (*Ostrom után*) a lerombolt Budapest-leírások váltakoznak a hívek, ismerősök sorsát taglaló bekezdésekkel. „No, de nem mélyedek bele nagyon az ostrom nagy sebeinek taglalásába. Mások feladata ez. Csak ami lelkemet leginkább megkapta, arról tettem és teszek szerény írásomban némi említést.”⁶⁶⁰

Bőle a történelmi eseményekkel kapcsolatos nézetei átütnek soraiból. Véleményét (legyen az közéleti és/vagy politikai) az ostrom ideje alatt is határozottan képviselte: szentbeszédeiben elítélte a zsidóüldözést, ezért írásos és személyes fenyegetésben is része volt.⁶⁶¹ A szovjetekről alkotott képe nem idealizálja a „felszabadító” katonák viselkedését. 1945 februárjától ugyanis gyakori vendégként tűntek fel a rendházban: „egymás után »látogattak meg« bennünket különféle ürüggyel. De sohasem jószándékkal. Jöttek reggel, jöttek délben, jöttek délután, jöttek este, jöttek éjjel... Idejük, órájuk bizonytalan volt.”⁶⁶² A szovjet katonák fosztogatására, zabrálására nem egyszer indulatosan reagált: hol a fogyatkozó élelmiszerkészlet megdézsmálása ellen kelt ki, hol a mindennap használt írógépet szerezte vissza, hol templomi „vezetést” tartva szabadult meg a nem kívánatos látogatóktól. E ma talán komikusnak ható jelenetet érdemes felidézni: „Az oroszok jöttek-mentek. Már pusztán kíváncsiságból is a templomokba. Egyszer beállított hozzánk kettő a portán, és nem tudtam kivenni tőlük, hogy mit akarnak. Azonban törekedtem őket mihamarabb kituszkolni. Nem is volt nehéz. Vittem a templom felé a sekrestyén át.

Beérve a szentélybe mutatom a szép főoltárt meg a csúnyán összetört ablakokat, a belőtt templomfalat a Szent Margit-oltár mellett.

⁶⁵⁸ Ungváry Krisztián: Budapest ostroma. Bp. 2016. 122.

⁶⁵⁹ Részleteiben: építkezés: 204.586 pengő, bádogos: 186.525 pengő, tetőfedő: 317.000 pengő, asztalos: 7.500 pengő. DRGYL, Tartományfőnöki iratok 1944–1945, 49/1945, Badalik Bertalan tartományfőnök levele a Vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, Bp., 1945. aug. 18.

⁶⁶⁰ Bőle K.: Ostrom i. m. 74.

⁶⁶¹ Bőle K.: Ostrom i. m. 4.

⁶⁶² Bőle K.: Ostrom i. m. 27.

– Hja, mondja az orosz – katonasipka a fején –, Front is Front! – És a vállát vonogatta. Aztán vittem a templom közepén a szentségi oltár előtt. A népek félénken nézegettek, és azt gondolhatták: ez meg mit akarhat?

Szépen kivittem a főkapun. Békén elment. Az ember sohasem tudhatja, mi a szándékuk. Akkor voltunk nyugodtak, ha továbbmentek.”⁶⁶³

Május végétől Bőle visszatért lelkipásztori teendőihez: a Szatmári Irgalmas Nővérek gyóntatója lett, a hódmezővásárhelyi domonkos nővéreknek tartott szentgyakorlatot stb. Az augusztusi felemelő napok (Szent Domonkos ünnepe, Szent István-napja) után Bőlének – más egyházi személyekkel együtt – meg kellett jelennie Balogh István miniszterelnökségi titkár előtt. A küldöttség azt a feladatot kapta, hogy győzzék meg Mindszenty József bíborost első körlevelének megváltoztatásáról.

Október 16-án a tartományi tanács választása ellenére Badalik Bőlét nevezte ki a szombathelyi rendház perjelének. Ezt a hivatalt 1945. október 20-án vette át.

V. 2. 6. Szombathelyi perjelségem az elhurcoltatásig

Bőle Kornél szombathelyi perjelsége⁶⁶⁴ a károk felmérésével indult: „a szombathelyi zárda hatszor újracserepezve az ostrom alatt, ablakok összetörve, falak megrepesztve, szobák használhatatlanná téve, kémények ledöntve, kertfalak ledőlve, pajta, gazdasági épületek telitalálatokkal tönkretéve, Kultúrház telibetalálva, alaposan megrabolatva.”⁶⁶⁵ A Badalik Bertalan tartományfőnöknek küldött jelentés szerint a templom rendbehozatalának költsége 367.000 pengőre rúgott, a rendház javítása 589.200 pengőt tett ki, míg a Kultúrház újjáépítéséhez kb. 5-6 millió pengőre volt szükség. A legsürgetőbb munkálatok elvégzéséhez szükséges összegként 622 000 pengő szerepelt a miniszteri kérelemben.⁶⁶⁶ Ezzel egyidőben a püspöki hivatal is megkezdte az adatgyűjtést: körlevél szőlította fel a plébánosokat, hogy az elszenvedett

⁶⁶³ Bőle K.: Ostrom i. m. 41.

⁶⁶⁴ MNL VaML, XIV. 1/3., XXX. Másolatos levelező könyv. 1945. X.–1946. XII. 12., Bőle Kornél levele Juliskához, Velem, 1945. szept. 18. 131. sz.

⁶⁶⁵ MNL VaML, XIV. 1/3., XXX. Másolatos levelező könyv. 1945. X.–1946. XII. 12., Bőle Kornél levele, Szombathely, 1946. szept. 18. [129., 130.]

⁶⁶⁶ DRGYL, Tartományfőnöki iratok 1944–1945, 49/1945., P. Badalik Bertalan tartományfőnök kérelme újjáépítési segély ügyében, Bp., 1945. aug. 18.

háborús károkról készítsenek jelentést; e rendelkezésre (IX/1173. sz.) válaszul a Szent Márton Plébánia részéről filiáját, a zanati templomot ért károkat nevezi meg.⁶⁶⁷

A helyreállítás szinte azonnal megindult, s 1946 nyaráig betemetésre került az udvarban tátongó két bombatölcsér, elkezdődtek az apostoli utak (lelkigyakorlatok, missziók), a helyreállított Kultúrházban gyakoriak voltak az előadások.⁶⁶⁸ Aktívan működött a helyi Credo mellett a KALOT is.⁶⁶⁹

Sikerült a rendház önellátásának megalapozása is, hiszen alapvető élelmiszerszükségleteik egy részét (pl. burgonya, kukorica) maguk termelték meg.⁶⁷⁰ Ezzel szemben állandó gondot jelentett a fűtőanyag hiánya 1946 telén.⁶⁷¹

Annak ellenére, hogy Böle tevékenyen vette ki részét az újjáépítésben, rendtársai körében népszerűtlen volt: „Most hallom éppen, hogy Kornél atya hogyan uralkodik az új helyen, elkeseredés az alattvalók közt, összeveszés velük, egy jelölt már elment, ezt beszélnek a zárdában.”⁶⁷² Egyes évek (1945–1947) rendi *schematismus*ainak hiányában (továbbá az *assignatiók* ismerete nélkül) a rendház tagjairól és a közösség életéről is Böle levelezése az elsődleges információforrás. Az 1947-es adatok szerint a szombathelyi közösség tagjai: Böle Kornél (perjel), Dániel Ernő (alperjel), Paluscsák Pál, Bakacs Lőrinc, Horváth Jordán, Bergou Imre, Csermelyi György, Takács Regináld; laikus testvérek: fr. Kuczkó János, fr. Vothanel Jeromos, fr. Szőke Kajetán; noviciusok: fr. Neisz Ciprián, fr. Zsubrits Rozárius. Böle ekkor (perjeli teendői mellett) a szombathelyi credók elnöke, tartományi levéltáros, a harmadrendi nővérek és a külső missziók igazgatója volt, továbbá Szent Domonkos Művének szombathelyi előmozdítójaként tevékenykedett.⁶⁷³

A Szent Domonkos Műve szervezet célul tűzte ki a domonkos hivatások támogatását az ifjúságnevelésen keresztül, ennek érdekében a tagok számára négy pontból álló „kötelességek”

⁶⁶⁷ „Az Úr irgalma, hogy nem veszünk el.” A szombathelyi egyházmegye második világháborús kárjelentései, 1944–1948. (Géfin Gyula Kiskönyvtár 4.) S. a. r. Rétfalvi Balázs – Tangl Balázs. Szombathely, 2017. 64., 65.

⁶⁶⁸ MNL VaML, XIV. 1/3., XXX. Másolatos levelező könyv. 1945. X.–1946. XII. 12., Böle Kornél levele, Szombathely, 1946. júl. 19. [114–117.]

⁶⁶⁹ *Hende Tamás*: Háború és forradalom között. Interjú dr. Sill Aba Ferencsel. Vasi Szemle 56. (2002) 644.

⁶⁷⁰ MNL VaML, XIV. 1/3., XXX. Másolatos levelező könyv. 1945. X.–1946. XII. 12., Böle Kornél levele Madarászhoz, Szombathely, 1946. okt. 12.

⁶⁷¹ MNL VaML, XIV. 1/3., XXX. Másolatos levelező könyv. 1945. X.–1946. XII. 12., 16/1947, Böle Kornél levele P. Suppriorhoz, Szombathely, 1946. febr. 9.

⁶⁷² DRGYL, Tartományfőnöki iratok 1944–1945, 87/1945., Nusser Péter levele Badalik Bertalan provinciálishoz, Sopron, 1945. dec. 27.

⁶⁷³ MNL VaML, XIV. 1/3., XXXI. Másolatos levelező könyv. 1946. XII. 21.–1947. nov. 19., [sz. n.], Böle Kornél prior levele P. Provinciálishoz, Szombathely, 1946. febr. 9.

listáját állította össze.⁶⁷⁴ A tagok gyakorlati feladatai közé tartozott az új belépők toborzása, továbbá az önkéntes adományozás, hogy ezzel egy leendő domonkos tanulmányait segítsék. A beérkezett összegekből a soproni Szent Domonkos Konviktusban,⁶⁷⁵ illetve a szombathelyi noviciatusban tanuló diákok nevelését finanszírozták.⁶⁷⁶ A Szent Domonkos Műve Kongregáció központja Budapesten volt, közvetlenül a tartományfőnök irányítása alá tartozott, így a helyi csoportok vezetőinek kinevezése is az ő feladata volt.⁶⁷⁷ Böle már korábban is szolgálta az ügyet: erre a célra filmfelvevő felszerelést vásárolt, hogy második amerikai missziós útjának érdekes pillanatait megörökítse.⁶⁷⁸ A kb. 70 tekercsnyi filmet előadások keretében vetítette le (1933–1936), a bevételt a Szent Domonkos Művének adta át.⁶⁷⁹ 1937 és 1942 között mint *promotor Operis S. Dominici* tevékenykedett (X. 4., 5. kép).⁶⁸⁰

Az Egyház közéleti szerepének visszaszorítására tett hatósági lépésről⁶⁸¹ Böle 1948 júniusában kelt levelében számol be: a domonkos nővérek nevelési intézményeit bezárták, a felszerelésről leltárt készítettek, a zanati plébániának megtiltották a keresztszentelést.⁶⁸² Az alkalmazott taktikák közül a megfélemlítést saját példáján tapasztalhatta: 1947. április 23-án Szentgotthárdon mondott esküvői beszéde feljelentéssel végződött. Eszerint „olyan értelmű kijelentéseket tett, melyek alkalmasak voltak a demokratikus rendszert alkotó tömegek elleni gyűlölség felkeltésére és a társadalmi béke felborítására. Böle ezt mondta: »Őrizzétek meg a hitet, vigyázzatok arra, hogy korszakunkban divatos eszmeáramlatok, amilyent a marxizmus, bolsevizmus, szabadkőművesség képvisel el, ne tántorítson benneteket az igaz útról.«⁶⁸³ A lefolytatott vizsgálat során kihallgatták a vőlegényt, a szertartás két résztvevőjét is, s Böle is

⁶⁷⁴ 1. Imádkozás a domonkos hivatalokért; 2. szerzetesrend megismertetése a papi pálya iránt érdeklődő tehetséges ifjakkal; 3. új tagok gyűjtése; 4. anyagi támogatás (1/2 diák éves támogatása). [N. N.] Szent Domonkos műve. Rózsafüzér Képes Naptár 6. (1933) 108.

⁶⁷⁵ Zágorkhidi Czigány B.: Domonkos-rend névtára i. m. 102.

⁶⁷⁶ Az 1938. évi adatok szerint szeptemberben heten öltötték fel Szent Domonkos ruháját a szombathelyi noviciatusban, a soproni Szent Domonkos Konviktus létszáma a tanév elején 27 fő volt. A konviktusban nevelkedett „első fecske”, Fehér Mátyás 1938. július 25-én tarotta primiciáját. [N. N.] Hírek a magyar Szent Domonkosrendi tartományból. Credo! 16. (1938) 142.

⁶⁷⁷ Szent Domonkos Műve i. m. 109.

⁶⁷⁸ DRGYL, P 1572, 3. d., A Szent Domonkos Műve Kongregáció javára szerzett filmező felszerelés és annak használatáról való részletes elszámolás

⁶⁷⁹ Böle K.: Utaim i. m. 165., 167.

⁶⁸⁰ Zágorkhidi Czigány B.: Domonkos-rend névtára i. m. 13.

⁶⁸¹ A magyarországi vallásüldözés menetével kapcsolatban ld. Lénárd Ödön – Tímár Ágnes – Szabó Gyula – Soós Viktor Attila: Utak és útvesztők. Bp. 2006. 38–43.

⁶⁸² MNL VaML, XIV. 1/3., XXXIII. Másolatos levelező könyv. 1948. ápr. 6.–, 77/1948, Böle Kornél levele P. Suppriorhoz, Szombathely, 1948. jún. 13.

⁶⁸³ ÁBTL, 3. 1. 9. V–92352/26, Szele Miklós rendőrszázados, osztályvezető jelentése P. Böle domonkosrendi házfőnök ügyében, Szombathely, 1947. máj. 14.

vallomást tett: a vád elismerése nélkül közölte *A házasság szentségének jelentősége* című beszédének vázlatát.⁶⁸⁴ Ügyében végül nem indult eljárás, azonban a szombathelyi kapitányság Államvédelmi Osztálya feladatul kapta Bőle megfigyelését. A következő hónapokban beérkezett jelentések egyike „fanatikus hitprókátorként” jellemzi, aki a „jelenlegi rendszer ellen van, mert ez meglátása szerint a vallást nem támogatja.” Mivel azonban „demokráciaellenes kijelentést” később nem tett, megfigyelését 1947 szeptemberében megszüntették.⁶⁸⁵

Bőle karaktere alapvetően statikusnak tekinthető abból a szempontból, hogy tettei, motivációi határozott meggyőződésen alapulnak, „kimondott szavainak” felülbírálata ritka. Egyes esetekben – jellemzően olyan kéziratoss visszaemlékezéseknél, amelyek az események után több évvel, évtizeddel későbbi lejegyzése lehetőséget adott az önvizsgálatra – egykori magatartásának értékelését sem mulasztja el. A marxizmus-leninizmus elképzeléseinek magyarországi megvalósulásával szembeni ellenérzései megkérdőjelezhetetlenek: ezeket ki is fejtette (egyfajta útmutatóul) a *Credo!* egyes lapszámaiban.⁶⁸⁶

Szombathelyen töltött, szétszórás előtti éveiről (1945–1950) kevés számú levéltári forrás vall. A szombathelyi rendház töredékes iratanyagát több intézmény őrzi: a Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár vonatkozó anyaga Dániel Ernő (1945–1946) és Horváth Jordán (1946) plébánosok idején keletkezett plébániai iratanyagokat (keresztlevelek, néhány egyházi intézmény számadása, püspöki körlevelek, házasságkötési engedélyek, hirdetési bizonyítványok, felmentések) jelöl.⁶⁸⁷ Majd egy tucatnyi dokumentumot tesz ki a Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltárában kutatható egy doboz.⁶⁸⁸ A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény P 1572 fondjában a szombathelyi rendház vonatkozó éveiről nagyjából ugyanennyi irat található.⁶⁸⁹ Nincs másképp ez a kéziratoss visszaemlékezések esetén sem: az *Életemből* VI. kötete („Szombathelyi perjelségem az elhurcoltatásig”) egyelőre nem került elő.

⁶⁸⁴ ÁBTL, 3. 1. 9. V–92352/23–25, Gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyv, Szombathely, 1947. május 13.

(A prédikáció írott változata nem maradt fenn.)

⁶⁸⁵ ÁBTL, 3. 1. 9. V–92352/28, 19, Jelentések Bőle Kornél szerzetes megfigyelése ügyében, 1947. aug. 25.; szept. 15.

⁶⁸⁶ A bolsevizmus. *Credo!* 10. (1932) 2., 3.; A marxista-bolsevista „Isten”. *Credo!* 10. (1932) 17–19.; A bolsevista „házasság”. *Credo!* 10. (1932) 34., 35.; A bolseviki ember. *Credo!* 10. (1932) 50., 51.

⁶⁸⁷ SZEL, IV. 21. Szombathelyi Szent Márton Plébánia (1 doboz)

⁶⁸⁸ Az 1874 és 1947 közötti időkeretű dokumentumok a következők: oklevelekből készült könyvkötések; ereklyehitelesítő oklevelek; domonkos vonatkozású iratok, térképek fénykép-másolatai; XII. Pius körleveleinek fordításai; választási propagandaanyag (1945), tartományi gyűlések jegyzőkönyvei. MNL VaML, XII. 5. 5. A szombathelyi domonkos rendház iratai

⁶⁸⁹ Az 1945. év hiányzik, a következő évekből püspöki körlevelek, néhány domonkos vonatkozású nyomtatvány maradt fenn. DRGYL, P. 1572, 4. d. Szombathelyi rendház iratai évről-évre (1939–1949).

V. 2. 7. Máriabesnyőn, Szombathelyen

A *Máriabesnyő* című kéziratához Bőle – az *Ostrom* lezárását követően – 1960 márciusában fogott hozzá. Az *Életemből* VII. részének szánt kötet (az ötödikhez hasonlóan) átlépi a cím tartalmi (és időbeli) kereteit. Három alfejezetre oszlik: *Máriabesnyőn, 1950. VII. 12.–IX. 10.* (1–30.); *Átmenetileg a Deficientiában* (31–48.); *1951* (49–85).⁶⁹⁰ Az utolsó alfejezetcím ellenére az események 1953. december 17-i dátummal, Bőle Pannonhalmára költözésével zárulnak.

A II. világháború óta a rendházak (általában) rendszertelenül vezetett és 1950 után jellemzően elkallódó *historia domusai* hiányában,⁶⁹¹ továbbá a megsemmisült iratanyag miatt a szerzetesek internálásának feldolgozása nehézségekbe ütközik. A cenzúrának alávetett (részben felszámolt) sajtóorgánumok sem egészíthetik ki a képet,⁶⁹² ezért értékes forrás Bőle *Máriabesnyő* című kéziratoss visszaemlékezése.

Köztudott volt Szombathelyen, hogy a szerzetesek elhurcolhatják, ezért több spontán tüntetés szerveződött védelmükben, melyek a rendőrség fellépésével értek véget. Ugyancsak ismert volt az internálás ideje: 1950. július 11-ének délutánján megjelentek a teherautók.⁶⁹³ Bőle vonatkozó kéziratából kiderül, hogy a Máriabesnyőre szállított szerzetesek⁶⁹⁴ – amennyire körülményeik lehetővé tették – folytatták otthon megkezdett munkáikat (tudományos téren).⁶⁹⁵ A hívek nem szűnő látogatásai, Bőle szóhasználatában a „szeretetvonatok”, a lelki élmények (Nagyboldogasszony és Kisboldogasszony napján), a püspöki kar tagjainak látogatásai miatt sem engedhettek a csüggedésnek. Annak ellenére, hogy háromszor ismétlődött meg az ÁVO éjszakai látogatása: egyik alkalommal egy nyilatkozatot akartak aláírni, máskor a cellákat kutatták át, s

⁶⁹⁰ Az alfejezeteket Bőle az indexben nem jelölte, ezeket a kéziratban egyértelműen jelezte.

⁶⁹¹ Az előbbire példa a budapesti rendház krónikája, az utóbbira a szombathelyi rendházé.

⁶⁹² Néhány példa az időszak feldolgozására, ld. *Böszörményi Géza: A magyar piaristák 1950-ben. Szétszórás és újrakezdés.* (Magyarország Piarista Múltjából 2.) Bp. 2007.; *Bánkúti Gábor: Jezsuiták a diktatúrában. A Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya története, 1945–1965.* Bp. 2011.

Az 1950 nyarán több hullámban végbemenő internálást elszenvedők visszaemlékezéseit közli: *Tölgyesi Á.: ...evilágból... i. m.; Kulics Á. – Tölgyesi Á.: ...kövek fognak kiáltani... i. m.; Hetényi Varga K.: Szerzetesek I–II. i. m.*

⁶⁹³ *Hende T.: Háború i. m. 645.*

⁶⁹⁴ A szerzetesek kényszerlakhelyének kiválasztásakor ügyeltek rá, hogy ne kerüljenek saját rendházaik valamelyikébe. Bőle összesen 476 apácát számolt össze a következő női rendekből: Salvator-nővérek, vincés nővérek, Szatmári Irgalmas Nővérek, angolkisasszonyok, Isteni Szeretet Leányai, Isteni Megváltó Leányai, domonkos apácák (Szeged), ferences nővérek, szociális missziós nővérek, szociális testvérek. A férfi szerzetesrendekre vonatkozó adatainak helyét a kéziratban üresen hagyta. *Bőle K.: Máriabesnyő i. m. 5., 11.*

⁶⁹⁵ Bőle leírása ellentmondani látszik annak az elfogadott állításnak, hogy a szerzetesek körében komoly nyugtalanságot váltottak ki az események (az esetleges létbizonytalanság okán is). Vö. *Borsodi Csaba: A szerzetesrendek feloszlása, működési engedélyük megvonása 1950 nyarán. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* (2000) 1–4. 203.

hurcoltak el egy-egy szerzetest.⁶⁹⁶ „Megmutattuk, hogy aki Isten tenyerén érzi magát, nem kell búsulnia, s a keresztet örvendező szívvel kell majd hordoznia”⁶⁹⁷ – emelte ki Bőle a máriabesnyői hónapokra emlékezve.

A kézirat 25. oldalával zárul a máriabesnyői élmények leírása. Bőle – fr. Zsubrits Rozárius társaságában – először a budapesti rendházat kereste fel. Nyilvánvalóan téves adatok szerepelnek Vaszy Viktor dr. Messo Vilmos budapesti ügyvéddel való találkozásáról írt jelentésében. Az ügyvéd ugyanis „megemlítette P. Bőle Kornél – akkor domonkosrendi tartományfőnök – később veszprémi püspök ügyét”, akit pénzért hozott ki az internálótáborból.⁶⁹⁸

Budapesten 1950. szeptember 10. és 20.⁶⁹⁹ között tartózkodott, majd visszatért Szombathelyre, ahol csak mint székesegyházi miséző és gyóntató folytatta működhetett. Az egyházmegyébe történő felvételét levéltári források nem támasztják alá: az egyházmegyei *schematismusok* közül egy említi,⁷⁰⁰ a későbbi iratok (főként pannonhalmi elhelyezése kapcsán) a „kegydíjas pap”, „nyugdíjas lelkész” jelöléssel élnek.⁷⁰¹

A 6676 hívet számláló szombathelyi Szent Márton Plébánia lelkipásztori feladatait öt szerzetes látta el: Jeney Rafael (plébános), Mozsolits Antal (káplán), Gerlei Ignác (káplán), Dániel Ernő (gyóntató), Bőle Kornél (gyóntató). Közülük világi papként működhetett tovább Jeney Rafael Jánosházán, Mozsolits Antal Bérbaltaváron, Gerlei Ignác Csehimindszenten, Dániel Ernő Rumban.⁷⁰² Bőle és más szerzetesek (Holló István, Márk Ágoston) szombathelyi egyházmegyébe történő felvétele ügyében Implom Lajos tartományfőnök 1950. augusztus 14-én kelt levelében fordult Kovács Sándor megyéspüspökhöz. Bőle esetén – mivel elmúlt 60 éves – szombathelyi gyóntatóként való elhelyezésre nyílt lehetőség.⁷⁰³ Miután szeptember 20-tól Bőle kb. 10 napot tartózkodott a deficienciában (papi otthonban), Szendy László, a Boldogasszony-székesegyház apátplébánosának meghívására a plébánia második emeletének egyik szobájába

⁶⁹⁶ Bőle K.: Máriabesnyő i. m. 12–14.

⁶⁹⁷ Bőle K.: Máriabesnyő i. m. 21.

⁶⁹⁸ ÁBTL, 3. 1. 5. O–9188, 117. Vaszy Viktor

⁶⁹⁹ Az 1950. aug. 20-i dátumot hivatalos irat erősíti meg. Ld. SZEL, I. 1. a. 2259/53. Hivatalos bizonyítvány, 1953. dec. 14.

⁷⁰⁰ A Szombathelyi egyházmegye névtára. Schematismus Dioecesis Sabariensis. Szerk. A Schematismust Előkészítő Munkaközösség. Szombathely 1972. 207.; Bőle visszemlékezése egyértelműen ezt erősíti: „most már ez lesz végleges állomáshelyem mint székesegyházi misézőnek és gyóntatónak. Mert ezen a címen vagyok az egyházmegyei papság közé felvéve.” Bőle K.: Máriabesnyő i. m. 29.

⁷⁰¹ PFL, Szociális Otthon iratai, Bőle Kornél kartonja [105. sz.], Biztosítási igazolvány Bőle Kornél részére.

⁷⁰² SZEL, I. 1. a. 2495/1950., Kimutatás a szombathelyi egyházmegye plébániáiról Grósz József kalocsai érsek számára, 1950. okt. 3.

⁷⁰³ SZEL, I. 1. a. 2168/1950., Szerzetesek ügye: domonkosok elhelyezése ügyében.

költözhetett be.⁷⁰⁴ Bőle plébániai tartózkodását – kéziratossal visszaemlékezésein kívül – kevés forrás, köztük levelezése igazolja.⁷⁰⁵ Emlékirataiból (*Máriabesnyő, Életem Pannonhalma Szent Hegyén*) kitűnik, hogy a szombathelyi évek előtt és azt követően is bizalmas kapcsolatban voltak, gyakran keresték egymás társaságát a Pannonhalmi Szociális Otthonban is.⁷⁰⁶

Az 1950-es szentév eseményei – az egyházüldözés és a hidegháborús helyzet napjaiban – a Szűzanya felé, közbejárásának elnyerésére irányultak. Ennek részeként indult el a római Centro Mariano Internazionale által meghirdetett vállalkozás, mely a világegyház Szűz Mária-emlékeinek összegyűjtését tűzte ki célul. A felhívásra – az akkori egyházpolitikai helyzet miatt – egyes egyházmegyék reagáltak, így indult el a Mária-enciklopédia magyarországi adatainak felkutatása.⁷⁰⁷ A Mária-tisztelet szellemi és tárgyi emlékei forrásgyűjteményének feldolgozása, kiadása évtizedekkel később valósulhatott meg a szombathelyi, a győri egyházmegye és a kalocsai főegyházmegye esetén.⁷⁰⁸ A szombathelyi egyházmegye plébániáiról érkező adatok összegyűjtésére, rendezésére Kovács Sándor püspök nem is találhatott volna alkalmasabb személyt Bölénél. Mivel a püspöki megbízás 1951. január 29-től volt érvényes, a kézirat leadásáig (1952. október 25.) indokolt volt Bőle szombathelyi jelenléte is.⁷⁰⁹ Feltételezhető, hogy miután Szendy Lászlót 1952. január 8-án letartóztatták,⁷¹⁰ Bőle helyzete ingataggá vált a plébánián.⁷¹¹

⁷⁰⁴ *Bőle K.*: Máriabesnyő i. m. 36.

⁷⁰⁵ *Bőle K.*: Pannonhalma i. m. 49.

Bőle Kornél levelezése töredékesen maradt fenn, jöllehet a legkorábbról fennmaradtak az 1910-es évekből származnak, de szétszóródva egyes iratanyagok részét képezik. Összefüggő egységet egyedül az 1953 és 1956 közötti levelezés alkot. 1953-ban a Pannonhalmára Bőle után küldött postai küldemények tanúskodnak szombathelyi tartózkodási helyéről.

⁷⁰⁶ *Bőle K.*: Napló 1958 i. m. 68., 71., 81., 108., 143. stb.; *Bőle K.*: Pannonhalma i. m. 29., 91., 176.

⁷⁰⁷ *Rétfalvi Balázs*: Bevezető. In: „Mennyekbe fölvelt Királyné...” A Mária-tisztelet emlékei a Szombathelyi Egyházmegyében az 1950–51-es felmérés alapján. (Géfin Gyula Kiskönyvtár 3.) S. a. r. Hoósné Péterffy Alexandra – Pál Ferenc – Rétfalvi Balázs. Szombathely 2015. 3., 4.

⁷⁰⁸ „Mennyekbe fölvelt Királyné...” i. m.; „Oltalmazd alá futunk.” Mária-enciklopédia 1950. Közreadja: Perger Gyula. Győr 2010.; Mária-enciklopédia, Kalocsa 1950. Forráskiadvány és adattár. (A Kalocsai Főegyházmegyei Gyűjtemények kiadványai 11.) Bev., szerk., jegyz. Lakatos Andor. Kalocsa 2016.

⁷⁰⁹ *Rétfalvi B.*: Bevezető i. m. 6.

⁷¹⁰ Bőle visszaemlékezése szerint aznap éjjel Szendy nővérei és Bálint József káplán is tanúi voltak a házkutatásnak, és Szendy László elhurcolásának. 1954-ben ő maga számolt be Bölének az ezt követő eseményekről: Szombathelyet elhagyva több budapesti fogházban tartózkodott, majd Kistarcsára, végül Vácra került. *Bőle K.*: Máriabesnyő i. m. 67., 68.; *Bőle K.*: Pannonhalma i. m. 29.

Az eddigi kutatások elsősorban Szendy László 1956-os elfogatásával foglalkoztak. Ld. *Soós Viktor Attila*: „Mátrai” fedőnevű az állambiztonsági szervek szorításában. Egyháztörténeti Szemle 8. (2007) 1. sz. <https://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/soosviktorattila.htm> (a letöltés ideje: 2020. jún. 27.); *Horváth Miklós–Olekszandr Pahírya*: Kényszerkirándulás a Szovjetunióba. Magyar deportáltak a KGB fogságában – 1956. Bp. 2012. 55., 67., 189., 190.

⁷¹¹ Kovács Sándor püspök ezt jelezte Bölének, aki így említi visszaemlékezésében: „már most azt akarták a békehatóságok, hogy vonuljak be minél előbb Pannonhalmára.” *Bőle K.*: Máriabesnyő i. m. 74.

Bőle életrajzának szombathelyi éveire (1950–1953) vonatkozó személyi iratanyag hiányában elsődleges forrásá lép elő a *Máriabesnyő* című kézirat. E szerint a mindennapos feladatokat a nem ritka utazások (Horváth Sándor meglátogatása Budapesten, Badalik Bertalan felkeresése Veszprémben stb.), a fel-felbukkanó egészségügyi problémáinak kezelése egészítette ki, és persze a papi feladatok: gyóntatás, missziózás, esketés, stb.

1951-től az állam és a vallásfelekezetek ügyeinek intézése (kezdetben az egyezmények, megállapodások végrehajtása) az újonnan felállított Állami Egyházügyi Hivatal hatáskörébe került (egészen 1989-es megszüntetéséig).⁷¹² Az évek során egyre szélesedő besúgóhálózat hatása érződött a szombathelyi székesegyház gyülekezetében is (Bőle ellen már korábban, 1947-ben történt feljelentés egyik esküvői prédikációja miatt.) Az 1950-es évek elején Bőle több alkalommal volt elszenvedője az egyházüldözésnek: egyszer azért kellett felelnie – jóllehet már nem volt a Credo elnöke –, mert a credósok zászlója magyar címert ábrázolt.⁷¹³ „Reakciós magatartása” nem kerülte el Farkas Dénes egykori piarista (ekkor szombathelyi püspöki helynök) figyelmét. Samut – ahogy Bőle őt kézírataiban nevezte⁷¹⁴ – ha nem is megvetéssel, de mindenképpen távolságtartóan kezelte; a békepap személye és működése kortársai szemében is „kifogásolható” volt.⁷¹⁵

A papok „példamutató kötelességteljesítésének” nemcsak az utasítások betartásában (pl. az állam mellett érvelő püspökkari körlevelek felolvasása) kellett megnyilvánulnia, hanem akár az országgyűlési választásokkor mutatott magatartásban is. Egy ilyen alkalommal, 1953. május 17-e estéjén hiába keresték fel Bőlet otthonában a szavazat leadása ügyében. „Határozottan nemet mondtam. Azonban amikor eltávoztak, megsajnáltam őket, és szép viselkedésükért elindultam mégis szavazni. A püspökiskolában volt a szavazás. Belépve a helyiségbe, látom a nagyszámú szavazatszedő és -ellenőrző egyéneket. »Dicsértessék a Jézus Krisztus!« – kiáltom harsány hangon. »Szavazni jöttem, Bőle Kornél vagyok. 845 a számom.« Készséggel adják a szavazólapot, a borítékot. Bemenne a fülkébe, áthúzó minden, és leragasztva bedobom a szavazóurnába. Azt

⁷¹² A hivatal működése szünetelt az 1956-os forr

Az ÁEH-re vonatkozó dokumentumokat idézi: *Köpeczi Bócz Edit*: Az Állami Egyházügyi Hivatal tevékenysége. Bp. 2004. 14., 15. (1951. évi I. tv.); 16–18. (1959. évi 25. sz. törvényerejű rendelt, végrehajtása – 33/1959. [VI. 2.] kormányrendelet); 19., 20. (1989. évi 14. sz. törvényerejű rendelet).

⁷¹³ *Bőle K.*: *Máriabesnyő* i. m. 63.

⁷¹⁴ *Bőle K.*: *Napló 1956* i. m. 32.

⁷¹⁵ *Szende Ákos*: A fekete bárány is a nyájhoz tartozik? Adatok Farkas Dénes szombathelyi püspöki helynök (1951–1956) pályafutásához. *Vasi Szemle* 63. (2009) 2. sz. <http://www.vasiszemle.hu/2009/02/szende.htm> (a letöltés ideje: 2019. nov. 19.)

ott álló hölgynek pedig azt mondom: »Ugye most kell a papok szavazata is? Egyébként pedig üldözik.« A kedves hölgy mentegetni kezdi a vallásüldözés vádját, bár ő is tudta, hogy nekem van igazam. Így beszélgetve jöttem ki a szavazóhelyiségből. Odakünn a kerítéskapunál két vöröskereszt szalaggal ellátott hölgy ül. Nyilvánvalóan baleseti segélyszolgálatra. Mosolyogva mondom nekik: »No, ugye nincsen semmi dolguk. Se etetés, se itatás, se verekedés... Nem is igazi választás ez, hanem komédia. A népnek falhoz állítása.« [...] Este már egész Szombathely ezekről a dolgokról beszélt.»⁷¹⁶

Levéltári forrásokkal nem igazolható a fentebb idézett jelenetsor valóságtartalma. Ha voltak is következményei, azok eljárás formában nem öltöttek testet, és nem is jelentek meg az időszak meghatározó (úgyszólván egyetlen) orgánuma, a Vas megye hasábjain. Bőle habitusának ismeretében mégis joggal feltételezhető, hogy véleménynyilvánítása egyike volt a megye 637 érvénytelen szavazatának.⁷¹⁷

Esete nem volt egyedi, K. F. köblényi plébánost⁷¹⁸ is hiába kerestek fel többször otthonában a választás délutánján, egyszer sem nem találták. Végül a mulasztást provokációnak minősítve zárták le a szavazást.⁷¹⁹

Bőle „reakciós magatartása” mindenesetre több forrásból juthatott el az Állami Egyháziügyi Hivatalba. A »vörösök rémének«, ahogy magát Bőle egy egyháziügyi jelentés szerint nevezte, eltávolítása Szombathelyről szükségessé és kívánatosná vált, már csak az is jó indokul szolgált, hogy ez a többi reakciós pap számára is figyelmeztetésként értelmezhető.⁷²⁰ „Koránál és állapotánál fogva megfelelő elhelyezésre szorul. Jelenleg a szombathelyi főplébániának egyik kápláni szobájában lakik, ez azonban szükséges lesz az idehelyezett önálló hitoktató számára”⁷²¹ – szerepel Kovács Sándor megyéspüspök 1953 szeptemberében az Állami Egyháziügyi Hivatalnak címzett levelében. Ezzel a kijelentéssel megerősítette korábbi körlevelét, melyben

⁷¹⁶ Bőle K.: Máriabesnyő i. m. 78., 79.

⁷¹⁷ Országosan 98,2 százalék Népfrent szavazat... Vas megye 9. (1953) 115. sz. 1.

⁷¹⁸ A felügyeleti jogot az ÁEH felett a Minisztertanács gyakorolt felállításától 1956-ig, majd 1959-től 1989-ig. Az 1956 és 1959 közötti időszakban a Hivatal önállósága megszűnt, a Művelődésügyi Minisztérium részeként működött. Soós Viktor Attila: Az Állami Egyháziügyi Hivatal archontológiája. Az ÁEH szervezeti felépítése, nemzetközi kapcsolatai és dolgozóinak hivatali pályaképe. Doktori disszertáció. Bp. 2014. 85–88.

Az ÁEH-re vonatkozó dokumentumokat idézi: Köpeczi Bócz Edit: Az Állami Egyháziügyi Hivatal tevékenysége. Bp. 2004. 14., 15. (1951. évi I. tv.); 16–18. (1959. évi 25. sz. törvényerejű rendelt, végrehajtása – 33/1959. [VI. 2.] kormányrendelet); 19., 20. (1989. évi 14. sz. törvényerejű rendelet).

⁷¹⁹ K. F. köblényi plébános esetét idézi: Köpeczi Bócz E.: Az Állami Egyháziügyi Hivatal i. m. 82.

⁷²⁰ Kaposi György jelentése Molnár Gusztáv elvtársnak (Állami Egyháziügyi Hivatal), 1953. dec. 11., közli: Egyháziügyi jelentések Vas megyéből, 1952–1959. Közreadja: Kővér István. Vasi Szemle 56. (2002) 626., 627.

⁷²¹ SZEL, I. 1. a) 1712/1953.

megfogalmazta, hogy szociális ellátást a 60 éven felüliek, vagy betegség miatt munkaképtelenek kaphatnak. Ugyanakkor elismerte azt is, hogy „az öreg és beteg szerzetesek elhelyezésének és kegydíjának kérdése nem nyert megnyugtató megoldást. Az állam vállalta bizonyos határidőre elhelyezésüket, de még mindig vannak, akik nem jelentkeztek az ellátás elnyerése végett.”⁷²²

A Püspöki Kar és a kormánybizottság között 1950 nyarán tartott tárgyalások, az augusztus 30-i kényszerű megállapodás⁷²³ annak az ígéletét is tartalmazta, hogy a rászoruló szerzetesek ellátását megoldják, s ehhez „bizonyos számú eddigi rendházat” bocsátanak rendelkezésre.⁷²⁴ Maga Rákosi Mátyás jelentette ki: „Ami a betegeket és öregeket illeti, [...] mindössze 1000 emberről van szó, és ahol 9 300 000 emberről gondoskodás történik, ott 1000 ember részére még akad hely.”⁷²⁵ Szabó Csaba történész vetette fel a Pannonhalmára került szerzetesek életkorát, halálozási éveit vizsgálva, hogy „a Pannonhalmi Szociális Otthon nemcsak a férfiszerzetesek időskori ellátását szolgálta, hanem tényleges szociális gondozóként és egyfajta egyházi menhelyként a világi társadalomhoz alkalmazkodni képtelen atyákkal és a börtönviselt rendtársakkal is törődött.”⁷²⁶ Jó példát szolgáltatnak erre Endrédy Vendel zirci apát pannonhalmi évei: aktív és bizakodó korszakában (1957–1961/1962) egyfajta rendi központot alakított ki szobájában, maga köré gyűjtve az intézményben lakó cisztercieket, illetve vendégek mindennapi fogadásán keresztül.⁷²⁷

A gondoskodást igénylők száma kezdetektől meghaladta a férőhelyek számát: kezdetben ez 440 személy elhelyezését jelentette öt rendházban.⁷²⁸ Az állami fenntartású, egyházi jellegű otthonok számát később hétre emelték: Jászberény (ferences rendház, 1950-től), Pannonhalma (bencés monostor egyik szárnya, 1951-től), Hejce (püspöki kastély, 1952-től), Vác (püspöki

⁷²² SZEL, I. 1. d. Püspöki körlevelek, 2059/1951., 2.

⁷²³ A megállapodás elemzésére vonatkozóan ld. Balogh Margit: „Nem meggyőződésből, hanem kénytelenségből...” Vázlat a katolikus egyház és az állam 1950. évi megállapodásának értelmezéséhez. In: *Episcopus, Archiabbas Benedictinus, Historicus Ecclesiae. Tanulmányok Várszegi Asztrik 70. születésnapjára.* (METEM Könyvek 85.) Szerk. Somorjai Ádám OSB – Zombori István. Bp. 2016. 485–509.

⁷²⁴ A magyar kormány 1950. szeptember 1-jei kísérőlevele az 1950. augusztus 30-i megállapodáshoz. Közli: *Gergely J.*: Az 1950-es egyezmény i. m. 328.

⁷²⁵ *Gergely J.*: Az 1950-es egyezmény i. m. 103.

⁷²⁶ *Szabó Csaba*: A Pannonhalmi Szociális Otthon és lakói. In: *Bencések Magyarországon a pártállami diktatúra idején.* I. Szerk. Dénesi Tamás – Boros Zoltán. Pannonhalma 2017. 254., 255.

⁷²⁷ *Cúthné Gyóni Eszter*: Endrédy Vendel zirci apát pannonhalmi évei és az apátutódlás kérdése – ahogy ma láthatjuk. In: *Somorjai Ádám OSM – Zombori István (szerk.): Episcopus* i. m. 169., 170.; legutóbb: *Cúthné Gyóni Eszter*: „Ha már Zircen nem lehetek, Pannonhalmán szeretnék lenni” – Endrédy Vendel pannonhalmi évei. In: *Bencések Magyarországon a pártállami diktatúra idején* I. Szerk. Dénesi Tamás – Boros Zoltán. Pannonhalma 2017. 267–278.

⁷²⁸ [*Virányi Ottó*] Rövid történeti áttekintés. In: *Római Katolikus szociális otthonok képekben, riportokban.* Bp. 1986. 9.

palota, 1951-től), Piliscsaba (1959-től), Csákvár (vincés rendház, 1950-től), Bakonybél (bencés apátság, 1950-től).⁷²⁹

V. 2. 8. Pannonhalmán

A Római Katolikus Egyházi Kegydíjasok és Betegek Szeretetszolgálatától (EKBESZ) érkezett, december 26-i keltezésű értesítés⁷³⁰ már nem találta Bölét Szombathelyen, ahonnan Kovács Sándor szombathelyi megyéspüspök kérésére távozott, így örökítve meg kettejük beszélgetését: „December eleje múlt. Egyszer csak jön hozzám Sándor püspök úr, és azt mondja: »Kornélkám, menj Pannonhalmára! Felülről nagyon akarják... Nehogy nekem vagy egyházmegyémnek kellemetlensége legyen, menj el szépen!« Nem lepett meg a dolog, hiszen a levegőben lógott már az ügy. Azt feleltem: »Kegyelmes Uram, Neked szívesen megteszem. De nem azok kedvéért! Mikor tűnnek el?« »Ha lehet, egy hét múlva.«⁷³¹

Bőle Kornél domonkos szerzetes 1953. december 17-én jelentkezett a magyar Monte Cassinón. S bár több kéziratában⁷³² ezt a napot jelöli meg, a Pannonhalmi Szociális Otthon nyilvántartó törzskartonján és a szociális intézeti gondozásba felvett személyek jegyzékében⁷³³ a december 24-i dátum szerepel a hivatalos felvétel dátumaként. Szállást először a főportához közeli 11-es szobában (vendégszoba) kapott, és csak december 29-én költözött be végleges helyére, a második emeleti 101-es számú helyiségbe. Megjelenése nem maradt észrevétlen, két teherautónyi holmija – bútorok, könyvek, iratok, szerszámok, edények, fa, szén – az otthon lakóinak segítségével került ideiglenes elhelyezésre (folyosókra, szekrényekbe, könyvtárba, padlásra). Erre emlékezve a Bőle által hivatkozott december 17-i dátumot erősíti meg Zsíros Ferenc⁷³⁴ naplófeljegyzése is.⁷³⁵

A bencés monostorban kapott cella vált utolsó lakhelyévé, véget ért az út, amelyen 1950. szeptember 7. után, a szerzetesrendek működési engedélyének megvonása következtében indult el. Bőle Kornél nem idős kora, magatehetetlensége miatt nyert elhelyezést Pannonhalmán (több

⁷²⁹ [Tóth Sándor] Állami fenntartású, egyházi jellegű otthonok. In: Római Katolikus szociális otthonok i. m. 62–90.

⁷³⁰ Pannonhalmi Főapátsági Levéltár (a továbbiakban: PFL), Szociális Otthon iratai, Bőle Kornél kartonja [105. sz.].

⁷³¹ Bőle K.: Máriabesnyő i. m. 83.

⁷³² Bőle K.: Pannonhalma i. m. 1.; Bőle K.: Máriabesnyő i. m. 84.

⁷³³ PFL, Szociális Otthon iratai, Bőle Kornél kartonja [105. sz.].

⁷³⁴ Zsíros Ferenc jezsuita szerzetes a Pannonhalmi Szociális Otthon – a szerzetesek által megválasztott – egyházi elnöke. 1951. január 1. és 1961. augusztus 17. között vezette diáriumait. Lakonikus naplójegyzeteit vékony füzetekbe jegyezte fel. Az egyházi elnöki funkciót rendtársa, Tüll Lajos vette át – a krónikási feladatokkal együtt.

⁷³⁵ Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára (a továbbiakban: JTMRL), VI. 22. Zsíros Ferenc (1879–1961) hagyatéka, Diarium 1952. jan. 1.–1961. aug. 17. „Határidő napló 1953.”

mint hét évvel később, 1961. március 25-én hunyt el), hanem az egyházpolitika kívánta Szombathelyről való távozását.⁷³⁶ Egészségi állapotáról Böle olykor említést tett kézírataiban,⁷³⁷ de 1958-ig fáradságot nem ismerve ragaszkodott napirendjéhez, kisebb betegségei vidám kedélyére nem voltak hatással.⁷³⁸

Böle mindennapjait a Szociális Otthonban aktív munka jellemezte már a beköltözést követő napoktól: „Időmet szorgalmasan felhasználtam: imádsággal, munkával, a helyzet megismerésével, kis sétákkal.”⁷³⁹ E rövid megjegyzés – kézíratai tanúsága szerint – pontos napirendet takart: az 5 órai ébredés után az imádságot írásbeli munka követte (gyakran hajnaltól gépelt), majd szentmisét mutatott be 8 órától, ezután megreggelizett, és dolgozott 12-ig; a délután rekreációval, ebédrel folytatódott, a 6 órai vacsora előtt szentségimádás és séta volt soron.⁷⁴⁰ A délutáni és esti órákat olvasással, fordítással, ismét több órás gépeléssel töltötte ki. Változatosságot a kirándulások, az ünnepnapok lelki alkalmai, a látogatók érkezése és kisebb utazásai jelentettek.

Böle Kornél pannonhalmi bejegyzéseit olvasva megállapítható, hogy a szociális intézmény (működéséből fakadóan) sokszor önellátásra szorult. Ezen túl nagy hangsúlyt fektettek a spórolásra: celláját Böle és Nagy Lajos maga takarította több mint egy évig,⁷⁴¹ de az 1952 nyarán indult „takarékosági mozgalom” pontjai kiternek a gondozottak további feladataira is, ezek: ruházatok, kisebb hibák (zárak, víz- és villanyvezetékek) javítása, szénhordás „rakodómunkásokként” és fafeldolgozás.⁷⁴² További takarékosági intézkedéseket fogalmazott meg az otthon házirendje, meghatározta az elvégzendő közösségi munkákat is,⁷⁴³ s Böle is hivatkozott ezekre: „A konyhai házimunkákban segítettünk. Cseresznyét, meggyet, körtét, almát stb., zöldségeket, burgonyát stb. eltenni, megtisztítani – [ha] nem volt elég a nővérek létszáma – mi segítettünk. [...] Szívesebben tettem a szénagyűjtést, cseresznyeszedést, famunkát, mert a

⁷³⁶ A pannonhalmi Szociális Otthon lakói és az egyházpolitikai események összefüggéséről ld. *Szabó Cs.: A Pannonhalmi Szociális Otthon* i. m. 254., 255.

⁷³⁷ Különösen *Az ezüstkanál* (Pannonhalmi nefelejcs, 1954. június 14.), DRGYL, BK, Kéziratok

⁷³⁸ 1954. március 24. és június 10. között a Haynal-klinikán végzett vizsgálatok súlyos anémiát (vészes vérszegénységet) állapítottak meg nála, de sem ez, sem cukorbetegsége, illetve kisebb bajai nem akadályozták az aktív munkavégzésében.

⁷³⁹ *Böle K.: Pannonhalma* i. m. 5.

⁷⁴⁰ *Böle K.: Pannonhalma* i. m. 10.

⁷⁴¹ *Böle K.: Pannonhalma* i. m. 32.

⁷⁴² PFL, Szociális Otthon iratai, 78/1952, [Jelentés a takarékosági mozgalomról]

⁷⁴³ „A közösségi munkákban készséggel vegyenek részt. Ilyenek: az ebédlői, konyhai szolgálat, aprófa-készítés, szén- és fafelhordás, nyúl-gondozás, méhészeti munkák, sertésetetés, gyógynövényültetés, -szárogatás, -osztályozás és szabóság, valamint az ételmezés javítását célzó gazdasági munkára alakult munkaközösségi kerti munka.” PFL, Szociális Otthon iratai, 109/1953, A Szociális Otthon házirendje, 1.

szabad levegő mégiscsak jobb, mint a konyhai.”⁷⁴⁴ Később (1954-1955-től) a szerzetesek körüli teendők ellátását elsősorban az Isteni Szeretet Leányainak szerzetesnővérei végezték.

A megváltozott élethelyzet a beköltözők részéről mindenképpen számos kompromisszummal járt: egy-egy helyiségen (cellán) 2–4 szerzetes osztozott. Nagy Lajos piarista tanár⁷⁴⁵ mellett kapott helyet Böle, és az első találkozásuk alkalmával kialakult (kölcönös) ellenszenv ellenére szobatársak maradtak a domonkos szerzetes haláláig. A „gyenge idegzetű”, „örökösen rakodó”, „éles fülű és nyelvű” piarista elől Böle bútorai, könyvei mögé bújt.⁷⁴⁶ Nem ritka összezördüléseik ellenére elviselték egymást: a piarista eltúrte domonkos társa hajnali gépelését, gyakori látogatóit; a domonkos türelemmel viselte a piarista fürkésző vizsgálódását, állandó megjegyzéseit. „Szeretem a cellámat, kis menyországnak tartom, ha Lajos benn van, akkor egy kicsit purgatórium”⁷⁴⁷ – vall Böle egy alkalommal kettőjük kapcsolatáról. E lakonikus megjegyzés körülményeinek értékelését is tartalmazza: alapvetően elégedett volt helyzetével.⁷⁴⁸ „Könyvtár? Díjtalanul rendelkezésre áll a monostor 35 000 kötete. Vannak könyvtári napok, amikor a könyvtáros ben[cés] atyák a legelőzékenyebben kiszolgálják az embert.⁷⁴⁹ [...] Mozi? Az is van elég gyakran. A gimnáziumban többször is van rendes mozi és sokan látogatják. Én csak kétszer voltam benne. Egyszer amikor Tell Vilmost adtak. [...] Séták? No, ezekre van bőven alkalom. Szép út vezet a Boldogasszonyhoz. Vannak jó utak a Kápolna-hegy oldalán levő fenyvesben.”⁷⁵⁰

Akár a szobatársak, akár az otthon lakói között alakult ki véleménykülönbség, megoldásért („jogorvoslatért”) az egyházi elnökhöz lehetett fordulni. Ez a pozíció választás útján volt megszerezhető, azonban ezt csupán formalitásnak lehetett tekinteni, hiszen az otthon lakói között a Jézus Társaság többsége miatt jezsuita szerzetes rendelkezett ezzel a címmel – az 1950-es években Zsíros Ferenc és Tüll Lajos. Az egyes szerzetesrendek képviselőjét a rendtagok által megbízott „tanácsos” látta el: a domonkosok részéről Marton Bernát (1951–1954), majd Böle

⁷⁴⁴ Böle K.: Pannonhalma i. m. 32., 33.

⁷⁴⁵ Nagy Lajos (1894–1974) magyar–latin szakos gimnáziumi tanár (Debrecen, Nagykanizsa), 1952. május 3-tól a pannonhalmi Szociális Otthon lakója.

⁷⁴⁶ Böle K.: Pannonhalma i. m. 22.

⁷⁴⁷ Böle K.: Napló 1958 i. m. 122.

⁷⁴⁸ Megnyugtatón hatott rá a monostor, *Életem Pannonhalma Szent Hegyén* c. kéziratának első mondatai is ezt igazolják: „Hála Istennek, újra kolostorban vagyok! Ha már nem is a saját kolostoromban, de szent monostor védőfalai között, amely[et] évezredek át sok imádság és istenes él[etek sze]nteltek meg.” Böle K.: Pannonhalma i. m. 1.

Máskor (utazásai kapcsán) is visszatérő gondolatról van szó: „A szerzetes akárhova megy, mihelyt kolostorába érkezik, azonnal otthon érzi magát, még a nyugati napsugár országában is.” Böle K.: Spanyol földön i. m. 60.

⁷⁴⁹ Böle ekkor ajándékozta oda a könyvtárnak Lovas Elemére *Carmen miserabile* c. kiadatlan (autográf) kéziratát.

Hegedüs É.: *Carmen miserabile* i. m. 810.

⁷⁵⁰ Böle K.: Pannonhalma i. m. 33–35.

Kornél. Tényleges jogkör ezzel (természetesen) nem járt, olykor szükséges volt tanácskozni, azaz „bólogatni”.⁷⁵¹ Az intézmény vezetője Szabó Ferenc (1951–1973) volt, aki az államtól kinevezett gondokként élvezte a szerzetesek bizalmát, hiszen egykor Kelemen Krizosztom főapát inasa volt, ugyanakkor megbízói felé rendőri múltja jelentett garanciát.⁷⁵² Feladata sokrétű volt: „A gondnok legyen ott mindenütt, mindent lásson és halljon, tudjon mindenről, ami az intézetben történik. Irányítsa, vezesse az intézeti életet, ismerje meg gondozottainak gyengéit, szeszélyeit és jó tulajdonságait is, mert csak így tud feladatának eleget tenni.”⁷⁵³

Az 1958 márciusában készült kimutatás szerint a gondozottak 14 férfi- és 4 női szerzetesrendből kerültek ki: jezsuiták (36 fő), domonkosok (3 fő), ciszterciek (12 fő), mariánus és kapisztránus ferencesek (9 + 4 fő), kapucinusok (3 fő), lazaristák (4 fő), irgalmasok (3 fő), szaléziánusok (3 fő), piaristák (5 fő), jászói és csornai premontreiek (2 + 1 fő), bencések (6 fő), szerzetesnők (12 fő).⁷⁵⁴ Az irat keletkezésekor Böle Kornél mellett Szalai Efrém és fr. Vothanel Jeromos képviselte a domonkosokat. Rövid ideig (1953. július 29.–szeptember 2.) Juhász László is az otthon lakója volt, s agyvérzés következtében itt is hunyt el.⁷⁵⁵ Rendtársa sírjánál a domonkosok részéről Böle mondott búcsúbeszédet.⁷⁵⁶ Az 1951. december 11-én érkező Marton Bernát 1956. december 12-én tért vissza Teremtőjéhez. 1959. szeptember 14-én költözött be Márk Ágoston, akinél gyakran vendégeskedett Böle is.⁷⁵⁷ A rendtársak közötti nem túl szoros kapcsolat nem volt szokatlan: a domonkosok működésének jellege miatt a rendi képzés sem támogatta a mély barátságok alakítását.⁷⁵⁸ Böle maga is elismerte: „De annyira nem ragaszkodtam emberekhez, viszonyokhoz. [...] Sem személyi, sem emberi spekulációkba nem keveredtem.”⁷⁵⁹ Ez alól talán csak édesanyja és Horváth Sándor novíciustársa jelentett kivételt.⁷⁶⁰

⁷⁵¹ Böle K.: Pannonhalma i. m. 30.

⁷⁵² Szabó Cs.: A Pannonhalmi Szociális Otthon i. m. 253.

⁷⁵³ PFL, A Szociális Otthon iratai, Ismertetés a szociális otthonok életéből. 4.

⁷⁵⁴ PFL, A Szociális Otthon iratai, 155/1958, A Gyórszentmártoni (Pannonhalma) Állami Szociális Otthon gondozottainak kimutatása, 1958. jún. 17. 1., 2.

⁷⁵⁵ JTMRL, VI. 22., Diarium 1952. jan. 1.–1961. aug. 17. „Határidő napló 1953.”, 1953. szept. 2-i feljegyzés.

⁷⁵⁶ Böle K.: Máriabesnyő i. m. 80.

⁷⁵⁷ Ld. X. 3. 4.

⁷⁵⁸ A rendalapító szándéka szerint a domonkosok nem kötődtek elválaszthatatlanul egy rendházhoz, nélkülözték a *stabilitas loci*-t. Szabó Sz.: A domonkosrend szelleme és szervezete i. m. 54.

⁷⁵⁹ Böle K.: Mirtuszbokréta i. m. 10., 18.

⁷⁶⁰ Böle édesanyjának ajánlotta Klotz-fordítását: „Ezt a szentföldi és egyiptomi útleírását kegyeletes és szerény imacsokornak szánta egy szentföldetjárt édesanya első tavaszlátó sírjára.” Dr. Klotz P.: Amerre Krisztus járt. Szentföldi utirajz. Az ötödik német kiadást fordította Frater Peregrinus O. P. Bp. 1927. [Fordító előszava] 4.

Tüll Alajos a már idős szerzetesekkel beszélgetve jegyezte fel azok életútját, így krónikája értékes információkat őriz fr. Vothanel Jeromos, Szalai Efrém, Márk Ágoston 1945 utáni sorsának alakulásáról.⁷⁶¹ A szerzetesrendek közül a jezsuiták tartottak össze a leginkább (vasárnaponként gyűltek össze), s a ferencesek is gyakran tartottak közös rekreációt.⁷⁶² A domonkosokra ez nem volt jellemző, Bőle elsősorban azokkal alakított ki kapcsolatot, akikkel korábban ismeretségben és jó viszonyban volt: a rendtársak közül Marton Bernáttal és Márk Ágostonnal (X. 3. 6.).

Az intézmény viszonylag nagy szabadságot biztosított lakóinak, a szerzetesek látogatókat fogadhattak (többnyire szobájukban), és meghívásra el is utazhattak. Bőlé az 1954 és 1957 közötti időszakban gyakran keresték fel hívei, lelki gyermekei, rokonai, ismerősei, rendtársai közül többek között Badalik Bertalan, Szakács Szaniszló, Implom Lajos. A Magyar Rendtartomány utolsó tartományfőnöke nevében gyakran Benedek Katalin festőművész, világi harmadrendi domonkos járt el: Implom Lajos helyett lelkigyermek tartotta a kapcsolatot a rendtagokkal,⁷⁶³ aki egy látogatása során megrajzolta Bőle Kornél portréját (X. 4., 9. kép).

Bőle a gyakori vendégeken keresztül tartott fenn kapcsolatot a külvilággal. A másik fontos kapocs aktív levelezése volt. Ennek kiterjedt voltára példa, hogy az 1957. év során 939 levelet kapott-váltott.⁷⁶⁴ Levelezésének intézésén túl arra is figyelmet fordított, hogy az általa írt válaszokból is készítsen és eltegyen egy-egy másolatot.

Pannonhalmát gyakran hagyta el hívei kérésére: esketett, keresztelt, lelkigyakorlatot tartott stb. A legszívesebben mégis azokat az alkalmakat emlegette, amikor egykori novíciustársát, Horváth Sándort kereste fel Budapesten, majd 1954-től a székesfehérvári papi otthonban. Legutolsó útjainak egyike Budapestre vezetett: aranymiséjét a Rózsafüzér Királynéja-templomban celebrálta 1960. július 17-én (X. 4., 10. kép).

⁷⁶¹ JTMRL, VI. 52. Tüll Alajos (1894–1987) hagyatéka, P. Tüll Lajos krónikája, 1961. aug. 10.–1963. márc. 28. 1. Krónika, 58., 59.; 2. Krónika, 1963. márc. 29.–1965. május 12-ig, 23–25.; Krónika 3. 1965. május 12.–1966. augusztus 29. 32–35.

⁷⁶² Interjú Kristóf Márta Martina nővérrel. Budakeszi, 2019. febr. 14.

⁷⁶³ Ennek tényét nemcsak Bőle rögzítette, hanem tanúsítják az Implom Lajos megfigyelésekor készült jelentések. ÁBTL, 3.1.2. M – 31055/1/15 Sándor József

A „Sándor József” ügynök munkadossziéjának másolatát közli dr. Ilkei Csaba és B. Élthes Eszter; 6-os kartonja szerint ez volt Tudós-Takács János fedőneve. *Dr. Ilkei Csaba: Tudós-Takács János titkai*. 24 éven át jelentett az állambiztonságnak. <http://www.utolag.com/TudosTakacsJanosTitkai.htm> (a letöltés ideje: 2020. jún. 26.); B. Élthes Erzsébet: Egy pap-ügynök tevékenysége. Tudós-Takács János ügynök. <http://www.katolikus-honlap.hu/0904/tj.htm> (a letöltés ideje: 2020. jún. 26.)

Egyik hivatkozott írás sem felel meg a történettudomány alapvető követelményeinek.

⁷⁶⁴ *Bőle K.*: Napló 1958 i. m. 2.

kéziratokban): az 1956. és 1958. évi naplók mellett rövidebb terjedelmű kéziratok számolnak be a kisebb történésekről: egy rossz lépésből fakadó esetről (*Az ezüstkanál*), egy közös kirándulásról (*Tihanyi visszhang. Emlékezés 1957. jún. 29-re*). Terjedelmesebb kéziratot szentelt Böle az aranymisés év (1960) eseményeinek *Mirtuszbokréta*, továbbá *Hejcei aranymisém* című visszaemlékezéseivel.

A felsorolt kéziratok tartalma csupán egy-egy eseménysorral ad képet az otthonban zajló szerzetesi mindennapokról, az időbeli kereteket maximum egy naptári évre terjesztve ki⁷⁷⁰. Kiemelkedik ezek közül az *Életem Pannonhalma Szent Hegyén*, az *Életemből* VIII. kötetéül szánt emlékirat – Böle akkurátus megjelölése szerint 1960. november 18-án, fél 11 óra a munkálatok kezdetének dátuma. A kézirat forrásértékét növeli, hogy ezt terjedelmi szempontból megközelítő, ehhez tartalmilag hasonló kézirat nem ismert az otthon életéről; talán Kovács Arisztid bencés szerzetes már idézett „napló feljegyzései” közelíthetik meg. Az intézmény irataiból kevés őrződött meg, s ezek is általában a működést leíró/meghatározó dokumentumok, a szerzetesek mindennapjairól nem, vagy kevéssé informálnak. Fennállásának 60. évfordulóját ünnepeelve készült egy album, mely összegyűjtötte az intézményről megjelent cikkeket, rendszerezte a kevés számú fényképet, ebből az apropóból interjúk készültek az otthon egykori munkatársaival.⁷⁷¹

*

A pannonhalmi éveket feldolgozó kéziratok közül kettő bemutatására vállalkozom. A *Napló 1956* és a *Mirtuszbokréta – Aranymisés virágcsokor* szerzői szándék, műfaj szempontjából is eltérő példája Böle Kornél változatos írói tevékenységének.⁷⁷² Időrendben haladva a *Napló 1956* tanulságait követi az aranymisés év emlékirata.

Az 1956. év naplóbejegyzései alapján a szerzetes egy évének főbb történései a következők: áprilistól – napi munkája mellett – kisebb kirándulásokat tett Pannonhalma környékén, egy-egy napra felkereste híveit: esketett, bérmált, meglátogatta a győri kispapokat. Néhány alkalommal több napos utazást tett: felkereste Töltéstaván egykori várpalotai tanárának leányát, Gyurkovitsné Winkler Tinkát (január 14–17.; május 8–11.); időzött rendtársa, Badalik Bertalan veszprémi püspök nyaralójában (július 27–28.) stb. Az otthonban tarokkozott, muzsikált, kultúrelőadást

⁷⁷⁰ A táblázat jellegéből adódóan az adott kézirat történeti idejét min. egy naptári év jelöli.

⁷⁷¹ PFL, Szociális Otthon iratai, Jubileumi „nyitott album”, Szent Adalbert Otthon, Pannonhalma 1951–2011. [kézirat]

⁷⁷² Ld. korábban *Gilányi Magdolna*: „Álmomban Mindszenty bíboros ténykedett... én is ott voltam.” Böle Kornél O. P. 1956-os naplója. Lymbus, Bp. 2016. 371–385.

tartott, néha részt vett a moziesteken, de más szerzetesekkel együtt kivette részét az őszi munkákban is: burgonyaválogatás, szilvamagozás, hecsedlihegyezés, kukoricahordás, babfejtés. Két alkalommal súlyosan megbetegedett: mellhártyagyulladásal kezelték (március 16–27.), majd tüdőgyulladást (május 27–július eleje) kapott.

Életét alapvetően a munka (másolás, fordítás, írás) határozta meg. Romló szeme ellenére sokat olvasott, főként saját vagy postán érkezett könyveket: vallásos irodalmat, világi szépirodalmat ugyanúgy, mint a latin nyelvű rendtörténeti munkákat. Móra Ferenc, Gárdonyi Géza, Jókai Mór regényeinek világa jól megfér a domonkos szerzők (Sienai Szent Katalin, Horváth Sándor) és a katolikus írók (Franz Hettinger, Petrus Klotz) meglátásaival.

Az 1956-os év naplójegyzetei alapján Bőle társas kapcsolatairól is képet kaphatunk. Nem egyszer tett megjegyzést szobatársára, a már emlegetett Nagy Lajos piarista szerzetesre, akivel kapcsolata – kisebb civodásoktól eltekintve – békés, de távolságtartó, barátinak nem nevezhető volt. A kézirat példákat hoz Bőle Nagy Lajos számára elfogadhatatlan életmódjára: „Este 9[-kor] levest főztem, Lajos haragudott, pedig persze kint főztem.” „Jan. 6. [...] A gépelés miatt Lajos: »Nem bírom, kimegyek.« Semmit sem szóltam, s tovább dolgoztam.”⁷⁷³ Máskor: „Reggelineél kiloccsant a kávé. Lajos: »Pfuj!« Én: »Elöttem ne pfujj, nem vagyunk diákokkal! Itt nem tanár vagy! Tanulj végre tisztességet!« Ő: »Tőled nem lehet.« Lám, mindig így beszél.”⁷⁷⁴

Bőle rendtársai közül leggyakrabban Marton Bernátot emlegette, akinek egészségi állapota 1956-ban válságosra fordult, s december 12-én feltehetően májrákban elhunyt. A két szerzetes jól ismerte egymást, Bernát 1925 és 1934 között a budapesti rendház tagja volt mint házfőnök (vikárius), majd alperjel, ezt követően rövidebb időszakokat töltött a fővárosban.⁷⁷⁵ (Bőle 1910 és 1944 között ugyanitt tevékenykedett.) Marton Bernát utolsó hónapjai, halála megviselte Bőlet, aki beszédet mondott sírjánál, elkészítette a leltárat rendtársa javairól. A rendkívüli történelmi helyzetben „nem jött senki a temetésre... Nem tudott... Még rokonok sem.”⁷⁷⁶

Bár az év során az intézmény jónéhány lakója elköltözött égi otthonába, a domonkos rend két jelentős tagját ugyanebben az évben veszítette el Horváth Sándor (Székesfehérvár, 1956. március 4.) és Szabó Szádok (Sopron, 1956. március 6.) személyében.

⁷⁷³ DRGYL, BK, Kéziratok, Napló 1956. 2., 3.

⁷⁷⁴ Bőle K.: Napló 1956 i. m. 104.

⁷⁷⁵ Zágórhidi Czigány B.: Domonkos-rend névtára i. m. 88.

⁷⁷⁶ Bőle K.: Napló 1956 i. m. 105.

Bőlet különösen rosszul érintette Horváth Sándor halála; sajnos éppen ezek az oldalak hiányoznak a kéziratból. Nem zárható ki, hogy Bőle esetleg egy méltatás, emlékezés megfogalmazásakor emelte ki ezeket a lapokat, amelyek később nem kerültek vissza. Máshol így emlékezett: „Egészen elárvultnak éreztem magam akkor, amikor 1956. március 7-én a székesfehérvári Szentháromság temetőben, a ciszterci [*rend*] sírboltjába leeresztették. Keservesen sírattam Sándor atyában rendtestvéremet, legjobb barátomat, szinte atyámat vesztettem el.”⁷⁷⁷ Sándor atya „hűséges társ mindenkor” – ahogy Bőle egy alkalommal nevezte.⁷⁷⁸ Nem csoda, hiszen fiatalkoruk óta ismerték egymást. Ugyanakkor öltötték fel a rendi habitust, együtt töltötték noviciátusi és klerikátusi éveiket (1903–1910). A grazi domonkos zárdában kétféle útra készítették fel a rendbe lépőket. Tanári pályára, mint Horváth Sándort, vagy a gyakorlati életre, mint Bőle Kornélt, ezért 1910-ben útjaik szétváltak: Bőlet előbb Szombathelyre, majd a budapesti rendházba helyezték, Horváth Sándor a fribourgi egyetem hallgatója lett. Élete a tudományosság jegyében zajlott: egyetemi tanár volt Grazban (1914–1918), a Collegium Angelicumban (1930), Freiburgban (1931–38), a budapesti *studium generale* régense (1936–1942) lett, ahonnan a Hittudományi Karra hívták, s kényszernyugdíjazása előtti (1948) évben a dékáni tisztséget is ellátta.⁷⁷⁹

Kézirata tanúsága szerint 1956-ban Bőle a magyarországi politikai helyzetről nem tájékozódott rendszeresen: nem olvasott politikai lapokat, nem volt rádiója.⁷⁸⁰ Értesüléseit feltehetően más szerzetesektől, látogatóitól szerezte. Tudott Shvoy székesfehérvári püspök látogatásáról, maga is kapcsolatba lépett Badalik Bertalannal (Horváth Sándor ügyében).

Bőle nem tartozott a szociális otthon – politikai szempontból – jelentős egyházi személyei közé.⁷⁸¹ Nem került házi őrizetbe, tehát korlátozás nélkül, de engedéllyel hagyhatta el az otthon

⁷⁷⁷ DRGYL, BK, Kéziratok, [Életrajzi vázlat, 43., 44.]

⁷⁷⁸ Bőle K.: Pannonhalma i. m. 15.

⁷⁷⁹ Zágórhidi Czigány B.: Domonkos-rend névtára i. m. 53.

⁷⁸⁰ Az 1956-os forradalom és szabadságharc Pannonhalmára gyakorolt hatását a visszaemlékezések összegyűjtését Szalai Béla (egykori bencés diák) végezte. Ld. Szalai B.: Mozaikok i. m.

Szalai Béla kezdeményezéséhez hasonló (tágabb időkerettel) a ciszterci iskolák szerzeteseinek, tanárainak és diákjainak visszaemlékezéseit tartalmazó kiadvány. Ciszterci tanúságtétel a kommunista diktatúrában. Főszerk. Turócziné Pesty Ágnes. Bp. 2017.

⁷⁸¹ Az Állami Egyházügyi Hivatal szemszögéből a Pannonhalmán zajló bencés nevelés egyértelműen a klerikális reakció bomlasztó tevékenysége között szerepelt. Erre joggal alapozhattak a Fekete Hollók-ügy résztvevőivel szemben. Soós Viktor Attila: Az 1956-os forradalom 5 éves évfordulója Pannonhalmán és annak következményei. In: Örökség és küldetés. Bencések Magyarországon. II. (Rendtörténeti konferenciák 7/2.) Szerk. Illés Pál Attila – Juhász Laczik Albin. Bp. 2012. 642.

területét.⁷⁸² Távolmaradását nyomon követték: április 17-én esketni utazott Szombathelyre, hosszúra nyúlt látogatása a püspöki aula számára is feltűnt.⁷⁸³

Október 24-én Bőle Komáromba indult Horváth Sándor rokonaihoz; útközben egy bencés plébánostól, majd egy vasutastól értesült a forradalom kitöréséről, látta a fegyveres készültséget a győri állomáson. Jóindulatú idegenek hiába biztatták, hogy hagyja el az országot, még aznap visszatért Pannonhalmára. A többi szerzetessel együtt hallgatta a rádiót, innen és környezetétől vette információit. Kérdő mondataiból, bizonytalan megállapításaiból kitűnik, hogy a kialakult politikai helyzetet nehezen értelmezte: „Nagy Imre beszélt... Hát ez nem áruló...? [...] Gerőék stb. Elmenekültek? [...] Állítólag a kormány lemondott.”⁷⁸⁴

A forradalom kitörése Pannonhalmán sem maradt visszhangtalanul: ledöntötték a hegy lábánál álló szovjet emlékművet, október 28-án újra megszólalt az Úrangyala harang, a szabadságharcosok megsegítésére az otthonban adakozás indult. Eközben Bőle végezte mindennapi teendőit, – számos szerzetessel ellentétben – nem hitt abban, hogy az események változást gyakorolhatnak életére. Lelkesen vallotta a börtönből kiszabadult Mindszenty bíboros vezető szerepét,⁷⁸⁵ türelmetlenül várta november 3-i beszédét. Értékelése kendőzetlen lelkesedést mutat: „Nagyszerű beszéd volt. [...] A prímás beszéde nagyszerűen vázolta az ország helyzetét. Ő a vezér... Így tartja mindenki. Tekintéllyel, súllyal beszélt. Semmit sem látszott meg rajta, hogy megviselte a fogság.”⁷⁸⁶ Bőle azoknak a táborába tartozott, akik szívesen látták volna Mindszentyt jövőre miniszterelnökként, azok közé, akiket a „szózat” megerősített a kommunizmussal szembeni álláspontjukban.⁷⁸⁷

Egy nappal később, a novemberi 4-i bejegyzésben hiába keresnénk az előző napok eufóriáját, a Magyarországon zajló eseményeket hallva az Úristenhez fordult kegyelemért. Nem sokat kellett várni az oroszok érkezésére: november 8-án tűntek fel Pannonhalmán, a közeli Écs faluban harcoltak, majd 11-én jutottak fel a várba: „[Vothanel] Jeromos riadva jön: »Itt vannak az oroszok!« »Az egész ház körül van véve tankokkal« mondják.”⁷⁸⁸ Az orosz katonák két

⁷⁸² „Ha valaki az Otthonból méltányos ok miatt ki akar menni, kérjen az Otthonban alakult Tanács vezetőjétől engedélyt, kimenő lapot, vigye a gondnokhoz, írassa alá, pecsételtesse le.” PFL, Szociális Otthon iratai, 109/1953, A Szociális Otthon házirendje, 1.

⁷⁸³

⁷⁸⁴ *Bőle K.*: Napló 1956 i. m. 74., 75.

⁷⁸⁵ Mindszentyvel országjárása során (1919-ben) találkozott: „dr. Pehm (később Mindszenty) hitoktató idejében” tartott lelkigyakorlatot Zalaegerszegen. *Bőle K.*: Mirtuszbokréta i. m. 61.

⁷⁸⁶ *Bőle K.*: Napló 1956 i. m. 82., 83.

⁷⁸⁷ *Balogh Margit*: Mindszenty József (1892–1975). II. Bp. 2015. 1032., 1033.

⁷⁸⁸ *Bőle K.*: Napló 1956 i. m. 88.

teherautóval érkeztek, mindenkit igazoltattak, fegyverek után kutattak. Másnap a monostor könyvtárát vették szemügyre, sőt, harmadnap is megjelentek.

Az október 23. és november 4. közötti reményteljes napokat felváltotta az aggodalom, a félelem időszaka: „Itt voltak az orosz katonai tankok és nekifordultak a gimnáziumnak.”⁷⁸⁹ A tél közeledtével előkerültek az otthon működési problémái: akadozott a villanyellátás, de fából, szénből sem volt elegendő.

Augusztus 23-án, beöltöztetésének 53. évfordulóján Bőle felvette habitusát: „Mindenkinek mosolyog [a] ruhámon... Milyen szép...»Angyal«.” A fehér öltözetet e jeles nap után rendszeresen hordta, kivívva ezzel környezetének rosszallását: „Reggel Zsíros az ebédlőajtóban a ruhámra mutat: »Meddig tart ez?« »Míg el nem piszkolódik« mondom. Ő: »Kár volna érte!« Magamban: Ha másoknak lehet a maguk fekete ruháját hordani, nekem miért nem az én fehér ruhámat?»⁷⁹⁰

1956. november 3–4-e fordulópontot jelentett a Pannonhalmán „raboskodó” Bőle Kornél számára is, a félelem és rémület újra levetette vele a domonkos rend fehér habitusát. Mindennapi viselése azok közé a vágyott dolgok közé tartozott, amelyeket éjszakai álmaiban láthatott viszont, napi bejegyzéseiben ezek az álmoleírások szép számmal helyet kaptak.⁷⁹¹ Álmaiban bejárhatta a domonkos rend kolostorait, misézhetett templomaiban, viszontláthatta távoli vagy elhunyt rendtársait.

*

Beöltözését, szerzetesi-papi életének fordulópontjait (első fogadalom, ünnepélyes fogadalom, szubdiakónus, papszentelés, primicia), ahogy az odavezető utat (keresztség, első szentáldozás stb.) is hálás szívvel idézte fel. Több kéziratának választotta központi témájaként a papi működését: ezüstmiséje a *Téged jöttünk köszönteni, máriazelli Szűzanya!* című visszaemlékezésében – mint ötödik zarándoklat – szerepel,⁷⁹² aranymiséjének krónikája a *Hejcei aranymisém*, míg a *Mirtuszbokréta* ötvenéves papságának „érlelő tűzében fogant szerény emlékek csokra”.⁷⁹³ Utóbbi feltehetően egy híve által legépelte tisztázta, nélkülözi az autográf szerzői megjegyzéseket, index sem előzi meg (a tőle megszokott módon) a kezdősorokat. A mű szerkezetileg két fejezetre (1–25:

⁷⁸⁹ Bőle K.: Napló 1956 i. m. 92.

⁷⁹⁰ Bőle K.: Napló 1956 i. m. 56., 57.

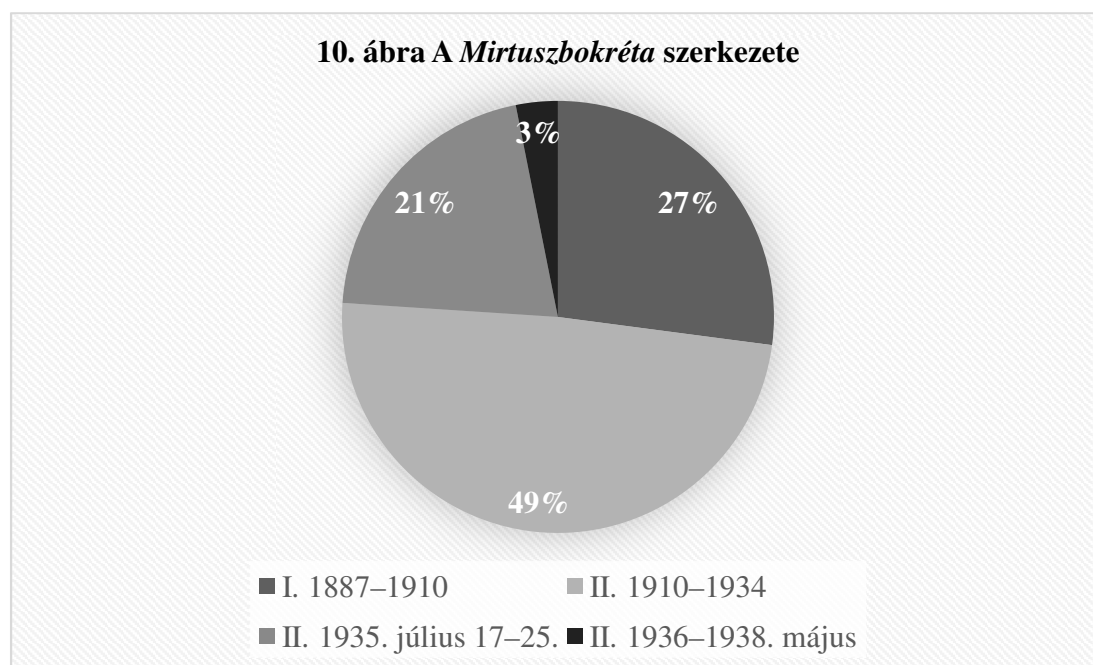
⁷⁹¹ Ld. Gilányi M.: Bőle Kornél O. P. 1956-os naplója i. m. 381., 382.

⁷⁹² Ld. Bőle K.: Téged jöttünk köszönteni i. m. 23–48.

⁷⁹³ Bőle K.: Mirtuszbokréta i. m. 1.

Aranymisés virágcsokor, 26–96: Ciklámenek és havasi gyopárok. Menetelés az aranymise felé: ezüstmisém) oszlik.

Az első egységben az elbeszélés nagy kihagyásokkal, egy-egy eseményt mozaikszerűen felemlítve, erősen sűrítve halad 1887 és 1910 között. Módosult narrációs struktúra jellemzi már a fejezet lezárását: a grazi tanulmányi évek ismertetését is, és ez a tendencia, vagyis az elbeszélte idő csökkenése hatja át a 2. fejezet első jelenetsorát: Böle megérkezését a budapesti rendházba (1910 augusztusában). A kézirat ettől kezdve erős hasonlóságot mutat tartalmi szempontból az *Utaim* I. részével, azonban míg az előbbi esetén az események láncolatot alkotnak, a *Ciklámenek...* összefüggések és folyamatok érzékeltetésével, ok-okozatiságra alapozva válik emlékirattá. Ez a szerkesztésmód (írói szándék?) gördülékenyebbé teszi az olvasást, és egyértelműen a könnyebb értelmezést szolgálja. A vonatkozó részlet gyakran teremt kapcsolatot kimondott utalások szintjén is az *Utaimmal*.⁷⁹⁴ A 2. fejezet időkeretein (1910–1935. május) belül tehát a szerkesztési elvek és a narrációs technika szempontjából három alegység jelenik meg: az 1910 és 1934 közötti évek leírása 47 oldallal a kézirat majd felét (49%) teszi ki, majd a következő 20 oldalon ismét jelentősen lecsökken az elbeszélte idő az ezüstmisés napok (1935. július 17–25.) krónikájában, végül az utolsó oldalak (94–96.) ismét éveket sűrítnek (10. ábra A *Mirtuszbokréta* szerkezete).

⁷⁹⁴ Böle K.: *Mirtuszbokréta* i. m. 58., 63., 66.

Bőle Kornél 1961. március 25-én hunyt el,⁷⁹⁵ a halotti anyakönyvben, a halotti anyakönyvi kivonatban foglalkozásánál (tévesen) a nyugdíjas tanár megjelölés szerepel.⁷⁹⁶ Az érdemeit méltató nekrológok már mint hitszónok, író, Árpád-házi Margit szentté avatásának előmozdítója emlékeznek meg róla.⁷⁹⁷ Utolsó útjára, a győrszentmártoni temetőbe elkísérték a domonkos atyák és nővérek Implom Lajos tartományfőnök vezetésével (összesen kb. 120 fő), a szertartást Bögözy Vilmos kapucinus atya végezte.⁷⁹⁸

Feltételezésem szerint, az *Életemből* kidolgozott koncepcióját sikerült megvalósítani, még ha ennek lezárásáról fennmaradt írás nem is tanúskodik. A kéziratos visszaemlékezések időbelisége, egymáshoz való viszonya (11. ábra Az elbeszélte idő és a kéziratos visszaemlékezések összefüggései) egyértelműen jelzi az átfedéseket: az általánosságban megvalósuló kronológia mellett a tematikus írások dolgoznak fel egy-egy (hosszabb-rövidebb) eseménysort, hívják elő egyre-másra az emlékeket.

Bőle Kornél kéziratos visszaemlékezéseinek jelentős száma, a tudatos szerzői munkavégzés, a kidolgozott koncepció jogosan veti fel a szerzői szándék kérdését. Sorok tízezreinek papírra vetésekor milyen szerepet szánt biográfiájának? A kérdés akár minden kézirat esetén külön-külön is feltehető, ezért szerepeljen válaszul (zárásképpen) Bőle Kornél kéziratos visszaemlékezéseiből néhány idézet.⁷⁹⁹

Ostrom „Mindig szerettem az írást, a hasznos szakmabeli könyveket.” (104.)

Máriabesnyő „Bár minden érdekelt, de legjobban a betű, mert az olvasásnak, írásnak, fordításnak, jegyezgetésnek szerelmese voltam.” (27.)

Mirtuszokréta „Nem kevésbé boldogan rogom most is soraimat, hogy megfogjam az idő kerekét, szapora forgásában, s megállítsam eme szép napok elmondásával.” (74.)

Életem „Örülnék, ha a nagy munka nyomtatásban is megjelenhetnék, de ilyen

Pannonhalma korszakban elképzelhetetlen. Ám legalább nem vész el mennem halálomkor.

Szent Hegyén Remélem, megbecsülik majd a kéziratot és a gépelt nagy művet.” (40.)

⁷⁹⁵ Necrologicum Hungarorum. Magyar egyházi személyek halottas könyve. Szerk. Dr. Diós István. Vác 2014. 92.

⁷⁹⁶ MNL TML, Állami halotti anyakönyv, Pannonhalma. 1961–1977. Vol. 308. 16. sz. [4.]; DRGYK, Aprónyomatványok, P. Bőle Viktor Kornél O. P. gyásztávirata, Pannonhalma, 1961. márc. 25.

⁷⁹⁷ Ld. VI. 8., X. 3. 9.

⁷⁹⁸ JTMRL, VI. 22., Diarium 1952. jan. 1.–1961. aug. 17., 1960–61. [105.]

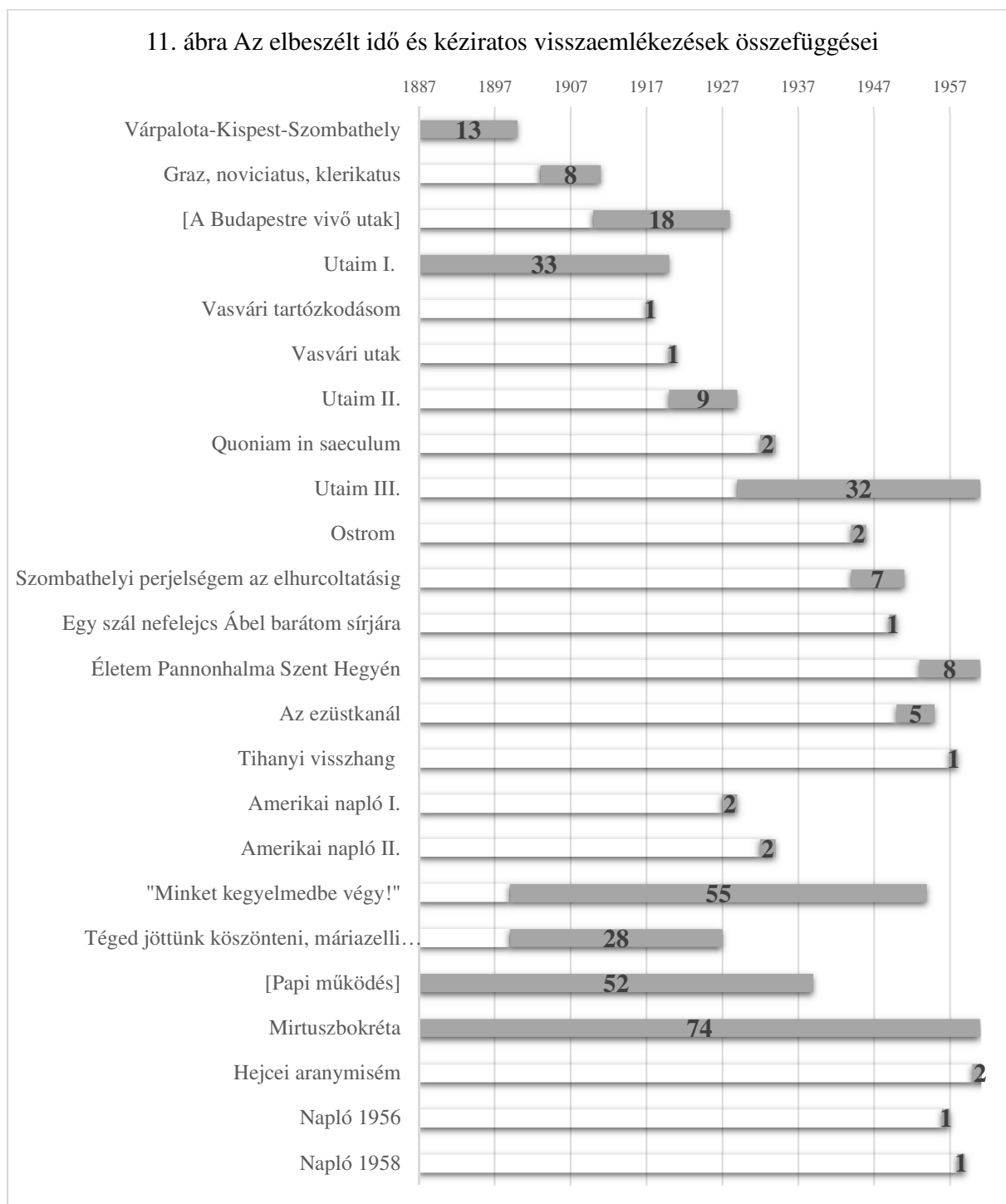
⁷⁹⁹ Az idézeteket követő (zárójelbe tett) oldalszámok az adott kéziraatra vonatkozó forráshelyeket jelölik.

„[...] a Gondviselés iránt való soha el nem múló hálából megírom majd a többit is” (201.)

„Közben nekem nagyon kedves dolgokat írtam idehaza. [...] Jókedvvel dolgoztam rajtuk. A természetfelettieket nem számítva ilyenek a legkedvesebb örömeim.” (203.)

Életemből		Naplók
kronologikus kéziratok	tematikus kéziratok	
Várpalota–Kispest–Szombathely	Úrnapjaim	1953
Vasvár, 1920. I. 3.–IX. 5.	Húsvéti emlékek	1957
Utaim II.	Karácsonyom Amerikában	
Szombathelyi perjelségem az elhurcoltatásig	Jegyzetek sorsa	

7. táblázat Lappangó kéziratoss visszaemlékezések

Megjegyzés a 11. ábrához: a kéziratoss visszaemlékezések sorrendje *A kéziratoss visszaemlékezései jegyzékeit* (IV. 2–4.) követi, az amerikai naplók esetén (az eltérő elbeszélési idő miatt) egyedi megjelölést használtam (Amerikai napló I., II.). A számjegyes szürke kiemelés mutatja, hogy az adott kézirat Böle életének mely időszakát dolgozza fel; ezek pontos (években mért) száma szerepel – feliratként – az egyenesen.

VI. Összegzés

„Egy bármikor szükségessé váló újabb összegezés és az emberi értelem igényeinek kielégítése sohasem fogja Szent Tamás útjának elhagyását, hanem legfeljebb annak jobb kikövezését jelenteni.” (Horváth Sándor)⁸⁰⁰

A disszertáció egyik legfontosabb tanulsága (összegző gondolata) a bevezető fejezetben (I. 1.) megjelölt három alapvető szerkezeti egységhez (IV., V., VII.) kötődik. Az *Életemből* gyűjteményes életrajz címválasztása jól közvetíti azt, amit a domonkos szerzetes utolsó éveinek céljával kitűzött: életének egy olyan összefoglalása, ami nem lehet lezárt, nem lehet teljes. Ugyanezt érzem igaznak akkor, amikor az értekezés három pillérére gondolok.

Elsőként a kéziratoss visszaemlékezések jegyzékére, amellyel kapcsolatban kutatóként újabb és újabb eredményre bukkanhatok egy-egy korábban nem ismert kézirat előkerülésével, de akár azzal is, ha egy-egy töredék „megtalálja a helyét” egy jegyzett visszaemlékezés részeként, változataként. Annak ellenére igaz ez, hogy munkám során igyekeztem a kéziratoss visszaemlékezések végleges rendjét kialakítani.⁸⁰¹

Bőle életpályájának itt közölt bemutatása nem teljes, de kiindulópontja lehet egy későbbi biográfiának. A domonkos rend 19–20. századi történetének későbbi (alap)kutatásai, különösen a történeti névtár adatainak ellenőrzése és kiegészítése előfeltételül szolgálnak az életrajzi monográfia megírásához. Ugyanis az életút részét képezi egy „másik” történetnek, a magyar domonkos rendtörténet egy meghatározó szakaszának, s ennek Bőle nemcsak szereplője, alakítója, de íróként krónikása is volt. Fennmaradt hagyatéka segítségével, kéziratoss visszaemlékezésein keresztül dokumentált mindennapjai a rend alapvető működését világítják meg (a domonkos nevelés, domonkos missziók stb.). Kiegészíti a korábbi rendtörténeti kutatásokat olyan adatokkal, mint a budapesti rendház státuszának változása, a domonkos egyesületek és katolikus mozgalmak (Credo, Rózsafüzér Társulatok) megalakulása. Fogalmi szinten: innen érthető meg a domonkosok sajátos rendi terminológiájának számos eleme (socius, promotor stb.).

⁸⁰⁰ Horváth Sándor: Aquinói szent Tamás írói egyénisége. *Katolikus Szemle* 37. (1923) 525.

⁸⁰¹ Ld. V. 2. 8., 11. ábra.

Összességében kirajzolódnak azok a keretek (akár szervezeti, akár személyi téren), melyek lehetővé tették az önálló Magyar Rendtartomány (1938) visszaállítását. A disszertáció célkitűzése szerint tehát a rendtörténeti vonatkozások az életrajzon belül, egy pályakép részeként szerepelnek.

Bőle Kornél hagyatékából, kéziratossal visszaemlékezéseiből nyert információk sok esetben egyediek; a levéltári források hiányossága, megsemmisülése révén kizárólagosak. Számos alapvető rendtörténeti adat az *Életemből* kéziratossal visszaemlékezésein keresztül juthat el a kutatókhoz, ennek előfeltétele, vagyis a kutathatóság (a kéziratossal visszaemlékezések rendezése, jegyzék készítése) a disszertáció „láthatatlan”, de annál fontosabb hozadéka is. A disszertáció kapcsán csak érintett, a későbbiek során elvégzendő kutatások a következő témák lehetnek:

- Bőle Kornél népszónoki tevékenységének feltárása (különös tekintettel a domonkos célok szolgálatára: Credo, Árpád-házi Margit kultusza);
- modern sajtó kiaknázása: rádióprédikációk;
- Bőle Kornél és rendtársai kapcsolata;
- a Credo Egyesület társadalmi szerepvállalása és kapcsolata az Actio Catholicával;
- domonkos szerzetesek sorsa 1950 után (történeti névtár).

Az életrajz alapján arra is igyekeztem választ adni, mi okozta Bőle korabeli népszerűségét, milyen személyiségjegyek tették ezt lehetővé. Habitusából fakadó előnyei mellett egyértelmű, hogy lelkiismeretes munkavégzése, határokat alig ismerő munkabírása nélkül a várpalotai születésű, szegény sorból származó gyermekből sosem lett volna korának ismert egyházi szónoka. Végül műveinek válogatott bibliográfiája szolgál adalékkul mind pályaképéhez, mind rendje szolgálatában végzett szervezőmunkájához.

A dolgozat mindhárom szerkezeti egysége alapvetően előzmény nélküli.⁸⁰² A kéziratossal visszaemlékezések kiemelése Bőle szétzilálódott hagyatékából, ezek jegyzetelése, rendezése az elmúlt években végzett munkám eredménye, a bibliográfiát pedig az alapoktól kezdve állítottam össze.⁸⁰³ S bár a bibliográfia nem teljes, töredékes voltában is képes áttekintő képet nyújtani Bőle Kornél írói, szerkesztői tevékenységéről. A bibliográfia az érvényesített szerkesztési elvekkel

⁸⁰² Bőle rövid pályaképe ld. *Gilányi M.*: „Krisztusért jártam mindenben követségbe” i. m. 16–18.; *Gilányi M.*: *Misericordias Domini* i. m. 95–102.; *Bőle K.*: *Utaim* i. m. 19–23.

⁸⁰³ A disszertáció VII. fejezetének előzménye: Bőle Kornél műveinek válogatott bibliográfiája. In: *Bőle K.*: *Utaim* i. m. 263–268.

(műfaj, azon belül évek szerinti csoportosítás, illetve a címek ábécé szerinti rendje) a domonkos szerzetes biográfiájának koherens kiegészítője.

Bőle életét korábban csupán néhány lexikon szócikke tárgyalta – gyakran hibás adatokkal,⁸⁰⁴ míg a tudományos érdeklődés elsősorban a *legenda vetus* és Árpád-házi Margit szentté avatása kapcsán fordult irányába. Neve más szempontból homályba merült, a katolikus megújulás jelentős személyiségei felsorolásakor nem kerül elő. Jóllehet érdemeivel bőven rászolgált arra, hogy elkerülje a feledés. A modern katolikus sajtót megteremtő Bangha Béla, Baranyay Jusztin és Buttykay Antal hármasságának járva⁸⁰⁵ olyan életművet hagyott maga után, amelynek megsemmisítésére az egyházüldözés évtizedei sem voltak képesek. Személyiségének jellegzetes vonásait egykori környezete (Szombathely, Pannonhalma) napjainkban élő tagjai sem feledték el.

Fontos információkat nyertem a korabeli sajtómegjelenésekből is: a domonkos kiadású lapokból (Credo, Egyházközségi Tudósító, Rózsafüzér Királynéja), egyházi lapokból (Katholikus Szemle, Magyar Kultúra, Magyar Kurír, Nemzeti Ujság, Uj Ember, Uj Nemzedék, Religio), közéleti napilapokból (Budapesti Hírlap, Pesti Hírlap), a vidéki sajtó kiadványaiból (Esztergom, Dunántúl, Kecskeméti Közlöny, Kecskemét és Vidéke, Vas megye), külföldi sajtótermékekből (Délamerikai Magyarság, Magyar Jövő, Szabad Magyarság).

Bár a levéltári kutatást alapvetően a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjteményben végeztem, Bőle életének alakulása (és nem utolsósorban a levéltári anyag sorsa) szerint további gyűjtemények felkeresésére volt szükség. A szombathelyi évekről (1945–1953) a Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár, a Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára szolgáltak adatokkal. A Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára, Prímási Levéltár, Pannonhalmi Főapátsági Levéltár a pannonhalmi évek (1953–1961) forrásait őrzik.

A felsorolt intézmények Bőle Kornél életére vonatkozó források oldal-tízezreinek gyűjtőhelyei. E rendkívüli mennyiségből fakadó nyilvánvaló adatgazdagság megkövetelte, hogy a rendelkezésre álló információkból – a biográfia arányainak figyelembe vételével – válogassak. Az életrajzi „mozaikokból” összeálló életút a domonkos szerzetes erős identitásának bizonyítéka.

⁸⁰⁴ Bole Kornél OP. In: Katolikus Lexikon. I. Főszerk. Bangha Béla S. J. Bp. 1931. 250.; Bőle Kornél Viktor Kálmán [sic!] In: Magyar Katolikus Lexikon. <http://lexikon.katolikus.hu/B/B%C5%91le.html> (a letöltés ideje: 2019. dec. 2.); Bőle Kornél OP in: Új Magyar Életrajzi Lexikon. I. Főszerk. Markó László. Bp. 2001. 907.

⁸⁰⁵ Rónay László: Szent Ferenc hűséges gyermeke: Buttykay Antal. In: Rónay László: Katolikus reneszánsz. Bp. 2015. 90.

Badalik Bertalan veszprémi püspök Bóle 1960. szeptember 26-i hejcei aranymiséjén ezt az apostolkodás szóval foglalta össze. „Apostolkodott a templomban: a szószéken, a gyóntatószékben és ezt az ország csaknem valamennyi templomában megtette. Apostolkodott az egyesületekben, főképpen a Credo Egyesületben. Apostolkodott a minisztériumokban, a városházán, a postán, a vasútnál, a rászorulóknak érdekében. Apostolkodott a vonaton rengeteg utazása alkalmával. Apostolkodott a villamoson, az autóbuszokban; apostolkodott éjjel-nappal, mert éjszakai pihenésének egy részét ugyancsak apostoli munkában töltötte.

Apostolkodott hidegben, melegben, mert semmiféle fáradozástól nem riadt vissza. Apostolkodott néha szinte szertelenül, nem tartva mértéket a munkában, a módban. Apostolkodott szüntelenül, mert az apostolkodás volt élető eleme.”⁸⁰⁶

⁸⁰⁶ Bóle K.: Hejcei aranymisém i. m. 18–20.; X. 3. 7.

VII. Böle Kornél műveinek válogatott bibliográfiája

Böle Kornél válogatott bibliográfiáját a dolgozat szerves részének tekintem. A fejezet saját kutatómunkán alapul: a periodikák lapszámain – repertóriumok hiányában – számos évfolyamon keresztül egyenként tekintettem át. Továbbá a szerző azonosítására is sok esetben szükség volt, hiszen Böle Kornél különféle álneveket használva közölte írásait.

VII. 1. Önálló kötetek

- Rózsafüzér Királynéja imakönyv. A Sz. Domonkos-r. zárda kiadása. Bp., 1922. [526]
- Árpádházi Boldog Margit. Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó R. T., Bp., 1923. [192]
- A Szeretet Jegyében. Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó R. T., Bp., 1924. [64]
- Szentévi nefelejcs. Uti emlékek az 1925-iki szentévi első magyar nemzeti zárándokltról. A „Credo!” kiadása, Bp., 1925. [128]
- Második csokor szentévi nefelejcs. Uti emlékek az 1925-iki szentévi második magyar nemzeti zárándokltról. A „Credo!” kiadása, Bp., 1925. [224]
- Spanyol földön. Utirajz. Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó R. T., Bp., 1927. [472]
- A Szeretet Jegyében. II. füzet. Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó R. T., Bp., 1927. [32]
- Égő csipkebokor. Melléklet az „Oltártüzek”-hez. A „Credo!” kiadása, Bp., 1929. [124]
- Szent Domonkos fiai Budán és Pesten hajdan és napjainkban. A „Credo!” kiadása, Bp., 1929. (Szent Domonkos virágoskertje 4.) [84]
- A Szeretet Jegyében. III. füzet. „Rózsafüzér Jótékony Egylet”, Bp., 1930. [36]
- [O. Kornel Böle, Dominikanin] Życiorys Bł. Małgorzaty (Królewny-Dominikanki). Wydawnictwo Oo. Dominikanów, Lwów, 1932. [164] [A fordítás alapjául szolgált: Árpádházi Boldog Margit. Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó R. T., Bp., 1923.]
- A háromszázéves szombathelyi zárdánk. Összeáll. (részben írta) P. Böle Kornél. A „Credo!” kiadása, Bp., 1938. (Szent Domonkos virágoskertje 7.) [116]
- [P. Cornelio Böle O. P.] Margherita D’Ungheria della casa degli Arpad vergine domenicana. S. Sabina Casa. Gen. Dei PP Predicatori, Roma, 1938. [128] [A fordítás alapjául szolgált: Árpádházi Boldog Margit. Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó R. T., Bp. [1923.]
- Árpádházi Szent Margit. [2. kiadás] Stephaneum nyomda, Bp., [1944.] [184]
- Gyöngyfüzér kis imakönyv. Összeáll. P. Böle Kornél O. P. „Credo” kiadása, Bp., 1944. [96]

Gyöngyvirágok és margaréták Árpádházi Szent Margit oltárán. Születése 700 éves jubileumának és szentté avatásának ünneplésére. Bp., 1944. (Szent Domonkos virágoskertje 8.) [636]
Szent kilenced Árpádházi Szent Margit tiszteletére. Összeállította P. Bőle Kornél O. P. „Credo” kiadása, Bp., 1944. [36]

VII. 2. Tanulmányok

A budapesti új rendház alapítása. In: A szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből. A szerzet 700 éves jubileuma alkalmából... Szerk. dr. Horváth Sándor. Stephaneum, Bp., 1916. 347–357.
Adatok a domonkosrend liturgiájához és a gyulafehérvári Batthyány-könyvtár idevágó kézirataihoz. In: A szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből. A szerzet 700 éves jubileuma alkalmából... Szerk. dr. Horváth Sándor. Stephaneum, Bp., 1916. 284–291.
Jelenlegi kolostoraink Magyarországon. In: Emléksorok a Szent Domonkos-rendi magyar rendtartomány megalakulásának hétszázadik évfordulójára. Szerk. Vörös László. A Szent Domonkos-rendi zárda kiadása. Bp., 1921. 34–76.
Mit üzen a Szent Margitsziget? In: Emléksorok a Szent Domonkos-rendi magyar rendtartomány megalakulásának hétszázadik évfordulójára. Szerk. Vörös László. A Szent Domonkos-rendi zárda kiadása, Bp., 1921. 217–220.
Árpádházi Boldog Margit szenttéavatási ügye és a legősibb latin Margit-legenda. Stephaneum, Bp. 1937. (A Szent István Akadémia Hittudományi-bölcséleti osztályának felolvasásai III. kötet, 1. szám) [44]

VII. 3. Cikk, rövidebb írások

[P. Kornél] Csak szidd a papokat! Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 94., 95.
Az élet útjára. P. Weiss után P. Kornél. Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 115–117.
[P. Kornél] Illés Ferenc, nagyprépost (1832–1911). Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 247–250.
Imádkozzál és dolgozzál. P. Weiss után P. Kornél. Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 179–181.
Ki az ember a talpán. P. Weiss után P. Kornél O. P. Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 132–135.
[P. Kornél] A Szent Domokosrendi apácák Szombathelyen. Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 273–276.
Csevegés az építésről. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 241–244.
[P. Kornél] Beszámolás az építkezésről. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 312–314.

- [P. Kornél M.] A betonosok. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 407–409.
- [P. Kornél M.] A csodák városában, Lourdesban. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 302–305.
- [P. Kornél] Egy délelőtt az építkezésnél. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 280–282.
- [P. Kornél] A gleichni. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 374–376.
- [P. Kornél] Indulás Lourdesba. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 398–402.
- [P. Kornél] A mi nagy napunk. A Rózsafüzér-templom alapkövének megszentelése május 5-ikén. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 204–209.
- [P. Kornél] Új otthonunk. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 156–161.
- [P. Kornél] Az új templom és zárda. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 118–120.
- [P. Kornél] Örömhír. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 89–90.
- [P. Kornél M.] „Vade et praedica!” Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 265–268.
- [P. Kornél M.] A világ legszebb temetőjében. Rózsafüzér Királynéja 28. (1912) 364–368.
- P. Justin Albrecht OSB: Gott mit uns. Theologie und Ascese des allerhl. Altarsakramentes. [könyvismertetés] Katolikus Szemle 27. (1913) 1. sz. 127–128.
- [P. Kornél] Csak sorjában... Csatangolás az épülő templomban és zárdában. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 144–147.
- [P. Kornél] Egy év óta. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 75–77.
- [P. Kornél] Egy kis forgács. (A gyü...i buzgóság lángallobbantására.) Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 362–365.
- [P. Kornél] Az első hír az új kolostorból. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 200–203.
- [P. Kornél] Élőrózsafüzérünnepély Budapesten. Gyermek öröme. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 60–62.
- Fönn a templom tetején. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 18–20.
- [P. Kornél] Hajnali szép csillag. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 258–260.
- [P. Kornél] Hogy készül a toronysisak? Egy kis terefere. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 301–304.
- [P. Kornél] Igaz-e, hogy a becsületes ember nem változtatja a vallását? Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 206–209.
- [P. Kornél] Izgalmas percek. Képek az építkezésről. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 172–176.
- [P. Kornél] A kereszt tövében. (A torony tetején.) Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 334–337.

- [P. Kornél] Kilátás a toronyból. Álmélkodás és elmélkedés. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 237–241.
- [P. Kornél] Kilátás a toronyból. Folytatólagos álmélkodás és elmélkedés. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 268–271.
- [P. Kornél] Rómában, a Szentséges Atyánál. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 232–234.
- [P. Kornél] Szent Margit érdekében. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 74–75.
- [P. Kornél] Tavaszodik. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 114–116.
- [P. Kornél] Az üldözők programja. Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 153–155.
- [cím nélkül] Rózsafüzér Királynéja 29. (1913) 46–48.
- [P. Kornél] Az érdem és elégtétel közössége. Rózsafüzér Királynéja 30. (1914) 56–58.
- [P. Kornél] A harangok. Rózsafüzér Királynéja 30. (1914) 211–216.
- [P. Kornél] A harcosok lelkivilágából. Apróságok katonák elbeszéléséből. Rózsafüzér Királynéja 30. (1914) 341–343.
- [P. Kornél] „Jel, melynek ellene mondatik.” Rózsafüzér Királynéja 30. (1914) 34–36.
- A jellemnevelés. Írta Gillet Márton dr. domonkosrendi tanár. [könyvismertetés] Katholikus Szemle 28. (1914) 10. sz. 914–916.
- Közelebb hozzád, ó Istenem!... Rózsafüzér Királynéja 30. (1914) 291–294.
- Moritz Meschler SJ: Unsere Liebe Frau. [könyvismertetés] Katholikus Szemle 28. (1914) 3. sz. 331–332.
- [P. Kornél] Örömnep. Augusztus 4. Rózsafüzér Királynéja 30. (1914) 233–235.
- [P. Kornél] Resurrexit Dominus! Alleluja! Rózsafüzér Királynéja 30. (1914) 104–106.
- [P. Kornél] „Szívesebben gondolok a családomra...” A harcosok lelkivilágából. Rózsafüzér Királynéja 30. (1914) 319–322.
- Templomunk. [rovat] Rózsafüzér Királynéja 30. (1914) 24., 26–28., 60–61., 90–91., 130–133., 162–164., 192., 194., 224–225., 257–259., 282., 308., 330., 357–358.
- Tóth József: Lelki Otthon. Tanulságos könyv háztartási munkában alkalmazott leányok és patronázstagok számára. [könyvismertetés] Katholikus Szemle 28. (1914) 4. sz. 448.
- Ásatások a szent Margitszigeten. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 216–219.
- „Athleta Domini...” Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 225–229.
- Azok az apácák. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 14–17.
- Becsület. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 43–46.

- Ceremónia. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 107–110., 141–145.
- Csoda. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 179–182., 211–214.
- Divat. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 238–240.
- Egyház. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 268–272.
- Élet és halál a csatában. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 47–49.
- Az élőrózsafüzéresek ünnepélye május 9., 13. és 16-án. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 189–191.
- Furcsaságok. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 310–313.
- Gondviselés. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 367–369.
- „Hiszek...” Egy megrendítő szó és egy megható tett a háborús Franciaországból. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 8–10.
- Imádkozzunk Árpádházi B. Margithoz! Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 72–75.
- Jézus szentséges Szive és a rózsafüzér. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 188., 189.
- „Mily kellemesek a te hajlékaid erdők ura!” Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 322–332.
- A szent olvasó kedves a bold. szűz Máriának. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 59–60.
- A szent olvasó erős fegyver. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 90–91.
- Templomunk. [rovat] Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 31–28., 62–63., 94–95., 126–128., 158., 159., 286–288., 317–320., 349–351., 381., 382.
1915. október 3-ára. Rózsafüzér Királynéja 31. (1915) 290–293.
- Árpádházi b. Margit élete. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 16–20.
- Lucens: Lourdes [könyvismertetés]. Magyar folyóiratok szemléje. Katholikus Szemle 30. (1916) 324.
- Templomunk. [rovat] Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 26–28., 60–62., 92–94., 125., 126., 155., 156., 191., 192., 221., 222., 250., 251., 283–285., 317., 318., 349., 350.,
- [P. Kornél] Uj rendfőnökünk. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 257., 258.
- Föltámadott. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 97–101.
- Házasság. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 113–116.
- Igazság. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 336–340.
- Katonalélek. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 80., 81.
- Még egyszer az igazság! Vészkiáltás a katolikus sajtó érdekében. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 368–371.

- Templomunk. [rovat] Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 28–30., 62., 63., 91–93., 125., 126., 189., 190., 319., 350.,
- Az Úr munkásai. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 193–196.
- A vasvári búcsú. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 340–343.
- Jézus Szive a szeretet lángoló tűzhelye. Rózsafüzér Királynéja 34. (1918) 161–164.
- Ne ítélj! Rózsafüzér Királynéja 34. (1918) 200–203.
- Super speculam Domini... – Az Úr vártáján... Rózsafüzér Királynéja 35. (1919) okt. 10–12.
- Ne sírj, magyar testvérem! Rózsafüzér Királynéja 36. (1920) 44–46.
- [Palotai K.] Credo! Rózsafüzér Királynéja 37. (1921) 50–53.
- Látogatás a Szent Margit-szigeten. Rózsafüzér Királynéja 37. (1921) 183–185.
- Pillantás a jövőbe. Rózsafüzér Királynéja 37. (1921) 1–3.
- Változatosság kedvéért. Rózsafüzér Királynéja 37. (1921) 53–60.
- Vigyázat! Rózsafüzér Királynéja 37. (1921) 97–98.
- „Vir justus”. Rózsafüzér Királynéja 37. (1921) 34–35.
- [P. Kornél] XI. Pius. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 33–34.
- [P. Kornél] XV. Benedek (1914–1922). Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 17–19.
- A fekete hősök. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 38–41., 53–56., 70–72.
- Orgonánk... Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 173–175.
- A rózsafüzér hivatása az újévben. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 1–2.
- Uganda. Eine Edelfrucht am Missionsbaum der katholischen Kirche zu Ehren der seligen Ugandamärtyren. Von dr. Matthias Hallfell aus der Gesellschaft der Weissen Väter. [könyvismertetés] Katolikus Szemle 36. (1922) 4. sz. 252–253.
- Árpádházi boldog Margit ereklyéi. Rózsafüzér Királynéja 39. (1923) 21–24., 42–46., 74–76.
- A Credo-egyesület. Credo! 1. (1923) 1. sz. 5–8.
- A feladatok feladata. Credo! 1. (1923) 4. sz. 1.
- Az igazi érték. Credo! 1. (1923) 2–3. sz. 1–2.
- A mi csillagunk. Rózsafüzér Királynéja 39. (1923) 1–3.
- Krisztus Urunk nyomdokain... írta Marcell Mihály dr. [könyvismertetés] Katolikus Szemle 37. (1923) 1. sz. 62.
- P. Peter Johannes De Smet–Joseph Kinzig S. J.: Der grosse Schwarzrock; Lebendig begraben? Erinnerungen von P. Petrus Sintzig OFM. Katolikus Szemle 37. (1923) 6. sz. 387., 388.

- Virágzás Krisztusban. Rózsafüzér Királynéja 39. (1923) 33–35.
- Credo! Credo! 2. (1924) 2. sz. 34.
- Fegyverbe! A budapesti Szent Domonkos-rendi Plébánia Egyházközségi Tudósítója és Naptára. (1924) január, 28., 29.
- Fel a gátra! Credo! 2. (1924) 68–69.
- Hajnali szép csillag. Rózsafüzér Királynéja 40. (1924) 17–18.
- A Krédo-egyesület. A budapesti Szent Domonkos-rendi Plébánia Egyházközségi Tudósítója és Naptára. (1924) január, 20–22.
- Krisztus országa és a katolikus sajtó. Credo! 2. (1924) 52–55., 69–72.
- Negyven év a Rózsafüzérgondolat szolgálatában. Rózsafüzér Királynéja 40. (1924) 148–156., 210–214.; 41. (1925) 35–39., 67–69., 290–294., 338–348.
- Ne lankadjunk! Credo! 2. (1924) 3. sz. 49.
- Ne sopánkodjunk! Credo! 2. (1924) 81–82.
- A szeretet ünnepén. Credo! 2. (1924) 133.
- Templomunk. A budapesti Szent Domonkos-rendi Plébánia Egyházközségi Tudósítója és Naptára. (1924) január, 31.
- Útszéli virágok. Rózsafüzér Királynéja 40. (1924) 70–73., 101–105., 135–138., 168–171., 220–222., 41. (1925) 10–16., 48–52., 44. (1928) 83–84.
- Védő karok. Credo! 2. (1924) 1. sz. 1.
- A XVI. országos katolikus nagygyűléshez. Credo! 2. (1924) 102.
- Hang és ház, meg egy kis tűz. Mi történt a templomunkban 1924-ben? Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 24–26.
- Karjait kitarva. Credo! 3. (1925) 17–18.
- A Krédó. A budapesti Szent Domonkos-rendi Plébánia Egyházközségi Tudósítója és Naptára (1926) 37., 38.
- [P. Kornél] Lángnyelvek. Credo! 3. (1925) 65–66.
- Magyar Szentévi zarándokok szent Domonkos városában. Szemelvény P. Böle Kornél „Második Csokor Szentévi Nefelejcs” című most megjelent művéből. Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 197–204.
- A Második csokor szentévi Nefelejcsből. Credo! 3. (1925) 118–119.
- Missiókongresszus volt Budapesten. Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 241–243.

- [p. k.] Most, mikor bezárulnak a szentév kapui. Credo! 3. (1925) 177.
Ördögi apostolság. Credo! 3. (1925) 80., 81.
- [P. Kornél] A pápa lakása. Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 363., 364.
A pogányok között dolgozó. Credo! 3. (1925) 121., 122.
A Szentévi nefelejsből. Credo! 3. (1925) 74–77.
A szerpapok allelujája. Wolpert után P. Böle Kornél. Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 138–140.
Szentévi nefelejcs. Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 147–154.
- [P. Kornél] A Szentséges Atya kertje. Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 386–387.
Szól a nagy harang. Credo! 3. (1925) 1–2.
A tanítóság. Credo! 3. (1925) 89.
- Templomunk. A budapesti Szent Domonkos-rendi Plébánia Egyházközségi Tudósítója és Naptára (1926) 40–42.
- Utolsót lobbant. Credo! 3. (1925) 33–34.
- [P. Kornél] A vatikáni levéltár és könyvtár. Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 395–396.
- [P. Kornél] A vatikáni mozaikgyár. Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 400–402.
1925. A szentév áldásai. A budapesti Szent Domonkos-rendi Plébánia Egyházközségi Tudósítója és Naptára (1926) 15–17.
- [p. k.] „Áldott legyen Jézus Krisztus! Igaz Isten és igaz ember!” 4. (1926) 205.
- Az ajándékozás művészete. In: Egy darabka kenyérért... Az Angyalföld–Lipótváros–Lőportárdülői Szent Vince Egyesület. Bp., 1926. 17–21.
- „Ave Rex!” Üdvözlény, ó Király! Credo! 4. (1926) 21.
- Beharangozó. Rózsafüzér Királynéja 42. (1926) 306., 307.
- Credo! – Hiszek! Credo! 4. (1926) 1.
- [P. Kornél O. P.] Credo! Emlékezés. 4. (1926) 189–190.
- [p. k.] Föltámadunk! Credo! 4. (1926) 81., 82.
- [p. K.] Harangjaink. Rózsafüzér Királynéja 42. (1926) 403., 404.
- [p. k.] Krisztus vagy Barabbás? Credo! 4. (1926) 49.
- [p. k.] A mexikói egyházüldözés. Credo! 4. (1926) 145., 146.
- A montserrati Szűzanyánál. Rózsafüzér Királynéja 42. (1926) 295–302.
- [p. k.] P. de Paredes Bonaventura G. Credo! 4. (1926) 129.

- Séta a postumiai cseppkőbarlangban. Utirajzrészlet P. Kornéltól. Rózsafüzér Királynéja 42. (1926) 266–270.
- Szentévi apostolok. In: Szentévi magyar zarándoklatok. Visszaemlékezések a jubileumi év eseményeire olasz, francia és spanyol földön, Róma–Lourdes–Limpas–Szentföld. Szerk. dr. Paulovits Sándor. Római Zarándokok Emlékalbumbizottsága. Bp., 1926. 209–211.
- Szent Ferenc. Credo! 4. (1926) 169.
- Szikraszárnyak a nagyvilágban. Útszéli virágok a rádiómezőkről. Rózsafüzér Királynéja 42. (1926) 36–44.
- [p. k.] Új erővel. 4. (1926) 130.
- [p. k.] Árpádházi boldog Margit. Credo! 5. (1927) 37.
- B. Imelda, az első áldozók pátronusa. Rózsafüzér Királynéja 43. (1927) 241–244.
- [p. k.] Dicsértessék a Jézus Krisztus! Credo! 5. (1927) 1–2.
- [p. k.] Emelt fővel, szilárd léptekkel. Credo! 5. (1927) 110.
- [p. k.] „Én Uram! Én Istenem!” Credo! 5. (1927) 53.
- Jézus nevében! Credo! 5. (1927) 129.
- [p. k.] Lélekjárás. Credo! 5. (1927) 89.
- [p. k.] Mentsük meg mexikói testvéreinket! Credo! 5. (1927) 17.
- Nagy ujság B. Margit szenttéavatása ügyében. Rózsafüzér Királynéja 43. (1927) 162–165.
- Prohászka Ottokár, 1858–1927. Credo! 5. (1927) 69–70.
- Szent Domonkos sírjánál 1926-ban. Credo! 5. (1927) 119–124.
- Útravalónk. Rózsafüzér Királynéja 43. (1927) 257–259.
- Zengnek az új harangok. Rózsafüzér Királynéja 43. (1927) 141–144.
- [P. Kornél] Amerikai levelek. Credo 6. (1928) 42–48.
- Amerikai naplóból. Credo 6. (1928) 226–229.
- [Szedres] A boldogok. Képes Naptár az 1928-iki szökőévre. I. évf. Rózsafüzér Királynéja szerkesztősége, Bp., [é.n.] 101–106.
- Dolgozzunk Boldog Margit szenttéavatásáért! Rózsafüzes Képes Naptár az 1928-iki szökőévre. I. évf. Rózsafüzér Királynéja szerkesztősége, Bp., [é.n.] 84.
- Huszonöt év! (1903–1928) Borostyánlevelek a szent Domonkos-rend budapesti letelepedésének negyedszázados ünnepére. Rózsafüzér Képes Naptár az 1928-iki szökőévre. I. évf. Rózsafüzér Királynéja szerkesztősége, Bp., [é.n.] 38–44.

- [p. k.] Karácsonyi kérdések és tények. Credo! 6. (1928) 205.
- Katolikus közélet. Credo! 6. (1928) 1928.
- Loreto. Rózsafüzér Képes Naptár az 1928-iki szökőévre. I. évf. Rózsafüzér Királynéja szerkesztősége, Bp., [é.n.] 107–109.
- Miféle nyugtalanság ez? Credo! 6. (1928) 97–98.
- Mikor a kő kivirágzik. Szemelvények Böle Kornél O. P. Spanyolországban c. most megjelent művéből. Credo! 6. (1928) 16–24.
- Minden plébánián legyen Credo! Credo! 6. (1928) 145–146.
- Az Oltáriszentség lantosa. Aquinói Szent Tamás (1225–1274) Doctor Eucharisticus. Credo 6. (1928) 161–162.
- Szűz Mária néhány spanyol kegyképe. Rózsafüzér Képes Naptár az 1928-iki szökőévre. I. évf. Rózsafüzér Királynéja szerkesztőség, Bp., [é.n.] 80–83.
- [p. k.] Új csillag a szent Domonkos-rend szentjeinek égén. Rózsafüzér Képes Naptár az 1928-iki szökőévre. I. évf. Rózsafüzér Királynéja szerkesztősége, Bp., [é.n.] 100.
- Krónikás jegyzetek hazánk és a világ állapotáról. Rózsafüzér Képes Naptár az 1929-iki közönséges évre. II. évf. Rózsafüzér Királynéja szerkesztőség, Bp., 99–111.
- Amerikai naplóból. Húsvétom Amerikában. Credo! 7. (1929) 75–76.
- „Áldott legyen az Isten!” Credo! 7. (1929) 126.
- Az első Országos Credo-nap a Mecsekalján, Pécssett. Credo! 7. (1929) 85–86.
- Dicsőség a magasságban Istennek! Szentséges Atyánk, XI. Pius pápa aranymiséjére. Credo! 7. (1929) 221–222.
- Jöjjenek a Credonapok! Credo! 7. (1929) 1.
- „Jöjjön el a te országod!” Credo! 7. (1929) 157–158.
- [p. k.] Őt hallgassátok! Credo! 7. (1929) 37.
- [p. k.] Pax vobis – Ego sum! Credo! 7. (1929) 53.
- [p. k.] Szentséges Atyánk, XI. Pius pápa. Credo! 7. (1929) 22.
- Ünnepi harangszó. Credo! 7. (1929) 75–76.
- „Viri fratres!” Credo! 7. (1929) 110.
- „Áldott legyen Jézus Szent Neve!” Credo! 8. (1930) 137.
- Árpádházi boldog Margit tisztelete. Credo, Bp., [1930] (Credo röpiratok) [12.]
- Boldog Margit ereklyéi. Credo, Bp., [1930] (Credo röpiratok) [12.]

- A hétszázéves pesti dominikánusok (1230–1930). Rózsafüzér Képes Naptár az 1930-iki közönséges évre. III. évf. Rózsafüzér Királynéja szerkesztőség, Bp., 49–51.
- Az igazi családmentés. Credo! 8. (1930) 189.
- Magyarok XI. Pius pápa aranymiséjén. Harmadik csokor Szentévi Nefelejcs. Credo! 8. (1930) 23–31., 56–60., 83–86., 101–107., 132–134.,
- „Oltalmad alá futunk!” Rózsafüzér Királynéja 46. (1930) 193., 194.
- Szabad a pápa! Rózsafüzér Képes Naptár az 1930-iki közönséges évre. III. évf. Rózsafüzér Királynéja szerkesztőség, Bp., 95.
- A Szent Imre-évi Credo Kongresszus. Credo! 8. (1930) 124.
- Szent Imre-nagyhét. Credo! 8. (1930) 157, 158.
- Szent Imre vezénylete alatt. Credo! 8. (1930) 89., 90.
- Ünnepeljünk! Credo! 8. (1930) 38., 39.
- Üzenet és áldás az aranymisés Szentséges Atyától, XI. Pius pápától. Credo! 8. (1930) 1–3.
- Zúgnak a Szent Imre-harangok! Credo! 8. (1930) 69., 70.
- Árpádházi Boldog Margit szenttéavatása. Rózsafüzér Királynéja 47. (1931) 247–249.
- Budapesti templomunk főoltára. Rózsafüzér Királynéja 47. (1931) 275., 276.
- Épül az új főoltár! a Rózsafüzér Királynéja szentélyében Budapesten. Rózsafüzér Királynéja 47. (1931) 250.
- Fénysugár a sötét égen. Credo! 9. (1931) 90.
- Férfiak! Előre Jézus nevében! Credo! 9. (1931) 2., 3.
- Forró talajon. Credo! 9. (1931) 58–60.
- A kegyelem útjai. Rózsafüzér Képes Naptár az 1931-iki közönséges évre. IV. évf. Rózsafüzér Királynéja szerkesztőség, Bp., 67–70.
- [p. k.] Nagygyűlési tények és tanulságok [Négyszemközt]. Credo! 9. (1931) 105.
- [p. k.] Négyszemközt. [Vigasztalás] Credo! 9. (1931) 1.
- [p. k.] Négyszemközt. [Szentségekhez járulás] Credo! 9. (1931) 25.
- [p. k.] Négyszemközt. [Hitvallás körmenettel] Credo! 9. (1931) 57.
- [p. k.] Négyszemközt. [Credogyűlések] Credo! 9. (1931) 89.
- „A reménységnek Istene”. Credo! 9. (1931) 121.
- A szeretet pergőtüze. Credo! 9. (1931) 106.
- Templomunk. Rózsafüzér Királynéja 47. (1931) 56–58.

- Templomunk főoltára. Egyházközségi Tudósító 10. (1931) 7. sz. 2.
- Amerikai útszéli virágok. Rózsafüzér Királynéja 48. (1932) 251., 252.
- A bolseviki ember. Credo! 10. (1932) 50., 51.
- A bolsevista „házasság”. Credo! 10. (1932) 34., 35.
- A bolsevizmus. Credo! 10. (1932) 2., 3.
- Credo! Credo! 10. (1932) 91.
- Május 5. 1912–1932. Rózsafüzér Királynéja 48. (1932) 100–103.
- A marxista-bolsevista „Isten”. Credo! 10. (1932) 17–19.
- Nefelejcssek a Vezúv tövéből. Credo! 10. (1932) 7–9. sz., belső címloldal
- Négyszemközt. Credo! 10. (1932) 1.
- Szent Márton püspök városában. A III. Credo Kongresszus. Credo! 10. (1932) 65–70.
- Szent Péter és Pál. Rózsafüzér Királynéja 48. (1932) 151., 152.
- Die ungarische Credo-Männerbewegung. Von. P. Kornelius M. Böle O. P., Budapest. Sankt Dominikus Kalender 1933. 44. Jahrgang. Hrsg. V. der Schritleitung des Marienlob, Wien, 131–153.
- Férfilelkek (Elkésett levél az amerikai missziós útról). Credo! 11. (1933) 180., 181.
- Hálás visszapillantás. Credo! 11. (1933) 165., 166.
- Detroit. Credo! 12. (1934) 15–17.
- Egy szál nefelejcs a Piroskönyv jubileumi koszorújába. Rózsafüzér Királynéja 50. (1934) 47., 48.
- Erkölcsei megújítás. Credo! 12. (1934) 22.
- Határozott célkitűzés. Credo! 12. (1934) 133.
- A katolikus akció. Credo! 12. (1934) 73., 74.
- Katolikus elvek és újjáépítési tervek Amerikában. Credo! 12. (1934) 31.
- Krisztus követői. Rózsafüzér Királynéja 50. (1934) 210–212.
- A nagy Credotábor. Credo! 12. (1934) 1.
- Nagy feladat. Credo! 12. (1934) 157., 158.
- A szentségek. Credo! 12. (1934) 41.
- Új élet. Credo! 12. (1934) 113., 114.
- Üzen a Szentséges Atya! Credo! 12. (1934) 89.
- A vasárnapi munkaszünet. Credo! 12. (1934) 57., 58.
- Aki engem megvall. Credo! 13. (1935) 41.

- Bírák, Királyok, kiválasztott lelkek. Rózsafüzér Királynéja 51. (1935) 238–241.
- Cantate – Rogate. Credo! 13. (1935) 61., 62.
- Ellanyhulásról. Credo! 13. (1935) 25., 26.
- Isten országának titkai. Rózsafüzér Királynéja 51. (1935) 174–178.
- Itt a XXVI. Katolikus Nagygyűlés! Itt az V. Országos Credo Kongresszus napja: szeptember 28.!
- Credo! 13. (1935) 105.
- Krisztus Jézus született, örvendezzünk! Credo! 13. (1935) 161.
- Május Királynéja. Rózsafüzér Királynéja 51. (1935) 129–131.
- [p. K.] A szentek neveivel. Credo! 13. (1935) 170.
- Szent örömmel. Credo! 13. (1935) 1., 2.
- Az Úr lelke. Credo! 13. (1935) 85.
- Az V-ik Orsz. Credo-kongresszus. Credo! 13. (1935) 129.
- † P. Dunarich Károly O. P. Credo! 14. (1936) 160–162.
- Gyönyörű terv. Credo! 14. (1936) 57.
- Jézus az út. Rózsafüzér Királynéja 52. (1936) 267–269.
- Katolikus szociális tettek. Credo! 14. (1936) 6–7.
- Katolikus szociális tettek. Credo! 14. (1936) 33–40.
- Őszi vetések. Credo! 14. (1936) 113–114.
- A próféták. Rózsafüzér Királynéja 52. (1936) 210–213.
- † Radványi Györy Teréz grófnő (1842–1936) Credo! 14. (1936) 167–168.
- Szent Péter-Pálkor. Credo! 14. (1936) 97–98.
- Alleluja! Vígadjunk! Credo! 15. (1937) 41.
- [p. k.] A baszkok. Credo! 15. (1937) 46.
- Emlékezzél, ember. Credo! 15. (1937) 17.
- „Én vagyok az út, az igazság és az élet!” Rózsafüzér Királynéja 53. (1937) 79–82.
- Isteni vezérünk, Jézus Krisztus. Credo! 15. (1937) 1.
- Fekete vasárnap. Credo! 15. (1937) 33.
- [p. k.] Jacques Maritain. Credo! 15. (1937) 23.
- Jézus az igazság. Rózsafüzér Királynéja 53. (1937) 20–22.
- Nincs veszteni való időnk! Credo! 15. (1937) 9.
- [p. k.] Az oltáriszentség lantosa. Credo! 15. (1937) 25.

- [p. k.] Az oltáriszentség szépsége. Credo! 15. (1937) 45.
- † P. Dunarich Károly O. P. Rózsafüzér Királynéja 53. (1937) 13–16.
- Rendszeres kútmérgezést végez... Credo! 15. (1937) 63.
- Szent Domonkos Műve. Rózsafüzér Képes Naptár az 1937. közönséges évre. X. évf., A Rózsafüzér Királynéja kiadása, Bp., 40., 41.
- [p. k.] Urak! Urak! Ne utáltassák meg magukat. Credo! 15. (1937) 45.
- Áldott, ki az Úr nevében jön! Hozsanna! Credo! 16. (1938) 49.
- Dübörögnek a világtörténelmi események. Credo! 16. (1938) 41.
- Dr. Ernszt Sándor 1870–1938. Credo! 16. (1938) 175.
- Előszó. In: Boldog Margit legendája. Átírta: Baros Gyula. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Bp., [1938.] 5–9.
- Felhősödik az ég... de újra kiderül. Credo! 16. (1938) 171.
- [p. k.] Feltámadt a magyar Szent Domonkos rendtartomány. Credo! 16. (1938) 80.
- Hajnalhasadás. Credo! 16. (1938) 155.
- Ha nem is tudunk... Credo! 16. (1938) 100.
- Imádkozzunk és bízunk, férfiak! Credo! 16. (1938) 131.
- Meg kell őriznünk... Credo! 16. (1938) 116.
- Az oltáriszentség szerzése. Credo! 16. (1938) 69., 70.
- Ragyog már a nap! Credo! 16. (1938) 163., 164.
- Spanyol Domonkos-rendi hősök. 16. (1938) 174.
- A szent húsvéti ünnepek. Credo! 16. (1938) 57.
- Szentmisehallgatás. Credo! 16. (1938) 17.
- A szeretet köteléke. Credo! 16. (1938) 1., 2.
- A szeretet szentsége. Credo! 16. (1938) 15.
- Szirmok Szent Erzsébet rózsáiból. Credo! 16. (1938) 179–181., 187–190.
- Talpig férfiak, talpig katolikusok és talpig hazafiak. Credo! 16. (1938) 33., 34.
- Üdvözlégy, Oltáriszentség! Credo! 16. (1938) 65.
- „Amint megmondotta vala – feltámadott, Alleluja!” Credo! 17. (1939) 59.
- A bátor hitvallás. Credo! 17. (1939) 7.
- [p. k.] Buzgó szívvel ünnepeljük Krisztus szenvedéseit! Credo! 17. (1939) 27.
- „Döghaláltól, éhségtől és hadaktól! Ments meg Uram, minket!” Credo! 17. (1939) 123.

- Éljen XII. Pius pápa. Credo! 17. (1939) 45., 46.
- [p. k.] Eszménykeresők. Credo! 17. (1939) 47.
- A förtelmes káromkodás. Credo! 17. (1939) 117.
- Hetvened-hatvanad-ötvened vasárnap. Credo! 17. (1939) 25.
- Idei Katolikus Nagygyűlésünk. Credo! 17. (1939) 95.
- [p. k.] Isten igéje. Credo! 17. (1939) 40.
- Jézus jászolánál. Credo! 17. (1939) 151.
- Jézus nevében. Credo! 17. (1939) 1.
- Jöjjetek imádni az Urat! Credo! 17. (1939) 87.
- Krisztus Jézus született, örvendezzünk! Credo! 17. (1939) 155.
- Még egy kis sóvirág. Credo! 17. (1939) 161.
- [p. k.] Meghalt XI. Pius pápa. Credo! 17. (1939) 26.
- Miért féltetek, kicsinyhitűek? Credo! 17. (1939) 13.
- Négy új magyar püspök. Credo! 17. (1939) 47.
- [p. k.] Rott Nándor (1869–1939). Credo! 17. (1939) 47.
- Sóvirágok. Credo! 17. (1939) 148–150.
- Szent Domonkos Műve. Rózsafüzér Királynéja 55. (1939) 202.
- A szilárd hit és cselekvő könyörületesség. Credo! 17. (1939) 115.
- A váci Credo. Credo! 17. (1939) 147., 148.
- „Világiak Krisztus országáért!” (Credo-szervezetek előadásai). Sárkány Nyomda, Bp., [1939] [4]
- Virrasszon a szeretet. Credo! 17. (1939) 107.
- Árpádházi Boldog Szent Antal szenttéavatási ügye 13. (1940) 85–87.
- Szent Margit-nap Veszprémben. Rózsafüzér Királynéja 56. (1940) 95.
- 1915–1940. Rózsafüzér Királynéja 56. (1940) 125., 126.
- Áldott legyen az Úr neve! Engesztelő ájtatosság a káromkodások ellen. Actio Catholica Országos Elnöksége, Bp., 1941. [29]
- A csíksomlyói búcsú. Credo! 19. (1941) 46–48.
- A pünkösdi harangszava. Credo 21. (1943) 12. sz. 1., 2.
- Új magyar szentünk: Árpádházi Szent Margit. Credo 21. (1943) 16. sz. 1., 2.
- Dicsőség Isten nevének II. Actio Catholica Országos Elnöksége, Bp., [1941.] [15–32.]
- A Credo multjából. Visszatekintés a 25 év úttörő munkájára. 1946. nov. 4., 4.

VII. 4. Fordítások

- Gondolatok a jellemről. P. Weiss után P. Böle Kornél O. P. Rózsafüzér Királynéja 26. (1910) 373–375.
- Hogyan leszünk emberré? P. Weiss után P. Böle Kornél O. P. Rózsafüzér Királynéja 26. (1910) 245–247.
- Igazságosság és szeretet. P. Weiss után P. Böle Kornél O. P. Rózsafüzér Királynéja 26. (1910) 274–276.
- Mi haszna a természetfölöttinek. P. Weiss után P. Böle Kornél O. P. Rózsafüzér Királynéja 26. (1910) 339–342.
- Árpádházi b. Margit élete. Írta: Ferrari Zsigmond O. P. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 52–55., 88., 89., 119–122., 148–150., 216., 217., 278., 279.; 33. (1917) 23–26., 57., 58., 85., 86., 149., 150., 219., 220., 245–249., 280., 281., 315., 316., 344–347., 366–368., 372.; 34. (1918) 23., 24., 86., 87., 123., 124., 244–247.
- Jézus Anyja sírjánál. P. Monsabré elmékedései a szentolvasó titkairól. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 197–199.
- [P. Kornél] Jézus lelke. P. Monsabré elmékedései a szentolvasó titkairól. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 168–170.
- Jézus mint jutalmazó. P. Monsabré elmékedései a szentolvasó titkairól. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 258–260.
- Szűz Mária a Szentolvasóban. P. Monsabré elmékedései a szentolvasó titkairól. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 292–295., 324–326.; 34. (1918) 6–8., 47–49., 73–75., 106–109., 145–148., 171–173., 180–182.,
- A Rózsafüzér gyümölcsei. P. Monsabré elmékedései a Szentolvasó titkairól. Rózsafüzér Királynéja 34. (1918) 231–233., 260–262., 275–278.; 35. (1919) 12–14., 27–29., 36–38.; 36. (1920) 8–10., 40–43., 59–62., 94–96., 123–124., 139–141., 155–157.; 37. (1921) 4–6., 44., 45., 84., 85., 97–99., 119–121., 135–137., 147., 148., 163., 164.
- Ferrari Zsigmond: Árpádházi b. Margit élete. Rózsafüzér Királynéja 37. (1921) 157–159., 172–174., 38. (1922) 91–92.
- Faulhaber Mihály: A régi egyház és az új idők! Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 94–96.

- [P. Kornél] Faulhaber Mihály: A régi egyház küldetése az új idők állami életében. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 99–101.
- Faulhaber Mihály: A régi egyház küldetése az új idők erkölcsi életében. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 115–119.
- Faulhaber Mihály: A régi egyház küldetése az új idők társadalmi életében. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 130–132.
- Szeretefohászok a Rózsafüzérben. P. Monsabré elmékedései a Szentolvasó titkairól. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 147., 148., 163., 164., 179., 180.; 39. (1923) 5., 6., 20., 21., 37., 38., 52., 53., 67–69., 85., 86., 117., 118., 135., 136., 147., 148.; 40. (1924) 7., 8., 20–22., 36., 37.
- Szűz Mária a szentolvasóban. P. Monsabré elmékedései a Szentolvasó titkairól. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 73–74., 84–85., 119–121., 135–137.
- Credo! Aquinói Szent Tamás népszerű magyarázata a Higyekgyről. Ford. Böle Kornél. Credo 2. (1924) 59–61., 77–78., 89–92., 109–111., 141–142.
- Imaszándékok a Rózsafüzérben. P. Monsabré elmékedései a Szentolvasóról. Rózsafüzér Királynéja 40. (1924) 52–54., 76–79., 99–101., 115–116., 131–133., 190–192., 218–220.; 41. (1925) 7–9., 39–41., 71–74., 104–106., 130–133., 163–166., 195–197., 243–246.
- „Exultet.” Kümmel után: P. Kornél. Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 81–85., 110–115.
- „Sub umbra alarum tuarum!” Kümmel után: P. Böle Kornél. Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 187–189., 235–237., 259–261.
- Szent szavak a rózsafüzérben. P. Monsabré elmékedései a szentolvasóról. Rózsafüzér Királynéja 41. (1925) 283–286., 348–350.; 42. (1926) 5–7., 51–54., 84–85., 115–117., 153–156., 178–180., 212–214., 243–245., 286–288., 339–341., 391–393.; 43. (1927) 7–8., 38–41.
- Dr. Klotz P.: Amerre Krisztus járt. Szentföldi utirajz. Az ötödik német kiadást fordította Frater Peregrinus [Böle Kornél]. A Credo kiadása, Bp., 1927. [132.]
- Jeruzsálemi virágok. Részlet az „Amerre Krisztus járt” c. könyvből. Credo 5. (1927) 61.
- Az Oltáriszentség és a rózsafüzér. P. Monsabré elmékedései a szentolvasóról. Rózsafüzér Királynéja 43. (1927) 69–72., 103–105., 135–138., 169–171., 203–205., 235–237., 321–322.; 44. (1928) 48–50., 275–277., 319–322.
- A Szent sírnál. Részlet Frater Peregrinus Amerre Krisztus járt című szentföldi útleírásából. Credo 5. (1927) 93–94.
- Sequentia szent Domonkosról. Credo 8. (1930) 140., 141

Scheeben Christián Heribert: Boldog Nagy Albert. Ford. P. Bőle Kornél. O. P. „Credo!” kiadása, Bp., 1931. (Szent Domonkos virágoskertje 6.) [36.]

Szent Domonkos mint nevelő. Írta s a Szent Imre-év pedagógiai gyűlésén felolvasta P. Walz Angelus O. P. Fordította: P. Bőle Kornél O. P. Credo! 10. (1932) 116–121.

Szent Domonkos a nagy nevelő. Írta s a Szent Imre-év pedagógiai gyűlésén felolvasta P. Walz Angelus O. P. Ford. P. Bőle Kornél O. P. Különlenyomat a „Credo!” 1932., 1934., 1935. évfolyamából. Stephaneum Nyomda, Bp., [é. n.] [20.]

Aquinói Szent Tamás énekei a legméltóságosabb oltáriszentségről: Ave verum, Verbum supernum, Aquinói Szent Tamás fohászai az Isten fiához. Credo! 16 (1938) 69.

A középkori misztikusok megmagyarázzák: Hogyan viselkedjünk szentáldozás után? [Denifle O. P.: Das geistliche Leben] Credo! 16 (1938) 70.

Árpádházi Szent Margit szenttéavatási bullája („Maxima inter munera”). A „Credo!” kiadása, Bp., 1944. [22]; közli: Magyarországi boldog Margit szent Domonkosrendi szűz szenttéavatási bullája. Árpádházi Szent Margit 3. (1944) 6. sz. 73–76.

VII. 5. Beszéddek

„Mi nekünk Krisztus?”. Ünnepi sz. beszéd Szent Adalbert napjára és az esztergomi bazilika alapkövetésének 100-ik évfordulójára. 1922. évi április 30-án az esztergomi bazilikában mondotta Bőle Kornél O. P. Buzárovits Gusztáv könyvnyomdája, Esztergom, 1922. [16.]

„Ime az egység jele, az erősek kenyere, a szeretet köteléke!” Bőle Kornél beszédéből a legm. Oltáriszentségről az Országház-téren a XV. Kath. Nagygyűlésen, okt. 7-én. Credo 1. (1923) 4. 2–3.

Krisztus és a katolikus sajtó. Beszéd a kecskeméti katolikus nagygyűlésen, 1923. szeptember 9-én. Credo 2. (1924) 52–55., 69–72.

Veni Sancte Spiritus! Bőle Kornél O. P. beszéde, melyet a XVI. katolikus nagygyűlés ünnepélyes megnyitó miséje után mondott a Szent István Bazilikába. Credo 2. (1924) 104–107.

A katolikus férfítőmegek vallásossága. Bőle Kornél O. P. beszéde a gyulai katolikus nagygyűlésen, 1924. augusztus 16. Credo! 3. (1925) 141–147.

Tanuim lesztek! P. Bőle Kornél O. P. szentbeszéde a Szent István-bazilikában, a XVII. orsz. kat. nagygyűlés Veni sancte miséjén. Credo! 3. (1925) 157–159.

- [k. z.] A szociális gyűlés. Böhle Kornél dominikánus beszéde. Magyar Jövő 10. (1928) 25597. sz. 4.
- Huszonöt év a Rózsafüzér-ima szolgálatában. Gondolatok P. Kornél beszédéből (gyorsírási jegyzetek alapján). Rózsafüzér Királynéja 44. (1928) 307–312.
- „Uram, kihez menjünk?” P. Bőle Kornél O. P. beszéde az I. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus alkalmával a munkások eucharisztikus díszgyűlésén, a MÁV főműhely dísztermében. Credo! 6. (1928) 183–186.
- Magyar Ferencesek Kinában. P. Bőle Kornél O. P. perjel beszéde a kínai missziókba induló magyar Ferencesek tiszteletére tartott búcsúestélyen a pesti Vigadóban 1929. évi szeptember 21-én. Credo, Bp., [é. n.] [16.]
- Szent István vértanú hite és szeretete. P. Bőle Kornél O. P. rádióbeszéde a budapesti Koronázó-templomban 1934. december 26-án. Credo! 13. (1935) 26–29.
- Szent István vértanú ünnepére. Elmondotta P. Bőle Kornél O. P. 1935. dec. 16-án a budavári koronázó főtemplomban. In: Égi hullámokon. Rádiószentbeszéd. I. Közrebocsátja: Horváth Géza. Nyitrai-Gönczöl Könyvnyomda, Felsőgalla, 1939. 38–44.
- Hogyan vigasztalja Jézus az övéit? P. Bőle Kornél O. P. (Rádióbeszéd 1936. IV. 13., Bpest. Koronázó-templomban) Credo! 14. (1936) 81–86.
- Malaszt és bátorság. P. Bőle Kornél O. P. rádiószentbeszéde a a budapesti Koronázó-templomban 1935. dec. 26-án. Credo! 14. (1936) 41–46.
- Húsvéthétfőre. Elmondotta P. Bőle Kornél O. P. 1936. április 13-án a koronázó főtemplomban. In: Égi hullámokon. Rádiószentbeszéd. I. Közrebocsátja: Horváth Géza. Nyitrai-Gönczöl Könyvnyomda, Felsőgalla, 1939. 117–129.
- Húsvét után II. vasárnapra. Elmondotta P. Bőle Kornél O. P. 1936. dec. 27-én a Szent Domonkos-rendi plébánia templomban. In: Égi hullámokon. Rádiószentbeszéd. II. Közrebocsátja: Horváth Géza. Nyitrai-Gönczöl Könyvnyomda, Felsőgalla, 1941. 136–145.
- Krisztus nagy jel. Credo! 15. (1937) 1–4.
- Utolsó szentkoronás Királyunk. P. Bőle Kornél O. P. beszéde a Magyar Nők Szent Korona Szövetségének emlékünnepélyén IV. Károly király halálának 15-ik évfordulója alkalmából. Credo! 15. (1937) 49–53.
- Bízunk a Jó Pásztorban! P. Bőle Kornél O. P. rádiószentbeszéde 1937. ápr. 11-én a budapesti Szent Domonkos-rendi templomból. Credo! 15. (1937) 58–61.

- Karácsony nyolcadába eső vasárnapra. Elmondotta P. Böle Kornél O. P. 1937. április 11-én a koronázó főtemplomban. In: Égi hullámokon. Rádiószentbeszédék. II. Közrebocsátja: Horváth Géza. Nyitrai-Gönczöl Könyvnyomda, Felsőgalla, 1941. 37–44.
- Jézus a mi mesterünk! P. Böle Kornél O. P. rádióbeszéde 1937. június 20-án Budapesten, a Szent Domonkos-rendi templomban. Credo! 15. (1937) 114–119.
- Pünkösöd után V. vasárnapra. Elmondotta P. Böle Kornél O. P. 1937. június 20-án a Szent Domonkos-rendi templomban. In: Égi hullámokon. Rádiószentbeszédék. III. Közrebocsátja: Horváth Géza. Nyitrai-Gönczöl Könyvnyomda, Felsőgalla, 1940. 23–35.
- A keresztény élet boldogsága. P. Böle Kornél O. P. rádióbeszéde. Budapest, Koronázótemplom, 1937. dec. 23. Credo! 16 (1938) 5–8.
- Öröm és szomorúság. P. Böle Kornél O. P. rádióbeszéde a bpesti Szent Domonkos-rendi templomból 1938. május 8-án. Credo! 16. (1938) 74., 75.
- Szent István vértanú ünnepére. Elmondotta P. Böle Kornél O. P. 1938. dec. 26-án a budavári koronázó főtemplomban. In: Égi hullámokon. Rádiószentbeszédék. I. Közrebocsátja: Horváth Géza. Nyitrai-Gönczöl Könyvnyomda, Felsőgalla, 1939. 44–52.
- Védjük és éljük hitünket Szent István lelkületével! P. Böle Kornél rádióbeszéde Szt. István vt. 1938. dec. 26-án a Budavári Koronázó Főtemplomban. Credo 17. (1939) 28–30.
- Tekintetük, mint a villám, ruhájuk, mint a hó. Katolikus Értesítő 8. (1940) 5–6. sz. 1.
- P. Böle Kornél O. P. beszéde a Nagygyűlésen. Rózsafüzér Királynéja 57. (1941) 99., 100.
- Az első rádóhír napján a szent Margit oltárnál tartott ájtatosságon hangzott el P. Böle Kornél O. P. következő beszéde. Boldog Margit 2. (1943) 12. sz. 242., 243.
- Boldogasszony anyánk! (Rózsafüzéres szentóra). Actio Catholica, [h. n.] [é.n.] [16]

VII. 6. Versek

Palotai K./Kornél néven

Immaculata. Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 357.

Kisasszonynapra. Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 282.

Nincs itt! Föltámadott. Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 100.

A szép szeretet Anyja. Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 218–219.

Szűz Mária égbemegy... Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 237–238.

„Tota pulchra es Maria!” Rózsafüzér Királynéja 27. (1911) 357.

- A szeplőtelenhez. Rózsafüzér Királynéja 33. (1917) 371.
- A béke galambja. Rózsafüzér Királynéja 34. (1918) 33.
- Gyümölcsoltóra. Rózsafüzér Királynéja 34. (1918) 65.
- Örülj, Szép Szűz! Rózsafüzér Királynéja 34. (1918) 196.
- Te jó anyánk. Rózsafüzér Királynéja 35. (1919) 10.
- Vezérünk. Rózsafüzér Királynéja 35. (1919) 14–16.
- Reményünk. Rózsafüzér Királynéja 36. (1920) 25.
- Búcsúzni jöttem. Rózsafüzér Királynéja 36. (1920) 43.
- IV. Béla (B. Margit halála napjára: 1270. jan. 18.) Credo 2. (1924) 2.
- Nagyasszonyunkhoz. Credo 5. (1927) 111.
- Itt a szent Imre-év. Credo! 8. (1930) 3.

VII. 7. Filmfelvételek

Ünnepségsorozat Szent Imre halálának kilencszázadik évfordulóján, Budapesten. Magyar Híradó 340., 1930. augusztus; <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=9449> (a letöltés ideje: 2019. november 19.)

Julianus barát szobra. Magyar Világhíradó 699., 1937. július;
<https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=2385> (a letöltés ideje: 2019. november 19.)

Juliánusz barát ázsiai útra indulásának 700. évfordulója. Magyar Világhíradó 965., 1942. augusztus; <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=4753> (a letöltés ideje: 2019. november 19.)

Hálaadó szertartás és körmenet Mende községben. Magyar Világhíradó 1023., 1943. október
<https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=5171> (a letöltés ideje: 2019. november 19.)

VII. 8. Nekrológok⁸⁰⁷

[N. N.] Halálozás. Szabad Magyarság 6. (1961) 21. sz. 6.

[N. N.] Meghalt Böle Kornél. Uj Ember 17. (1961) 15. sz. 4.

SZEL, I. 1. d. Püspöki körlevelek, A Szombathelyi Egyházmegye Hivatalos közleményei. 1961. II., 621/1961., 7.

[N. N.] Délamerikai Magyarság 34. (1961) 4033. sz. 8.

⁸⁰⁷ Az *Analecta* (ASOP) közli az elhunyt domonkosok hivatalos (általában a rendtársak által megírt) nekrológiát, Böle halála említés nélkül maradt. Ireneusz Wysokiński OP, a krakkói domonkos rendház levéltárosának közlése (2019. dec. 12.).

VIII. Forrás- és irodalomjegyzék

VIII. 1. Levéltári források

ÁBTL Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

3. 1. 2. Munka dossziék (M-dossziék)

M–31055 Sándor József

3. 1. 5. Operatív dossziék (O-dossziék)

O–9188 Vaszy Viktor

3. 1. 9. Vizsgálati dossziék (V-dossziék)

V–92352 Böle Kornél és tsai

DRGYK Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Könyvtára (Vasvár)

Acta Cap. Provincialis Prov. Austriaco-Hungaricae Ord. Praed. 1922 celebrati et [...] Egrae 1924.

Acta capituli provincialis Provinciae Hungariae Ordinis Fratrum Praedicatorum Budapestini in conventu Reginae SS. Rosarii diebus 24–27. Octobris 1938 celebrati. Budapest 1938.

Catalogus generalis Ordinis Praedicatorum (Mense Aprilis MCMLIX). Ed. Emmanuel Suarez. Roma 1949.

Credo lapszámai

Pro memoria a Rózsafüzér Társulatok Értesítője 1948. évi III. számához

Rendi névtárak (*Schematismus Patrum et Fratrum Ordinis Praedicatorum*)

Rózsafüzér Királynéja lapszámai

St.-Dominikus-Kalender für das Jahr 1921. (32. Jahrgang) Jubiläumsausgabe. Herausgegeben von P. Leander Maria Klotz, O. P. Graz 1921.

St. Dominikus-kalender 1935. Hersg. Von P. Ludwig M. Borglie O. P. Wien [é. n.].

A Szent Domonkos-rend Birodalmi, Osztrák–Magyar és Magyar Rendtartományának összesített névtára (1857–1950). Összeáll. Drimmel László, szerk. Zágohidi Czigány Balázs. Vasvár 2014.

A Szent Domonkos Rend vázlatos története különös tekintettel a magyar rendtartományra.
[főiskolai jegyzet, kézirat]

DRGYL Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Levéltár (Vasvár)

Chronica venerabilis residentiae Budapestinensis. II. Volumen. Ab anno 1920 die 1 Jan. usque ad 16 Dec. 1928.

Chronica venerabilis Conventus Budapestinensis. III. Volumen. Ab anno Domini 1928 die 16 Decembris usque ad annum Domini 19... .

BK Bőle Kornél irathagyatéka

Kéziratok [jelzet nélkül]

Levelezés [jelzet nélkül]

Prédikációk [jelzet nélkül]

Szentbeszédek tárgymutatója, melyeket földi zarándoklásának minden napjaiban tartott. I. kötet: 1904-ből 1930-ig. [jelzet nélkül]

Beszédeim és prédikációim jegyzéke az Úrnak 1931. esztendejétől kezdve. [jelzet nélkül]

Dunarich P. Károly OP: Emlékezéseim és adatok a budapesti Sz. Domonkos-rendi kolostor alapításáról, 1930.

DZS Dóczy Zsigmond irathagyatéka

Bőle Kornél iratai [jelzet nélkül]

Szabó Szádok: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja (1857–1905)

NP Nusser Péter hagyatéka

Fényképalbumok

P 1572–1574 „Szent Domonkos Rendi Tartományfőnökség levéltára, 1858–1949”

P 1573 Bőle Kornél 1902–1948

JTMRL Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára (Budapest)

VI. 22. Zsíros Ferenc (1879–1961) hagyatéka

VI. 52. Tüll Alajos (1894–1987) hagyatéka

- MNL OL** Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Budapest)
Keresztelési anyakönyv. Veszprémi egyházmegye, Várpalota. Vol. 2. 1861–1895.
- MNL TML** Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára
Állami halotti anyakönyv. Vol. 45. Székesfehérvár, Item 1. 1926.
Állami halotti anyakönyv. Vol. 173., Bodajk, Item 5.
Állami halotti anyakönyv. Vol. 308. Pannonhalma. 1961–1977.
- MNL VaML** Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára (Szombathely)
XII. Egyházi szervek
5. A szombathelyi domonkos rendház iratai (1 doboz)
XIV. Személyek
1/1–3. Böle Kornél domonkos szerzetes iratai (3 doboz)
- PFKK** Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár Kézirattára (Pannonhalma)
BK 674/I. Kováts Arisztid: Naplók, feljegyzések 1931–64, 6. Napló feljegyzések 1957–58. 1.
- PFL** Pannonhalmi Főapátsági Levéltár
Szociális Otthon iratai
- PL** Prímási Levéltár (Esztergom)
Implom Lajos hagyatéka, Tartományfőnöki iratok 1948 [5. doboz]
- SZEL** Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár
I. Püspöki Levéltár, 1. Püspöki Hivatal iratai, a. Acta Cancellariae
I. 1. d. Püspöki körlevelek
III. Személyek iratai, 1. Püspökök hagyatéka, 1. Kovács Sándor iratai
IV. Plébániák iratai, 21. Szombathelyi Szent Márton Plébánia

VIII. 2. Nyomtatásban megjelent források, forráskiadványok

P. Badalik Bertalan O. P.: Toledóban. Amerikai naplóból. Rózsafüzér Képes Naptár 2. (1929) 82–85.

Balogh Margit – Gergely Jenő: Állam, egyház, vallásgyakorlás Magyarországon, 1790–2005. II. 1944–2005. (História Könyvtár Okmánytárak 2.) Bp. 2005.

Dokumentumok [Bangha Béla naplójegyzetei]. In: *Molnár Antal – Szabó Ferenc SJ*: Bangha Béla SJ emlékezete Bp. 2010. 168–321.

Bőle Kornél: Szentévi nefelejcs. Uti emlékek az 1925-iki szentévi első magyar nemzeti zarándokltról. Bp. 1925.

Bőle Kornél: Második csokor szentévi nefelejcs. Uti emlékek az 1925-iki szentévi második magyar nemzeti zarándokltról. Bp. 1925.

Bőle Kornél: Spanyol földön. Utirajz. Bp. 1927.

Bőle Kornél: Utaim. Egy domonkos szerzetes visszaemlékezései, 1887–1944. (Magyar Domonkos Rendtörténet 3.) S. a. r. Gilányi Magdolna. Budapest–Vasvár 2018.

Budapesti Szent Domonkos-rendi Egyházközség. In: A budapesti rk. egyházközségek első tíz éve. Szerk. dr. Mészáros János et al. Bp. 1930. 195–198.

Az egyházi levéltárak szerepe a lelkipásztori életben. (Római Dokumentumok XI.) Bp. 1998.

Egyháziügyi jelentések Vas megyéből, 1952–1959. Közreadja: Kövér István. Vasi Szemle 56. (2002) 618–627.

Az Élőrózsafüzér alapszabályai. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922.) 106–114.

Erdő Péter: Egyházjog. Átdolg. Szuromi Szabolcs Anzelm OPraem. Bp. 2014.

Eszménykeresők. Bp. 1939.

Gergely Jenő: Az 1950-es egyezmény és a szerzetesrendek felszámolása Magyarországon. (Dokumentumok) Bp. 1990.

Hende Tamás: Háború és forradalom között. Interjú dr. Sill Aba Ferencsel. Vasi Szemle 56. (2002) 642–647.

Jörg Gutzwiller: Szelíd erő. Hildegard Guztwiller – egy bátor keresztény, aki zsidókat mentett meg. Bp. 2015.

Katolikus egyesületek és intézmények. In: Magyar Katolikus Almanach. I. évf. Bp. 1927. 629–648.

Kéziratos források 1789–1867. Összeáll. az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának Munkaközössége. Bp. 1950.

Kovács Kamill testvér kalandozásai a XX. században. Fr. Kovács Kamill ferences testvér önéletrajza. Szerk. Sinkó Ferenc. Bp. 1989.

Léh István – Koltai András (szerk.): Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666–1997. Bp. 1998

Lénárd Ödön: Erő az erőtlenségben. Bp. 2008.

A Magyar Szentföld tíz éve (1936–1946). Bp. 1947.

Magyary Gyula emlékezései egy titkos politikai-diplomáciai békemisszióra. Szerk. Fejérdy András. Bp. 2019.

Mihályfi Ákos: Giesswein Sándor emlékezete. (Szent István Akadémia Emlékbeszédei I. kötet, 7. sz.) Bp. 1923.

Necrologicum Hungarorum. Magyar egyházi személyek halottas könyve. Szerk. Dr. Diós István. Vác 2014.

A XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus emlékkönyve. Közrebocsájtja a kongresszus előkészítő bizottsága. Bp. 1938.

Nyisztor Zoltán: Ötven esztendő. Századunk magyar katolikus megújítása. Bécs 1962. [elektronikus változat] http://www.ppek.hu/konyvek/Nyisztor_Zoltan_Otven_esztendo_1.pdf (a letöltés ideje: 2019. november 30.)

Schematismus almae provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Fratrum Minorum S. P. N. Francisci in Hungaria. Bp. 1948.

Shvoy Lajos: Önéletrajz. (Források a székesfehérvári egyházmegye történetéből I.) S. a. r. Mózessy Gergely. Székesfehérvár 2002.

Soós Viktor Attila: Apor Vilmos naplói I. 1915–1917. Győr 2005.

Szabó Szádok: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja (1857–1905). Szemelvényeket közöl: *Zágorhidi Czigány Balázs*: Szabó Szádok visszaemlékezése a Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformjáról. In: *Laborator assiduus. A 70 éves Zombori István köszöntése*. Szerk. Somorjai Ádám OSB – Somorjai Gabi. Bp. 2019. 240–249.

A szentévi magyar zarándoklatok részletes adatai. In: *Szentévi magyar zarándoklatok. Visszaemlékezések a jubileumi év eseményeire olasz, francia és spanyol földön, Róma–Lourdes–Limpas–Szentföld*. Szerk. dr. Paulovits Sándor. Bp. 1926. 212–242.

A Szombathelyi egyházmegye névtára. Schematismus Dioecesis Sabariensis. Szerk. A Schematismust Előkészítő Munkaközösség. Szombathely 1972.

A szombathelyi kir. katolikus főgymnasium értesítője 1899–1900. Szerk. dr. Edelmann Sebő. Szombathely 1900.

A szombathelyi kir. katolikus főgymnasium értesítője 1900–1901. Szerk. dr. Edelmann Sebő. Szombathely 1901.

A szombathelyi kir. kath. főgymnasium értesítője 1901–1902. Szerk. dr. Edelmann Sebő. Szombathely 1902.

A szombathelyi kir. kath. főgymnasium értesítője 1902–1903. Szerk. dr. Edelmann Sebő. Szombathely 1903.

„Az Úr irgalma, hogy nem veszünk el.” A szombathelyi egyházmegye második világháborús kárjelentései, 1944–1948. (Géfin Gyula Kiskönyvtár 4.) S. a. r. Rétfalvi Balázs – Tangl Balázs. Szombathely, 2017.

VIII. 3. Szakirodalom

Adriányi Gábor: Árpád-házi Szent Margit kanonizációja 1943-ban. Magyar Sion 10. (2016) 167–170.

Angster József: Angster. A pécsi orgonagyár és a család története. Pécs 1993.

Bálint Péter: Az Istentiszteleti és a Szentségi Kongregáció fejlődése és hatályos szabályozása. [doktori disszertáció kézirata] 48.

http://www.htk.ppke.hu/uploads/File/disszertaciok/Balint_Robert__Disszertacio.pdf (a letöltés ideje: 2019. dec. 14.)

Balogh Margit: A KALOT és a katolikus társadalmpolitika 1935–1946. (Társadalom- és művelődéstörténeti Tanulmányok 23.) Bp. 1998.

Balogh Margit: Mindszenty József (1892–1975). II. Bp. 2015.

Balogh Margit: Vannak-e még fehér foltok az egyháztörténet-írásban. Eredmények és hiányok a magyarországi keresztény egyházak 19–20. századi múltjának feltárásában. In: A 20. század egyház- és társadalomtörténetének metszéspontjai. Tanulmányok a pécsi egyházmegye 20. századi történetéből. (Seria Historiae Diocesis Quinqueecclesiensis VIII.) Szerk. Bánkuti Gábor – Varga Szabolcs – Vértesi Lázár. Pécs 2012. 9–27.

Barna Gábor: Az Élő Rózsafüzér Társulata. Imádság és imaközösség a 19–21. századi vallási kultúrában. Bp. 2011.

Barna Gábor – Zágorhidi Czigány Balázs (szerk.): A 800 éves domonkos rend Magyarországon. A középkori provincia felbomlásától a közelmúltig. (Magyar Domonkos Rendtörténet 2.) Budapest–Vasvár 2017.

Botos Máté: Egy domonkos közgazdász: Albert Maria Weiss OP. In: A domonkos rend Magyarországon. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 3.) Szerk. Illés Pál Attila – Zágorhidi Czigány Balázs. Piliscsaba–Budapest–Vasvár 2007. 482–492.

Borsodi Csaba: A szerzetesrendek feloszlata, működési engedélyük megvonása 1950 nyarán. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok (2000) 1–4. 183–210.

Bőle Kornél: Árpádházi B. Margit és a magyar női ifjúság. In: Emléksorok a Szent Domonkosrendi Magyar Rendtartomány megalapításának hétszázadik évfordulójára. Szerk. Vörös László O. P. Bp., 1921. 138–149.

Bőle Kornél: A budapesti új rendház alapítása. In: A szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből. A szerzet 700 éves jubileuma alkalmából... Szerk. dr. Horváth Sándor. Bp. 1916. 347–357.

Bőle Kornél: Gyöngyvirágok és margaréták Árpádházi Szent Margit oltárán. Születése 700 éves jubileumának és szenttéavatásának ünneplése. (Szent Domonkos virágoskertje 8.) Bp. 1944.

Bőle Kornél: Huszonöt év! (1903–1928) Borostyánlevelek a szent Domonkos-rend budapesti letelepedésének negyedszázados ünnepére. Rózsafüzér Képes Naptár 1. (1928) 38–44.

Bőle Kornél: Jelenlegi kolostoraink Magyarországon. In: Emléksorok a Szent Domonkos-rendi magyar rendtartomány megalakulásának hétszázadik évfordulójára. Szerk. Vörös László. Bp. 1921. 34–76.

Cúthné Gyóni Eszter: Endrédy Vendel zirci apát pannonhalmi évei és az aptutódlás kérdése – ahogy ma láthatjuk. In: Episcopus, Archiabbas Benedictinus, Historicus Ecclesiae. Tanulmányok Várszegi Asztrik 70. születésnapjára. (METEM Könyvek 85.) Szerk. Somorjai Ádám OSB – Zombori István. Bp. 2016. 163–181.

Cseszka Éva: A Magyar Tanácsköztársaság és a domonkos rendházak. In: A domonkos rend Magyarországon. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 3.) Szerk. Illés Pál Attila – Zágorhidi Czigány Balázs. Piliscsaba–Budapest–Vasvár 2007. 165–176.

Csíky Balázs: Serédi Jusztinián, Magyarország hercegprímása. Bp. 2018.

Csombor Erzsébet: A budapesti XXXIV. Eucharisztikus Világkongresszus előkészítése. In: „Vándorlásunk társa lett...” Az 1938. évi Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten. Szerk. Hegedűs András. Esztergom–Budapest, 2020. 36–83.

Deák Viktória Hedvig – Zágorhidi Czigány Balázs (szerk.): Az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővérek 150 éve (1868–2018). (Magyar Domonkos Rendtörténet 4.) Budapest–Vasvár, 2018.

Dr. Élő Károly: Jubileum 50 év. Rózsafüzér Képes Naptár 6. (1933) 48–59.

Dunarich Károly: Szent Domonkos rendjének rövid története. In: A szent Domonkos-rend multjából és jelenéből. A szerzet 700 éves jubileuma alkalmából... Szerk. dr. Horváth Sándor. Bp. 1916. 79–125.

Farkas Éva Imelda OP: Domonkos nővérek a szétszórás idején. In: Az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővérek 150 éve (1868–2018). (Magyar Domonkos Rendtörténet 4.) Szerk. Deák Viktória Hedvig – Zágorhidi Czigány Balázs. Budapest–Vasvár, 2018. 113–158.

Fáy Zoltán: A Gyöngyösi Ferences Könyvtár. Gyöngyös 2012.

Fehér Mátyás: A hétévszázados vasvári Szent Domonkos-rendi kolostor története 1241–1941. (A Szent István Akadémia II. történelem-, jog- és társadalomtudományi osztályának értekezései III.) Bp. 1942.

Feiszt György: Szombathely utcanevei és utcanévváltozásai. (Acta Savariensia 11.) Szombathely, 1995.

Fejérdy András: Magyary Gyula visszaemlékezései. In: „I was Francis Moly.” Magyary Gyula emlékezései egy titkos politikai-diplomáciai békemisszióra. Szerk. Fejérdy András. Bp. 2019. 25–76.

Ferdinandy György: A lányosajkú apát. Fenyvessy Jeromos költészete. Forrás 46. (2014) 7–8. sz. 76–84.

Gianone András–Klestenitz Tibor: Katolikus nagygyűlések Magyarországon. Bp. 2017.

Gilányi Magdolna: Árpád-házi Margit kultusza és szentté avatása. Irodalmi Magazin 2. (2014) 1. sz. 35.

Gilányi Magdolna: „Krisztusért jártam mindenben követségben” – Bőle Kornél OP: Utaim. Turul 88. (2015) 1. sz. 16–21.

Gilányi Magdolna: „Karácsonyi csillanások”. Bőle Kornél OP karácsonyai. Tanítvány (2016) 3–4. sz. 3–7.

Gilányi Magdolna: „Álmomban Mindszenty bíboros ténykedett... én is ott voltam.” Bőle Kornél O. P. 1956-os naplója. Lymbus, Bp. 2016. 371–385.

Gilányi Magdolna: „Misericordias Domini in aeternum cantabo” – Bőle Kornél (1887–1961) kéziratoss visszaemlékezései. In: A 800 éves domonkos rend Magyarországon. A középkori provincia felbomlásától a közelmúltig. (Magyar domonkos rendtörténet 3.) Szerk. Barna Gábor – Zágórhidi Czigány Balázs. Bp.–Vasvár, 2017. 91–104.

Gilányi Magdolna: „Életem Pannonhalma Szent Hegyén”. Bőle Kornél domonkos szerzetes visszaemlékezései. In: Bencések Magyarországon a pártállami diktatúra idején. II. Szerk. Dénesi Tamás – Boros Zoltán. Pannonhalma 2018. 165–186.

Havas Lászlóné: Domonkosok Debrecenben (1942–1950). In: A 800 éves domonkos rend Magyarországon. A középkori provincia felbomlásától a közelmúltig. (Magyar domonkos rendtörténet 3.) Szerk. Barna Gábor – Zágórhidi Czigány Balázs. Bp.–Vasvár, 2017. 145–168.

Hetényi Varga Károly: Szerzetesek a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában. I. Bp. 2002.

Hetényi Varga Károly: Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában. I. Szerk. Fejérdy András – Fejérdy Gergely – Soós Viktor Attila. Második javított, bővített kiadás. Bp. 2004.

Hegedüs Éva: Carmen miserabile. Lovas Elemér kéziratban maradt regényének keletkezési háttere, sorsa, eszmevilága és cselekménye. In: Örökség és küldetés. Bencések

Magyarországon. II. (Rendtörténeti konferenciák 7/2.) Szerk. Illés Pál Attila – Juhász Laczik Albin. Bp. 2012. 809–823.

Horváth Sándor (szerk.): A szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből. A szerzet 700 éves jubileuma alkalmából... Bp. 1916.

Horváth Sándor OP emlékkönyv. Örök eszmék Aquinói Szent Tamásnál. Összeáll. Dabóci Mária – Fila Béla – Fila Lajos. Bp. 1985.

Illés Pál Attila: Az „osztrák–cseh–magyar” domonkos provincia a XIX. század második felében. In: A domonkos rend Magyarországon. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 3.) Szerk. Illés Pál Attila – Zágorhidi Czigány Balázs. Piliscsaba–Budapest–Vasvár 2007. 115–130.

Implom Lajos: Adatok a Szent Domonkos-rend magyarországi rendtartományának történetéhez. A rendtartomány alapításától 1526-ig. (Magyar Domonkos Rendtörténet 1.) Vasvár 2017.

Iványi Béla: A Szent Domonkos-rend római központi levéltára. Részletek a magyar dominikánus provincia múltjából. Levéltári Közlemények 7. (1929) 1–30.

Katolikus Lexikon. I., II. Szerk. Bangha Béla SJ. Bp. 1931.

Katona Csaba – Kovács Eleonóra: A személyes emlékezet dokumentumai. Turul 87. (2014) 41–47.

Klein Tamás: A Rádió mint új médium a két világháború közötti Magyarországon. In: A sajtószabadság története Magyarországon 1914–1989. Szerk. Paál Vince. Bp. 2015. 219–254.

Koltai András: Bevezetés a piarista rend magyarországi történetének forrásaiba és irodalmába. (Magyarország Piarista Múltjából 1.) Bp. 2007.

Köpeczi Bócz Edit: Az Állami Egyházügyi Hivatal tevékenysége. Bp. 2004.

Lénárd Ödön – Tímár Ágnes – Szabó Gyula – Soós Viktor Attila: Utak és útvesztők. Bp. 2006.

Lovag Zsuzsa: Az egyházi műkincsek leltározásáról. *Ars Hungarica* 34. (2006) 1. sz. 437–444.

Magyar Marietta Mirjam OP: A domonkos rendi reform és a kongregáció megalapítása. In: *Az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővérek 150 éve (1868–2018)*. (Magyar Domonkos Rendtörténet 4.) Szerk. Deák Viktória Hedvig – Zágorhidi Czigány Balázs. Budapest–Vasvár, 2018. 11–42.

Marx Gyula: Nusser Péter (1889–1952). Egy domonkos szerzetes életútja. Vasvár, 2003.

Máté Anita: Domonkos missziók az amerikai magyarok között. In: *A domonkos rend Magyarországon*. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 3.) Szerk. Illés Pál Attila – Zágorhidi Czigány Balázs. Piliscsaba–Budapest–Vasvár 2007. 177–191.

Máté Anita: Amerika magyar szemmel. Óhazai egyháziak benyomásai a 20-as és 30-as évek Amerikájáról. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* 22. (2010) 3–4. sz. 73–110.

Máté Anita: Böle Kornél amerikai útinaplója – mint történeti forrás. *Tanítvány* (2013) 4. 90–100.

Molnár Antal – Szabó Ferenc SJ: Bangha Béla SJ emlékezete Bp. 2010.

Nagy Csaba: Emigráns magyar irodalom lexikona. Bp. 2000.

Paál Vince: A sajtószabadság lehetőségei a koalíciós korszak idején (1944–1948). In: *A sajtószabadság története Magyarországon 1914–1989*. Szerk. Paál Vince. Bp. 2015. 255–361.

Péterfi Bence: Újabb adalékok Árpád-házi Margit középkori csodáinak sorához. In: Tanulmányok a középkori Magyarországról és Európáról. (Micae Mediaevales) Szerk. Kádár Zsófia – Mikó Gábor – Péterfi Bence – Vadas András. Bp. 2011. 83–105.

Petrás Éva: Álarcok mögött. Nagy Töhötöm életei. (ÁBTL Monográfiák) Budapest–Pécs 2019.

Petrovác Gyula: Az egyházközségek és a templomépítés. In: A budapesti rk. Egyházközségek első tíz éve. Szerk. dr. Hauser Ignác. Bp. 1930. 86–89.

Pfeiffer Miklós: A Domonkosrend magyar zárdáinak vázlatos története. Jegyzetekkel bőv. külön kiadás. „A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből” c. emlékkönyvből. Kassa 1917.

Posztós Ildikó Piroska: A spanyol Tóth Tihamér-jelenség. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 18. (2006) 3–4. sz. 17–33.

Rác György: Történetírás és levéltár. Századok 151. (2017) 1. sz. 49–58.

Rétfalvi Balázs: Bevezető. In: „Mennyekbe fölvert Királyné...” A Mária-tisztelet emlékei a Szombathelyi Egyházmegyében az 1950–51-es felmérés alapján. (Géfin Gyula Kiskönyvtár 3.) S. a. r. Hoósné Péterffy Alexandra – Pál Ferenc – Rétfalvi Balázs. Szombathely 2015. 3–7.

Paul Ricœur: Emlékezet – felejtés – történelem. Ford. Rózsahegyi Edit. In: A kultúra narratívái. (Narratívák 3.) Szerk. N. Kovács Tímea. Bp. 1999. 51–67.

Római Katolikus szociális otthonok képekben, riportokban. Bp. 1986.

Rónay László: Egyenes gerinccel. A magyar katolicizmus Trianontól a világválságig. Bp. 2012.

Rónay László: Katolikus reneszánsz. Bp. 2015.

Rónay László: A lelkek visszahódítása. Katolikus újjászületés 1890 és 1920 között. Bp. 2014.

Rosdy Pál: A magyarországi római katolikus egyház szervezeti felépítéséről és levéltári intézményeiről. In: A magyarországi katolikus egyház levéltári anyagának fondjegyzékei. 1. rész. Érsekségek, püspökségek, káptalanok és szerzetesrendek levéltárai. (Magyarországi Egyházi Levéltárak Fondjegyzékei II.) Szerk. Nagy Lajos. Bp. 1983. [kézirat] 7–14.

Rosdy Pál: A magyar domonkos rendtartomány levéltárának elenchusa. *Lymbus* 2. (1990) 23–32.

Gabriel Rosenfeld: Miért a kérdés, hogy „mi lett volna, ha...?” Elmékedések az alternatív történetírás szerepéről. Ford. Szélpál Livia. *Aetas* 22. (2007) 1. sz. 147–160.

Česlav P. Šajda OP – Dominik R. Letz OP: A kassai domonkos kolostor XX. századi története. In: A domonkos rend Magyarországon. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 3.) Szerk. Illés Pál Attila – Zágórhidi Czigány Balázs. Piliscsaba–Budapest–Vasvár 2007. 218–225.

Sipos Péter: A XX. századi forráskiadás problémái és ajánlás a forráskiadás szabályzatára. *Fons* 7. (2000) 171–184.

Siptár Dániel: A Domonkos Rend Római Központi Levéltárának magyar vonatkozású és eredetű anyaga. *Levéltári Szemle* 55. (2005) 2. sz. 14–38.

Siptár Dániel: A pécsi domonkosokra vonatkozó források a Rend Római Központi Levéltárában (Archivio Generale dell’Ordine Dei Predicatori). In: A magyar egyháztörténet-írás forrásadottságai. Szerk. Varga Szabolcs – Vértesi Lázár. Pécs 2006. 83–101.

Somorjai Ádám OSB: Magyar szerzetes egyház- és rendtörténeszek 1939 után. *Sapientia* 9. (2016) 94–113.

Soós Viktor Attila: Az Állami Egyházügyi Hivatal archontológiája. Az ÁEH szervezeti felépítése, nemzetközi kapcsolatai és dolgozóinak hivatali pályaképe. Doktori disszertáció. Bp. 2014.

Soós Viktor Attila: Bevezetés. In: *Mindszenty József: Emlékirataim*. S. a. r. Kovács Attila Zoltán – Soós Viktor Attila. Bp. 2015. 9–21.

Soós Viktor Attila: Mindszenty József emlékiratai. *Vasi Szemle* 69. (2015) 893–914.

Soós Viktor Attila: Az 1956-os forradalom 5 éves évfordulója Pannonhalmán és annak következményei. In: *Örökség és küldetés. Bencések Magyarországon. II. (Rendtörténeti konferenciák 7/2.) Szerk. Illés Pál Attila – Juhász Laczik Albin*. Bp. 2012. 640–668.

Szabó Csaba: Majsai János Mór (1891–1987) és a Magyar Szentföld (1937–1951–...). In: *A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára. I. Szerk. Óze Sándor – Medgyesy-Schmikli Norbert*. Piliscsaba – Bp. 2005. 401–414.

Szabó Csaba: A Pannonhalmi Szociális Otthon és lakói. In: *Bencések Magyarországon a pártállami diktatúra idején. I. Szerk. Dénesi Tamás – Boros Zoltán*. Pannonhalma 2017. 247–265.

Szabó Szádok: A domonkosrend szelleme és szervezete. In: *A szent Domonkos-rend múltjából és jelenéből. A szerzet 700 éves jubileuma alkalmából... Szerk. dr. Horváth Sándor*. Bp. 1916. 40–78.

Szalai Béla: Pannonhalma az 1956-os forradalom idején. In: *Örökség és küldetés. Bencések Magyarországon. II. (Rendtörténeti konferenciák 7/2.) Szerk. Illés Pál Attila – Juhász Laczik Albin*. Bp. 2012. 601–614.

Szélpál Lívia: A történelem jövője: bevezetés egy nem hagyományos történetírás (unconventional history) elméletébe. *Aetas* 22. (2007) 1. sz. 135–146.

Szent Domonkos műve. *Rózsafüzér Képes Naptár* 6. (1933) 107–110.

A Szentév. Magyar Katolikus Almanach 1. (1927) 343–414.

Szőnyi Tamás: Iványi Béla domonkos rendtörténeti kutatásai. Tanítvány (2001) 2. sz. 96–105.

Szőnyi Zsuzsanna et al.: Restaurátori kutatások a Szent Márton-templomban. Szombathelyi Szent Márton Plébánia, Tájékoztató Füzet 2015. 16–23.

Szűcs László: Korreferátum Sipos Péter előadásához. Fons 7. (2000) 185–189.

Török József – Legeza László: A Hittudományi Kar története 1635–1999. Bp. 1999.

Turbucz Péter: Ostromnapló a naplók között, avagy utószó Farkass Jenő művéhez. In: Farkass Jenő: Budapesti ostromnapló (1944. december 10. – 1945. május 4.) S. a. r. Turbucz Péter. Bp. 2016. (Studia militaria Hungarica, 11.) 199–207.

Ungváry Krisztián: Budapest ostroma. Bp. 2016⁷.

Vámos György: Vihar a szószéken. Egyházi beszédek cenzúrázása 1940-ben. Múltunk 49. (2004) 198–219.

Vörös László O. P. (szerk.): Emléksorok a Szent Domonkos-rendi Magyar Rendtartomány megalapításának hétszázadik évfordulójára. Bp. 1921.

Hayden White: A narrativitás értéke a valóság megjelenítésében. In: *Hayden White*: A történelem terhe. Bp. 1997. 103–142.

Wix Györgyné: A szerzetesi könyvtárak sorsa Magyarországon, 1950–1952. (Az Országos Széchényi Könyvtár Füzetek 11.) Bp. 1997.

Zágorhidi Czigány Balázs: Bendefy László és a domonkos rend. Vasi Szemle (2014) 6. sz. 720–727.

Zágorhidi Czigány Balázs: Domonkosok. In: *Somorjai Ádám OSB*: Magyar szerzetes egyház- és rendtörténeiszek 1939 után. Sapiaientia 9. (2016) 103–105.

Zágorhidi Czigány Balázs: Domonkosok a középkori Beregszászon. Fehér Mátyas kritikája, in: Németh Peter (szerk.): A nyíregyházi Jóna András Múzeum évkönyve XLII. Nyíregyháza 2000. 149–153.

Zágorhidi Czigány Balázs: Domonkos szerzetesek Debrecen katolikus életében, református történeiszek a domonkos történetírásban. [kézirát]

Zágorhidi Czigány Balázs: A magyar domonkosok történeti névtára (1857–1950). In: A 800 éves domonkos rend Magyarországon. A középkori provincia felbomlásától a közelmúltig. (Magyar Domonkos Rendtörténet 2.) Szerk. Barna Gábor – Zágorhidi Czigány Balázs. Budapest–Vasvár 2017. 69–90.

Zágorhidi Czigány Balázs: Rendi élet a XIX–XX. század fordulóján Glasics Egyed OP krónikája nyomán. In: A domonkos rend Magyarországon. (Művelődéstörténeti Műhely Rendtörténeti Konferenciák 3.) Szerk. Illés Pál Attila – Zágorhidi Czigány Balázs. Piliscsaba–Budapest–Vasvár 2007. 148–164.

Zágorhidi Czigány Balázs: Szabó Szádok visszaemlékezése a Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformjáról. In: Laborator assiduus. A 70 éves Zombori István köszöntése. Szerk. Somorjai Ádám OSB – Somorjai Gabi. Bp. 2019. 237–250.

Zágorhidi Czigány Balázs: A Szent Domonkos-rendi Hittudományi Főiskola. In: A katolikus Budapest III. Oktatási és nevelési intézmények. Szerk. Beke Margit. Bp. 2019. 196–198.

Zágorhidi Czigány Balázs: A vasvári domonkos kolostor helyreállítása és a Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény létrehozása 1999–2009. In: *Historicus Polonus-Hungarus*. Ksiega pamiatkowa ofiarowana Ojcu Józefowi Puciłowskiemu OP w siedemdziesiąta rocznice urodzin. Emlékkönyv Puciłowski József atya tiszteletére hetvenedik születésnapja alkalmából.

Red./Szerk. Tomasz Gałuszka–Pál Attila Illés–Marek Miławicki–Balázs Zágorhidi Czigány.
Kraków 2010.

VIII. 4. Interneten elérhető források

Augustin Laffay OP: The Dominican Historical Institut.

<http://institutumhistoricum.op.org/en/storia/> (a letöltés ideje: 2019. szept. 29.)

Felhívás: Kecskeméten is gyűjtik az 1956-os eseményekhez köthető relikviákat.

<https://keol.hu/kecskemet-bacs/felhivas-kecskemeten-is-gyujtik-az-1956-os-esemenyekhez-kotheto-relikviakat> (a letöltés ideje: 2019. okt. 12.)

Felhívás várostörténeti dokumentumok gyűjtésére – Zalaegerszeg története képekben.

http://mnl.gov.hu/mnl/zml/hirek/felhivas_varostorteneti_dokumentumok_gyujtesere (a letöltés ideje: 2019. okt. 12.)

Felhívás 1956 emlékeinek gyűjtésére.

http://mnl.gov.hu/mnl/jnszml/hirek/felhivas_1956_emlekeinek_gyujtesere (a letöltés ideje: 2019. okt. 12.)

Koltai András: A katolikus levéltári restitúció Magyarországon 1993–2003. (Iratátadások az egyházi és a közlevéltárak között az elmúlt évtizedben)

<https://leveltar.katolikus.hu/index.htm?https&&&leveltar.katolikus.hu/leveltarugy/koltai=restitucio.htm> (a letöltés ideje: 2019. szept. 30.)

[Kristóf Mária] Martina nővér visszaemlékezései. http://domonkosnoverek.hu/?page_id=15466 (a letöltés ideje: 2019. szept. 29.)

Mózessy Gergely: Prohászka Ottokár zsidóellenességéről. Egyháztörténeti Szemle 9. (2008) 4. sz.

<http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/mozessy-prohaszka.htm> (a letöltés ideje: 2019. dec. 4.)

Pierre Nora: Emlékezet és történelem. Ford. K. Horváth Zsolt. *Aetas* (1999) 3. sz.

https://epa.oszk.hu/00800/00861/00012/99-3-10.html#P10_119 (a letöltés ideje: 2019. okt. 11.)

Rendi névtár (*Schematismus Patrum et Fratrum Ordinis Praedicatorum*).

<https://www.dominicana.hu/rendtortenet/adattarak> (a letöltés ideje: 2019. okt. 1.)

Soós Viktor Attila: Badalik Bertalan püspöki jogkörének megvonása és internálása. *ArchivNet* 7. (2007) 4. sz.

http://archivnet.hu/politika/badalik_bertalan_puspoki_jogkorenek_megvonasa_es_internalasa.html (a letöltés ideje: 2019. október 24.)

Szende Ákos: A fekete bárány is a nyájhoz tartozik? Adatok Farkas Dénes szombathelyi püspöki helynök (1951–1956) pályafutásához. *Vasi Szemle* 63. (2009) 2. sz.

<http://www.vasiszemle.hu/2009/02/szende.htm> (a letöltés ideje: 2019. nov. 19.)

VIII. 5. Sajtó

Apró hírek [zászlószentelés]. *Pesti Hírlap* 44. (1922) 132. sz. 7.

[*Aradi Zsolt*] P. Böhle ezüstmiséje. *Nemzeti Ujság* 27. (1935) 161. sz. 10.

Aranymisék, ezüstmisék. *Új Ember* 16. (1960) 29. sz. 1.

Árpádházi Szent Margit szenttéavatási ügye. *Dunántúl* 21. (1931) 164. sz. 5.; [azonos címmel] *Magyarország* 38. (1931) 165. sz. 8.

Az Aquinói Szent Tamás Társaságból. Az 1914. március 7-én tartott közgyűlés. *Religio* (1927) 5. sz. 505–510.

Az Aquinói Szent Tamás Társaságból. Felolvasóülés 1925. december 16-án. *Religio* (1926) 1. sz. 96–104.

Badalik Bertalan: Amerikai levél. *Rózsafüzér Királynéja* 44. (1928) 5. sz. 134–138.

Bőle Kornél: A Credo multjából. Visszatekintés a 25 év úttörő munkájára. *Credo*, 1946. nov., 4.

Bőle Kornél: Templomunk. *Rózsafüzér Királynéja* 37. (1921) 61., 62., 192.

Bőle Kornél: A világ legszebb temetőjében. *Rózsafüzér Királynéja* 28. (1912) 364–368.

Böven hullott a malasztok harmatja. *Credo!* 17. (1939) 56.

Díszülés a Vigadóban. *Uj Nemzedék* 11. (1929) 35. sz. 4.

Dominikánus krónika. Credo! 7. (1929) 34.

A domonkosok emlékkönyve. Magyar Kultúra 5. (1917) 560.

A herceghalmi katasztrófa. Budapesti Hírlap 36. (1916) 336. sz. 8., 9.

Hírek a magyar Szent Domonkosrendi tartományból. Credo! 16. (1938) 142., 143.

„Egy ország, amely háromszor dőlt össze”. Nemzeti Ujság 5. (1923) 119. sz. 2.

Dr. Hóka Imre: A krédista hite – élet. Credo! 5. (1927) 90–93.

Jubileumi ünnep budapesti zárdánkban. Rózsafüzér Királynéja 32. (1916) 382., 383.

[*k. z.*] A szociális gyűlés (Böhle Kornél dominikánus beszéde) Magyar Jövő 10. (1928) 25597. sz. 4.

A katolikus nagygyűlés. Budapest, nov. 15. Budapesti Hírlap 30. (1910) 272. 5–7.

Kecskemét ünnepnapjai. (Szent Imre-díszgyűlés a piarista gimnázium udvarán) Kecskeméti Közlöny 12. (1930) 204. sz. 2.

Kérékgyártó Árpád: Két útleírás... Katholikus Szemle 42. (1928) 186., 187.

Magyar Nemzeti Zarándoklat Lourdes-ba. Esztergom (1912) 20. sz. 5.

Meghalt Böle Kornél. Uj Ember 17. (1961) 15. 4.

Nagy leányzarándoklás a Szent Margit-szigeten. Rózsafüzér Királynéja 38. (1922) 87–89.

Országosan 98,2 százalék Népfrent szavazat... Vas megye 9. (1953) 115. sz. 1.

[*Eugenio Pacelli*] A pápa követének hatalmas beszéde az Euch. Kongresszus megnyitásakor (május 25.) Credo! 16. (1938) 86–93.

p. k.: Uj főnöke van... Rózsafüzér Királynéja 34. (1918) 189.

p. k.: Egy kis krónika. Rózsafüzér Királynéja 35. (1919) 15., 16. [Rendkívüli szám]

Paluscsák Pál: [Rendi hírek] Rózsafüzér Királynéja 34. (1920) 28.

Patek Ferenc: Horváth Sándor: A Szent Domonkos rend multjából és jelenéből. Századok 51. (1917) 272–277.

Radványi Sándor: Ünnepek után. Rózsafüzér Királynéja 60. (1944) 2. sz. 1., 2.

A Rerum Novarum jubileuma. Uj Nemzedék 13. (1931) 109. sz. 7.

ss.: Irodalmi újdonság. Élet 16. (1926) 464.

Társulati hírek. Rózsafüzér Királynéja 37. (1921) 175., 176.

Túri Béla: Isten utjai. Nemzeti Ujság 12. (1930) 188. sz. 1–6.

Vasárnapi Notesz. Kecskemét és Vidéke 16. (1935) 35. sz. 4.

VIII. 6. Egyéb

Interjú Kristóf Márta Martina nővérrel. Budakeszi, 2019. febr. 14. [saját felvétel]

IX. Rövidítések jegyzéke

ÁBTL	Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltár
ÁEH	Állami Egyházügyi Hivatal
AC	Actio Catholica
AGOP	Archivum Generale Ordinis Praedicatorum/Archivio Generale dell'Ordine dei Predicatori
ASOP	Analecta sacri Ordinis Fratrum Praedicatorum
ÁVH	Államvédelmi Hatóság
BOP	Bullarium Ordinis Fratrum Praedicatorum
c.	című
DRGYK	Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Könyvtára
DRGYL	Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Levéltára
IHOP	Institutum Historicum Ordinis Praedicatorum
ill.	illetve
JTMRL	Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára
kb.	körülbelül
ld.	lásd
MELTE	Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
MNL TML	Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára
MNL VaML	Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára
MOP	Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica
PFKK	Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár Kézirattára
PFL	Pannonhalmi Főapátsági Levéltár
PPKE	Pázmány Péter Katolikus Egyetem
SOP	Scriptores Ordinis Praedicatorum
SZEL	Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár
vö.	vesd össze

X. Melléklet

X. 1. Bölle Kornél kéziratos visszaemlékezései

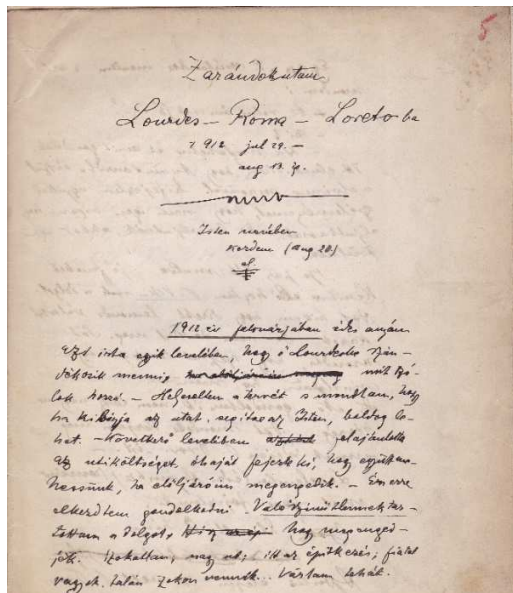
X. 1. 1. Képanyag

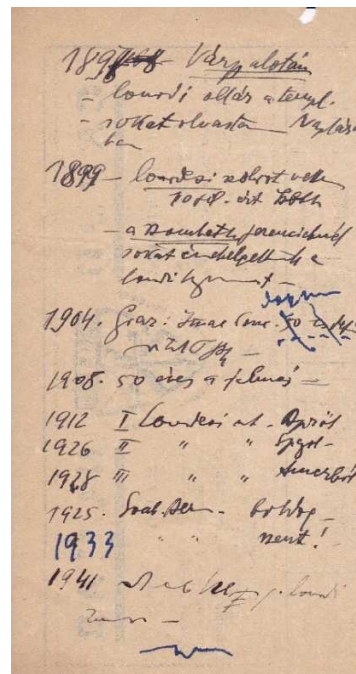
1. kép Horváth Hajnalka történész-levéltáros hallgató a Bölle-hagyaték rendezése közben (Vasvár, 2010/2011) [Zágorhidi Czigány Balázs tulajdona]

2. kép Bölle Kornél iratanyaga 2019 nyarán [saját felvétel]

3. kép A kézzel írt visszaemlékezések egyike – Zarándokutam Lourdes–Róma–Loretóba DRGYL, BK, Kéziratok

4. kép Jegyzet a második lourdes-i zarándoklat kéziratahoz DRGYL, BK, Kéziratok

X. 1. 2. Kéziratokkal kapcsolatos feljegyzések

X. 1. 2. 1. Klerikatus. Kispapi évek (1904–1910)

„Az egyházi év folyamán végzett ájtatosságokról, körmenetekről már írtam a *Noviciátus* fejezetben.” (15.)

„Szorgalmasan vezettem Naplómat 1907 végéig. Ekkor abbamaradt két évre, mert túl sok volt a dolgom és készülni kellett erősen a papszentelésre, mióta megtudtam – 1909. szept. elején –, hogy jövőre, 1910-ben felszentelnek.” (39.)

„Lassan-lassan elközelgett a papszentelés napja. Erről és a szentelésről egyik másik könyvem, a *Myrtuszbokor* bőven szól.” (41.)

X. 1. 2. 2. Téged jöttünk köszönteni, mariazei Szűzanya!

„De pillantsunk bele saját akkori lelkivilágomba, hogyan írom le a számomra nagy eseményt, édesanyámnak első látogatását nálam, ifjú szerzetesnél. [...] 53 évvel ezelőtt róttam ezeket a fenti sorokat, de ma is úgy hatnak, mint a friss virág illata. (10., 11.)”

„Szívesen írtam meg első szentmisém »történetét«és elindulásomat a papi élet működésébe.” (26.)

„Retzben 1935. július 17-én értem meg pappá szentelésem 25. évfordulóját. Erről egykorú naplójegyzeteim, hála Istennek, terjedelmesen megemlékeznek.” (26.)

„Magáról a nagy napról [Bőle Kornél primiciájának 25. évfordulója, 1935. július 25-én – GM] szinte okmányszerűen így szól akkori naplóm.” (43.)

„Köszönöm 21 év után is, amikor e sorokat írom, a megbe[csü]lést, figyelmet, szeretetet mindenkinek. Isten fizesse meg!” (47.)

„Pénteken [1937] (júl. 9-én) eszembe jutott, jó volna egy kis kört tenni, hisz olcsó! Marizei-be is elmegyek – mondja kis egykorú naplóm.” (49.)

„Tegnap is, ma is – mondja naplóm – szép hűvös idő volt, majdnem esett. Aratnak mindenfelé.” (49.)

„És nem vitt el [ti. az 1934-ben megállapított cukorbetegség – GM]. Mai napig sem. 1956. júl. 6-ig. Sőt, fogta magát, és nyom nélkül elmúlt.” (52.)

X. 1. 2. 3. Utaim⁸⁰⁸

„Szent Imre-ünnepségekről másik írásomban: [az] *Úrnapjaimban* szólottam, egyet-mást elmondva a sok szép esemény közül.” (136.)

„Gellért atyáról mint klerikusról többször megeml[é]kezem naplóimba és egyéb írásaimban.” (170.)

„Ez alkalommal szépen elkanyarodtam Retzből Salzburgba és onnét fel Mariazell felé a Selzthalonát. Naplóim jegyzetei őrzik a szép napok emlékeit.” (183.)

„Május 25., 26., 27-én zajlottak a Kongresszus nagy eseményei. Ezeket azonban más könyvemben (*Úrnapjaim*) írtam meg bővebben.” (186.)

„[...] már nagyon közel voltak a Kongresszus boldog-fáradságos napjai, amelyeknek lelki előkészítésében [anny]it fáradozhattam. Ezeket a napokat azonban más könyvemben: az *Úrnapjaimban* írtam meg.” (188.)

„Aszódon egy beszéd a Katolikus Körben, azután triduum, Munkácson Credo-triduum. Hogy persze itt járva minden elmúlt dolgok iránt érdeklődtem, magától értetődik. Mindezeket az érdekes eseményeket gépelt naplóim őrzik.” (200.)

„Magam is igen kiválónak ismertem [gróf Zichy János kultuszminisztert – GM], amennyire magamfajta ember beletekinthet a dolgokba. Meg miniszter korában igen bőkezűen segítette templomépítésünket a Vallásalap révén. Az AC elnöke volt, jeles szónok és katolikus közéletű férfiú. Akkori naplómban meleg sorokat írtam róla. R. i. p.” (220.)

X. 1. 2. 4. Máriabesnyő

„Mivel reméltem, hogy majd valahogy előkerül az amerikai missziós utamnak már kész k[é]zírata, amely az első missziós útról szólt, azt egyelőre csak lélekben szövögettem.” (38.)

„Én magam azonban elpanaszkodtam Szörényinek⁸⁰⁹ a magam baját: minden könyvem, kéziratom, jegyzetem ott van a domonkos zárdában. Hogyan lehetne azt megszerezni? Hiszen egy élet rejlik benne, minden munkájával?” (39.)

„De énnekem a fontosak kézirateim, jegyzeteim és legértékesebb könyveim voltak.” (40.)

⁸⁰⁸ Az idézetek mögötti oldalszámok a nyomtatásban megjelent forrásra hivatkoznak. *Bőle K.*: Utaim i. m.

⁸⁰⁹ Szörényi (Holács) Gábor SJ (1912–1984) a szerzetesek ügyeit intéző ún. paritásos bizottság tagja, 1951-től Római Katolikus Egyházi Kegydíjasok és Betegtek Szeretetszolgálatának (EKBESZ) ügyvezető igazgatója.

„De egy fontos iratsomó nem került elő. No, sok minden is hiányzott, de most legjobban szerettem volna az amerikai missziós utam leírását megtalálni. Közel ezer oldalnyi szöveg! Nem került elő. Ellenben a javainkra vigyázó kommunista egyszer szó szerint idézett belőle. Nem szóltam, de láttam, merre lehet. Végül [...] rászántam magam, hogy újra megírom az egészet. Mert a gyorsírási jegyzeteim megmaradtak. Nagy munka, nagy elszántság kellett hozzá, de végül másfél évi kemény munka eredményeként készen lett az első missziós utam leírása.” (41., 42.)

„Milyen jó, hogy megírtam az 1925-ös két római *Szentévi nefelejcs*ekben megörökített zarándoklatot, annak eseményeit, lelkemben fogant visszhangjait.” (48.)

„A régi zsolozsmakórusunk volt a raktár. Ott az ablakfülkék alján össze-vissza folyóiratok, kéziratok, könyvek... Itt rendeztettem többször. Kerestem kézirateim, amik még hiányoztak.” (65.)

„Isten kegyelmével teljes erővel hozzáálltam az amerikai missziós utam megírásának befejezéséhez.” (76.)

X. 1. 2. 5. Mirtuszbokréta

„Ámde erről az eseményről [ti. Bőle Kornél 1910. július 10-i pappá szentelése – GM] és első szentmisémről hadd idézzem egyik régebbi írásomat.” (9.)

„Sajnos naplóm az egész esztendőről nem mond mást, mint azt, hogy Szent Bonaventura napján, július 14-én szubdiakónusnak szenteltek fel. Hála Istennek! Lelkigyakorlatos jegyzeteimre utal a naplóm, de itt is csak kevés volt feljegyezve.” (11.)

„Mindezekről az évekről [ti. noviciátus és klerikátus éve – GM] szépen beszámolnak megőrzött naplóim.” (15.)

„Erről a hét évről van hála Istennek bőséges naplójegyzetem. Eseményeiről tehát, lelki élményeimről, lelkivilágomról tájékoztatást lelek bármikor.” (16.)

„Óriási élmény volt IV. Károly király koronázása Budán 1916. december 30-án. [...] Ezt is megírtam *Utaim* c. könyvemben.” (58.)

„P. Theissling generálisunk jelentéstételre hívta P. Provinciálist Svájcba. Zürichbe. Sándor atya engem vitt magával titkárnak. Ez a gyönyörű út meg van írva az *Utaimban*.” (63.)

„A kommunizmus alatt tanácskozássra hívta és kérte Sándor provinciális a volt monarchia fejeit, kiküldötteit Bécsbe. Magyar részről én mentem oda. Kalandos utam az *Utaimban* meg vannak írva.” (66.)

„Minden dolgom Vasvárott olvasható a *Vasvár* c. könyvecskémbe.” (67.)

„Itt [ti. Retzben] ért azután Istennek hála ezüstmisém kedves ünnepe. Ennek leírását egykori naplóim örökítik meg egy másik, újabbkori írással együtt.” (72.)

„Retzben 1935. július 17-én értem meg pappá szentelésemnek 35. [sic!] évfordulóját. Erről egykorú naplójegyzeteim, hála Istennek, terjedelmesen megemlékeznek.” (74.)

X. 1. 2. 6. Életem Pannonhalma Szent Hegyén

„Tüstént nagy betűhosszal láttam neki az amerikai útleírás folytatásának. Azt mondanom sem kell, hogy mindennap megírtam a naplójegyzeteimet.” (18.)

„Amerikai második missziós utam útleírását aug. 29-ig fejeztem be. Némi kis pihenés után nekiálltam mind a két indexelésének. Helyi, személyi és tárgyi indexet csináltam hónapokig tartó [fá]radsággal. [...] A kettő együtt [...] sűrűn gépelt oldal. Milyen jó, hogy még idejében elkészítettem. Ma már rossz szemmel a gyorsírási jegyzeteket csak feliből-harmadából tudnám csak elolvasni.” (21.)

„[1956] Június folyamán elkészítettem a Téged jöttünk köszönteni! c. kiskönyvem, amelyben 7-szeres máriacelli zarándoklatomat írom le.” (99.)

„Ebben az évben folytattam a múlt évben megkezdett *Életemből* címen írt emlékeimet. Eljutottam egészen a noviciátus végéig. Innen már a megőrzött naplóim mondják el a kispapi életemet egészen a felszentelésig. Onnét meg már könnyen eligazodom az adatokban, és ha Isten még időt és erőt enged, a Gondviselés iránt való soha el nem múló hálából megírom majd a többit is. Íme, ez az írásom is ennek az adósságnak a törlesztgetése.” (201.)

„Közben nekem nagyon kedves dolgokat írtam idehaza. *Úrnapjaim* címen egy könyvet és egy másik[at] *Utaim* címen. Jókedvvel dolgoztam rajtuk. A természetfelettieket nem számítva ilyenek a legkedvesebb örömeim.” (203.)

X. 1. 2. 7. Napló 1956

Jan. 1. „Az idénre tervezett munkám Isten segítségével. [...] 3. Mariazell. Az 1926 utak.” (1.)

Márc. 14. „Le kellene írni Sándor atya utolsó éveit, apróságokat, életét, műveit. Meg Szádok atyáról is legalább anekdotákat.” (26.)

Ápr. 26. „Gondolat: megírom Marizellt a Szűzanya tiszteletére. A terv is megvan már hozzá.” (33.)

Ápr. 29. „Ma szombat van. Mariazell megírásának gondolata lelkesítően megragadott.” (34a)

- Máj. 6. „Sienai Szt. Katal[in] élete gyönyörű. Szeretném megírni sienai látogatásomat. Egyszer már valahol írtam. Írásokat rendeztettem. Mariazelli utaimmal foglalkoztam.” (36.)
- Jún. 10. „Most jön Mariazell megírása.” (42.)
- Júl. 1. „Azonnal kezdtem írni a mariazelli utat.” (47.)
- Júl. 5. „Mariazellt írtam.” (47.)
- Júl. 7. „Keményen dolgoztam Mariazellen.” (48.)
- Aug. 28. „Szorgalmas naplómunka.” (58.)
- Aug. 30. „A rend OP magyarorsz. tört. röviden készen lett. Fárasztó volt, de szívesen csináltam.” (59.)
- Szept. 4. „Klerikus korombeli s egyéb jegyzeteket nézegettem s vettem számba. Ezzel még jó sok munka lesz!” (61.)
- Szept. 6. „Egész nap régi OP leveleket rendeztettem. De. amerikai utaimat javígtattam. [...] Klerikus korombeli írásaim jegyzéke.” (62.)
- Szept. 7. „Korrigáltam a III. pld. amerikai utat.” (62.)
- Szept. 11. „Naplómásolás egész nap.” (63.)
- Szept. 21. „Egész nap naplójegyzeteket másoltam, és 1903-ból való leveletem. 1913–1915-ből.” (65.)
- Szept. 25. „Hála Istennek, befejeztem az I. út (amerikai) III. példányának aláhúzásait.” (66.)

X. 1. 2. 8. Napló 1958

- Jan. 1. „Naplóírásokat rendeztem, és legalább az évszámot felírtam az 1956. év számára. [...] Jó feltétel: ebben az évben újat nem kezdek írni, hanem a meglevőket rendezem, javítom.” (1.)
- Jan. 5. „Alig imádkoztam valamicskét, máris nekifogtam 1950. júl.-tól való utazásaim összéböngészésének a predik[ikációs] könyvemből és számadásaimból.” (3.)
- „Jan. 6. de. naplókat másoltam.”
- Jan. 7. „Sokat dolgoztam a naplóíráson. Február végén állok, 1956. [...] Látom, milyen fontos, hogy az ember rendesen írjon, ha siet is, különben nem tudja a gyorsírást később visszaolvasni. [...] Igen benne vagyok már az emlékezésekben. Lefekvés után szinte az egész életemet átfutom.” (5.)
- Jan. 8. „Egész napon át jól tudtam dolgozni. Egészen nekilendültem. Eljutottam [19]56. márc. 12-ig!” (7.)

- Jan. 10. „Átnézegettem és rendezgettem az 1956 naplójegyzeteket. Érdekes esztendő!” (7.)
- Jan. 11. „Reggel az 1953 naplójegyz[eteket] rendezgettem.” (8.)
- Jan. 14. „Szüntelenül másolom az 1956 napló gyorsírási jegyzeteit, gépelve. Most épp az október 23-as napok vannak soron.” (11.)
- Jan. 16. „Hála Istennek, séta után befejeztem az 1956[-os] naplót. Deo g.! Fél ötkor.” (13.)
- Jan. 17. „Tegnap este úgy döntöttem magamban, hogy az [19]57 napló után átírom az 1944 és [194]5-öst. Aztán a többit is.” (14.)
- Jan. 18. „Szorgalmasan gyúrom a naplóátírásokat. Most már 1957. márc.ban vagyok.” (15.)
- Jan. 19. „De. imádkoztam és dolgoztam a másoláson, illetve átíráson.” (16.)
- Jan. 21. „Szépen eldolgozgtam egész nap a gépelésen. És előkerestem a lourdes-i dolgozatomat, hogy az előadásra készüljek. Igen örömmel teszem!” [...] „Elég szépen dolgozgtam a naplóátíráson is.” (18., 19.)
- Jan. 23. „Ma kissé haladtam a másolásban, illetve átgépelésben.” (19.)
- Jan. 25. „Javában dolgozgtok a naplógépelésen. [...] „Azután jól dolgoztam a naplómásoláson.” (21.)
- Jan. 28. „Az 1957-es naplójegyzetek másolását talán kevés híján, ma befejezem. [...] A naplómásolásokat befejeztem 1957-ről. Este fél 9-kor. Deo gratias!” (22., 24.)
- Márc. 22. „Délelőtt 11-re befejeztem mind a három lourdes-i utam leírásának elolvasását. Most is tetszik, a rengeteg elírást persze javítani kell. Boldog vagyok, hogy megírtam 1955-ben!” (63.)
- Márc. 24. „Mise közben jött a gondolat, hogy most megírogatom az autobiograf[iát] legalább vázlatosan.” (65.)
- Ápr. 12. „Ezt a naplórészt [március] 28.–[április] 12-ig ma írtam.” (68.)
- Máj. 1. „Aztán jól átgondoltam életem egyes apróságait, terveket csináltam az íráshoz, az elsőáldozásommal foglalkoztam stb. Most este teszem majd papírra a jegyzeteket.” (75.)
- Máj. 2. „Napközben dolgozgtam, pihengtettem, gondolkodtam dolgokon és az életrajzfélén.” (76.)
- Máj. 3. „Pihenés közben átgondoltam elem[i] isk[olás] korom apró-cseprő eseményeit.” (76.)
- Máj. 4. „Gondolatban és jegyezgetve dolgozgtok az *Életemből*ön.” (78.)
- Máj. 5. „Sokat gondolkodom életem apró eseményein, amikor az ágy tetején hevergetek. Érdekesekek, ha nem is világrengetők. Holnap, ha Isten segít, elkezdem megírni lassankint. Work begun is half done.” (79.)

- Máj. 6. „A most folyó életrajz és Lourd[es] [sic!] elkezdem a Cantimpratensis⁸¹⁰ egyes részeit lefordítani. Jézus, segíts!” (80.)
- Máj. 9. „Tovább dolgoztam az »életemen«. [...] Várpal[ota] befejezve, a vázlatozási jegyzetek. [sic!] Kispest elkezdve. Érdekes ilyenén dolgozni.” (83.)
- Máj. 10. „A jegyzetek már megvannak Várpal[ota], Kispest, Szombathelyről. Most már könnyebb, mert vannak jegyzetek.” (84.)
- Máj. 11. „Kicsit foglalkoztam az *Életemből*lel.” (85.)
- Máj. 14. „Folytatom az életemből adatainak jegyezgetését.” (87.)
- Máj. 15. „Imáim elvégzése és némi pihenés után indul a munka az »Életemből«. És a pesti naplójegyzetek olvasgatása. Most látom csak igazán, 48 év múltán, milyen hasznos dolgot végeztem akkor, ezeket jegyezgetve.” (87.)
- Máj. 17. „Folytatom a pesti jegyzeteim olvasását és a Pred[ikációs] könyvem jegyzéseit nézem. [...] B[uda]pesti krónikás jegyzetekkel foglalkoztam. Olvasgattam 1918 és [19]19-et pótolgattam.” (88.)
- Máj. 19. „Most ismét jönnek az *Életemből* jegyzetek. [...] Szép idő. Jól dolgoztam a pred[ikációs] jegyzékben, és az 1954-es naplójegyzetek dátumait húzogattam alá.” (89.)
- Máj. 20. „Reggel dolgoztam a pred[ikációs] jegyzéseken és a naplójegyzeteken. 1944.” (90.)
- Máj. 21. „Jóízűen tudok dolgozni. Hála Istennek! Ha nem is gépelek, hanem heverek, akkor is szövegetem a múlt szálait, emlékeit. Alig várom, hogy végleges formába öntsem.” (90.)
- Máj. 22. „Haladok a pred[ikációs] jegyzékek böngészésében és a krónikás jegyzetek olvasgatásában. [...] Folytatom a már reggel is megcsinált pred[ikációs] jegyz[ék] böngészését. Milyen jó, hogy ez megvan.” (91., 93.)
- Jún. 27. „Valahogy nem volt kellő hangulatom az *Életem* megírásának elkezdésére. De 1-én feltétlenül elkezdem. Jézus, segíts!” (115.)
- Jún. 30. „Most még befejezem, ami hátra van, s alaposan kilátok a biograph[iai] emlékeknek.” (117.)
- Júl. 3. „Chronológiámon, pred[ikációs] jegyzéken jól tudtam dolgozni.” 119.
- Júl. 5. „Erősen dolgoztam a pred[ikációs] jegyzék helyeinek kiírásán. Estére 1927[-ig] meglettem.” (119.)

⁸¹⁰ Ti. Thomas Cantimpratensis: *Bonum universale de apidus* (1627).

- Júl. 6. „Szépen dolgozgatok ma is az *Életen* és a *Derűn*.”⁸¹¹ (120.)
- Aug. 10. „No, most újra nekifogok a komolyabb munkának: *Életemből*, *Apróságok* stb.” (145.)
- Aug. 14. „Most majd nekilátok *Életem* írásának.” (145.)
- Aug. 15. „Lám, hogyan teleltem egyszerre okos tervekkel! Persze az *életemből* halad tovább.” (149.)
- Aug. 17. „Most tehát neki az *Életemnek*...” (150.)
- Aug. 18. „Ma az 1934., [19]35. évet csináltam meg a predik[ációs] jegyzékemből, és félig a 36-ot. Haladunk.” (152.)
- Aug. 24. „Szépen dolgozgattam a pred[ikációs] jegyzékeimen és Sándor a[tya] levelein. A jó Gombás ciszt. olyan áldozatkészen segít olvasni.” (155.)
- Aug. 26. „54 évvel ezelőtt ezen a napon tettünk egyszerű fogadalmat [...] Megvannak erről a naplójegyzeteim. [...] Du. befejezve a predik[ációs] jegyzékem kivonatolása.” (156.)
- Aug. 28. „Ma folytatom a böngészést az *Életemhez*. [...] Szépen haladtam jegyzeteim átnézésében és a tervezésben. Már lassankint hozzáfogok a megíráshoz – az *Életemből* könyvet írom. Jézus, segíts!” (157., 158.)
- Aug. 30. „Tegnap szépen megnyílt az elmém az *Életem* megírásához a gyűjtött anyagból.” (159.)
- Szept. 1. „De az *Életemből*nek is készen kell az idén lennie.” (162.)
- Szept. 2. „Délután az *Életemből* indult meg. Ebből is 7 oldalt gépeltem. Deo gratias!” (163.)
- Nov. 25. „Naplóírás 6-tól máig.” (211.)
- Nov. 28. „Az egészségügyi felülvizsgálók nem jöttek. De Lajos legalább egy napra rendet csinált. Én egy papírszeletet se mozdítottam meg.” (212.)
- Dec. 13. „Hajnalban 4 óra körül eltervezgettem a mostani munkarendemet az *Életemből* készülő kö[...].” (218.)
- Dec. 14. „Terv: *Életemből*. [...] Erősen nekilátok az életrajzi dolgok megírásának.” (219.)
- Dec. 16. „Dolgozgattam a »Morzsákon« (*Életem*). [...] Örömmel jelentem kis naplómnak, hogy a mai napon eddig – este 8 – 22 oldalt írtam a *Morzsákból*.” (221.)
- Dec. 19. „Este jó lendülettel dolgoztam az *Életemből* írásán. 41 oldal megvan. Még Várpalotán vagyok.” (224.)
- Dec. 20. „Az *Él[etem]ből* az 57-ik oldalnál állok.” (225.)

⁸¹¹ Vidám történetek, anekdoták gyűjteménye. DRGYL, BK, Kéziratok

Dec. 21. „Egész napon át keményen dolgoztam az *Él[etemből]* íráson. Este a 90. oldalnál álltam.” (225., 226.)

Dec. 22. „Egész nap az élményeken dolgoztam. 24 oldalt írt[am].” (225.)

Dec. 25. „Nem írtam semmi mást, csak ezt a kis naplórészt.” (229.)

X. 2. Zarándokutam Lourdes–Róma Loretóba⁸¹²

[1912. július 29.]

„Utamra áldást kérve és kapva Dunarich Károly Vikárius atyától /*P. Vikáriustól*/, elindultam 8-kor reggel a városba. Elvégezve teendőimet a Déli pályaudvar /*vasút*/ felé tartottam.

Ott már meglehetősen élénk volt a sürgés-forgás. A zarándokok beszélgettek, sörözgettek, új csoportok érkeztek. A vezetők feltűzött karszalaggal jártak-keltek, keresve a csoportjukhoz tartozókat.

Sikerült dr. Turcsányi Lászlónéval /*dr. Turcsányinéval*/ karszalagot cserélni, s így jutottam a 24. csoport vezetésébe. Itt a legtöbben szombathelyiek voltak.

Minél közelebb jött az indulás perce, annál élénkebbek, izgatottabbak lettek az emberek.

– Beszállni! Beszállni! – hangzik a vezényszó 11 óra felé.

Nekiálltunk /*Nekiindultunk*/ tehát a beszállásnak. A vonaton ki voltak téve az ablakokra a számok: A vonat ablakain ott lógtak a csoportok számai /*N. N. csoport*/.

És lőn nagy cihelődés, cipelkedés a vonatba /*vasútba*/... Én még aztán kiszálltam /*kiszállva*/ a vonatból, jártam-keltem mellette, útba igazítva, aki rászorult. S elbeszélgettem /*elbeszélgetve*/ egy jó postás bácsival.

11 óra 5 perc. Felhangzik a trombitaszó és a füttyszó /*füttty!*/

– Indulás! Tessék beszállni.

Beugrottunk. A nyitott ablaknál álltam én is, mikor a vonat lassan haladva megindult /*indult a vonat*/, mi kifelé integettünk /*integettünk kifelé*/, a künnlevők meg megeresztették jókívánásaikat:

– Szerencsés utat! Isten velük! Járvanak boldogan! [17.]

Ilyen és hasonló jókívánások szálltak felénk. Fehér zsebkendők lobogtatása, könnybe lábadt

⁸¹² A kéziratrészlet szövegváltozatainak egymásra vetítésekor főszövegként tekintettem az 1955. évben keletkezett változatot (*Bőle K.*: Zarándokutam b. i. m. 17–20.). Az ebből kimaradtakat, azonban az 1912. évben írt kéziratban (*Bőle K.*: Zarándokutam a. i. m. 6–10.) jelen levőket szögletes zárójelben, félkövér betűvel jelöltem. A főszöveghez képesti szöveg módosítás /*dőlt betű*/ jelzi.

szemek jelezték a szívélyes búcsút */búcsúzást/*.

Talán egy kicsit fáj is sokaknak, hogy nem jöhettek velünk!

– Mi */Hát/* indulunk a Jézus nevében! – mondogattuk odabenn.

– Az ám! – bólogatnak az emberek. És csendes meghatottság */megindultság/* vesz erőt mindannyiunkon */vett mindannyian [sic!] erőt/*. Hát */S/* igaz is! Egy ilyen nagy és szép és szent útra indulni nagy dolog */nem semmi/*! Hányan kívánkoznak! És nem mehetnek!

Hálás szívvel köszöntük meg Istennek, hogy ebben a kegyelemben részesülhettünk */mi a kegyelmet megkaphattuk/*!

Egy ideig nézegettünk erre is, arra is, de nemsokára azt mondtam majd aztán így szóltam a csoportomhoz */a csoportomnak/*:

– Kedves zarándoktársak! Isten nevében kezdjük el utunkat! Azért most vegyük elő */elimádkozzuk/* a szentolvasót, végezzük el úgy, mint elő van írva. Felajánljuk a zarándoklat szerencsés sikeréért! Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében! Amen. Üdvözlégy mennynek Királyné asszonya...

Olvasóima alatt jön az orvosunk, **[azt]** és odasúgja nekem, kérdezzem meg, van-e valaki beteg, mi a baja stb., hogy ha esetleg csodásan valaki csodálatosan meggyógyulnak */meghallgattattott/* meg tudjuk állapítani. **[Meg is lett.]**

Meg is mondtam a csoportomnak. De nekünk szerencsére nem volt betegünk.

Az olvasó **[is]** imádkozása elmúlt. Beszélgettünk, nézegettünk, gondolkodtunk. Így értünk aztán Székesfehérvárra.

Fél óránk lévén, hamarosan megebédeltünk. Az volt ám az öröm: nézni, hogyan rohanja meg a tömérdek utas a restaurációt. [18.]

– Levest! Sört! Virslit! Kenyeret! Húst! **[Hogy?]** Mennyibe kerül? Tessék!

Csak úgy repült a levegőben a sok megrendelés. Lőn pedig nagy tolongás, bosszankodás, ami nélkül az ilyesmi már nem */sohasem/* eshetik meg.

Sürgönyileg kirendeltem az állomásra Bruzsa Mariska óvónőt, rokonomat. Beszélgetés */Beszélgettünk/* egyről-másról, és máris elröppent */így múlt el/* a félóra.

Sípszó, trombitaszó ugratta be az utasokat a vagonokba, s a vasparipa rohant tovább Nagykanizsa felé.

Itt felvettünk */felvett/* egy-két utasokat */utast/*, **[szombathelyieket, akik]** éppen az én csoportomhoz tartozókat */tartoztak/*.

Ismét */Megint/* elmondtunk */elimádkoztuk/* egy */az/* olvasót [**8 órakor**], utána ki-ki vagy beszélgetett */beszélt/*, vagy imádkozott. Hat órakor következett a harmadik olvasó [**jött**]. Persze énekelgettünk */énekelünk/* is [**mindig az ima után**] amint ez már a zarándokoknál szokás és illik. Ez már így dukál!

Lassan-lassan megváltozott a vidék. [**Igaz, majd elfeledtem a Balatont.**] Boldogan gondolkok vissza a már rég elhagyott Balatonra, a magyar tengerre. Ezt a szép magyar tengert. A magyarok büszkeségét én csak most láttam először életemben. */Először láttam a magyarok eme büszkeségét./* Hát gyönyörű látvány, az igaz! A tihanyi hegy rajta az apátság és templom az egész tájat */vidéket/* igen kiemeli, csinosítja. Általában a túlsó oldal, rajta a hegyek, igen szépnek látszik */hegyekkel szegélyezve szebbnek látszik/*. [19.]

Hát szóval változott a táj, és egyszer csak átléptük, azaz átrobotgunk */futottunk/* édes hazánk határait */határát/*. Édes hazám, Isten veled! Egyszer csak azon vettük magunkat észre, hogy befutottunk, a Pragerhofban vagyunk (este 7 óra) a német sógoroknál. Este [...] -kor. Már sötétedés */sötétes/* volt. Itt olyan vacsorafélét ettünk, ittunk.

Mint a villám, úgy ugráltak a fürge német pincérek jobbra-balra.

– Platz! Platz! – harsogták.

– Zahlen! Zahlen! – követelők az egyre-másra.

Azt a jó pragerhofi hideg sört sokszor hallottam Taliánországban emlegetni. Ti. hogy bárcsak itt is volna ilyesmi.

[**Sötét este lett nemsokára.**] A mi tüzes paripánk kattogva-csattogva száguldott */ment/* már jó sötétben Laibach felé. Ez az a Laibach, ahol ezelőtt úgy 15 évvel, 97-ben hatalmas földrengés burogatta [sic!] fel a házakat. Ma persze annak már nyoma sincs.

Öreg este lévén imádkozgattak */imádkozgatva/* [**csendesén**], el-elbólogattak az emberek. Szörnyű meleg volt a vonatban! Érthető. A kánikula kerek közepén, úgy majdnem [**úgy**] harminc ember batyustól, egy nem is igen nagy vagonban. De hát, elvégre is nem kéjutazás egy */a/* zarándoklat!” [20.]

X. 3. Kortárs emlékezések Böle Kornélról

X. 3. 1. Dunarich Károly: Emlékezéseim és adatok a budapesti Sz. Domonkos-rendi kolostor alapításáról⁸¹³

⁸¹³ Dunarich K.: Emlékezéseim i. m. 102., 115.

1912-ben megváltozott a füzet címlapja,⁸¹⁴ homlokára az új templomnak a képe került. A munka megkezdésével kitűnő alkalom kínálkozott arra, hogy annak haladásáról jötevőinket értesítsük és további adakozásra buzdítsuk. Ennek a hírrovatnak négy éven át szakavatott vezetője volt P. Böle Kornél. Pompás cikkeiben kitűnően ecsetelte az építés egyes mozzanatait, és hogy híradása minél tetszetősebb legyen, azt a munkások között észlelt tapasztalataival fűszerezte. Ezen kívül minden hónapban egy-két új felvétel jelent meg a füzetben, hogy olvasói képben is lássák, hogy mennyire haladtunk a munkában. [...]

Könyvünket⁸¹⁵ P. Horváth Sándor rendezte sajtó alá, anyagi gondjai egyáltalán nem voltak vele. A felelősség ebben elsősorban a budapesti házunkat illette. És mivel a túlkiadásban nagy része volt P. Kornélnak, ezért el is vállalta érte a lelkes megbízatást, hogy heteken át utazgatott szerteszét az országban, hogy könyvünket egyes püspököknél és káptalanoknál elhelyezhesse.

X. 3. 2. Badalik Bertalan: III. levél a missziós útról⁸¹⁶

– No, sebj! – mondja Kornél atya – a fő, hogy itt van. Én is alig vártam már a találkozást.

Erre aztán a szobánkba mentünk, ideiglenes otthonunkba. Kornél atya váltig biztatott: „Nagyszerű ám a hajó. Elsőrangú az ellátás. Meglátja, most nem lesz beteg, mint öt évvel ezelőtt.” „Én is remélem” – feleltem önmagamot bátorítólag. [...] Kornél atya – láttam – már egészen otthon volt a hajón. Nem is hiszem, hogy ereiben nem tengerészvér csörgedez. Talán az ükapja, vagy annak az ükapja lehetett tengerészkapitány.

X. 3. 3. Vasárnapi Notesz (részlet)⁸¹⁷

Ez alkalommal elevenítjük fel, hogy az országosan közismert Böhle Kornél dominikánus atya hasonló helyzetben másképpen cselekedett. A határhoz közel egy hölgy elkezdett idegeskedni, hogy jajj, mi lesz vele, ha elveszik tőle a hermelim- és nyestprémét meg briliáns ékszereit.

– Adja csak ide, mondotta neki Kornél atya, és át is vette a dolgokat, az egyik prémet az egyik kabátujjába, a másikat a másik ujjába, az ékszereket pedig a habitusának kis zsebébe rakta. És mikor a határon jött a vámőr, s kérdezte tőle, van-e elvámolnivaló, a hölgy legnagyobb rémületére nagy hangon mondta be:

⁸¹⁴ A Szent Domonkos-rend lapja, a Rózsafüzér Királynéja.

⁸¹⁵ Horváth S. (szerk.): A Szent Domonkos-rend. i. m.

⁸¹⁶ Mellékletként közli: DRGYL, BK, Kéziratok, Amerikai napló II., 15. fejezet, 25., 26.

⁸¹⁷ [N. N.] Vasárnapi Notesz. Kecskemét és Vidéke 16. (1935) 35. sz. 4.

– Persze, hogy van. Itt az egyik ujjamban egy hermelin, a másikban egy nyest, az egyik zsebemben három briliáns és a negyedikben egy igazgyöngy.

A határőr talán ismerte a fehér ruhájú szerzetest és mosolyogva, hajlongva távozott, gondolván, milyen vicces kedvében van.

X. 3. 4. [Aradi Zsolt] P. Böhle Kornél ezüstmiséje⁸¹⁸

P. Böhle Kornél Szent Domonkos-rendi áldozópap és népszónok, a Credo Egyesületek országos szervezője a fővárostól távol szerdán, július 17-én ülte meg pappá szentelése negyedszázados évfordulóját, és mutatta be teljes visszavonultságban ezüstmiséjét. P. Böhle neve fogalom az országban. Semmi sem jellemzőbb rá, mint az, hogy a legnépszerűbb emberek egyike, amikor önmagáról van szó, ki akarja kerülni a népszerűséget. Nincs kifejezve P. Böhle munkája, ha azt írjuk róla, hogy egyházi és népszónok, mert az ő munkaterülete a katolikus férfitársadalom tökéletes megszervezése. A Credo Egyesület csodálatos munkájáról nem kell e hasábokon szólni. Egyik legtökéletesebb szervezete az országnak, olyan szervezet, melyben lélek van és állja az időt. Alig lehet mást hasonlítani hozzá, mint az amerikai Kolumbusz Lovagok⁸¹⁹ mozgalmát. P. Böhlének százezrek hálásak az országban, akiknek ő adott célt és értelmet. Mindezeknek imája és köszönete száll ezüstmiséje alkalmából az ég felé.

X. 3. 5. Szabó Szádok: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja (1857–1905)⁸²⁰

A Credo Egyesületről beszélünk. Ezen egyesület eredeti programja szerint a domonkos rendiektől vezetett Jézus Szent Neve társulatnak férfiága, és különösen a káromkodás ellen harcolt. Később mindinkább általános hitbuzgalmi jellegű lett, és mint ilyen, az ország férfi osztályát az egyházi élet érdekében erősen mozgósította. Ennek alapítója Böhle Kornél atya. Keletkezett Budapesten 1920-ban, és 1921. március 20-án alakult meg ugyanott első szervezete. Böhle atya fáradhatatlanul

⁸¹⁸ [Aradi Zsolt] P. Böhle ezüstmiséje. Nemzeti Ujság 27. (1935) 161. 10.

A méltatás részleteit Böle több alkalommal idézi, ld. *Böle K.*: Utaim i. m. 22.; *Böle K.*: Mirtuszbokréta i. m. 91., 92.; *Böle K.*: Téged jöttünk köszönteni i. m. 46., 47.

⁸¹⁹ Kolumbusz Lovagok (Knights of Columbus): az 1882-ben alapított amerikai szervezet szociális programjáról ismert (pl. rászoruló családok támogatása). Magyar Katolikus Lexikon. Főszerk. Diós István.

<http://lexikon.katolikus.hu/K/Kolumbusz%20Lovagok.html> (a letöltés ideje: 2019. dec. 11.)

⁸²⁰ *Szabó Sz.*: A Szent Domonkos Rend Birodalmi Rendtartományának reformja i. m. 11., 20.

dolgozott ezen egyesület érdekében. Ő egész 1944-ig vezette a Credót, és ez alatt az idő alatt 388 plébánián alapította azt meg.

Böhle Kornél atya 1925-ben az Aquinói Szt. Tamás Társaságban egy nagyon érdekes előadást tartott a domonkos rendhez tartozó Weiss Albertről (†1925. aug. 15-én mint ny. egyetemi tanár a svájci Freiburgban). Böhle atya közelebbről ismerte annak nagy érdemeit az új apologiai és a kor szellemét ismertető művei alapján. Megérdemelte. Ugyanaz a rendtag, B. Margit szentté avatásának legbuzgóbb előmozdítója, 1934-ben a Szent István Akadémián tartott egy igen érdekes előadást Árpádházi Margit szenttéavatási ügye és a legrégebb Margit legenda címen.

X. 3. 6. Márk Ágoston levele Varga Géza Ernőnek⁸²¹

Igen meghitt kedves társaság van itt Krisztus Urunk nagy családjából együtt. P. Böhle Kornél O. P. atyának a tőszomszédságában lakom. Sokat van a kedves, humoros P. Kornél atyánk nálunk. Ugyanis nem egyedül lakom, ketten vagyunk egy szobában, s a jó Kornél páter egy kicsit dödörögni jön hozzánk látogatóba. Képzeld el az ő régi alakját, de bizony már nem a régi, nagyon lefogyott, de azért mindig kedélyes, ebben a mivoltában még a régi, no meg, hogy ne is mondjam, a szeretete tudod, hogy kifogyhatatlan. Igen boldog a mi nagy missziós Kornél atyánk, hogy én is ide kerültem, s elhalmoz minden jóval gyöngédségében. Rólad is beszélgettünk igaz szeretettel, a Makkos-Mária kegyhely küzdelmes újjáépítéséről is szó esett. A megújult szép kegytemplom a Te szülötted, elsősorban a [Te] műved.⁸²² A mi Kornél atyánk nem mond, soha nem is mondott hízogó szavakkal szépeket, de önzetlen, bátor apostoli buzgóságodért Téged tisztel és becsül.

X. 3. 7. Badalik Bertalan veszprémi püspök beszéde Böhle Kornél hejcei aranymiséjét követően (1960. szeptember 26.)⁸²³

Kedves Főtisztelendő Kornél Atya! Krisztusban szeretett Nővérek!

⁸²¹ Márk Ágoston levelét (keltezés nélkül) idézi Varga Géza Ernő. *Varga Géza Ernő: Emlékezés P. Márk Ágoston O.P. Szent Domonkos-rendi atyára.* DRGYL, DZS, 4.

⁸²² A Magyar Rendtartomány ügye, a Margitszigetre tervezett Magyar Engesztelő templom olyan kezdeményezéshez csatlakozott, mint a Makkosmárián építendő új kegytemplom. Ezt a gondolatot szolgálta Varga Géza Ernő írásaiban. Összefoglaló munkája: *Varga Géza Ernő: Fogolykiváltó Boldogasszony tisztelete és Makkos Mária.* Szerzői magánkiadás. Bp. 1947.

⁸²³ Idézi *Böhle K.:* Hejcei aranymisém i. m. 18–20.

Badalik Bertalan köszöntése Böhle Kornél hejcei tartózkodásának ideje alatt (1960. szeptember 18–szeptember 27.) hangzott el, a szöveg a *Hejcei aranymisém* kéziratba került beemelésre. Böhle a Rózsafüzér Királynéja-templomban 1960. júl. 17-én mutatta be aranymiséjét. *[N. N.] Aranymisék, ezüstmisék.* Új Ember 16. (1960) 29. sz. 1.

Aranymiséje történetének elmondásakor P. Kornél elbeszélésében különösen két kis eset ragadta meg a figyelmemet. Az egyik: az aranymiséje előtti izgalmak, intézkedések közepette egy orvosnövendék leány azzal a kéréssel jelentkezik, hogy édesanyja, aki fekvő beteg, Kornél atyánál szeretne meggyónni. Kornél atya erre minden halogatás nélkül fogja magát és megy a fekvő beteg édesanyához... A második: az ünneplés zajában nem feledkezik meg a szegény budai vak asszonyról – akit én is jól ismertem templomunkból –, és meglátogatja...

Minden embernek, pláne kifejtett egyéniségnek megvan a maga alapvető vonása. Ezt a vonást az idegenek és a felületesen szemlélők nem veszik észre. [...] Hála Istennek, én hosszú ideig éltem együtt Kornél atyával, és a megváltozott külső vonások ellenére is felismerem lelkének alapvonását, amelyet egy szóval tudok kifejezni: apostolkodás. [...]

Apostolkodott a templomban: a szószéken, a gyóntatószékben és ezt az ország csaknem valamennyi templomában megtette. Apostolkodott az egyesületekben, főképpen a Credo Egyesületben. Apostolkodott a minisztériumokban, a városházán, a postán, a vasútnál, a rászorulóknak érdekében. Apostolkodott a vonaton rengeteg utazása alkalmával. Apostolkodott a villamoson, az autóbuszokban; apostolkodott éjjel-nappal, mert éjszakai pihenésének egy részét ugyancsak apostoli munkában töltötte.

Apostolkodott hidegben, melegben, mert semmiféle fáradozástól nem riadt vissza. Apostolkodott néha szinte szertelenül, nem tartva mértéket a munkában, a módban. Apostolkodott szüntelenül, mert az apostolkodás volt éltető eleme.

Bizonyára magát is meglepte, mikor Budapesten tartott aranymiséje alkalmával a hatalmas templomunkból is kiszoruló tömeg hálája és kicsorduló szeretete feléje áradt.

X. 3. 8. Kamill testvér kalandozásai a XX. században⁸²⁴

A szentelésre⁸²⁵ szombat délután került sor. [...] Fő szónoknak Marián⁸²⁶ nyíregyházi ferences házfőnököt kértük fel. Marián »begyulladt« a bombázásoktól és szombaton sürgönyileg lemondott.

⁸²⁴ Kamill testvér kalandozásai i. m. 80., 91. [A Kovács Kamilltól idézett két részlet a háborús évek eseményeit eleveníti fel.]

⁸²⁵ Ti. a ferencesek Magyar Szentföld-temploma lourdes-i barlangjának felszentelése.

⁸²⁶ Réz Marián (1901–1968) a nyíregyházi ferences konvent gárdiánja 1943 és 1949 között. Schematismus almae provinciae S. Joannis a Capistrano Ordinis Fratrum Minorum S. P. N. Francisci in Hungaria. Bp. 1948. 59.

[...] – Oda se neki, Mór atya⁸²⁷ – igyekeztem megnyugtatni őt –, felhívom telefonon P. Böle Kornélt, aki többször is járt Lourdes-ban.

Böle atyával közöltem, hogy itt a rengeteg nép, mert ahol Marián atya missziót vagy lelkiyakorlatot tartott valaha, mindenüvé küldtem plakátot, [...]. P. Böle annyit mondott:

– Vállalom, a villamoson majd felkészülök a beszédre.⁸²⁸ [...]

A Magyar Szentföldön több különböző rendezvényre nyílt alkalom. [...] Az én feladatomban volt meghívni egy-egy ismert szónokot. Olyan nevek voltak közöttük, mint P. dr. Szunyogh Xavér, P. Böle Kornél OP, Fenyvessy Jeromos OP, P. Wimmer Anzelm és Jáger Rafael szervita atyák, P. dr. Röss Bertalan kapucinus.

A Klotild utcából elsétáltunk a Thököly úti dominikánus barátokhoz. P. Böle Kornél perjel atyát arra kértem, segítsen ki bennünket, mert semmi miseborunk sincs. Egy félliteres üveget hoztam bebugyolálva egy hálószatyorban. Odaadtam neki, Kornél atya azonban felcserélte egy kélliteresre.

X. 3. 9. [N. N.] Meghalt Böle Kornél⁸²⁹

Böle Kornél, volt Domonkos-rendi szerzetes több alkalommal a budapesti és vidéki rendházak perjele, a Credo és a Rózsafüzér Társulat volt vezetője, neves katolikus író életének 74-ik, szerzetbe lépésének 57-ik és pappá szentelésének 51-ik évében a Pannonhalmi Szociális Otthonban visszaadta nemes lelkét Teremtőjének. Böle Kornéllal az idősebb papi nemzedék egy jellegzetes alakja költözött az örökkévalóságba. Sokban fáradhatatlan munkájának köszönhető, hogy Árpád-házi Boldog Margitot az egyház a szentek sorába emelte. Legutóbbi munkái közé tartozott a magyarországi Mária- emlékek összegyűjtése.⁸³⁰

⁸²⁷ Majsai János Mór OFM (1891–1987) gondolata volt 20 szentföldi szent hely másolatának elhelyezése egy templomban. *Szabó Csaba*: Majsai János Mór (1891–1987) és a Magyar Szentföld (1937–1951–...). In: *A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára*. I. Szerk. Őze Sándor – Medgyesy-Schmikli Norbert. Piliscsaba – Bp. 2005. 403., 405.

⁸²⁸ Elhangzott beszédét egy hívő lejegyezte, ez, illetve ennek tisztázata is megőrződött. DRGYL, BK, Prédikációk, P. Böle Kornél beszédének tartalma, melyet 1947. aug. 27-én mondott a Szentföldön du. 4 órakor.

⁸²⁹ [N. N.] Meghalt Böle Kornél. *Uj Ember* 17. (1961) 15. sz. 4.; idézi: *Délamerikai Magyarság* 34. (1961) 4033. sz. 8.

⁸³⁰ Böle tevékenysége – Kovács Sándor megyéspüspök felkérése értelmében – a szombathelyi egyházmegye Mária- emlékeire koncentrált. *Hoósné Péterffy A. – Pál F. – Rétfalvi B.*: „Mennyekbe fölvetett Királyné...” i. m.

X. 3. 10. Nyisztor Zoltán: Böle Kornél⁸³¹

Hosszú ideig nagy népszerűségnek örvendett az országban Böle Kornél domonkos atya (1887–1961), aki egészen eredeti, egyenesen színpadi jelensége volt a magyar katolicizmusnak. Böle nem volt nagy gondolkodó, a kor vagy az élet nagy problémái nem őrlődtek a lelkében, tartalmában és formában össze se mérhető az előbb méltatott nagy szónokokkal,⁸³² mégis pár évtizeden át egyik legnépszerűbb és keresettebb alakja volt a templomi szószékeknek és előadói asztaloknak. Sikerének a titka egyszerű, közérthető gondolatmenete, zamatos nyelve, napsugaras víg kedélye volt, mely bizonyos pajzán színekkel keverve ellenállhatatlanná tette, különösen a férfivilág előtt. (Megesett például, hogy egy vonatcsatlakozás lekésése miatt kölcsönként lóval többórai lovaglás után galoppozott be a gyűlés színhelyére, a főtérre a tömeg kellős közepébe, s úgy lóhátról tartotta meg beszédét. A ló farkánál álló magyarok nem éppen áldólag emlékeztek meg erről a szokatlan szószékről, de a siker kimondhatatlan volt.)

Ezzel a természetével és egész lelki beállítottságával predestinálva volt annak a széles rétegnek a vezetésére, mely eladdig gazdátlanul maradt, az egyszerű városi néposztálynak. Prohászka ugyanis csak a magasabb műveltségű, egyetemet végzett köröké lehetett igazán; Bangha mert polémikus volt és akciókra sürgetett, szintén nem lehetett mindenkié; ezeké a kimaradottaké lett tehát Böle Kornél, még pedig kettős értelemben. Először értelmileg, mert a szónok Böle sem előképzettségben, sem felfogó képességben igazán nem kívánt sokat hallgatóságától. A katekizmus és a Biblia egyszerű konkrét nyelvén beszélt, olyan képekkel, hasonlatokkal, fordulatokkal fűszerezve s olyan dunántúliassággal előadva, ami megbabonázta az egyszerű embert, ki mindig bosszankodik azon, ha a feje fölött beszélnek. Másodszor követelményeiben, mert Böle okos pedagógiával a minimálisra szabta követeléseit. Nem unszolt nagy tettekre, nem tüzelt hősi áldozatok mellett, külön választotta az evangéliumi tanácsokat a parancsoktól s csak azt hirdette és követelte, ami mindenkire egyformán kötelező, ami alól kibúvó nincsen.

Böle Kornél, mint magyar fajtájának jó ismerője tudta, hogy a magyar férfivilág nagy tömegeit meg lehet nyerni a legelemibb vallási parancsok elfogadására és követésére, de azon túl a tökéletesség fokára emelni, nagyobb buzgóságot rádiktálni – szinte lehetetlen. A magyar férfit még

⁸³¹ In: *Nyisztor Zoltán: Ötven esztendő. Századunk magyar katolikus megújítása*. Bécs 1962. [elektronikus változat] http://www.ppek.hu/konyvek/Nyisztor_Zoltan_Otven_esztendo_1.pdf (a letöltés ideje: 2019. november 30.) 54., 55.

⁸³² Nyisztor Zoltán *Ötven esztendő* c. művében méltatott szónokok példái: Prohászka Ottokár, Bangha Béla, Tóth Tihamér.

túlságosan földszagúnak ismerte, semhogy a lelki élet magaslatai felé merte volna vinni. Ezzel az elgondolással alapította a Credo nevű egyesületet – tagjai a legelemibb vallási kötelességeik becsületes teljesítésére tettek ígéretet – s ezért lett ennek olyan nagy sikere.

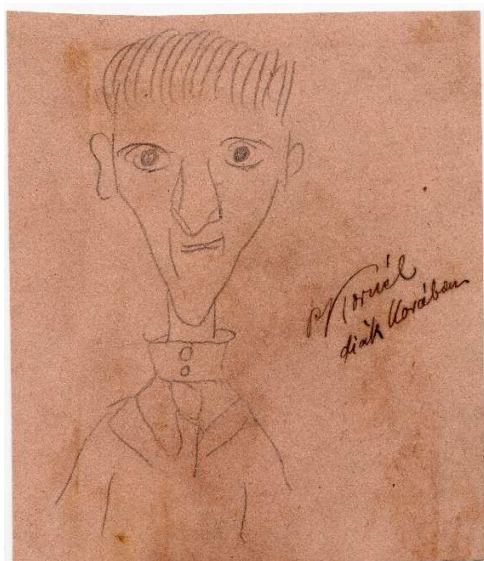
X. 3. 11. Kristóf Márta Martina nővér visszaemlékezése⁸³³

A nővérem ott volt,⁸³⁴ nekem azt mondták, hogy nem lehetek szerzetesnő, [...]. Azt ajánlotta nekem az előjáró – egyszer találkoztunk vele, nagyon, nagyon nehéz helyzetben, figyelték –, hogy ott van Böle Kornél, aki felvehet engem a világi harmadrendbe. Akkor a domonkosokhoz tartozott ez a rend mindenféleképpen. És ha nem akarok férjhez menni, akkor a lelkiatyámnál tegyek egy tisztasági fogadalmat. Ekkor szoltunk Böle Kornélnak, aki [azt] mondta, hogy nagyon-nagyon szívesen [segít]. Hozzá jártam gyónni is. Olyan jóságos valaki volt, erről szól egy jó történet. Volt [egy] harmonikája; sokszor a tudományos munkából kiült a folyosóra, ott volt szék és akkor harmonikázott. Egyszer az ebédlőben sűröltük a parkettát, régen úgy volt, hogy a gyökérkefének volt botja és akkor állva kellett sűrölni. Föl kellett teljesen sűrölni forró vízzel és szódával; nehéz volt. Sokan sűröltünk az ebédlőt, mikor egyszer Böle Kornél benézett, azután kiment, akkor megint benézett – erre nagyon jól emlékszem. És akkor intett nekem, én voltam ott a gyerek. „Márta, gyere ki!” Erre mondták a nővérek, hogy menjek ki, és kimentem. „Ülj le ide!” Leültem, és akkor elővette a harmonikáját és harmonikázott nekem egyideig. Addig be sem mentem, míg ő nem mondta, hogy menjek be. Aztán eszembe jutott még sokszor ez a cselekedet, hogy látta, fiatal vagyok, mégis dolgozom, ezért valahogy meg akart pihentetni. Neki nem szóltak a nővérek, hogy most nem lehet, mert mindenkinek sok a munkája. Ez megmaradt bennem azóta is.

⁸³³ Interjú Kristóf Márta Martina nővérrrel. Budakeszi, 2019. 02. 14. [saját felvétel]

⁸³⁴ Ti. a Pannonhalmi Szociális Otthonban.

X. 4. Képek Bőle Kornélról

1. kép Karikatúra a fiatal Bőléről
DRGYL, BK

2. kép Bőle Kornél oldalnézetből, Benedek Katalin rajza

In: Bőle Kornél: A Credo múltjából. Visszatekintés a 25 év úttörő munkájára. Credo 24. (1946) nov. 4.

3. kép Bőle Kornél a pesti rendházban (Rózsafüzér Királynéja-rendház, 1926) DRGYL, NP, Fotóalbumok

Veszprém. 1940. máj. 26. Boldog Margit ereklyéjét az új Bold. Margit templomba viszik.

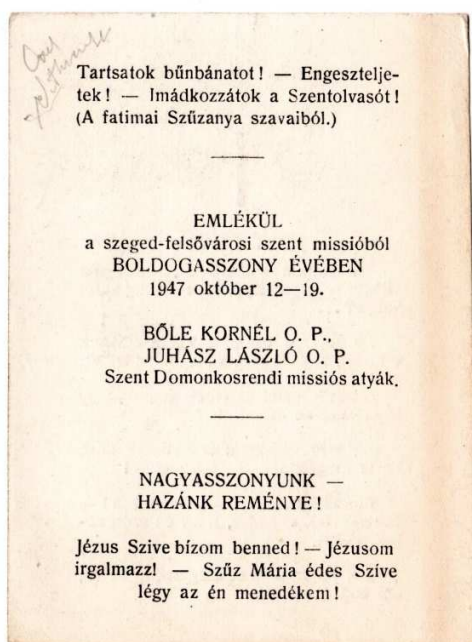
4. kép Bőle Kornél a Credo kiadásában megjelent képeslapon
DRGYK, Kisnyomtatványtár

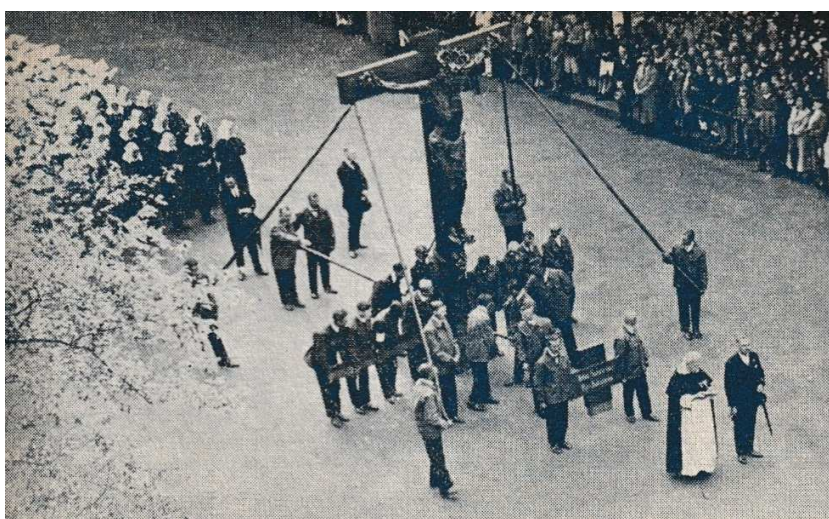
5. kép Juvenisták látogatása Budapesten (1927)
DRGYK, Credo! 12. (1934) 6–7. sz. 109.

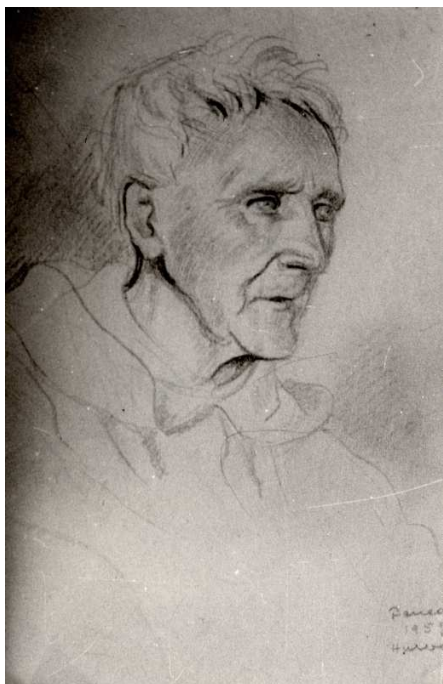
6. kép Emlék a második amerikai
missziós útról
DRGYL, Fényképtár

7. kép Missziós emléklap
DRGYL, Aprónyomatványok

8. kép Bőle Kornél a XXXIV. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus
körmenetében Árpád-házi Margit ereklyéjét és a tiroli keresztet vezetve
(Budapest, 1938. május 29.)
DRGYK, Credo! 16. (1938) 110.

9. kép Bóle Kornél portréja Benedek Katalin rajza nyomán (Pannonhalma, 1959 k.)
DRGYL, DZS

10. kép Bóle Kornél aranymiséje a Rózsafüzér Királynéja-templomban
(Budapest, 1960. július 17.)
DRGYL, DZS

X. 5. Ábra- és táblázatjegyzék

X. 5. 1. Ábrák

1. ábra A Magyar Rendtartomány tagjainak száma rendi szervezetük szerint (I. 2. 4.)
2. ábra Az *Életemből* felépítése (IV. 1. 1.)
3. ábra Az *Életemből* kéziratos visszaemlékezéseinek keletkezése (IV. 1. 1.)
4. ábra Böle Kornél családfája (V. 2. 1.)
5. ábra A jáki Böle rokonság családfája (V. 2. 1.)
6. ábra Böle Kornél beszédeinek száma (1910–1919) (V. 2. 3.)
7. ábra Rádioprédikációk (1926–1942) (V. 2. 3.)
8. ábra Böle Kornél beszédeinek száma (1920–1942) (V. 2. 4.)
9. ábra A pannonhalmi évek a kéziratokban (V. 2. 8.)
10. ábra A *Mirtuszbokréta* szerkezete (V. 2. 8.)
11. ábra Az elbeszélte idő és a kéziratos visszaemlékezések összefüggései (V. 2. 8.)

X. 5. 2. Táblázatok

1. táblázat Magyarok a grazi noviciátusban, 1903–1909 (I. 2. 4.)
2. táblázat Böle Kornél 1953 előtt keletkezett kéziratos visszaemlékezései (IV. 1. 1.)
3. táblázat Az *Életemből* felépítése a kéziratos visszaemlékezések megnevezésével (IV. 1. 1.)
4. táblázat Böle Kornél tantárgyai, eredményei a grazi *studiumon* (V. 2. 2.)
5. táblázat Böle Kornél „Liberasti nos, Domine...” beszédének szerkezete (V. 2. 2.)
6. táblázat A jubileumi triduum (1916. október 29–31.) főbb eseményei (V. 2. 3.)
7. táblázat Lappangó kéziratos visszaemlékezések (V. 2. 8.)

X. 6. Rezümé

Disszertációmban Böle Kornél domonkos szerzetes pályaképe, szerzetesi-papi működésének feltárására vállalkoztam egy forrástípusra, a kéziratos visszaemlékezésekre alapozva. Ennek értelmében az időbeli határokat az 1887. és az 1961. évek jelölik ki. Egy életrajz megírása nemcsak azért indokolt, mert egy egyedi jellemzőket mutató életút állomásai válnak ismertté, bár az országosan ismert hitszónok, Árpád-házi Margit szentté avatásának promotoraként számon tartott domonkos szerzetes esetén akár már ez is elegendő lenne. Másrészt ugyanis a vizsgált korszak, illetve hangsúlyosan a két világháború közötti évtizedek a katolikus megújulás időszakát jelentették Magyarországon, s ebben meghatározó szerepet játszott Böle Kornél is. Harmadrészt, a domonkos rend magyarországi története ekkor érkezett egy újabb szakaszához: a rendi reformok megszilárdításától eljutott az önálló Magyar Rendtartomány megalakulásáig.

A fenti céloknak tartalmat és keretet szolgáltatnak Böle Kornél kéziratos visszaemlékezései. A nagy számban fennmaradt forrástípus értékeléséhez a kéziratok levéltári rendezésére volt szükség. Ezzel párhuzamosan folyt keletkezésük kérdésének tisztázása, Böle módszertanának, a kéziratok műfaji jellemzőinek feltárása. E személyes dokumentumokat kiegészítettem a személyi hagyaték egyéb irataival: prédikációkkal, levelekkel, továbbá a rendházak iratanyagával és a rendi iratokkal, a sajtóban megjelent írásokkal.

Böle Kornél kéziratos visszaemlékezései forrásértékét növeli, hogy a magyarországi domonkos rend 1945 utáni történetével, egyes személyek sorsával kapcsolatban közöl információkat. De fontos forrás a különféle rendi fogalmak és funkciók tisztázása, egyes szervezetek működésének értelmezése terén is.

A téma feldolgozásához elsődlegesen Böle Kornél hagyatékának őrzőhelyén, a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Könyvtárában és Levéltárában kutattam, ezt egészítették ki a következő gyűjtemények: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának Levéltára, Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára, Prímási Levéltár, Pannonhalmi Főapátsági Levéltár, Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár.

Summary

Based on only manuscript memoirs research this present thesis has the reveal of the monk and priest life and calling of Black Friar Kornél Bőle as its main focus. According to it, the examined time period is between 1887 and 1961. The aim of the biography is reasonable by not only the presentation of the uniqueness of one's path of life, although it would be sufficient in the case of the Friar, who is known nationwide as the promoter of the canonization of Margaret of Hungary, the Dominican nun. On one hand, Catholic Revival took part in Hungary during the period mentioned above, precisely the decades between the two world wars, in which Kornél Bőle had a main role. On the other hand, the history of the Hungarian Dominican Order came into its turning point, namely, the independent Hungarian order was founded as a result of a step ahead after the consolidation of the Dominican reforms.

The memoirs of the Black Friar provide a content and a frame to the aims mentioned above. Evaluating the countless remaining manuscripts it was necessary to arrange them in the record office while, in addition, it was essential to clarify their formation, the methodology of Bőle and reveal the characteristics of the manuscripts as a genre. The dissertation is complemented with other documentation of personal inheritance such as sermons, letters, the documentation of the orders and friaries, and last but not least with articles appeared in the newspapers.

Providing significant information about the history of the Hungarian Dominican Order after 1945 and people related to the period the manuscript memoirs of Kornél Bőle can be deservedly considered priceless sources. Moreover, it is also a useful source on one hand, in view of the clarification of the different definitions, ideas and functions related to the order, and on the other hand, in the case of the operation of particular organizations.

The scene of the research took place mainly in the Dominican Monastery Foundation of Vasvár, which manages the Dominican Order Collection and the primarily place of the inheritance of Bőle. Complementing to the research the following collections were used Historical Archives of the State Security Services, Jesuit Archives and Order History Library, National Archives of Hungary in Vas County, Primate Archives, Archabbey Archives of Pannonhalma, Diocesan Archives of Szombathely.

PUBLIKÁCIÓK

ÖNÁLLÓ KÖTETEK

- Bőle Kornél: Utaim. Egy domonkos szerzetes visszaemlékezései (1887–1944). (Magyar domonkos rendtörténet 3.) Magyar Napló Kiadó–Írott Szó Alapítvány–Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, Bp.–Vasvár, 2018.
- A Margitsziget 19. századi képeken. Magyar Napló Kiadó, Bp. 2015.

TANULMÁNYOK

- „Életem Pannonhalma Szent Hegyén” – Bőle Kornél domonkos szerzetes kéziratosa visszaemlékezései. In: Bencések Magyarországon a pártállami diktatúra idején. II. Szerk. Dénesi Tamás–Boros Zoltán. Pannonhalmi Főapátsági Levéltár, Pannonhalma, 2018. 165–186.
- „Misericordias Domini in aeternum cantabo” – Bőle Kornél (1887–1961) kéziratosa visszaemlékezései. In: A 800 éves domonkos rend Magyarországon. A középkori provincia felbomlásától a közelmúltig. (Magyar domonkos rendtörténet 3.) Szerk. Barna Gábor–Zágorhidi Czigány Balázs. Szent István Tudományos Akadémia–Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, Bp.–Vasvár, 2017. 91–104.
- „Álmomban Mindszenty bíboros ténykedett... én is ott voltam.” Bőle Kornél O. P. 1956-os naplója. Lymbus, Bp., 2016. 371–385.
- „Krisztusért jártam mindenben követségben” – Bőle Kornél OP: Utaim, Turul 88. (2015) 1. füzet, 16–21.

ISMERETTERJESZTŐ ÍRÁSOK

- „Karácsonyi csillanások”. Bőle Kornél OP karácsonyai. Tanítvány (2016) 3–4. 3–7.
- Bőle Kornél OP jubileumi beszéde (1916). Tanítvány (2016) 2. 69–77.
- Egy domonkos szerzetes I. világháborús feljegyzései. Tanítvány (2015) 2. 18–22.
- Mesemondás a Margitszigeten. Irodalmi Magazin 2. (2014) 3. 99–101.
- A margitszigeti domonkos kolostor épületének terve (1944). Tanítvány (2014) 1. 62–70.
- Árpád-házi Margit kultusza és szentté avatása. Irodalmi Magazin 2. (2014) 1. 35.

- Köln Város Történeti Levéltára – Összeomlás és újjáépítése. Levéltári Szemle 60. (2010) 3. 59–66.

RECENZIÓK

- Poétai enumeráció („...friss szellő eleven virágból...” Versértelmezések Sipos Lajos tiszteletére). Magyar Napló 24. (2012) 4. 60.
- Georg Scheibelreiter: Wappenbild und Verwandtschaftsgeflecht. Kultur- und mentalitätgeschichtliche Forschungen zu Heraldik und Genealogie. Turul 84. (2011) 2. 71–72.
- Piti Ferenc–C. Tóth Norbert–Neumann Tibor: Szatmár megye hatóságának oklevelei (1284–1524). Levéltári Közlemények 81. (2010) 4. 355–357.

Budapest, 2020. október 20.

Gilányi Magdolna